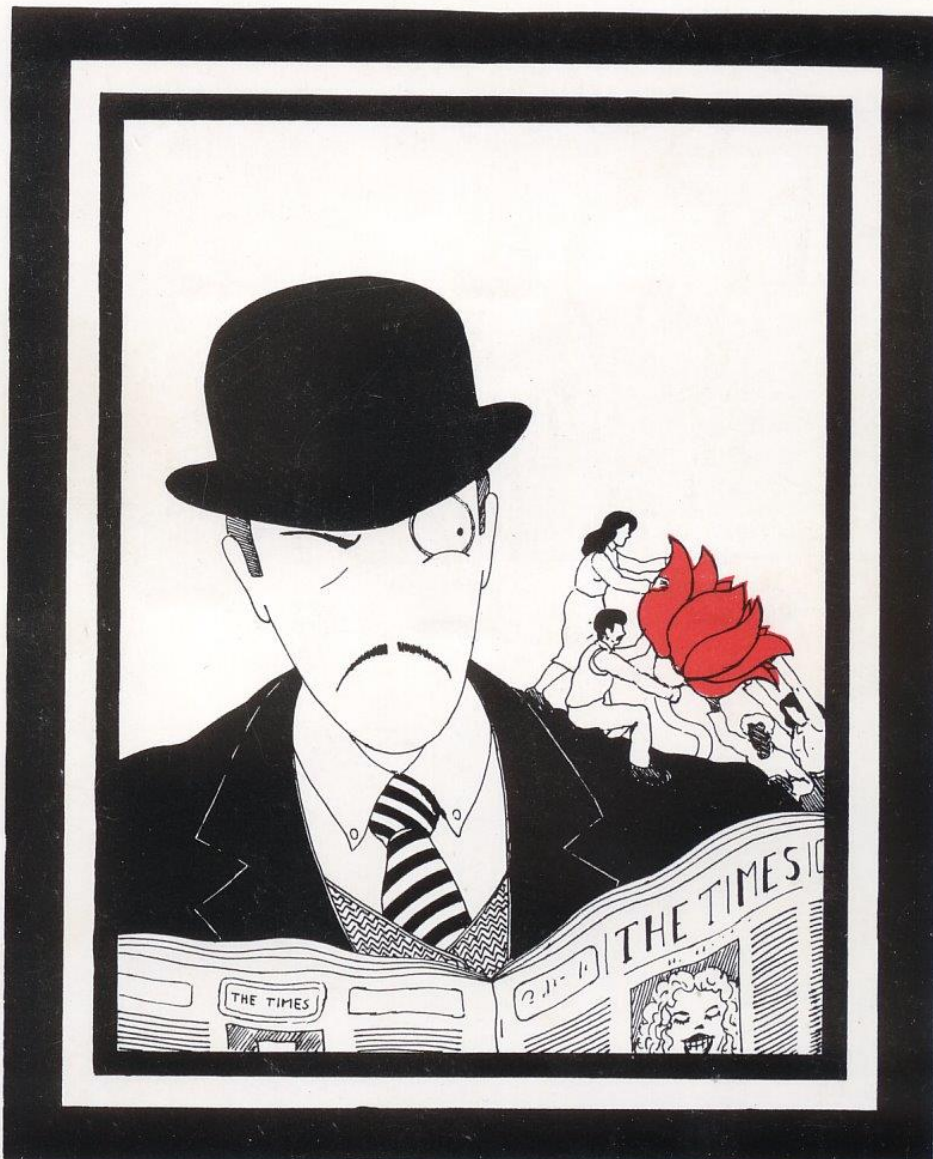

London mot Thatcher

Kommunalpolitik för samhällsomstörtare

Katarina Katz

Utg. 1988

Denna digitala utgåva publicerad med författarens medgivande

Innehåll

Upptakt	2
London är vårt!	4
1. Statskupp i Stadshuset	4
2. Slaget om tunnelbanan	8
3. Vänstern i Stadshuset	19
4. Som alla andra labourregeringar	24
5. Lågvattenmärke för labour	32
6. I ”Fort Islington”	39
7. Vändpunkt	43
8. Ett anspråksfullt förslag	48
9. Inbördeskrig i kommunalvänstern	54
I närkamp med Tina	61
10. I närkamp med Tina	61
11. ”Möbelsnickare, mjukvara och medbestämmande”	70
12. Utanför de egna väggarna	83
13. En flexibel teori	92
Frihet, jämlikhet och syskonskap	101
14. Den första kvinnokommittén i Storbritannien	101
15. Anti-rasism	109
16. Syskon, kamrater	114
17. Arbetarmakt i Stadshuset?	119
18. Att spegla framtiden i nuet	129
Epilog	136
Bilaga: Intervju med Ken Livingstone	141
Litteraturförteckning	149
Förteckning över intervjuade personer	152
Förkortningar	154

En bok som till stor del bygger på intervjuer medför många tacksamhetsskulder, fler än här finns plats att redovisa; främst till alla de London-bor (nämnda eller onämnda i slutversionen) som delat med sig av sin tid, sina kunskaper och erfarenheter eller hjälpt mig att finna material.

Jag vill särskilt tacka de som jag kunnat återkomma till för att följa vad som skedde under åren 1981-86 och som haft tid, intresse och sympati för en bok på ett språk de inte läser, som Irene Bruegel, Mike Cooley, Jeremy Corbyn, Hilary Wainwright och Valerie Wise. Och alldeles särskilt och i synnerhet Robin Murray. Ken Livingstone ställde upp med en ovanligt lång och givande intervju.

Därutöver har jag fått råd och tips av Judith Arkwright, Alan Freeman, och Steve Potter, och av Charles Foster och hans kollegor på London Strategic Policy Unit.

Kent Kjellgren, Lars Persson och Maria Sundvall tog sig igenom mina oformliga pappersbuntar (de brister som finns kvar trots deras råd är jag naturligtvis ensam ansvarig för). Håkan Blomqvist, Martin Fahlgren, Hedvig Falk, Anders Hagström, Lars Kaage, P-O Mattsson och Christina Schmidt har bistått mig i den besvärliga omvandlingen av buntarna till trycksidor. Mårten Landgrens entusiasm och omslagsbild fick mig att tro att det skulle bli en bok, trots allt. Jag tackar dem och de andra, av familj och vänner som stått ut med att min själ och tanke så länge levt på andra sidan Nordsjön.

En vän och kamrat kan jag inte nå med tack för hans kloka råd och tålmodiga uppmuntran. Jag vill tillägna min berättelse minnet av Tom Gustafsson.

Upptakt

Det lyser behagligt grönt på marken, som skymtar genom kabinfönstret. Det var ett kallt och snöigt Stockholm jag lämnade denna påskdagsmorgon, på väg till Arlanda och flyget.

Nu är planet på väg in över Stanstead och det är redan vår ”*in England's green and...*” vad? ”*Englands green and – - land*”. Vad är det för ord som fattas och var kommer den rytmiska ramsan ifrån? Det retsamma citatfragmentet surrar oförtrutet i mitt huvud som om det hade något med det jag ska uträtta att göra. Det kanske det har.

I Battersea Park, strax söder om Themsen, avhålls den traditionella påskparaden. Här snöar inte men luften är kulen och regntung. De täta leden av åskådare ser lite huttriga ut. Men de kommer, i år som alla andra år, till påskparaden som landstingsfullmäktige för Stor-London, Greater London Council, ordnar. 100 000 människor brukar den samla.

Ekipagen drar förbi. Det är en osalig blandning av banalt proffsig reklam och entusiastiskt hemmagjort. Här finns allt från romerska soldater till en äkta Västern-saloon på ett lastbilsflak. Clownen går på styltor och tvåbenta jättenallar lufsar runt bland ungarna. Krigsmakten gör sin reklam med musikkåror och höglandskiltar och till och med en stridsvagn mitt i tåget. Någonstans långt borta, vet vi, stävar just nu den brittiska flottan mot Falklandsöarna.

Småbarn sitter på de vuxnas axlar för att se, och viftar med sina ballonger. Små sloksvansade hundar kurar bland långa människoben.

Det är påskdag och påskparad som vanligt, men något är sig inte riktigt likt. Alldeles på slutet rullar en anspråkslös liten vagn som drar ner applåder. På flaket lyser regnbågen och skylten: Ge freden en chans!

Kring den sitter små barn, utklädda till kaniner. Deras plakat förklarar att ”små påskharar vill ha fred!”

För första gången deltar anti-kärnvapenrörelsen, CND, i påskparaden.

Men passar verkligen fredsrörelsen här bland militärerna, med en stridsvagn nästan framför nosen på kaninerna?

- Visst passar vi här, skrattar CND-arna. Det är stridsvagnen som inte passar!

Och nästa år ska inga militära ekipage få vara med, berättar de. Det har Greater London Council lovat, GLC som labour vann i valet året innan. GLC har bjudit in CND till paraden och lovat utropa London till en kärnvapenfri zon och att vägra delta i några civilförsvarsövningar som bara invaggar människor i falsk och passiv trygghet inför kärnvapenhotet.

Före valet i maj 1981 hade nog de flesta London-bor en ganska vag aning om att det fanns en myndighet som hette Greater London Council med säte i Stadshuset (*County Hall*).

Efter valet bröts den anonymiteten med dunder och brak. Det var inte första gången labour tog över GLC från de konservativa. Men aldrig förr hade labours radikala vänsterflygel dominerat i partigruppen, och därmed i fullmäktige.

Från första början och fem år framåt skulle denna vänstermajoritet utmana både regering och skuggkabinett med sin frispråkighet.

GLC lät sätta en jätteskylt på taket till Stadshuset, med antalet arbetslösa i London månad för månad. Redan det var en örfil mot regeringen Thatcher, som sved mer än de den fick från labours parlamentsgrupp.

London hade fått en kommunstyrelse vars ambitioner gick långt utöver traditionell kommunalpolitik, och långt utöver London. När regeringen Thatcher 1986 blev av med radikalerna i Stadshuset – genom att avskaffa den myndighet de valts till, inte genom val – så

hade de hunnit börja förverkliga en rad fantasifulla och populära projekt för Londons arbetare och arbetslösa, för kvinnor, för etniska minoriteter, för fackföreningsmedlemmar, barn och pensionärer.

Inte underligt att de väckte ett eko av visionären och radikalen William Blake som generationer av brittiska socialister citerat, han som ville kämpa ”*til we have built Jerusalem; in Englands green and pleasant land*”. Hur kunde ett landsting ha någon del i att bygga ”det nya Jerusalem”, för folkstyre och socialism i ”Englands, gröna, ljuva land”?

I en epok, senare än Blakes, men tidigare än vår egen, fördes heta debatter mellan socialister. Kunde reformer så försvaga kapitalismen att den till sist gav upp andan och dog? Eller måste det till en revolution?

Efterhand kom diskussionen att förskjutas så att ”reformism” blev att reformera kapitalismen, få den att fungera bättre.

När det så, i en tid då man minst skulle ha anat det, växte fram en vänster i det land där industrikapitalismen föddes, en vänster vars mål verkligen var att reformera bort det kapitalistiska systemet och när denna vänster, som omfattade en stor del av ett stort arbetarparti, valde ett landsting som medel: Nog var det värt en titt?

Det blev långt mer än en, för min del.

Här fanns erfarenheter och liv att möta och att berätta om och en oemotståndligt spännande motsägelsefullhet att utforska. Framför allt fanns här människor som själva borde få föra sin talan även inför en svensk publik – också när deras åsikter skiljde sig från varandra och från mina. Ofta låg det mest intressanta dolt i nyansskillnaderna dem emellan eller i en ordvändning som också sa något om den talande.

Därför vill jag förmedla lika mycket som analysera och upprätthålla någon grad av ödmjukhet i avvägningen mellan att själv kommentera människor och deras göranden, och att låta dem beskriva sig själva, med sina egna ord. I bästa fall har jag öppnat vägen till en egen upptäcktsfärd bland frågetecknen, för läsaren.

Radikalerna i GLC ville visa hur en kommande labourregering borde vara. Fem år och två konservativa valsegrar efter den där påskdagen är GLC borta och det är långt till en radikal regering. Men i fem år kunde Londons vänster ha GLC som bas för arbetar- och alternativrörelser, för miljö- och kvinnokamp, anti-rasism och etniska minoriteters kultur, arbetarstyrda företag och alternativ teknologi, för folkfester och välfärdsstat, i stort sett allt som samhällsförändrare sysslar med, även i Sverige. I sina bästa stunder var GLC inte bara något som gjorde bra saker för människor utan något som gav dem möjlighet att göra dem själva, att gemensamt få mer makt över sina liv.

Kan något så grått som kommunalpolitik väcka politiska passioner? Kan den ge liv och kropp åt människors drömmar? Döm själv.

Göteborg, september 1987

Katarina Katz

London är vårt!

1. Statskupp i Stadshuset

Den åttonde maj 1981 ägde en statskupp rum i Storbritanniens huvudstad London. Det hävdade den brittiska pressen bestämt. En handfull politiska extremister tog över makten i avsikt att, som Mrs Thatcher uttryckte det, ”påtvunga nationen ett tyranni som folken i Östeuropa längtar efter att få kasta av sig”.

Labour hade gått starkt framåt i kommunal- och landstingsvalen den sjunde maj. I synnerhet i de sju storstadslandstingen hade de konservativa lidit ett svidande nederlag. Labour hade majoritet i samtliga, efter att i ett slag ha erövrat Manchesters, Liverpools, Birminghams, Leeds' och Stor-Londons landsting.

Men den starkt borgerligt dominerade pressen skrev mindre om en stor politisk seger för Labour än om, vad tidningarna valde att kalla, en ”vänsterkupp” i Greater London Council.

Fram till valet hade Labourgruppen i GLC letts av Andrew MacIntosh, en respektabelt måttfull, 46-årig, reklamman. När den nya partigruppen i fullmäktige samlades den åttonde maj förlorade MacIntosh posten till den 35-åriga Ken Livingstone, med 30 röster mot 20. Majoritetsgruppens ledare var också ledare för GLC.¹

Livingstones seger var frukten av ett långvarigt och systematiskt förberedelsearbete, med att få London-vänstern intresserad av GLC och vänsterkandidater nominerade.² Labour gick fram från 28 till 50 platser i GLC. Två tredjedelar av de nya mandatens togs av vänsterkandidater och medelåldern i Labourgruppen halverades.

Vänstern, i bred mening, hade inte egen majoritet i gruppen, men Livingstones taktiska skicklighet vann över en nyckelgrupp från partiets mittfält. När den nyvalda partigruppen sammanträdde kunde mittvänster-koalitionen rösta in de personer den i förväg enats om på ledarposten och som ordföranden i alla viktiga nämnder (kommittéer, med engelskt språkbruk) och utskott.

Londons stora kvällstidning *Standard*, skrev att Livingstone-gruppen kört över ”sina mer moderata (och mer erfarna) kollegor”...”med ångvält” och att de inte hade något mandat från väljarna. I de mer seriösa och liberala *Guardian* och *Observer* protesterade MacIntosh mot den ”orättvisa” behandling han utsatts för. Landets enda Labourvänliga dagstidning, på rikspanet, *Daily Mirror* instämde.

Nu var faktiskt de många vänsterkandidaterna ingen nyhet för den som läst tidningarna före valet. Under hela valkampanjen hade de konservativa i GLC och i massmedia hävdade att Labour tänkte vinna valet genom att hålla fram den hyggliga och moderata MacIntosh som galjonsfigur. När de väl vunnit skulle ”de röda sabotörerna” (*Daily Express*) ta över. De konservativas valprogram varnade för ”det marxistiska hotet mot London”.

Så väljarna var informerade och hade kunnat välja liberalerna eller den nya högerutbrytningen ur Labour, SDP, om de velat rösta både mot Tories och mot Labourvänstern.

Både Livingstone och MacIntosh hade ställt sig bakom det program Labour gått till val på. Angreppen på Labourvänstern berodde inte på att den misstänktes för att vilja svika vallöften, som till största delen var dess eget verk. Felet var, tvärtom, att de radikala kandidaterna till GLC och hundratals entusiastiska valarbetare i Labours lokalorganisationer lovat att här var,

¹ Brittiska kommun- och landstingsfullmäktige har dels en *ledare* vilket är den politiskt betydelsefulla posten, dels en *ordförande* som mest sysslar med representation.

² Förberedelserna och taktiken inför GLC-valet 1981 finns beskrivna i Carvel (1984) och huvudpersonens egen version i Livingstone (1987).

för en enda gångs skull, ett labourstyre som skulle hålla vad det lovat!

Manifestet var, med sina 150 sidor och långt över 100 krav och förslag på åtgärder, nog det längsta och mest utförliga program som lagts fram inför ett kommunalval. Långt fler människor än vanligt hade varit med och arbetat fram det.

Tidigare hade valmanifesten levererats färdiga av ledningen för partigruppen och styrelsen för labours London-region. Inför valet -81 däremot tillsattes arbetsgrupper för olika områden och deras förslag granskades sedan av en speciell medlemskonferens för London-regionen.

Det färdiga resultatet är snårigt och fullt av upprepningar. I stort sett varje kapitel (varje arbetsgrupp) upprepar goda principer som att GLC ska vara öppet och påverkbart för allmänheten, stödja fackliga rättigheter, ge god service, opponera sig mot toryregeringen och se fram emot en ny labourregering.

De mest radikala och kontroversiella kraven var sådana som GLC inte rimligtvis kunde lova att genomföra, bara propagera för. GLC kunde mycket väl ”kräva att nästa labourregering omedelbart förverkligar beslutet från partikongressen 1976 att nationalisera bankerna och samtidigt efterskänka de lokala myndigheternas skulder” med kompensation enbart till verkligt behövande fordringsägare. Det skulle knappast få några praktiska konsekvenser.

Men så långt GLCs befogenheter räckte fanns där klara löften och en klar och kompromisslös beslutsamhet. GLC skulle slå vakt om social service för de sämst ställda, bekämpa diskriminering av kvinnor och etniska minoriteter och låta miljöhänsyn gå före kortsiktiga vinster – i ett land vars regering agerade i rakt motsatt riktning och krävde att lokala myndigheter skulle rätta och packa sig därefter.

De löften som hade störst betydelse för varje London-bos vardagsliv gällde kollektivtrafiken. Labour lovade en taxesänkning på 25 procent, utbyggd service och bättre anställningsförhållanden. Dessutom skulle bussarna, liksom fotgängare och cyklister, oftare få företräde i trafiken.

Halva programmet upptogs av en industri- och sysselsättningspolitik: för att GLC skulle ”motverka de marknadskrafter som oundvikligen lett till förfall”. Med ett budgetanslag på drygt en miljard kronor om året skulle GLC utarbeta en alternativ näringslivsstrategi för London och starta en radikalare form av Utvecklingsfond, Greater London Enterprise Board (GLEB), samt stödja kooperativ och bygga upp ett forskningscentrum för Londons fackföreningar.

Som arbetsgivare skulle GLC främja fackligt inflytande, jämställdhet och bättre villkor för de lågavlönade.

Det konservativa styret hade börjat göra sig av med GLC-ägda bostäder och nästan helt slutat bygga nya, trots att 300 000 hushåll var i akut behov av bostad. Labour lovade att sätta fart på byggandet och att rusta upp nedgångna hyreskaserner, med fast anställd arbetskraft till avtalsenlig lön. Hyrorna skulle hållas nere, så att de täckte skötsel och underhåll men inte gav något överskott.

Dessutom gavs löften om mer subventioner till skolmaten, ökade resurser till brandförsvaret och översvämningsskydd, bidrag till ideella organisationer och – sist men inte minst – höjd kommunalskatt. För ett genomsnittligt hushåll beräknades ökningen till ungefär ett pund (10-11 kronor) i veckan.

De konservativa hävdade att kostnads- och skatteökningen kunde bli dubbelt så hög som labour uppgav. Torygruppen i GLC begärde att fullmäktige skulle

...notera och fördöma det sätt på vilket socialisterna... i enlighet med vänsterns doktrinära politik /tänker/ tappa London på dess hjärteblod.

En krona lägre avgift för skolluncherna, egen vicevärd på plats i de stora, GLC-ägda hyreskomplexen, fler övergångsställen och cykelbanor, nya hem med egen trädgård ... Det verkar stämma bättre med Livingstones mer anspråkslösa bedömning.³ Han varnade vänstern för övertro på vad manifestet innebär:

Det är ett övervägande reformistiskt dokument. Sådan politik har labourpartiet i London gått ut med sedan 30-talet...

Värre angrepp mot vänstern i GLC skulle komma. Och de koncentrerades på personen Ken Livingstone.

Livingstone, som presenteras utförligare i en intervjubilaga (se sidan 227.) hade blivit medlem i labour 1968, då de flesta av hans politiskt aktiva jämnåriga vände sig ifrån partiet. Erfarenheten av att bedriva kommunalpolitik under Wilson och Callaghans labourregeringar förde Livingstone till partiets vänsterflygel. Han anslöt sig aldrig till någon av de rivaliserande grupperingarna där, men visade sig ha en osedvanlig förmåga att samarbeta med olika grupper för gemensamma målsättningar.

Genom tio års envist arbete, organiserande, övertalande och planerande stod han, 35 år gammal, som främste styresman i en av Europas största städer, som ledare för en grupp unga, entusiastiska politiker med starka och olikartade övertygelser och en årsbudget på 20 miljarder kronor.

När ilskan över 'kuppen' blåst över blandades pressens ogillande med en viss road nyfikenhet. *Sunday Times* 19 juli hade en helsides, halvkåserande intervju, "Manus av Benn, utförande av Ken".

Livingstones åsikt att brittisk polis och militär skulle kunna göra en kupp av Chile-typ mot en vald socialistisk regering framstod som en lustig excentricitet. Den unga, kvinnliga kollegan Valerie Wise beskrevs med småironiska slängar som ett argusögt "vänstersamvete" för Livingstone. Slutsatsen var att Livingstone nog skulle gå till historien som ännu en av dessa arga, unga labourmän som blivit kloka och måttfulla med åren.

Tonen var emellertid långtifrån hatisk och Livingstone fick tillfälle att tala om att det viktigaste nu var billigare kollektiva resor, bostadsbyggande och att bekämpa arbetslösheten.

Två dagar senare var Ken Livingstone inte lustig längre.

Då tog han emot Alice McElwee, mor till en av de hungerstrejkande IRA-fångarna i Maze-fängelset. Livingstone förklarade att han stödde hungerstrejken som ett led i kampen för ett "fritt, förenat Irland". De brittiska trupperna måste lämna Nordirland och Storbritanniens "sista kolonialkrig" ta slut.

Den outhärdlige Mr. Livingstone har visat sig vara en fara för ordningen i det offentliga livet., skrev *Sun* den 23 juli. Under sommaren fick pressen en rad tillfällen att angripa honom och utnyttjade dem till fullo.

När Livingstone varnade labourpolitikerna i Londons kommuner för att GLCs skattesats kanske kunde komma att höjas med 120 procent läckte en högerlabourman det till pressen.

Enligt beslut i labourgruppen vägrade Livingstone att vara med på bröllopet mellan kronprins Charles och hans Lady Di. Han förklarade för *Observer* att monarkin borde avskaffas och att kungafamiljen levde på det allmännas bekostnad.

Under kravallerna i Brixton kritiserade Livingstone polisen för rasism och brutalitet.

I ett tal inför *Harrow Gay Unity Group* förklarade Livingstone att alla människor är

³ I en intervju i vänstertidningen *Socialist Action* 26/3 -81.

potentiellt bisexuella och anklagade polisen för att skicka lockfåglar till nöjesställen för att sätta fast homosexuella. Att teorin om potentiell bisexualitet hade visst stöd redan hos Freud och att rapporter om polisprovokationer mot homosexuella förekommer även i dagspressen gjorde inte ursinnet mot Livingstone mindre.

”Mr Livingstone är en doktrinär clown”, skrev *Daily Mail* i juli, och i augusti att ”clownen roar inte längre”. ”Det sägs att folk får de politiker de förtjänar”, kommenterade *Standard*. ”Men ingen – ingen – förtjänar väl Mr. Ken Livingstone”, denna ”omänskliga och förnedrande bestraffning”.

Kulmen kom i oktober då två människor, helt oskyldiga civila, mördades av en IRA-bomb och 38 skadades. Två dagar senare skulle Livingstone tala inför konservativa studenter. En av dem frågade om hans syn på IRA. Enligt *Times'* skildring av mötet (13/10 -81) svarade Livingstone:

Ingen stöder det som hände i lördags /bombdådet/ ... Men så länge vi finns i Nordirland kommer folk att spränga bomber i London... Människor i Nordirland ser sig själva som ett undertryckt folk. Om de bara var psykopater eller brottslingar så skulle de kunna krossas. Men de har en drivkraft som de anser vara god.

Studenterna och *Times* tycktes förstå att man kunde ta avstånd från bombattentat och samtidigt säga att det krävdes en politisk lösning, inte bara mer militär och polis, för att få slut på våldet. Tabloidpressen förstod det inte. Den största dagstidningens, *Sun*, förstasida förkunnade att ”den här djävla dåren anser inte att bombmännen är brottslingar” och utnämnde Livingstone till ”den vidrigaste mannen i England”.

Reportrar bevakade Livingstones bostad, rotade i hans soptunnor och knackade på hos hans kvinnliga medarbetare på morgonen för att se om Livingstone sov där... Konservativa politiker och ett femtital ledande personer i olika företag samlade in pengar för att ”Stoppa Livingstone” (*Standard* 6/11). De räknade med att använda över två miljoner kronor, dels till propaganda mot vänsterstyret i GLC, dels för att överklaga dess åtgärder i domstol.

Labourgruppen i GLC, även vänstern, var trötta och arga på en mediakarusell som tog all uppmärksamhet från den politik de försökte genomföra och på Livingstone som fortsatte att uttala sig glatt och villigt om allt journalisterna tog upp, trots att han visste hur det skulle användas.

2. Slaget om tunnelbanan

Den långa gången upp från tunnelbanan vid Finsbury Park är ful, kal och kylig även en vacker vårdag i april. En vithårig farbror värmer upp den med tonerna från en skotsk folkvisa på minidragospel. Gatumusikantema finns nästan överallt i tunnelbanestationerna. De spelar pop, klassiskt, folkmusik och schlagers och belönas med slantar i förbifarten.

Ofta står spelmannen precis intill det anslag som talar om att här är gatumusikanter portförbjudna. Somliga olagligheter går ändå för sig i Londons tunnelbana. Andra tas mera allvarligt. Att sänka taxorna, till exempel. I början av oktober 1981, vid mitten av GLCs budgetår, skulle den satsning på kollektivtrafiken labour utlovat börja sättas i verket. Den kallades *Fares Fair*, 'justa taxor'.

Labourgruppens planer skulle, mycket grovt räknat, kosta ett genomsnittshushåll någon femma i veckan. Men eftersom det föregående konservativa styret hade haft underskott i kollektivtrafikbudgeten skulle det krävas tre kronor till för att täcka de gjorda förlusterna. Detta hade labour förutsett, förberett och förvarnat väljarna om.

Vad labourkandidaterna inte kunde veta vid valet i maj var att kommunminister Michael Heseltine i juni skulle ändra reglerna för statsbidrag till kommunerna. Lokala myndigheter som spenderade mer pengar än regeringen ansåg rimligt fick som straff sina statsbidrag nedsjunkna.

Fares Fair innebar alltså inte bara större utgifter, utan också mindre statsbidrag för GLC. Det fick man ta. Att svika sitt viktigaste vallöfte var omöjligt. GLC uppdrog åt trafikbolaget London Transport att sänka taxorna med 25 procent och att förenkla avgiftsstrukturen.

Det förslag bolagets styrelseordförande lade fram kunde vänsterpolitikerna i GLC aldrig acceptera: De stora sänkningarna kom pendlare från det välmående förortsbältet tillgodo. Labours väljare i de fattiga, inre delarna av London skulle i många fall få betala mer än tidigare!

Ett nytt förslag arbetades fram, där ingen fick dyrare resor. I gengäld blev den genomsnittliga sänkningen 32 procent. Kostnaden för skattebetalarna för *Fares Fair* blev inte beräknade £ 100 miljoner utan:

Underskott i Tories' budget	£ 48 miljoner
Sänkta taxor	£ 61 miljoner
Ökad service	£ 8 miljoner
Indragna statsbidrag till GLC	£ 111 miljoner
Summa:	£ 228 miljoner

För genomsnittshushållet betydde det cirka 15 kronor i veckan. Skattehöjningar väcker ovilja. Times' ledare (6/10 1981) var inte ensam om att säga att de resande skulle få betala taxesänkningen med sina skatter och i gengäld bara få vänta längre på dåliga och opålitliga tåg och bussar. Tidningens utsända reportrar träffade bara missnöjda passagerare. Affärsmän och företag klagade upprört över de höga skatterna som gjorde det svårt för dem att stanna i London.

Den 15 oktober, totalt i skuggan av uppståndelsen kring Livingstone och IRA, meddelade en enspaltig notis i *Guardian* att kommunen Bromley, i sydöstra utkanten av London, hade gått till domstol för att få skattehöjningen olagligförklarad.

I Bromley reagerade sparsamheten. Tories hade 46 av 60 platser i kommunfullmäktige och hade hållit kommunalskatterna frysta i tre år.

Bromley förlorade målet i första instans, men överklagade till nästa och vann.

I den lag som gällde London Transport (*Transport (London) Act 1969*) står att LT ”i största möjliga utsträckning” ska se till att verksamheten går ihop. Hittills hade alla tolkat det som att den skulle gå ihop – inräknat de subventioner GLC lovade i sin budget. Enligt den högre rätten betydde det i stället att Londons kollektivtrafik skulle följa ”affärsmissiga principer” och försöka vara självbärande.

Dessutom hade GLC inte följt de korrekta procedurerna när de tvingat LT att följa besluten.

Rättens ordförande förklarade att det var fel av GLC att hålla fast vid sitt vallöfte då regeringen ändrade de ekonomiska villkoren. Ett vallöfte var inte heligt, ansåg den 82-årige lord Denning.¹

Men vallöften var heliga, eller näst intill, för de i labour som ständigt dragits vid näsan av löftesbrytande ledare och som hoppats att vänsterns GLC skulle vara annorlunda. Här kom en uråldrig, förtorkad lord och krävde att de skulle slopa en av sina viktigaste principer – att väljarnas vilja gäller.

GLC överklagade i sin tur, till Högsta domstolen (*Law Lords*), som tillhör Överhuset. De fem ”laglorderna” beslöt enhälligt att *Fares Fair* var ”oekonomiskt” och därför olagligt. Skattehöjningen var ogiltig och taxorna måste upp.

Få hade väntat sig ett sådant utslag. *Fares Fair* hade blivit mer och mer populärt. Det gick med vinst för det genomsnittliga skattebetalande hushållet. Den som åkte kollektivt till jobbet sparade in mer än skattehöjningen. För lågavlönade i exempelvis servicesektorn var det en väsentlig höjning av levnadsstandarden. I ett BBC-reportage intervjuades en ensamstående tvåbarnsmor som, för första gången i deras liv, haft råd att ta sina små flickor till de fina butikerna på Oxford Street.

Till och med arbetsgivare fann fördelar i billigare resor för de anställda och affärer, biografer och teatrar märkte ökad tillströmning.

Många brittiska åldringar lever i fattigdom. Genom *Fares Fair* fick alla pensionärer resa gratis. Det kunde betyda helt nya möjligheter att träffa släkt och vänner.

De 60 000 anställda vid London Transport hade känt ökad trygghet och tillförsikt.

Under 1970-talet hade både buss- och tunnelbaneresandet varit på stadig nedgång. *Fares Fair* vände trenden. Bussresorna ökade med 12 procent och tunnelbaneresorna med sju. De 'orimliga' subventionerna täckte mindre del av kostnaderna än i Paris och mycket mindre än i New York!

Pressen var inte nådig. ”*A Bad Judgement*” (Dåligt domslut/omdöme) var *Sunday Times*' rubrik. *Financial Times* påpekade att lorderna som trodde att ett ”ekonomiskt” kollektivtrafiksystem ska vara självbärande ”inte skulle klara sig undan rödpennan vid en student-skrivning i ekonomi”. London-humorn påpekade att herrar lorder inte skulle känna igen en buss, ens om den körde på dem.

Trots att domslutet kom bara en vecka före julhelgen och trots att GLC, labourpartiet och fackföreningarna togs på sängen var en spontan kampanj snart igång.

Lokala grupper växte upp runt om i London. De kallade sig *Fares Fight*. De delade ut flygblad, sålde rockmärken, ordnade möten och konserter.

På sex veckor skrev 1/4 miljon människor på ett uppprop för att regeringen skulle ändra lagen så att *Fares Fair* kunde fortsätta.

---

¹ I augusti 1986 dömdes radikala fullmäktigemedlemmar från Liverpool till skadestånd för att de trotsat skattelagstiftningen. Domaren motiverade det bland annat med att deras tänkande ”verkade ha dominerats av de löften på vilka de blivit valda” (*Guardian* 1/8 1986).

Hannah Mitchell, en av initiativtagarna, berättar att många människor som deltog i arbetet aldrig varit politiskt aktiva innan. Många unga arbetslösa var med i kampanjen och många kvinnor, eftersom de låga taxorna betydde mycket för dem, antingen de var ensamföräldrar, jobbade oavlönat eller var lågavlönade. Där fanns grupper av arbetare vid de olika bussgaragen, lokala labouravdelningar, miljögrupper, många som tillhörde eller hade tillhört vänstern utanför labour.

De fackliga strukturerna fungerade långsammare. Men den 10 mars gick fackföreningarna vid London Transport ut i en dags strejk. Redan det att de många olika facken kunde enas om en aktion var unikt. Uppslutningen var nästan total och kollektivtrafiken lamslogs.

Den 21 mars skulle taxorna höjas, enligt laglordernas dom. Tusentals jobb vid LT var hotade. Ju närmare datumet för höjningen kom ju större blev motsättningarna mellan de olika grupper som stödde *Fares Fair*.

Gräsrotskampanjen tyckte att GLC och fackföreningarna vid LT var tröga, facken tyckte att aktivisterna inte gav dem tid att ta ställning. Inom Londons labourvänner och i labourgruppen i GLC rasade ursinniga debatter.

Några av de mest radikala medlemmarna i GLC stödde en idé som kallades ”*Can't Pay – Won't Pay*” – den engelska titeln på Dario Fos pjäs ”Vi betalar inte!”, som spelades för fullsatta hus i West End. På papperet var det smart: Enligt London Transports ordningsregler fick passagerare som inte kunde betala lämna en lapp med namn och adress och löfte att betala senare. ”Vi betalar inte” uppmanade alla att, om taxorna höjdes, bara betala den gamla avgiften och sedan dränka London Transport i tiotusentals lappar om betalning som administrationen måste kräva in.

Andra hävdade att det var orealistiskt. Men hätsk blev dispyten då LT ändrade spelreglerna. Det var inte längre tillåtet att betala senare. Om någon vägrade betala hela avgiften hade konduktörer och spärrvakter order att kalla på polis. Annars hotade omedelbart avsked. Rykten spreds att civilklädda kontrollanter skulle övervaka de anställda.

När jag ringde upp Bill Morris, ombudsman på Transportarbetarförbundet, i början av mars sa han att ”Vi säger inte till folk att inte betala, men om någon vägrar för att protestera så skall inte våra medlemmar bråka med dem”. Men Bill Morris agerade isolerat och få av hans medlemmar vågade lita på att facket skulle skydda dem mot LT.

- Det som skar en i hjärtat, sa Hannah Mitchell, var att det långsamma medvetandehöjande arbetet hade skapat bättre relationer än någonsin förr mellan arbetare och passagerare. Men LT-ledningen lyckades driva in en kil mellan oss.

- Det finns både fördelar och nackdelar med att människor inte varit politiskt aktiva förut, fortsatte hon.

De 35 lokala grupperna hade bildats mycket snabbt. De arbetade fantasifullt och självständigt.

- Men de kunde också demoraliseras mycket snabbt när de låga taxorna försvann. Det fanns inga strukturer.

De som hade pengar och strukturer, labouravdelningar och fack, reagerade för långsamt och ville inte, anser Hannah, ge gräsrotsgrupperna något inflytande.

- Vi ville ha ett gemensamt arbete, men det förstod inte fackledningarna. ”Vi tar hand om våra medlemmar. Ni är allmänhet och skall ägna er åt allmänhetsfrågor”. De vill kontrollera allting och medlemmarna blir inte tillfrågade.

Labourvännern i GLC var i samvetsnöd. Om de gav efter nu, höjde taxorna och övergav den politik de blivit valda på, skulle de då inte ha agerat precis som alla andra fega och vanmäktiga labourstyren?

Skulle GLC instruera LT att höja taxorna? Vänstern inom labour-gruppen var rädd att bryta löften, högern inom labourgruppen var rädd att bryta lagen och kanske få betala ruinerande skadestånd.

Några inom vänsterflygeln ansåg att labour borde frånträda styret av GLC och bilda majoritetsopposition. Hellre låta Tories genomföra sin smutsiga politik själva än att göra det åt dem! I opposition skulle man försöka mobilisera stöd från allmänheten och fackföreningarna för att tvinga regeringen att ge med sig. Andra, bland dem Livingstone, sa att man borde sitta kvar men vägra att höja taxorna, i trots mot lagen. Regeringen skulle bli tvungen att ingripa.

Den 12 januari skulle fullmäktige besluta om de åtgärder som krävdes för att lyda domslutet: Dubbling av taxorna och 15-procentig nedskärning av servicen. 5-6 000 jobb skulle vara i fara.

I fullmäktige röstade 21 labourmedlemmar tillsammans med liberalerna, SDP och några konservativa för höjningspaketet.

Efter ytterligare interna strider beslöt vänstern inom labourgruppen att stanna kvar på sina poster, acceptera taxehöjningen som ofrånkomlig och försöka göra det bästa av situationen. Labourgruppen ställde sig enhälligt bakom en budget som inbegrep taxehöjningarna.

Bland labourvänstern utanför GLC höjdes röster för att de skulle avgå.

Tidningen *Labour Briefing*, samlingspunkt och trätoforum för Londons labourvänster, hade spelat en viktig roll för att ge vänsterrepresentanterna deras plats i GLC. Nu fylldes den av kritik mot dem.

”En långsam, frätande process av desillusionering har börjat. Den kommer att leda till att stödet för oss gradvis vittrar bort”, skrev någon.

”När våra representanter i GLC mötte en verklig utmaning från det kapitalistiska etablissemanget kapitulerade de”, skrev en annan.

Den 21 mars 1982 dubblades taxorna.

1 april försökte jag se vad kampanjen hade lämnat för spår hos de som varit aktiva och hur de olika grupperna såg på sin egen och varandras del i nederlaget.

Jag har visat att det var olagligt

Mr Dennis Barkway leder företaget Energy Finance General Trust Ltd i hjärtat av City. Jag trevar mig fram, med kartan i handen, genom de vindlande, smala medeltidsgatorna i trakten av Bank of England.

Det är länge sedan Jane Austens stolta och fördomsfulla damer rynkade på näsan åt affärsmännen vid Cheapside här om hörnet, eller Dickens' girigbuk Ralph Nickleby hyste in sina fattiga släktingar i ett förfallet City-hus vid Themsens strand. Nu ser jag bara rikedom, bank vid bank, brittiska banker, tyska banker, australiensiska banker, koreanska banker.

Mr Barkway leder kommunfullmäktige i Bromley, med 300 000 invånare. Fyrtio procent av de förvärvsarbete pendlar in till London.

När jag förberedde intervjun förmanade jag mig själv att inte använda ordet 'tory'. Snart nog slinker det ur mig i alla fall. Mr Barkway rättar mig omedelbart. Han är konservativ, inte något så vulgärt och gammaldags som en 'tory'.

- Vi moderna konservativa är lika intresserade av sociala frågor som någon annan säger sig vara.

Hur ser han på kollektivtrafiken i London?

- I Bromley finns ingen tunnelbana och vi har speciella problem med bussarna eftersom

kommunens yta är så stor, den största i London, svarar Mr. Barkway.

- Jag representerar människorna i Bromley. Eftersom de inte har tillgång till full service från LT så skall de inte betala för det heller.

- För det andra, så subventionerar vi med våra kommunalskatter miljoner utlänningar och icke-Londonbor som kommer hit varje dag.

Mr. Barkway förnekar inte alls att kollektivtrafiken i en storstad måste subventioneras.

- Om regeringen vill ge statliga subventioner, så gärna det. Men lägg inte bördan på kommunalskattebetalarna i London!

Men tågpendlarna från Bromley använder British Rail (järnvägarna) som också är subventionerade, invänder jag.

- Järnvägarna är subventionerade, svarar Mr. Barkway, men genom statsskatten, inte av kommunalskattebetalare som inte använder dem.

Många skattebetalare subventionerar järnvägarna utan att använda dem.

- Så är det med allt som subventioneras, svarar Mr Barkway. Man måste dra gränsen någonstans. Varför ska de som inte lånar böcker subventionera biblioteken och barnlösa betala för skolor åt andras barn?

Verkar det realistiskt att tro att den nuvarande regeringen skulle ge mer pengar till London Transport?

- Först och främst måste LT upphöra att vara en politisk fotboll. Sedan borde det finnas en ny transportservice som binder ihop alla trafiksystem i London. Att det inte finns någon samordning mellan LT och British Rail skapade anomalier när GLC satte igång.

GLC försökte lösa det genom att erbjuda BR pengar om de också sänkte biljettpriserna.

- Varför väntade de då inte tills de kommit överens med British Rail innan de subventionerade LT? genmäler Barkway. Ett riktigt integrerat kollektivtrafiksystem i London hade ingen haft något emot.

Regeringen stoppade det genom att hota dra in subventioner från British Rail om de tog emot pengar från GLC.

- Det är därför jag säger att det måste vara regeringen som tar initiativ till en omorganisering av kollektivtrafiken i London!

Varför var detta en fråga för domstolarna och inte bara ett felaktigt politiskt beslut?

- För att förstå det måste ni läsa domstolsutslaget som på ungefär 120 sidor förklarar varför det var olagligt. I korthet, lokala myndigheter är skyldiga att bete sig förnuftigt och det gjorde inte GLC.

Är det inte väljarna som avgör vad som är förnuftigt? Före valet dolde ju inte precis labour att de tänkte sänka taxorna. Mr Barkways röst blir ivrig.

- Om jag skriver i ett valmanifest att om jag vinner valet så skall alla svenskar i landet skjutas, kan jag då göra det? Ett valmanifest ger inte rätten att bryta mot lagen, och jag har bevisat att GLCs politik stred mot lagen.

Laglordernas utslag är slutgiltigt säger Mr. Barkway.

- Livingstone frågade ingen till råds. Han bestämde bara.

- **Varför tror ni att de gjorde på detta viset?** frågar jag enfaldigt som en rumpnisse.

- För att de – naivt – trodde att eftersom det stod i manifestet så hade de rätt att göra så. Om

allt som står i ett valmanifest får göras, varför behöver vi då någon opposition överhuvudtaget? Då behöver vi inget parlament, då behöver vi bara ett valmanifest.

Om Livingstone inte får angripas för att han gör det som står i hans valmanifest, varför får labour då angripa de konservativas fackliga lagar som stod i *deras*? undrar Mr. Barkway.

Det är en sak att en politik kritiseras, en annan sak att domstolarna dömer ut den.

- Jag vet inte hur det är i Sverige. Men här i landet har vi demokrati under lagen. Om folk inte tycker om det så kan de försöka få en ändring i systemet – och det är vad de där människorna är ute efter också. Men nu har vi lagar, parlament, domstolar som övervakar att lagen följs.

Men kollektivtrafiktaxorna verkar ändå som en väl politisk fråga för att avgöras av domstolar...

- Det var inte en politisk fråga, my dear.

Mr Barkway låter så irriterad som en gentleman kan tillåta sig.

- Ni *får* inte... Uppenbarligen har ni talat med andra människor om det här och redan bildat er en uppfattning utan att höra båda sidor. Jag hoppas *verkligen* att ingen påstår att de fem laglorderna hade politiska motiv för sitt utslag. Det är en *mycket* allvarlig anklagelse i så fall!

Vad tycker ni allmänt om utvecklingen i London det sista året?

- Ni väntar er väl att jag skall vara fientlig mot GLC på rent politiska grunder. Men jag vill vara så objektiv som möjligt och jag vill inte ge en negativ bild av London, i synnerhet inte till en besökare från utlandet.

Mr Barkway är "inte imponerad av" det nuvarande GLC, men det var inte bra under de konservativa heller.

Men det finns skillnader mellan GLC det här året och tidigare. Jag, till exempel, hade aldrig hört talas om GLC före valen förra året.

- Katastrofer blir alltid välkända, men goda nyheter sprids aldrig. Vulkaner hör man bara talas om när de får utbrott! När en lokal myndighet sköter sitt jobb väl så hör man aldrig talas om den. Men när folk är missnöjda då hör man!

Mr Barkway anser att Livingstones uttalanden om IRA och om rasism i poliskåren gjort GLC "ökänt".

- De har den där skylten på taket med antalet arbetslösa. Gudarna vet hur mycket den kostar och vad det kostar varje gång den blåser ner!

- Vem som helst kan stå på County Halls trappa och göra uttalanden. Men det verkliga arbetet det utträttas i nämnderna och det arbetet sköter de inte, slutar Mr. Barkway.

När jag tackat för intervjun och stängt av bandspelaren pratar Mr Barkway om det socialistiska Sverige. Han känner folk här, och de verkar vara förfärligt förtryckta. Man får inte göra som man vill med sina pengar, inte investera fritt och inte fritt föra ut sina vinster ur landet.

Jag förstår det som hände i Brixton

Gloria flyttade till England, från Jamaica, för 26 år sedan. Hon är skild och har två barn, 25 och 16 år gamla. Gloria är statstjänsteman, fackligt ansluten men inte aktiv. Hon röstar på labour, men hon har aldrig varit politiskt aktiv förut. Hon var inte med i kampanjen innan taxorna höjdes.

Då vägrade Gloria att betala den nya avgiften på bussen och konduktören kallade på polis.

- Jag ville ta ställning, säger Gloria. Jag sparade 2 ½ pund i veckan på de låga taxorna, trots

att skatten gick upp.

- Jag väntade mig inte att jag skulle bli arresterad. Polisen släpade ut mig ur bussen och vred om min arm. Han skadade min handled så att doktorn sjukskrev mig en vecka.

- Jag väntade mig verkligen inte att bli skadad av polisen eller kallad för en ”dum kossa”.

Nu väntar hon på besked om hon ska bli åtalad eller inte.

Efter att hon arresterats promenerade Gloria raka vägen till County Hall för att gå med i kampanjen mot taxehöjningen.

- Det här har fått mig att förstå något, säger Gloria. Den ene polisen var OK. Men den andre var ohövlig, arrogant – förfärlig. Jag har aldrig haft problem med polisen förut, och inte mina barn heller. Men jag förstod att det blir kravaller med sådana här poliser.

Gloria anklagar inte busskonduktören.

- Han blev chockad när han såg min handled. Han förklarade att han var tvungen att kalla på polis även om han inte ville, för det kunde ha funnits en spion från LT på bussen och då hade han mist jobbet.

Två passagerare gick av bussen då Gloria blev arresterad, och sa att de stödde henne. Resten verkade inte bry sig om det.

Gloria säger att laglordernas utslag tog alla med överraskning.

- Men det finns alltid någon uråldrig lag från Henrik VIII:s eller Elisabet I:s tid som de kan använda för det de vill.

Gloria tror inte att *Fares Fair* hade stoppats om det varit ett konservativt GLC som genomfört det. Men pressen har skrivit om Ken Livingstone som om han var ”något slags rymdvarelse”.

- De är emot Ken för att han inte är en tory. Han är en bra karl.

Borde Livingstone ha trotsat laglorderna?

”Han kan göra bättre saker än att sitta i fängelse”, svarar Gloria. Gloria tror inte att taxorna kommer att sänkas igen så länge Thatcher regerar.

- Med den här regeringen spelar det ingen roll hur stora behoven är. Den kommer ändå inte att öka subventionerna. Vi måste bli av med den! Med Thatcher och [dåvarande arbetsmarknadsminister] Norman Tebbit vid rodret slutar det med att ”vi hamnar i fängelse allihop”, säger Gloria – och skrattar hjärtligt.

Ingen kom hit för att förklara

Paul är bussförare och Helen konduktör. Som de flesta andra bussarbetare tillhör de Transportarbetarförbundet. De är båda fackligt aktiva och sympatiserar med tidningen *Socialist Challenge*, som representerar en vänsterströmning inom labour.

Vi träffas hemma hos Paul, i ett litet radhus i ett arbetarområde i östra London. De säger att många arbetare tyckte att *Fares Fair* var det bästa som hänt LT. När kollektivtrafiken ökade tryggades jobben.

- När förslaget först lades fram tyckte många av våra arbetskamrater att det var dumt, säger Helen. De ändrade sig när de såg det fungera i praktiken. Men ingen förklarade för dem varför en stad behöver ett subventionerat kollektivtrafiksystem eller att GLC lade bördan på kommunalskatterna därför att staten inte betalade.

- De som jobbade mest var *Fares Fight*-grupperna. På en del ställen arbetade labourfolk i kampanjen men de ledde den inte. På andra håll var det mest sådana där frihetliga

vänsterelement, säger Paul ogillande.

Hur såg folk vid LT på kampanjen?

- Jag blev förvånad när jag kom till garaget och där var en massa *Fares Fight*-märken, berättar Paul. Killen som sålde dem, en svart bussförare, hade jag aldrig pratat politik med. Han har aldrig varit aktiv på något sätt förut.

- Han och några av hans vänner hade gått till ett möte och de var ivriga att börja jobba. *Fares Fight* gav sådana som honom en chans att bli aktiva.

Helen säger att många LT-arbetare gick på möten. Till ett lokalt möte i Hackney kom 500 personer.

- Men det var underligt. Både labour och facket och GLC lade ner massor med pengar och ändå samlade deras viktigaste demonstration kanske 1 000 personer och det var innevästanter allihop, sådana som ändå inte åker buss. Inga LT-arbetare alls, utom de som tillhör den organiserade vänstern.

De är också kritiska mot fackledningen som inte tryckte på sina arbetsplatsombud. Facket producerade visserligen flygblad men det såg inte till att de kom ut. Undantaget var den lyckade endagsstrejken, men det räckte inte med en dags strejk.

Paul och Helen anser att "Vi betalar inte" splittrade kampen.

- Det skapar jätteproblem för busskonduktörerna, säger Helen. Och många tyckte att de enda som skulle göra det var rika människor med principer, sådana som hade råd att betala den nya avgiften.

- Jag har fått gäng av vita, fascistdrägg, som kommer på bussen och vägrar att betala och säger att de sett någon från GLC säga på TV att de inte ska göra det.

- Det var helt idealistiskt att tro att en massa människor skulle vägra betala när de tog bussen på morgonen, säger Paul. De som byggde upp kampanjen försökte smita undan frågan om att övertyga och mobilisera LT-arbetarna att ta strid.

Paul och Helen säger att bara LT-arbetarna kunde ha räddat *Fares Fair*. Men de medger att det skulle vara svårt att få till stånd en icke-tidsbegränsad strejk.

- Säger man det på jobbet svarar dem att 'du måste vara rik', säger Helen.

- Det behövs en hundraprocentig uppslutning och bra ledning och det har vi inte nu, säger Paul.

Kunde man ha förenat LT-arbetarna och konsumenterna?

- De flesta konsumenter är arbetare, man borde ha försökt organisera dem på arbetsplatserna och i fackföreningarna och även i hyresgästföreningar och kvinnogrupper, svarar Paul.

Ingen har försökt nå ut till stora arbetsplatser, sådana som Ford i Dagenham med 20 000 arbetare, trots att det är arbetare som drabbas av de höga taxorna.

- De tycker att de är folkets representanter, säger Helen om vänsterpolitikerna i GLC, och att folk skall överlåta saker åt dem, inte organisera sig för att göra det själva. Nu säger de 'vänta på nästa labourregering'. Men det går inte att vänta.

På det enda sätt jag kan

Alistair är 24 år och arbetslös. Han bor i ett frihetligt kollektiv i en ockuperad lägenhet i Brixton.

Han har en pick-up och arbetar som varubud, när han får jobb. Under de tre år han jobbat i

London-trafiken har den bara blivit värre och värre – fram till *Fares Fair*. Då lättade det något.

Alistair blev arresterad för att han fotograferade en ”Vi betalar inte”-aktion. Han är åtalad för att ha hindrat trafiken.

- De svor på att jag tvingat en massa människor att gå ut i gatan för att komma förbi. Det är den värsta rövarhistorien se'n Enid Blyton!

Alistair har arbetat mycket med *Fares Fight*, på huvudkontoret och i lokalgruppen i Brixton, som hade 40-50 medlemmar. Många var arbetslösa. De har samarbetat med lokala fackföreningar, bussarbetare och hyresgäster.

Jag har hört en del som är spydiga över att landsorganisationen, TUC, i London-regionen går ut med flygblad nu...

- Jag är inte spydig, säger Alistair. Det är bra att de gör något.

- Före den 21 sa Bill Morris på Transport att de skulle stödja sina medlemmar om de bestraffades av LT. Men han gav inga skriftliga löften.

Måste det inte vara svårt för en busskonduktör att agera ensam?

- Javisst, och det finns så många olika uppfattningar inom LT. Konduktörerna har ansvaret för att ta in pengar. De har sin uniform, sin auktoritetsställning. Det spelar in.

Men det måste vara svårt även för en sympatiskt inställd konduktör när LT ändrat reglerna.

- Det är svårt för dem och det är svårt för oss. De kom inte med några förslag, utom endagsstrejken, inte att de skulle vägra ta upp avgifter eller så.

Alistair uppskattar att minst 10 000 människor hittills vägrat betala, vilket verkar våldsamt optimistiskt. Självtänker han fortsätta.

- Jag ändrar mig inte. Inte så länge facken inte gör något annat. Om de tar ut sina medlemmar på gatorna för att samla in namn, då skall jag ägna all min tid åt att samla in namn tillsammans med dem. Men tills dess fortsätter jag på det enda sätt jag kan.

- Bill Morris lovar en sak, sedan tar hans styrelse tillbaka det. Så han fick backa, annars kunde han ha förlorat sitt trevliga jobb.

Medan bussarbetarna Paul och Helen klagar över att GLC-medlemmarna inte gått ut till arbetarna, säger Alistair att Livingstone och hans kollegor har pratat på en massa bussgarage runt om i London.

- Men de verkar inte ha fått de anställda att sluta upp.

- Nu jobbar min grupp i Brixton med att sätta upp en mer långsiktig kollektivtrafik-grupp. Vi skall undersöka problemen i vårt område.

Det är bra att GLC har skrotat planerna på en motorväg rakt genom Brixton och att de vill satsa på busstrafik och cykelfiler.

- Det tog 1 ½ -2 år att få igenom billiga taxor i Paris, säger han. Det tar säkert lika lång tid här.

Jag bråkar tillbaka

Tal är 24 år och arbetar på ett radikalt förlag. Hon har varit aktiv inom vänstern och var med i *Fares Fight* från start.

Hon var arbetslös och kastade sig in i kampanjen. Nu har hon ett jobb och ”har drabbats av

den allmänna nederlagsstämningen”, säger hon.

- Mötena blev hätskare och hätskare. Jag orkade inte med fler!

Nu tar hon hellre cykeln till jobbet än betalar de förhatliga nya avgifterna. De gånger Tal åkt tunnelbanan efter 21 mars har hon lämnat lappar med namn och adress.

- Ibland accepterar de det, ibland bråkar de.

Vad gör du om de bråkar?

Tal ler ljuvt och älskvärt.

- Då bråkar jag tillbaka. Jag är alltid hövlig och hittills har ingen kallat på polis. Men jag vägrar att gå med på att jag tjuvåkt – jag har betalat rätt avgift!

Tal säger att hon stödjer ”Vi betalar inte”, men inte tycker att det är någon bra kampform.

- Den är atomiserad och ger bara LT-arbetarna en passiv roll. Idealet hade varit om facken uppmanat de anställda att vägra ta upp avgifter.

- När vi åkte i grupper så var det en konduktör som sa att ”jag skulle gärna låta er åka, men om jag åker dit, så tror jag inte att någon kommer att stödja mig”. Det finns inget att svara på det!

Fares Fair verkar inte särskilt radikalt. Kunde inte regeringen givit med sig?

- Inte den här regeringen! Det strider mot hela deras marknadsideologi. Fast om de inte velat klämma åt ett radikalt labourstyre så hade det kanske fått passera.

Du har läst ekonomi – även inom vanlig, borgerlig nationalekonomi talar man ju om 'kollektiva varor' som det är lämpligt att subventionera, om marginalkostnadsprissättning och...

- Marginalkostnadspris! utropar Tal med förtjust ironi. Precis vad jag skulle säga! Vi har haft samma läroböcker! Men så subtila är inte de här friedmaniterna! Kraven var egentligen rätt blygsamma. Man kan inte se det som en fråga om kapitalistisk rationalitet utan man måste se det i samband med vad som pågår i Storbritannien.

Tal säger att hur bra frågan än var så fanns inte tillräckligt med politisk vilja varken hos allmänheten eller hos den organiserade vänstern.

Vad kunde GLC ha gjort?

- Jag vet inte, med den nivå som den politiska aktiviteten är på. Det är en ond cirkel. Varför finns inte aktiviteten?

Har de som jobbat med kampanjen blivit besvikna och demoraliserade?

- Många är förstås besvikna. Men i stort sett har det varit en positiv erfarenhet. Jag har träffat en massa människor som aldrig jobbat politiskt förut. Det har varit skolandet för dem. Många har verkligen haft roligt – suttit på bussen och skrikit och så...

- Nu när LT skär ned blir det en klarare facklig fråga och inte så mycket en fråga om kommunalskatter...

- Frågar du folk om den offentliga servicen skall byggas ut så svarar de ja, frågar du om kommunalskatten ska höjas svarar de nej...

- Jag tror att folk som varit aktiva är besvikna och trötta men inte demoraliserade. De som är demoraliserade är vanliga labourväljare som trodde att de röstade för något verkligt när de röstade för Livingstone. Delvis är de besvikna på hur pass effektivt det är att rösta – inte så dumt ur revolutionär synpunkt kanske.

De ville inte lyssna

Bill Morris är förbundsombudsman på Transportarbetarförbundet. Som en av de få fackliga ledare som engagerat sig för *Fares Fair* kom han att få en mellanställning mellan LT-arbetarna och aktivisterna utanför, och han kritiserades hårt från båda hållen.

Hans kritik mot laglorderna är skarp och direkt.

- Det var en politisk dom. Jag misstänker att den riktades mot Ken Livingstone personligen.
- Opinionsen mot taxehöjningarna var mycket stark. Rörelsen förenade passagerare och arbetare och de olika fackföreningarna inom LT.
- Problemet var delvis att de som ledde rörelsen för att inte betala gjorde en massa uttalanden utan att diskutera det med fackföreningarna.

För en månad sedan sa du att era medlemmar inte skulle hindra folk som betalade den gamla avgiften. Har du ändrat uppfattning?

- Nej, men vi kunde kanske agerat mer taktiskt, säger Bill Morris diplomatiskt.

Bill Morris försäkrar att om någon hotats av straff för att de accepterat "Vi betalar inte", så skulle facket ha kunnat skydda dem.

- Visst gjorde vi misstag. Det går inte att undvika med en kampanj av den här omfattningen. Men vi har lärt oss av misstagen.
- Om de som drev "Vi betalar inte" hade frågat oss först så kunde vi till exempel ha visat dem hur ensam en busskonduktör är, utan stöd från andra. London Transport-arbetarna är också mycket medvetna om sin plikt att ta upp avgifter och inte låta folk åka gratis.

Tog ni upp den kritiken med dem?

- De var så säkra att de inte var på humör att diskutera sin politik eller att lyssna till erfarenheten.

Endagsstrejken var en framgång, säger Bill Morris. Det fanns inte en buss på Londons gator, inte ett tunnelbanetåg gick. Av LTs 60 000 anställda jobbade 200. Det hölls en rad möten med alla de hundratal arbetsplatsombuden och 60 000 flygblad delades ut bland medlemmarna. Efter den 21 mars hade försvaret av jobben kommit i förgrunden.

- LT försvarar sina intressen som vilket kapitalistiskt företag som helst. Förut trodde medlemmarna oss inte när vi varnade för nedskärningar. Nu ser de själva.

Bill Morris anser att kollektivtrafiken kommer att finnas kvar på den politiska dagordningen även i framtiden.

- Här användes trafikpolitiken för omfördelning av rikedomar. Med höga kommunalskatter och låga taxor så tar man från de som kan betala till de som inte kan. De största kommunal-skattebetalarna i London är banker, multinationella företag, handeln.

Har era medlemmar påverkats av att det sitter en vänsteradministration i GLC, utöver taxorna?

- Ja, svarar Bill Morris. Det råder en annan stämning mellan arbetarna och GLC. Vi kände oss trygga, för första gången på länge. GLC konsulterade facken, diskuterade saker som budgeten med oss. Det var mycket positivt.

3. Vänstern i Stadshuset

LONDON ÄR VÅRT!, var den triumferande rubriken på *London Labour Briefings* förstasida efter GLC-valet 1981. I artikeln – skriven av Ken Livingstone – stod att ”GLC är nu en kampanjorganisation och ett maktfäste för arbetarrörelsen nationellt.”.

Efter ett år hade labourvänstern i GLC inte mycket till resultat att visa upp i 'sitt' London.

I GLCs säte, Stadshuset, finns 11 km korridorer, långa och dunkla vindlar de kors och tvärs genom byggnaden. Hade labourvänstern gått vilse där, eller fanns det inga gångar i den riktning de ville gå?

Erfarenheterna från GLC är värda att ta del av för de som undrar vad socialister kan uträtta i valda, lokala myndigheter i ett kapitalistiskt samhälle, eller i parlamentariska institutioner i allmänhet.

Antingen man 'bara' vill förstå vad som hände under några år i London eller om man vill dra mer vittgående slutsatser av det, behöver man veta vad det var för något som vänstern hade satt sig i osäker besittning av i maj 1981.

GLCs fögderi omfattade 1 580 km² med en befolkning strax under sju miljoner. GLC var huvudman för London Transport och kontrollerade ILEA, styrelsen för inre Londons skolor med 300 000 elever och en budget inte långt under en miljard kronor. GLCs egna utgifter (*gross revenue expenditure*) var, redan under de konservativa, ungefär lika stora.¹

Det Förenade kungadömet har en allt annat än enhetlig kommunal förvaltning. Förutom olikheterna mellan England, Skottland, Nordirland och Wales finns stora skillnader mellan de engelska storstäderna och övriga landet. Fram till 1986 fanns tre typer av landsting² : Icke-storstadsområden, storstadsområden och London, med olika förhållanden mellan lokala och regionala myndigheter. London var alltså ett kapitel för sig även bland de sju storstäderna³. – Sedan 1986 saknar storstäderna, inklusive London, valda, regionala myndigheter överhuvudtaget.

Inom Stor-London finns 32 kommuner, som här heter *boroughs* (*London boroughs*, för att vara exakt) samt City, denna medeltida absurditet, en engelsk kvadratmil stor och med en finansiell nyckelroll i riket.

Det finns stater mindre än Stor-London, men GLC var ingen regering. Alla brittiska landsting kläms mellan kommunerna å ena sidan, och staten å den andra. Eftersom centralregeringen har särskilt stora intressen av att kontrollera vad som sker i huvudstaden har konflikterna mellan stat och landsting också varit extra hårda i London.

Den enorma tillväxten av näringsliv och befolkning under 1800-talet gjorde de gamla, tämligen självständiga enheterna i London otillräckliga. Det behövdes en samordnande administration för en storstadsregion som ökade från en miljon till sju miljoner invånare under seklets lopp.

De rika, centrala delarna av staden motsatte sig med näbbar och klor varje övergripande London-myndighet som skulle kunna tvinga dem att bidra till att lindra nöden i de sämre lottade delarna av staden.

¹ Siffrorna är från *GLC Annual Report* 1984/85 respektive labours valmanifest från 1981.

² För att förenkla saken använder jag i det följande ordet ”landsting” om alla regionala, valda myndigheter (*county councils, metropolitan authorities* och GLC) och ”kommun” om de lokala (*London boroughs, districts, metropolitan districts*). Eftersom den minsta enheten, socknar, inte finns i London bortser vi från dem.

³ Storstäderna förutom London är: Birmingham, Liverpool, Manchester, Sheffield, Newcastle och Leeds med intilliggande områden.

Inte förrän 1889 upprättades London County Council. I två perioder, under liberaler och fabianer kring sekelskiftet, och under labour på 1930- och 40-talen, gjorde sig LCC känt för sin progressiva politik. Det rörde i slummen, byggde bostäder åt de fattiga, fick ordning på renhållning och skolväsende. Vad gäller sjuk- och socialvård kan man säga att 30-talets LCC blev en modell för efterkrigstidens välfärdsstat.

LCC blev uppskattat av Londons arbetarbefolkning, men inte av dåtidens konservativa regeringar, inte av de förmögna i Westminster, Kensington och City och i allmänhet inte av den medelklass som flyttade ut till nya förorter utanför LCCs område.

Redan i början av seklet bodde hälften av Stor-Londons befolkning utanför LCC-området. Ändå dröjde det till 1964 innan LCC ersattes av en ny myndighet, Greater London Council, som omfattade stora delar av de omgivande landsbygds-, villa- och pendlarområdena. Det var meningen att de mörkblå förorterna skulle dominera och ge GLC en pålitligt konservativ majoritet. Så blev det inte riktigt, flera konservativa ytterområden motsatte sig så högljutt inkorporering i London att de slapp undan. I stället kom GLC att byta majoritetsparti vid nästan varje val.

GLC hade betydligt mindre befogenheter än LCC haft, medan kommunerna blev färre, större och mäktigare.

I yttre London är det kommunerna som är ansvariga för skolväsendet, i inre London är det GLC genom Inner London Education Authority (ILEA).

Från början var GLC en viktig hyresvärd i London-området och spelade en väsentlig roll för att samordna och omfördela resurser mellan Stor-Londons olika delar, för att lösa bostadsproblemen.

Antalet registrerade bostadslösa i London var 1985 27 500 familjer.⁴ Den verkliga siffran kan vara det dubbla. Nära en kvarts miljon bostäder i London är icke-människovärdiga, tre gånger så många är i akut behov av reparationer eller saknar elementära bekvämligheter.⁵ Regeringen Thatcher tvingade emellertid även labour att fortsätta tory-GLCs avveckling av bostadsbeståndet.

Rollen som planerings- och gatumyndighet delade GLC med kommunerna, GLC hade hand om övergripande och långsiktig planering samt huvudvägar, trafiksäkerhetsfrågor och trafiksignaler. Kommunerna skötte lokal planering och mindre gator och vägar. Också när det gällde parker, museer, fritids- och kulturinstitutioner och -aktiviteter och miljöfrågor fanns en uppdelning där, i princip, GLC skulle sköta det som var för viktigt och/eller dyrt för att läggas på en enskild kommun. Renhållningen är ett exempel på hur uppdelningen fungerade: Kommunerna samlade in soporna lokalt och sedan förde GLC dem till några stora bearbetningsanläggningar utanför staden.

GLC skulle också skydda London mot brand och översvämningar.

Till skillnad från andra landsting hade GLC ingen makt över stadens poliskår (*Metropolitan Police*). Den lyder direkt under inrikesministern. Socialvården ligger på kommunerna och hälso- och sjukvård sköts helt av den statliga *National Health Service*.⁶

GLCs 92 medlemmar valdes vart fjärde år, i enpersons-valkretsar. Fullmäktigeledamöter kan få en viss ersättning för sitt arbete, vilket gjorde det möjligt för några av dem att arbeta som (lågavlönade) heltidspolitiker.

⁴ *Guardian* 25/11 -85.

⁵ Wheen (1985), sid. 64.

⁶ Hälsovårdsdepartementet utser lokala och regionala hälso- och sjukvårdsmyndigheter där kommuner, men inte landsting är representerade.

Liksom alla andra lokala myndigheter fick GLC sina inkomster från kommunalskatter (*rates*), statsbidrag samt (i betydligt mindre omfattning) hyror och andra intäkter av egen verksamhet.

De brittiska systemen för kommunal beskattning och för statsbidrag till kommunerna är ganska komplicerade. Det senare har undergått hårdhänta förändringar under Thatchers regeringstid. Redan 1979 lovade de konservativa att i grunden förändra den kommunala beskattningen och nu, under sin tredje period, håller Thatcher på att driva igenom ett hårt kritiserat, svåradministrerat, starkt regressivt och mycket central-styrt system. För att förstå de problem GLC ställdes inför behövs åtminstone en starkt förenklad framställning av regler som gällde 1981.

Kommunalskatten beror inte av inkomst utan av bostad (för hushåll) respektive lokaler (för företag). Riksskatteverket (*Inland Revenue*) låter uppskatta den "troliga årshyran" för varje fastighet. Kommun- och landstingsskatten är en viss procent (pence per pund) av detta värde (minus visst underhåll och reparationer). Före 1981 var skatten till GLC (exklusive ILEA) ungefär en fjärdedel av en genomsnittlig Londonkommuns.

"Rates" är en mer "synlig" skatt än indirekta skatter eller inkomstskatten som dras av arbetsgivaren. Den kan slå mycket orättvist. En fattig flerbarnsfamilj kan ha större bostad än en rik ungar. Den "uppskattade hyran" kan ligga långt ifrån den verkliga. Att fastighetsvärdena i en kommun inte är proportionella mot behovet av 'skolor eller socialvård säger sig självt. De fattigaste människorna finns ofta i de kommuner som har minst egendom att beskatta. Delvis kompenseras skillnaderna med statsbidrag.

För det första ersätter staten kommuner som har få kommersiella fastigheter eller många låginkomsttagare som är befriade från kommunalskatt.

För det andra finns ett komplicerat system för att (med datorns hjälp och med möjligheter till en hel del politisk manipulation) beräkna de sociala behoven i varje kommun och anpassa statsbidragen dels efter dem, dels efter skatteunderlaget. I början av 80-talet uppgick statsbidragen till kommunerna till ungefär 1 ½ gånger kommunalskatten.

I London, där kontrasterna var extrema, fanns ett ytterligare utjämningsystem, via GLC. Medel från rika stadsdelar med liten befolkning, som City och Westminster, skulle hjälpa slumområden som de i Brixton eller East End.

En lokal myndighets rätt att göra av med pengar är noggrant reglerad. Dess löpande inkomster och utgifter måste gå jämnt upp. Den får inte låna till löpande utgifter. Dess räkenskaper utsätts för noggrann revision (*audit*). Revisorn ska ta ställning till lagenligheten hos varje utgiftspost. Det finns lag på att de lokala myndigheterna ska betala vissa saker och på att de får betala vissa andra. Alla utgifter som ej uttryckligen påbudits eller tillåtits av parlamentet är förbjudna. (Med ett undantag, som vi kommer att se nedan i kapitel 7).

Om fullmäktige röstar igenom olagliga ekonomiska beslut så blir dessa ogiltiga, som *Fares Fair*. Om ledamöterna vet, eller borde inse, att de bryter mot lagen blir de personligen ersättningsskyldiga och avsätts från sina poster.

De konservativa bildade regering 1979, fast beslutna att skära ner den offentliga sektorn. De ville inte skära i militärutgifterna och vågade ännu inte angripa den folkära offentliga sjukvården, National Health Service. Det var naturligt att ge sig på den fjärdedel av de offentliga utgifterna som lokala myndigheter stod för.

Även Wilsons och Callaghans labourregeringar under andra halvan av 70-talet hade försökt få kommunerna att strama åt. Både då och när Thatcher tog över drabbades labourstyrda kommuner hårdast, deras sociala behov var större och deras sociala ambitioner högre. De kommuner som styrdes av Tories eller Labourhögern rättade sig i allmänhet efter nedskärningsdirektiven.

Mer radikala labourstyren försökte rädda den lokala välfärdsstaten genom att kompensera statens njuget med högre kommunalskatt. Det sågs som inkomstomfördelning till arbetarklassens fördel. 60 procent av kommunalskatten betalades ju av företag och liknande och de allra sämst ställda betalade inte alls, medan det var låginkomstgrupperna som hade störst nytta av god kommunal service.

Detta uppskattades varken av Callaghan eller Thatcher, men det kritiserades också från vänster. Det var sant att den arbetande befolkningen inte belastades med hela kostnaden, men kommunalskatten var ändå betungande för vanliga arbetarhushåll. Den enda långsiktiga lösningen var en regering som tog av kapitalets, storindustrins, bankernas och Citys enorma tillgångar.

Som det nu var gick strömmen åt andra hållet: En god del av kommunernas utgifter var räntor och avbetalningar på lån. Det var omöjligt att föra en socialistisk kommunalpolitik inom lagens ramar, sa vänsterkritikerna: Socialistiska kommunalpolitiker måste vägra skära ner och vägra höja skatten. Det skulle innebära olagliga icke-balanserade budgetar.

Debatten fördes bl.a. i *London Labour Briefing*, den tidning som Ken Livingstone varit med om att starta för att bygga upp en kommunalpolitisk vänster i London.

Det stolta exempel som anfördes mot kommunalskattehöjarna och mot GLC när de gick med på att höja taxorna var Poplar.

Poplar ligger i Londons East End. I East End 1921 härskade undernäring, smuts, sjukdomar, arbete till svältlön eller arbetslöshet. Arbetarna i Poplar hade valt kommunala styresmän och -kvinnor bland sina likar, labourrepresentanter som skulle försöka lindra sin klass' hårda villkor.

När de sökte statsbidrag för att låta arbetslösa familjeförsörjare sätta gator och avlopp i anständigt skick blev det nej. Att lägga hela kostnaden på Poplars fattiga skattebetalare var omöjligt. Det är kommunerna som sköter skatteuppbörden för regionala myndigheter. Poplar inte bara krävde en omfördelning från Londons rikare delar till de fattigaste, de behöll den skatt som skulle gått till LCC, till polisen och till VA-verket.

Då fullmäktigemedlemmarna fängslades kokade Poplar över av vrede – tusentals arbetare strömmade ut på gatorna för att protestera. Med ett halvhjärtat ansiktsräddande svepskäl tvingades domstolarna att släppa dem fria igen.⁷

Drygt 50 år senare, 1977, tog labourvänstern ledningen i kommunfullmäktige i Lambeth, strax söder om Themsen. Ledare för fullmäktige blev en av den radikala vänsterns främsta representanter i kommunalpolitiken, Ted Knight (avsatt från sin post i kommunfullmäktige i april -86 tillsammans med resten av labourgruppen. Se kapitel 9).

Lambeth (där Brixton ingår) är en kommun med enorma sociala problem. Både arbetslöshet och bostadsnöd är bland de värsta i London. Kommunstyret, med Knight i spetsen, vägrade envist att skära ned på de sociala utgifterna. I stället höjdes kommunalskatten tills ett missnöjestak var nått. När det var som värst protesterade skattebetalare med arga möten, klisterlappar och affischer mot skatterna även i arbetarområden. Det nazistiska *National Front* fiskade i det grumliga vattnet och vann oroväckande gehör.

Till saken hör att även många som kunnat bli ett stöd för en radikal administration fann kommunen trög, byråkratisk och överhetsaktig.

Med den konservativa regeringen ställdes frågan på sin spets. Thatchers hårdhante kommunminister, Michael Heseltine var fast besluten att tvinga ner de lokala myndigheternas

⁷ Adelaide Leslie, "Poplarism" i *London Labour Briefing*, maj 1983. Detta var långtifrån den enda sammanstötningen mellan Poplar och statsmakten under 1920-talet.

utgifter och att göra det snabbt.

Ett halvår efter regeringstillträdet förändrades systemet för statsbidrag. På ungefär samma sätt som förut beräknades hur mycket bidrag varje kommun behövde för att klara den utgiftsnivå som regeringen rekommenderade. Det nya var att en kommun som gjorde av med mer pengar än så både fick bekosta hela extrautgiften själv och förlorade bidrag. Varje pounds service kostade skattebetalarna mer än ett pund. ”God service-hög skatt” blev ett sämre alternativ än förut.

Varken bestraffningen eller ytterligare skärpta krav på nedskärningar hade önskad effekt. När minister Heseltine granskade de kommunala budgetarna i juni 1981 låg de fem procent över målet. Han krävde reviderade budgetar och lovade att statsbidragen skulle sänkas ännu mer för den som inte fogade sig.

Visst fanns det somliga som lydde. Men samtidigt hade labour nyss vunnit sina valsegrar i storstadslandstingen, i maj 1981. Den segerrika labourvänsern tänkte inte skära ner, tvärtom! Att följa Heseltines direktiv skulle vara detsamma som att överge allt de lovat. När ministern fick de reviderade budgetarna på sitt bord innehöll de högre kommunala utgifter än de ursprungliga.⁸

Detta var GLCs och hela ”kommunalsocialismens” dilemma under och efter *Fares Fair*. Varje nytt pund till kollektivtrafiken kostade skattebetalarna ett pund och 70 pence.

GLC minskade inte sina utgifter, trots att det förlorade hela sitt statsbidrag. Det höjde skatten i stället. Som vi sett röstade majoriteten av labourgruppen, inklusive Livingstone för en laglig, det vill säga balanserad, budget i januari 1982. Den liberale Guardian-journalisten John Carvel sammanfattade:

Pressen fortsatte att angripa Livingstone som en galen vänsterist, huvudsakligen på grund av mindre utgiftsposter för bidrag till homosexuella, feminister och svarta. Folk lade helt enkelt inte märke till att den 12 januari 1982, eller däromkring, valde Livingstones GLC laglydigheten.⁹

---

⁸ Se Carvel (1984).

⁹ Carvel (1984), sid. 152. Avsnittet om Heseltines reformer bygger på Carvel och på Marks (1981).

4. Som alla andra labourregeringar

Ur Carvels synpunkt var det naturligtvis bra om GLC "blev laglydigt", en förnuftig, respektabel opposition mot en extremt reaktionär regering, något som även liberaler, "blöthjärtade" Tories (*wets*), höger- och mittsocialdemokrater kunde enas om att ogilla.

För dem som arbetade för ett annat samhällssystem, inte bara för något som var aningen bättre än Thatcher, var det en besvikelse.

Hade GLC "förrätt", som så många labourstyren före dem? Det hävdade knappast någon. Snarare verkade de ha kört huvudet i en vägg. Var det någon idé att fortsätta stänga pannan blodig, eller förvärrade GLC den allmänna uppgivenheten och avpolitiseringen?

Tal, som var aktiv i *Fares Fight*, såg den som ett test för labourvänstern och dess löften:

- Några inom GLC sa att om taxorna höjdes så skulle de avgå och bilda "majoritetsopposition". Det skulle diskreditera dem att stanna "vid makten" för maktens skull när de i själva verket inte hade någon makt.
- Kollektivtrafiken var det viktigaste i deras politik. Vi trodde att Livingstone inte skulle vara som alla andra labouradministrationer, som bara viker sig så fort de angräps.
- Det är inte bara kollektivtrafiken. Deras arbetsskapande åtgärder är också i fara, åtminstone om de tänker lägga ner pengar på dem.

Det var verkligen en bra fråga. Konsumenter och offentligtanställda som hade gemensamma intressen och en GLC-administration, radikalare än något tidigare labourstyre.

- Ja, det är den, svarar Tal. De representerar verkligen det bästa av labourvänsern. Det får en att undra hur mycket man egentligen kan utträta på parlamentarisk väg. Varje vänsteradministration fastnar i bindningar som den inte kan lösgöra sig från.
- Jag har en allmän känsla av att GLC ville göra mer, ville ha massmobiliseringar men inte visste hur man skulle kunna åstadkomma det. De höll offentliga möten, de ställde krav men...

Många i aktivist-London var arga och upprivna och splittrade efter *Fares Fight*, många skattebetalare var upprörda över skattehöjningarna.

Regeringen och pressen tog varje tillfälle att angripa GLC, lagar och domstolar stod redo att kasta sig över varje juridiskt tveksam åtgärd.

GLC hade redan förlorat fyra slag i domstolarna. Det var nödvändigt att föra över GLCs bostadsbestånd till kommunerna. Det var förbjudet att vägra sälja GLC-ägda bostäder till hyresgästerna. Det var nödvändigt att höja kollektivtrafiktaxorna. Det var förbjudet att öka subventionerna till skolmaten.

Det var osäkert om lagen skulle tillåta dem att starta sin progressiva utvecklingsfond, GLEB.

Inför kommunalvalet i maj 1982 frågade jag Dianah Minns, sekreterare i Hornsey labour-avdelning, hur de aktiva i partiet såg på GLC.

- Det rådde en stor entusiasm vid GLC-valet, sa Dianah. Många har blivit nedslagna av det som hänt och jag tycker att det märks lite nu inför kommunalvalet. Folk som var beredda att gå ut och tala för viktiga målsättningar då är det inte nu. Man kan fortfarande tala för samma politik men man hamnar mycket lätt i försvarsställning.

För att se hur GLCs öde tedde sig inifrån County Hall intervjuade jag Valerie Wise, en av de yngsta och mest radikala fullmäktigemedlemmarna.

Valerie Wise försvann nästan bakom sitt stora skrivbord, i ett stort kontor med träpaneler på väggarna. Med sitt korta hår, stora runda glasögon och prydliga kjol såg hon ut som en

skolflicka, yngre än sina 25 år.

Inomvänster-kontroverserna hade satt spår. Ibland verkade hon försvara sig mer mot vänsterkritikern inne i sitt eget huvud än mot vad jag faktiskt sa.

- Vi började göra en del verkligt bra saker och försökte verkligen genomföra det vi lovat i vårt manifest, vilket är lika ovanligt för labour-kommuner som för labourregeringar.

Själv ansåg hon att de borde brutit mot laglordernas direktiv.

- Man säger hela tiden att det vi vill göra skulle kunna vara olagligt och en del av våra medlemmar vill inte bryta mot, eller kanske bryta mot, lagen.

Hon låter bitter över att labourpolitiker fällt labourförslag tillsammans med Tories.

- Det är en stor personlig risk man tar om man får reda på i förväg att det kan vara olagligt, vi är inte som parlamentsledamöter som kan göra vad tusan de vill.

- Vi visste att med en socialistisk politik skulle vi oundvikligen hamna i konflikt med den konservativa regeringen. Men om vi godtar på förhand att regeringen kommer att vinna hela tiden så varför i hela världen skall vi då sitta här?

- Vi gör en del bra saker. Det var bra att ha de låga taxorna i sex månader för folk såg vad det innebar och det finns fortfarande en stor rörelse som tycker att regeringen måste tvingas att ändra sig.

- Vi håller på att sätta upp GLEB och det går bra. Vi försöker ge bussar företräde på vägarna framför privatbilar, vi håller på att bilda en kvinnokommitté som skall arbeta för förbättringar för kvinnor i London.

- Det är bättre att vi finns här än att GLCs makt lämnas över till Tories som skulle använda den mot arbetande människor.

- Folk lär sig av det de ser i praktiken. Folk ser hur den konservativa regeringen använder sin makt mot lokala myndigheter som försöker göra det de blivit valda för att göra. Vårt mandat är mycket färskare än regeringens.

För att inte tala om Överhusets... Att LT ändrade reglerna under *Fares Fight*, är det något typiskt? Du är en folkvald, radikal politiker, men du arbetar med tjänstemän som i allmänhet inte är fullt så radikala. Har det varit ett problem?

- Ja, byråkratin i det här huset är inte alltid överens med vår politik och de har en förmåga att bromsa upp saker. Nu försöker vi se till att vi har kontroll över vad de gör.

Löper ni risken att få skulden för saker som den konservativa regeringen tvingar er att göra?

- Jag tror inte att någon ger oss skulden för att taxorna går upp. Alla vet att det var laglordernas fel och regeringens. Jag vet inte riktigt vad vi gör just nu som vi tvingas till mot vår vilja?

Tar in höga kommunalskatter t.ex. För att få ett pund i inkomster måste ni höja skatten med 1,70 pund.

- Ja, men det måste vi förklara för folk. Vi driver en kampanj nu om hur regeringen tar pengar från London. Om folk vill ha bättre service så är högre kommunalskatter enda sättet. Jag tror att folk börjar förstå det.

När ni valdes förra året såg ni London som en föregångare, som något som skulle visa vad en labourregering kunde göra. Har ni lyckats?

- Vi har helt klart försökt genomföra vår politik och det har inte varit vårt fel om regeringen

har hindrat oss. Ingen kan säga att vi glömt våra löften!

- Vi försöker påverka en framtida regering genom vår industripolitik. Att skapa jobb, att driva industrin på ett annat sätt, att börja låta arbetare och allmänhet ta del i besluten om vad för industri de vill ha, det går inte över en natt. Jag hoppas att vi kan visa resultat vid nästa val, efter fyra år.

- Det är också viktigt med kampanjer tillsammans med olika grupper, till exempel kvinnor eller etniska minoriteter. Det är viktigt därför att många svarta är besvikna på labour. Vi försöker att åtminstone visa på vilken sida vi står.

GLC kan, säger Valerie, visa hur en framtida labourregering bör agera.

När du talar om ”nästa labourregering” så låter det som något helt annat än de tidigare?

- Det hoppas jag verkligen att det blir! Jag vill inte ha en till sådan labourregering som den förra! Då får vi bara en ny konservativ regering igen sedan.

- Jag tror inte att partiet kommer att acceptera en ny regering som Callaghans nu. Jag är glad att SDP bildades, jag är glad att vara av med dem och önskar att några till skulle hoppa av.

GLC-medlemmar, speciellt Ken Livingstone, har tagit upp frågor utanför GLCs arbetsområde och attackerats hårt av massmedia. Om han gör uttalanden om Irland, Polen, homosexuellas rättigheter...

- ...homosexuella har med oss att göra, liksom svarta, rättade Valerie. Inte Irland och Polen.

...vilken effekt har det?

- Ken Livingstone gör sådana uttalanden som person, vi har inte diskuterat Irland eller Polen i labourgruppen.

- Mediernas inställning till Ken Livingstone har ändrats totalt. Han har blivit deras kelgris. Han har en fantastiskt röd image utåt men det stämmer inte alltid här i County Hall.

- För pressen existerar bara Ken Livingstone i det här huset. Ken är viktig och jag stöder honom helt som ledare för fullmäktige, men det hela är mycket mer kollektivt än så. Ken har inte större del i besluten än vi andra.

- Jag är överens med det han säger om Irland och Polen, men det kanske skulle vara bättre för arbetarrörelsen om vi tog ställning som grupp istället för att det bara var en individ som gjorde uttalanden.

Valerie tyckte att diskussionerna i *Briefing* var konstruktiva, men hon ansåg inte att labour borde avgå och bli majoritetsopposition.

- Om vi inte alls kan genomföra vår politik så tycker jag inte att vi ska stanna här, men jag är övertygad om att ett labour-GLC fortfarande är bättre än ett konservativt.

Det blev ett ögonblicks tystnad och Valerie frågade mycket snabbt ”om hon fick berätta” om GLCs nystartade kvinnokommitté Rösterna blev entusiastisk och det defensiva släppte när hon beskrev det arbete de planerade och hur de skulle samarbeta med och stödjade kvinnogrupper runtom i London i deras arbete kring abort, preventivmedel, barn tillsyn.

I väntan vid Waterloo T-banestation funderar jag över samtalet. Jag förstår att även de som anser att GLC backat för mycket respekterar Val Wisers hederlighet.

Tåget kommer in och stannar lite ifrån perrongkanten. En metallisk storebrors-stämma skräller ur högtalaren: ”Mind the gap”. ”Se upp för klyftan”. Det ekar i mina öron, på väg från County Hall. ”*Mind the gap. Will passengers please mind the gap.*”

Allt var inte mörkt. *Fares Fight* hade varit lärorikt för många av de som var med, inte bara demoraliserande. Regeringen hade stoppat en populär reform. Den hade visat sig maktfullkomlig och fullständigt ointresserad av en saklig debatt. Laglordernas utslag visade hur staten och den 'neutrala' domarkåren sluter upp bakom den härskande klassen så tydligt som någon marxistisk läroboksförfattare kunde önska. Rättsapparaten hade ingen rättvisa för motståndare till den bestående ordningen, folkvalda eller ej. De som var övertygade om att den demokratiska brittiska staten, dess polis, armé och domare lojalt skulle acceptera en demokratiskt vald vänsterregering hade skäl att fundera.

Om de bästa resultaten av *Fares Fair* var 'negativa' – misstro mot de konservativa och mot statsmakten – fanns det då några positiva lärdomar?

En av de mest optimistiska personer jag träffade, inom eller utom County Hall, var ekonomen Robin Murray, nyss anställd för att leda arbetet med GLCs industripolitik.

- Varje gång jag köpte de billiga tunnelbanebiljetterna så sa jag högt 'bra gjort Ken'. Man köpte biljetter två gånger om dagen och var medveten om hur billiga de var och det var en bra politisk påminnelse. Och varje gång man köper biljetter nu tänker man 'dåligt gjort, Tories'.

- Vårt problem när det gäller sysselsättningspolitiken är att finna en fråga som har lika stor daglig betydelse.

Än så länge var det som fanns planer, målsättningar och god vilja.

Valerie Wise berättade ju att GLC försökte stödja grupper utanför.

Solveig Francis, till exempel, arbetade i kvinnogruppen *Women Against Rape*. De fick ett anslag från GLC för att genomföra en enkätundersökning om hur sexuellt våld och rädsla för sexuellt våld påverkar kvinnors liv.

Hon tyckte att medlemmarna i gruppen som skulle diskutera deras ansökan var "mycket sympatiska och hjälpsamma".

- Vi bedömer inte folk efter om de kallar sig 'radikala' eller inte, utan efter vad de gör för kvinnor. Det är på tiden att någon med makt, någonstans, gör något för kvinnor.

Det gjorde faktiskt GLC.

- Med låga taxor kunde man åka fritt. För en del kvinnor innebar de låga taxorna en skillnad på 5-6 pund i veckan. Det var den största löneförhöjning de fått på årtal!

Dyrare kollektivtrafik innebär ökade våldtäktsrisker, säger Solveig, eftersom många kvinnor måste gå hem, istället för att åka, på kvällarna.

Också Solveig Francis tycker att GLC borde klagat bättre hur regeringen pressat dem att höja skatten genom att dra in deras bidrag.

- Men man kan inte vänta sig hur mycket som helst.

Market Nursery i Hackney är ett föräldrastyrkt daghem, med icke-rasistisk och icke-sexistisk målsättning. Som besökare kan jag tycka att man mer ser till att inte uppmuntra könsroller än att aktivt motarbeta dem. De små flickorna har kläder att vara rädda om snarare än att tumla om i och den enda manliga personalen är en administratör och kocken.

Men för ett brittiskt daghem verkar här vara fritt och okonventionellt.

Ett av barnen är Kieron, 2 1/2 år. Kieron är handikappad. Han kan krypa, men inte gå.

- Kieron lär sig långsamt, men på andra sätt är han före sin ålder, berättar hans mamma Carol. Han har stort ordförråd fast han bildar inte meningar. Han har alltid varit fascinerad av böcker och pekar på allt han känner igen i dem. Han kan färgerna och kan räkna till 10.

Carol bor tillsammans med Helen som också har ett barn, Jamie, på Market Nursery.

På ett vanligt daghem hade Kieron fått vara i en grupp med bara handikappade barn, säger Carol. Ett statligt skulle bara tagit emot Kieron, inte Jamie.

De valde Market Nursery därför att personalen brydde sig om barnen, och för att föräldrarna kan vara med i arbetet och i styrelsen, även om det inte är så mycket diskussion om innehållet i verksamheten.

- Man kan prata med personalen både om daghemmet och om hur det är hemma. Jag kan säga att 'imorse hade jag ett förfärligt gräl med Helen och jag skrek åt barnen och de skrek tillbaka och det var hemskt' och jag vet att de är deltagande, inte fördömande som på ett statligt daghem.

Men någon måste alltid vara där med Kieron. De sökte och fick ett bidrag från GLC för att få en anställd för Kieron som "barn med särskilda behov". De hade sökt från andra håll innan och fått nej.

För Carol, Helen, Kieron och Jamie har dessa pengar från GLC betytt enormt mycket. Carol tror inte att de skulle fått bidrag från ett mindre radikalt GLC.

- Regeringen är så långt bort, jag känner inte att jag har någon kontroll över den eller att de skulle veta vad jag verkligen vill och behöver. De här i GLC är mer sympatiska, men det är skillnaden mellan en fientlig patriark och en välvillig patriark. Det är fortfarande andra människor som har makt över mitt liv.

Carol fick sina pengar trots att den tjänsteman som hade hand om ärendet var negativ. Men ännu hade den stora majoriteten av Londonbor, inte sett något resultat av GLCs goda vilja. Det var knappt ens droppar i havet i de fall då allt gick väl. Ibland gick det inte alls väl.

Stöd till lesbiska och homosexuella var ett av pressens och de konservativas (i alla partier) bästa slagträn mot GLC. (Hur många myndigheter skulle ha ansett att Kieron och Jamie hade lika stor rätt att vara på samma dagis som ett heterosexuellt pars barn?) Producentkooperativ skulle väl vara mindre kontroversiella?

Sheba är ett kooperativt kvinnoförlag. GLC-fullmäktige beviljade dem ett lån i november 1981.

Sheba hade startat utan kapital och drevs med de sju medlemmarnas oavlönade arbete. Efter drygt ett år hade de givit ut fem böcker och fem till var på gång. Deras böcker sålde bra, men intäkterna kom senare än tryckeriräkningen. För att öka sin utgivning behövde de ett lån.

Eftersom GLC sagt sig stödja kooperativ vände sig Sheba dit.

Det verkade gå bra. Industrikommittén och finanskommittén godkände ett lån till Sheba på 12 000 pund. Sedan skulle det upp i fullmäktige.

Där orsakade Sheba skandal. De hade givit ut en bok om kvinnors sexualitet med en varm och sensuell dikt om ett lesbiskt förhållande.

Shebas böcker kallades pornografiska, hädiska, lesbiska. Ett fullmäktigemöte godkände lånet, nästa rev upp beslutet.

- Tories löpte amok, kommenterade Robin Murray. Om Wilhelm Reich hade varit där hade han blivit förtjust för det var så uppenbart att det hade vidrört en djupt liggande sexuell nerv hos en hel klass.

Några labourledamöter var också emot Sheba, men deras radikalare kollegor lyckades till slut övertyga dem om att det var arbetsmarknadspolitik GLC skulle bedriva, inte litteraturkritik, och att Sheba var ett framgångsrikt kooperativ som kunde skapa jobb.

- När beslutet var fattat släppte politikerna saken, sa Jill Nicholls, en av medlemmarna i Sheba. De utgick väl ifrån att vi skulle få pengarna.

Men inga pengar kom. Sheba hade fått använda timmar och dagar av sin dyrbara arbetstid för att få fram alla de räkenskaper och budgetar som tjänstemännen på GLCs finansavdelning krävde.

- Varje gång vi lämnar in nya siffror så är det något mer de behöver.

Vet politikerna som röstade igenom lånet om det här?

- När vi ringer Valerie Wise eller Mike Ward i industrikommittén, låter de alltid chockade och förvånade, sa Jill Nicholls. De lovar att göra något, men sedan händer ingenting. Fast de kontaktar aldrig oss och frågar hur det gått.

Den Kafka-artade karusellen kunde ha knäckt ett litet företag som Sheba.

- Det liknar en mardröm, sa Jill. När de beslutade att vi faktiskt skulle få pengarna i februari så sa de att eftersom vi egentligen skulle fått dem i december så kunde vi inte få alltihop. Eftersom vi inte hade fått pengarna kunde vi inte få pengarna fast vi skulle fått pengarna...

I slutet av maj 1982 fick de ut 4000 pund, att återbetalas sista juli.

De konservativa högre tjänstemännen inom GLC ogillade många av GLCs projekt och de var djupt skeptiska till den större öppenhet mot allmänheten som vänsterpolitikerna försökte införa.

Brittiska kommunal- och statstjänstemän är opolitiska ämbetsmän och utför de valda politikernas beslut. Naturligtvis. Men de har en förmåga att vara opolitiska åt höger. Känd, men utan garanterad sanningshalt, är historien om hur Tony Benn som nyutnämnd regeringsmedlem hälsades av den högste tjänstemannen i hans industridepartement ”Jag, förutsätter, herr minister, att ni inte avser att tillämpa den industripolitik som finns i labours partiprogram”.

Dragkampen med byråkratin svalde mycket av GLC-politikernas tid och krafter. Alla anställda var dock inte stockkonservativa byråkrater, inte ens alla tjänstemän. Inte bara Paul och Helen utan också de andra buss- och tunnelbanearbetare jag talade med under 1982 och -83 klagade över att de ledande GLC-politikerna inte vänt sig till dem och deras arbetskamrater.

Samma klyfta fanns när det gällde kommunalskatten – de som var inne i County Hall visste hur de ansträngt sig att förklara varför de höga skatterna var regeringens fel och mötte de människor de nådde ut till.

Utanför Stadshuset hörde jag gång på gång att GLC inte lyckats förklara eller till och med att de verkade tro att folk skulle begripa det av sig själva...

Hur stort motståndet mot skattehöjningarna var och hur många skattebetalare som insåg att det var regeringen som var ansvarig för en stor del av dem, är omöjligt att bedöma. Som vi såg i förra kapitlet fanns det fördelningspolitiska skäl som talade för höga *rates* och bra service.

Men det var svårt nog för ett vanligt arbetarhushåll att acceptera skattehöjningar om man fick bättre service i gengäld. Med Thatcher-regeringens nedskurna bidrag och straffsatser fick kommunerna höja skatterna för att inte få så mycket sämre service – knappast ett vallöfte som väcker stor entusiasm.

- Det fanns en känsla av att laglorderna räddade GLC därför att kommunalskatterna gått upp

så högt, sa Paul och påminde om den förfärliga kommunalvalskampanjen i Lambeth.¹

- De flesta ser bara skatten de behöver betala, sa Helen. Torypressen är hysterisk över Livingstone och GLC och låter inte folk veta att tre fjärdedelar av kommunalskattehöjningarna går till att betala de skulder det förra konservativa styret drog på sig och till de straffavgifter regeringen lagt på GLC.

- Lagarna tvingar dem att låta arbetarklassen betala för allt de gör, förklarade Paul. Enda sättet är att tvinga arbetsgivarna och City att betala. De borde vägra att betala räntor på sina lån. 30 procent av GLCs intäkter går till räntor! De måste utveckla sätt för labour att kämpa tillsammans med facken på basplanet.

I ett spel vars regler sattes av regeringen Thatcher, av perukstockar i Överhuset och av bankerna och storföretagen i City kan arbetarrörelsen inte vinna – så länge den håller sig till spelreglerna.

Att säga att man skulle bryta dessa regler genom att nationalisera bankerna eller ta av Citys rikedomar var pråktiga, socialistiska krav som kunde fungera utmärkt för att få igång politisk diskussion eller som kravlista riktad till en framtida labourregering. Men det räddade inte årets kommunala budget.

Man kunde ha tagit olagliga, underbalanserade budgetar. Men även det förutsatte breda och starka rörelser på många håll i landet samtidigt, en offensiv arbetarrörelse som skulle kunna tvinga fram nyval på frågan om statlig och kommunal service och statliga bidrag till kommunerna. De rörelserna fanns ännu inte. Hur stora svårigheterna var skulle visa sig 1985 då ett antal kommuner försökte ta strid mot regeringen. (Se kapitel 9). Skulle de ungdomar som trotsade polisen på Londons gator sommaren 1981 kunnat visa samma kampvilja för att rädda kollektivtrafiken eller i en medveten protest mot arbetslösheten?

Paul, fritidsledare på en ungdomsgård i ett arbetarområde, tyckte inte det var underligt att *Fares Fight* ebbat ut så snabbt.

- Det är så med briter. De slåss inte.

- Det var därför kravallerna kom som en sådan överraskning – det ligger så djupt i den brittiska karaktären att man inte klagar, inte protesterar, inte *gör* något.

John arbetade med tonåringar i Deptford, med 26 procents arbetslöshet. Hade 'hans' ungdomar märkt något av den nya GLC-majoriteten?

- Knappast. Möjligen att taxorna gått upp, men det kopplar de inte till politik. De märker inte saker förrän det verkligen känns i deras egen ficka. Det hjälper inte att säga till dem att socialbidragen för tonåringar kommer att försämrans nästa år. De har ingen träning i att se vad sådant innebär förrän det verkligen händer.

- De samlar på sig saker och sen exploderar det bara, ofta på mycket irrationella sätt.

Vad dessa ungdomar eller arbetare vid till exempel *London Transport* skulle gjort om något verkligen hänt går inte att säga. Under gruvstrejken två år senare visade det sig att grupper som få hade trott skulle sluta upp bakom en facklig strid kunde bli entusiastiska och aktiva därför att någon äntligen vägrade böja sig för Thatcher.

Den som hela tiden viker undan inför konfrontationer kommer aldrig att få en massrörelse bakom sig. Poplar var ett bra exempel på hur de som vågade stå för sina löften också öppnade vägen för en större rörelse som tog upp striden på gatorna. Men det var länge sedan Poplar.

¹ Ken Livingstones slutsats av debaclet i Lambeth var att om man skulle höja skatten skulle man dels göra det i början av sitt mandat, dels göra det tillräckligt mycket för att kunna åstadkomma en påtaglig förbättring för kommuninvånarna: "Jag var fast besluten att inte tvingas in i en rad höjningar som var tillräckligt stora för att vara smärtsamma men inte tillräckligt stora för att uppfylla våra vallöften." (Livingstone 1987, sid. 131).

Ingen kunde garantera att en kommunalvänster som bröt mot lagen skulle få det aktiva och massiva stöd den behövde. Ingen kunde garantera att den *inte* skulle få så mycket av det att regeringen gjorde klokast i att ge med sig.

De som stött GLC för att de redan var villiga att kämpa var inte heller någon burkkonserv som kunde sparas till lämpligt tillfälle. Med för många reträtter, för många försuttna 'kanske', för många kamplöften som inte hållits, skulle stödet inte finnas där nästa gång.

Sommaren 1981 förklarade labourpartiet i London att varje försök att genomföra dess politik skulle leda till konfrontation med regeringen. Slutet kunde bara bli att antingen GLC eller Heseltine tvingades ge upp. Knappt ett år senare var Livingstones löfte² att "fortsätta verkställa" valmanifestet tills regeringen "besestrar oss".

Regeringen var besluten att besegra dem och skulle så förbli. Men i övrigt skulle det ske märkliga ting de kommande fyra åren, saker som det krävdes en god dos envis, för att inte säga tjurskallig, optimism för att tro på våren 1982.

---

² I *London Labour Briefing*, mars 1982.

5. Lågvattenmärke för labour

Inom GLC hade man skäl att ivrigt vänta på nästa val som skulle föra en bättre regering än Thatchers till makten.

Nästa val hölls i juni 1983.

Thatcher vann.

På höstkanten diskuterade jag med en labourmedlem i GLC, Andy Harris.

- Vi har inte lyckats skapa tillräckligt med jobb genom vår industripolitik, sa Andy Harris. Jag vet inte om det är möjligt att skapa jobb på en socialistisk ö i London. Fram till juni arbetade vi alltid utifrån förutsättningen att vi skulle vinna nästa val. Alla tecken visade att vi hade goda chanser att göra det, fram till Falklandskriget som verkligen fick vinden att vända.

- Nu kommer inget kavalleri till vår undsättning, som i Västern-filmerna. Det dröjer fem år till nästa val. Vi befinner oss i strid med regeringen och de har en starkare position än vi.

Visst borde Thatcher ha förlorat 1983! Arbetslösheten var 3,2 miljoner, en ökning med två miljoner sedan 1979. De rika hade blivit rikare och de fattiga fattigare: Antalet som tvingades söka socialhjälp hade ökat från fyra till 6,5 miljoner.¹

Tories hade byggt upp en stämning av 'sköt dig själv och skit i andra'. Men var det inte så att det var de arbetslösa och de allra fattigaste som hade förlorat, medan de arbetare som hade jobb klarade sig ganska bra? – De har förlorat en stor del av sin sociala lön i och med att offentlig service som fanns tillgänglig förut är borta, svarar Jeremy Corbyn, nyinvald parlamentsledamot för labour. I synnerhet gäller det sjukvården. Den lön man får i handen har ökat för hög- och medelinkomsttagare och minskat för låginkomsttagare.

De konservativa vann en brakseger, i mandat räknat. Bara en parlamentsledamot väljs i varje valkrets, den som fått flest röster. Rent teoretiskt kan ett parti ta 49 procent av rösterna i alla valkretsar och inte få ett enda mandat. Resultatet från 1983 är talande:

	Röstandel	Mandat	Andel av mandaten
Konservativa	42 %	397	61%
Labour	28%	209	32%
Alliansen Lib/SDP	26%	23	3,5%

Egentligen var valresultatet ganska oroväckande för de konservativa.

Trots att den chauvinistiska yra regeringen och pressen piskat upp kring Falklandskriget ett år tidigare inte helt lagt sig, röstade bara 42 procent på tories, knappt 31 procent av de röstberättigade. Det var en tillbakagång med ett par procent sedan -79 och ännu mer jämfört med 1970.

Det var ingen massflykt av labourväljare till de konservativa – men ganska många av dem (och ganska många konservativa) hade röstat på den nya alliansen mellan liberalerna och det socialdemokratiska partiet, SDP.

Valdeltagandet var extremt låga 70 procent. Bland arbetslösa förstagångsväljare, visade en undersökning, hade 47 procent valskolkat. Bland de förstagångsväljare som faktiskt röstat valde 29 procent labour.

Labour förblev största partiet bland fackföreningsmedlemmarna, men hade inte egen majoritet bland dem.

¹ Siffrorna ur Allen m. fl. (1983). Den gavs ut som en handbok inför valet av förlaget Pluto Press och labourtidskriften *New Socialist*.

Den fråga som upptog det politiska intresset var inte längre ”hurdan blir nästa labourregering?” utan ”varför förlorade labour?”. Eller, för att vara mer exakt: ”Vems fel var det att labour förlorade?”

Pressen och de politiska förståsigpåarna hade diagnosen klar: Det var vänstern inom partiet, sådana som Ken Livingstone, Tony Benn och Arthur Scargill som skrämt bort väljarna från labour.

De flesta ansåg också att labours partiledare Michael Foot haft svårt att locka väljare. Han framstod som en lärd och sympatisk gammal man, men vag och obeslutsam.

När partiet samlas till kongress i Brighton i oktober skall en ny ledare utses. Vågorna kluckar vänligt mot stranden vid Brighton Pier och solen strålar över de vita, snirkliga paviljongerna. Vädrets makter gör sitt för att kongressen skall bli den uppvisning i lugn och trevlighet som partiledningen hoppats.

Kongressen går partiledningen, mitten och högern, väl i händer. Deras 'drömlista' med Neil Kinnock som partiordförande och partihögerns Roy Hattersley som vice, vinner med stor majoritet. Den radikala vänsterns partiledarkandidat, Eric Heffer, får bara 6 procent av rösterna. Kinnock lanserades som måttfull vänsterman i Foots anda – fast ung, handlingskraftig och TV-mässig. Men, som Economist skrev, ”Mr Kinnocks vänsterimage har varit strikt opportunistisk. Nu är regeringsmakten hans mål.”

Partiledningen driver igenom uteslutning av fem anhängare av *Militant*-tendensen och av den marxistiske författaren Tariq Ali. Kvinnornas krav på mer inflytande och plats i partiledningen avslås. Vänsterns enda seger blev att kongressen krävde villkorlös kärnvapennedrustning.

I voteringar har ombuden olika antal röster, i proportion till den organisation de företräder. Partiledningen har sitt stöd hos fackförbunden vars röster dominerar stort över partiavdelningarnas, som är mer radikala.

Kinnock vände sig till mittfältet i politiken. Bland de mest framstående, intellektuella förespråkarna för en sådan linje var Eric Hobsbawm, marxistisk historieprofessor, gammal kommunistpartimedlem och författare till artikeln *Labour's Lost Millions*.² Den kom att bli ett riktmärke i debatten och kom att stå som symbol för en ganska heterogen grupp kritiker av den 'hårda' labourvänstern, till stor del med rötter i eurokommunismen eller den 'mjuka' vänstern.³

Varför hade labour plötsligt och dramatiskt tappat en femtedel av sina väljare?, frågade Hobsbawm.

Dels hade labour inte anpassat sig till en väljarkår där industriarbetarna blev en allt mindre grupp och där Thatcher även fick arbetar-, till och med industriarbetarröster. Dels insåg inte partiet (eller snarare, dess vänsterflygel) att Thatcher-regimen måste bort som en förutsättning för ”att ett anständigt Storbritannien ska överleva”.

Labour måste på nytt bli partiet för alla som vill ha demokrati, ett bättre och rättvisare samhälle, oavsett vilket klassfack opinions- och marknadsundersökare placerar dem i.

Med det rådande valsystemet skulle Thatcher sitta kvar så länge oppositionen ”var kluven mitt itu”. Receptet för labour var dels en politik som lockade samma grupper som röstade på Alliansen, dels ett samarbete med denna: Man måste finna ”något sätt att ena den majoritet av det brittiska folket som är emot Thatcher” så att inte rösterna splittrades.

² *Marxism Today* oktober -83 och – förkortad – *Guardian* 4/10 -83.

³ Ralph Miliband (1985) kritiserar det han kallar ”den nya revisionismen i Storbritannien”. Han visar också skillnaderna inom detta spektrum – Hobsbawm kan, till exempel, inte hållas ansvarig för andra, mindre nyanserade, skribenter.

Hans kritiker svarade att en enhet som baserade sig på urvattnad politik, på att allt radikalt sopades under mattan var ”ett perfekt recept för ryggradslöshet och obeslutsamhet i opposition och ineffektivitet och misslyckande i regeringsställning”. ”Bara ett radikalt program... föreslaget av människor som hett tror på det och tveklöst talar för det kan hålla samman en sådan allians.”⁴

Struntade labourvänstern i att den skrämde bort väljare? Bland andra Tony Benn skulle anse att det är att ställa frågan fel.

Att döma av vad Sun, Daily Mail och Evening Standard brukar skriva borde det vara en behornad djävul, eller åtminstone en storvulen äventyrare med gerillaskägg som tar emot mig för en intervju i det pappersbelamrade arbetsrummet i Kensington, där tidskrifterna tornar upp sig i högar som Pippi Långstrumps pannkakstravar.

I stället är det en vänlig, gråhårig gentleman – mycket brittisk – med distinkt och kultiverat uttal, som röker sin pipa och bjuder intervjuaren på te. Hans bandspelare snurrar bredvid min – Tony Benn vill veta vad han faktiskt sagt när han inte känner igen det som tidningarna 'citerar'.⁵

Svensk press likaväl som brittisk har skyllt labours valnederlag på den 'hårda vänstern' och på ett alltför radikalt program.

Benn svarar att erfarenheten, tvärtom, visar att labour vunnit valen 1945, 1964 och 1974 då det haft radikala program.

- Vi förlorade 1951, 1955, 1959, 1970 och 1979 när vi hade svaga och dåliga program. Mitt intryck är att människor inser hur allvarlig situationen är i Storbritannien och att vi vinner i trovärdighet genom att vara mer radikala och förlorar i trovärdighet om vi alltid hävdar att det enda som krävs för att allt ska bli bra är att vi blir valda och bildar regering.

Benn säger att labour är ett vänsterparti. Det är för att komma åt och krossa något som i själva verket är en majoritetsströmning i partiet som pressen ägnar sig åt att smutskasta enskilda personer, ”Red Ken” och ”Red Arthur Scargill” förutom Benn själv. Om det vore sant som den konservativa pressen säger, att labourvänstern är en liten och orepresentativ grupp, varför måste de då lägga ner så mycket energi på att försöka krossa den?

”För att uttrycka det brutalt, för många [inom vänstern] var en Thatcher-regering att föredra framför en reformistisk labourregering”, skrev Hobsbawm.

För honom, och enligt partiledningen, blockerade labourvänstern en återgång till de förhållanden som rådde före 1979. Men just detta *status quo antes*, det tillstånd som rått under Wilsons och Callaghans regeringar, hade skrämt bort hundratusentals traditionella labourväljare och varit oförmöget att vinna nya.

Om den härskande klassen i Storbritannien satsade på en regering som bröt med den gamla samförståndspolitiken och gick i direkt konfrontation med den organiserade arbetarklassen så var inte det någon irrationell ideologisk förblindelse.

Den brittiska kapitalismen hade aldrig gjort den omställning som krävdes efter att kolonialväldet avvecklats, den hade inte moderniserat och utvecklat den inhemska industrin. I stället dominerade utlandsinvesteringar och finanskapitalism med säte i City. Med sin smala och föråldrade bas var den extra känslig för den internationella kapitalistiska krisen under 70- och 80-talet. Det traditionella samförståndet byggde på att en ideologiskt konservativ, ekonomiskt ganska stridbar och tjurigt skrämmässig fackföreningsrörelse kunnat hållas nöjd inom systemets

⁴ Ralph Miliband, a.a., sid. 22.

⁵ Förutom dagsläget i labour talade Benn om labourvänsterns ideologiska placering, i historien och i världen. Se min artikel ["Makten ligger inte hos parlamentet" – samtal med Tony Benn](#) i *Fjärde Internationalen* 3/86.

ram. Det gick därför att imperiet tillät både höga vinster och höjda löner.

Efter andra världskriget fick Storbritannien avträda rollen som ekonomiskt och politiskt ledande imperialistisk makt till USA. Kolonierna vann självständighet. Visserligen förblev City ett maktcentrum för internationell finanskapitalism, men den härskande klassen måste likväl inom Storbritanniens gränser vinna imperiet åter: Stärka sin position drastiskt gentemot arbetarklassen. Labours åtstramningspolitik och försök att stävja facklig kamp under Callaghan och Tories' under Heath var nödvändiga, men inte tillräckliga:

Den brittiska kapitalismen behövde en hänsynslös handlingsplan för att öka vinsterna, oavsett de sociala konsekvenserna. I det nya konservativa partiet fann det ett perfekt verktyg och i Thatcher en hårdhudad ledare som inte hämmades av noblessens fördomar. Följden är att de mer livsdugliga sektorerna av den brittiska kapitalismen har tjänat mycket bra på krisen. Torypartiets kassakista förblir fylld, ett säkert tecken på att den inte har isolerat sig från kapitalets huvudströmning.⁶

Beskyllningen att den satte de interna konflikterna före en valseger, returnerade vänsterflygeln till partiledningen. Hur skulle man kunna vinna väljarnas förtroende med en partiledning, en framtida regering, som gjorde klart att den inte tänkte följa partikongressens beslut?

- Jag tror att Labour gav intryck av att ledningen inte ville driva partiets politik, sa Jeremy Corbyn, när vi talade om valkampanjen.

- De använde alldeles för mycket tid och energi till att utesluta folk från partiet tiden närmast före valet, vilket naturligtvis skadade oss.

- Budskapet från Labourpartiet var mycket oklart.

Partiet skadades av sin oförmåga att föra fram ett entydigt budskap som visade en väg ut ur krisen och att det krävde gemensamma, snarare än individuella lösningar, och en socialistisk politik, snarare än en politik för att förvalta kapitalismen.

Första gången jag mötte Jeremy Corbyn, då ordförande i Hornseys Labouravdelning, blev jag utskäld. Inte av Jeremy Corbyn, som är en vänlig och lågmäld person, utan av Mango, en söt och sällskaplig jycke av obestämbart sort, som tyckte att det dröjde för länge innan dörren öppnades. Nu hälsar han snällt – det är bara när vi kommer in på uteslutningarna från partiet Mango börjar skälla högljutt. Och det kan han ju ha skäl till.

- Det är mycket svårare att rekrytera folk till partiet om det ger intryck av att vara mycket selektivt när det gäller vilka människor med socialistiska åsikter som får komma in, återtar Jeremy Corbyn, efter att ha lugnat Mango med en klapp.

- Med uteslutningarna av *Militant*-anhängare och genom att Tariq Ali har hindrats från att bli medlem så har många människor tvekat att gå med i Labourpartiet.

Den otäcka 'extremvänstern' var samtidigt en stor del av de valarbetare, flygbladsutdelare, dörrknackare, och så vidare, som Labour inte kunde vinna valet utan. De ville inte ha en ny Callaghan-regering, inte för att de inte såg skillnad mellan den och Thatchers utan för att regeringar som Callaghans regelbundet följs av regeringar som Thatchers. Vänstern tänkte inte göra om gamla misstag.

'Labourvänstern' är inte något enhetligt. Den 'gamla' vänstern, med rötter i 50-talet och samlad kring tidningen *Tribune* var vid det här laget snarare mitt än vänster. Till vänster om den fanns den 'mjuka' vänstern som till exempel gruppen *Labour Coordinating Committee*. Den radikalare 'hårda' vänstern (för att använda massmedias beteckning) var, och är, också

⁶ T. Ali i Livingstone & Ali (1984), sid. 8. Här finns inte utrymme för en analys av *varför* den brittiska kapitalismen utvecklats på detta sätt. En utmärkt sådan är Andrew Gamble (1981). John Ross (1983) polemiserar mot uppfattningen att Thatchers politik är irrationell och egentligen inte i någons intresse.

mångskiftande.

Där finns fackligt aktiva, där finns partiaktivister, människor som arbetar kommunalpolitiskt, i lokala aktionsgrupper, i kvinno- eller solidaritetsorganisationer. Där har länge funnits fackföreningsmedlemmar med gamla band till kommunistpartiet. På senare år hade många ur den generation som vände de traditionella partierna ryggen i slutet av 60-talet, strömmat in i labour, med ett inflöde av feministiska, ekologiska, marxistiska, revolutionära eller radikalt reformistiska idéer och erfarenhet av rörelser utanför partiet.

De har bildat olika strömningar som ger ut tidningar och håller möten. För många av dem var Tony Benn ett samlande namn. Andra grupperar sig kring tidningen *Militant*, med stöd i några fackföreningar och starkt inflytande i ungdomsförbundet. *Militants* syn på klasskampen är i många stycken en ganska stelbent ortodoxi som fjärrmat dem från kvinnorörelsen och från många radikala svarta. De förhåller sig ofta mycket mer bokstavstroget till den trotskistiska traditionen än de som kommit in från trotskistiska organisationer, till exempel de tidigare medlemmar i, den av Trotskij grundade, Fjärde internationalen som gått med i labour.

Finns det någon gemensam nämnare för denna brokiga mångfald, så är det allergin mot allt som kan tolkas som svikna löften. Labours historia är historien om överspelade och bortdribblade vänstrar. Labour bildades år 1900, dels av fackföreningar, dels av politiska organisationer.⁷ Detta ursprung har givit partiet två egenheter:

För det första har labour alltid givit olika schatteringar inom rörelsen mer frihet att propagera för sina idéer, internt eller utåttriktat, än de flesta socialdemokratiska partier. Vad som inte är tillåtet är att tillhöra en organisation (inom eller utom labour) med intern disciplin som tar överhanden över labourpartiets. Det är vad bland annat *Militant*-anhängare anklagats för, och grund för uteslutning.

För det andra har det alltid styrts av en gediget inomkapitalistisk högerflygel, parlamentariska politiker stödda av snävt ekonomiskt inriktade fackföreningsledare. Fortfarande har de kollektivanslutna fackföreningarna över 80 procent av rösterna på partikongressen genom ”blockröstningen”. Denna allians – som kallats ”labourismens kärna”⁸ – har varit pragmatisk, med stor respekt för brittiska institutioner och för det brittiska imperiet.

De mer socialistiska elementen i partiets grundorganisationer har hållits kort.

...labourpartiet behövde aktivister, politiskt medvetna socialister, för att organisera upp medlemskadern. Men eftersom dessa aktivister hade en viss tendens att bli 'extremister' behövdes stadgebestämmelser som utestängde dem från verklig makt... den högsta makten placerades hos ombuden på partikongressen och framtogs dem samtidigt i praktiken genom å ena sidan fackföreningarnas övervikt i blockvoteringen, å den andra labours parlamentsgrupps fullständiga oberoende,

skrev Richard Crossman, labourminister under Wilson.⁹

Efter de konservativas valseger 1979 började vänstern ett långsiktigt arbete. Den hade sin främsta bas i partiavdelningarna, men också en hel del stöd bland de fackligt aktiva på basplanet. För att inte längre kunna ”utestängas från verklig makt” och för att begränsa ”parlamentsgruppens oberoende” drev vänstern 1980 igenom tre viktiga kongressbeslut.

Partiledaren skulle inte längre väljas bara av parlamentsledamöterna. I omröstningen deltog

⁷ Den organisation som bildades då hette egentligen *Labour Representation Committee* men bytte namn efter några år. De organisationer som deltog i grundandet var *Fabian Society*, *Independent Labour Party* och *Social Democratic Federation*, av vilka Fabian Society fortfarande finns kvar som organiserad grupp med egna aktiviteter. ILP, som under 1930-talet samarbetade med spanska POUM och de svenska kilbomskommunisterna, existerar enbart i form av en liten förlagsverksamhet. SDF lämnade labour efter bara ett år.

⁸ Tom Naim, ”Labourpartiets natur” i Olofsson (1969). (Ursprungligen publicerad i *New Left Review* 27 och 28, 1964).

⁹ Citerat i Nairn, a.a. sid. 147.

också representanter för fackförbund och partiavdelningar. Väl utsedd skulle partiledaren inte längre ha vetorätt över det program partistyrelsen ville lägga fram inför ett parlamentsval.

Sittande parlamentsledamöter skulle inte automatiskt utses till kandidater i nästa val utan måste vinna sin partiavdelnings nominering.

Dessa reformer väckte ursinne i hela det brittiska etablissemanget. En stor del av partiets högerflygel bröt sig ur och bildade *Social Democratic Party*, SDP.

Året efter, 1981, nådde 'Benn-vänstern' höjden av sin styrka. Tony Benn kämpade om vice partiledarposten, mot högerflygelns Denis Healey. I en sällsynt hård valkampanj attackerade Michael Foot och Neil Kinnock Benn så hätskt att man kunde tro att det var Foots post som partiledare som striden gällde. Samtidigt fanns ett aktivt och entusiastiskt stöd för Benn i partiets basorganisationer. I slutändan förlorade han med cirka 1/2 procent av rösterna på kongressen.

Efter vice partiledarvalet följde en period av långsam avmattning för den radikala labour-vänstern och efter valet 1983 var många labouraktivister för nedtryckta i skorna för att tro på möjligheten att förändra partiet. Andra, som Labour Coordinating Committee slöt, med vissa reservationer, upp bakom Kinnock, i enighetens namn.

Gruvarbetarstrejken 1984-85 förstärkte polariseringen inom vänstern.

De som ansåg strejker, och i synnerhet strejkvakter, som en aggressiv, manschauvinistisk och framför allt förlegad form av klasskamp som bara skrämde bort de nya grupper labour måste vinna, tyckte sig ha fått rätt.

Andra såg tvärtom en bekräftelse på att det går att slå broar mellan traditionell facklig kamp och nya sociala rörelser.

Visst behövde arbetarrörelsen bygga bredare allianser, men de allianser Hobsbawm antydde behövde inte vara de bästa.

Hilary Wainwright, socialistisk feministisk författare och anställd i GLCs *Popular Planning Unit* var en av de som tog initiativet till breda stödaktioner för gruvarbetarna i London.

- Stödgrupperna för gruvstrejken var de bredaste allianser vi sett på de senaste 5-6 åren, sa hon kort efter strejkens slut.

I de allianser som bildades kring gruvstrejken fick NUM, vita manliga yrkesarbetare, en uppslutning de inte hade väntat sig från kvinnorörelsen, etniska minoriteter, fredsrörelsen och de homosexuellas rörelse. Båda sidor fann att de hade något gemensamt att kämpa för.

- Jag tror att basmedlemmarna, de unga gruvarbetarna som blev aktiva för första gången helt enkelt blev överväldigade av det stöd de fick, förtydligade Hilary Wainwright. Det var en oerhörd 'korsbefrukning' som pågick, homosexuella och lesbiska från London åkte till Wales, kom till gruvarbetarnas klubbar och blev välkomnade. Unga gruvarbetare talade inför GLC och andra kommunala myndigheter.

Polisvåldet under strejken gjorde att både gruvarbetare och många andra bättre förstod vad svarta utsätts för. Samtidigt berodde mycket av det stöd gruvarbetarna fick på att de var de första som verkligen tog strid mot Thatcher.

I boken *Future of the Left*¹⁰ polemiserar du mot Eric Hobsbawms syn som också bygger på allianser. Kan du sammanfatta skillnaden?

- Mycket grovt uttryckt så talar Hobsbawm om en allians högerut. Han har tolkats som att han föreslår en partipolitisk allians med SDP för att få bort [Thatcher-]regeringen.

---

¹⁰ Curran (1984).

- Vi talade om en allians grundad på kamp, en allians lokalt som skulle inkludera människor som kanske inte stod för en socialistisk politik, men som kom in i politisk aktivitet genom frågor som berörde dem. Vi tyckte också att de olika åsikter som fanns inom vänstern skulle kunna rymmas inom sådana allianser. Människor bör kunna föra en principiell debatt med varandra och samtidigt enas i handling.

- Stödgrupperna för gruvarbetarna illustrerar det här på ett bra sätt. De förenade olika grupper inom vänstern och bredare rörelser som CND, men samtidigt debatterade de om sina politiska åsiktskillnader.

Det finns ju också en skillnad i det sociala innehållet i de två typerna av allianser?

- I de allianser jag talar om ingår de som har berövats det mesta [*the dispossessed*] – fackföreningsmedlemmar som utsätts för nedskärningar, lokala grupper vilka drabbas som användare av offentlig service – medan Hobsbawm är ute efter att bygga allianser med mittfältet, medelklassen, om du så vill. Men jag tror att det finns stora medelklassgrupper som är beredda att alliera sig med dem som kämpar.

6.1 "Fort Islington"

Den vänster som valdes in i GLC 1981 hade sin bas och sina motsvarigheter i labouravdelningar runt om i London. En av dessa radikala avdelningar finns i Jeremy Corbys valkrets, i kommunen Islington.

På 1950- och 60-talen dominerades partiavdelningen av labourhöger berättade den dåvarande ordföranden i Islington North, Jane Andrews, hösten 1983. En stor grupp, inklusive parlamentsledamoten och majoriteten av det totalt labourdominerade kommunfullmäktige gick över till SDP 1981.

Partiavdelningen hade börjat förändras i slutet på 70-talet. Den fick en ny sorts medlemmar, unga, välutbildade, radikala människor. Den gamla arbetarstadsdelen hade blivit en populär bostadsort för intellektuella och mellanskikt, inte minst den nya vänstern.

Genom avhoppet styrde SDP kommunen i ett halvår. Kommunalvalet -82 blev ett test både för den politik som den gamla labourhögern fört och på en mycket radikal labouravdelnings förmåga att hävda sig mot Alliansen. Labour vann stort: 51 platser av 52.

Efter det var "folkrepubliken Islington" ett återkommande mål för den borgerliga pressens ilska. (Mot mitten av 80-talet var det andra kommuner som var högerens främsta måltavlor: I synnerhet de tre radikala kommuner som fick svarta ordföranden, Brent, Haringey och Lambeth.)

I katastrofvalet -83 kom två av labours mycket få nya MPs härifrån, Chris Smith i Islington South och Jeremy Corbyn i Islington North. Båda valdes om 1987, Jeremy Corbyn med 3 000 röster mer än 1983. Liksom GLC-medlemmarna talade om ett nytt och öppnare, mer demokratiskt arbetssätt i kommunalpolitiken, gör Jeremy Corbyn det som parlamentsledamot.

Till skillnad från många av sina jämnåriga hade Jeremy Corbyn inte kommit till labour från den utomparlamentariska vänstern. Han var 34 år och medlem sedan han var 16. Tidigare var han ombudsman i kommunalarbetsförbundet NUPE och NUPE stödde hans kandidatur.

- Vi hade en mycket bra kampanj, säger Jeremy, med ett tusental människor som var aktiva.

Han berättar att partiavdelningen har försökt att bli en effektiv, utåtriktad kampanjorganisation lokalt och den har fått ganska många nya medlemmar på grund av det.

- Vårt medlemstal är 1 300 i Islington North. Det är mycket mer än i de flesta valkretsar.

Med "kampanjer", menar du kring enskilda frågor eller inför val?

- Valkampanjer, naturligtvis, men framförallt kring lokala frågor. Vi går ut varje söndag i de kommunalägda bostadshusen i valkretsen och tar upp frågor som nedskärningarna i den statliga sjukvården och hoten mot de kommunala myndigheterna.

Det är ju annars en traditionell kritik mot labourpartiet...

- Att det aldrig syns till, ja.

Jag tänkte inte på det utan på att det så ofta är en valapparat som kan få ut folk för att knacka dörr inför valen, men...

- Vi försöker förändra det till en kraft som driver på i frågor. Och det verkar utvecklas i den riktningen. Det finns en rad lokala frågor där partiet är djupt involverat.

Vilka är hans erfarenheter efter fem månader i parlamentet?

Jeremy Corbyn svarar att han är "mycket frustrerad" över de otympliga procedurerna i Underhuset.

- Mycket tid slösas bort på totalt fruktlösa och meningslösa debatter och de löjliga procedurer som hör till. Till exempel startar de inte förrän halv tre och håller på till mycket sent på kvällen vilket innebär att det inte går att föra något som ens liknar ett normalt liv, och att kvinnor och alla som har små barn att ta hand om diskrimineras.

Eller den som vill kunna träffa sina väljare när de slutat jobbet.

- Det stämmer. Eftersom jag representerar en valkrets i London så har jag fördelen att kunna tillbringa förmiddagarna där, eftermiddagen i parlamentet, kvällen i valkretsen och sedan åka tillbaka sent på kvällen för att rösta.

Det är svårt att få ordet i Underhuset, för en vanlig MP. Efter några månader har Jeremy Corbyn gjort fyra inlägg. De ger publicitet i lokalpressen och de är ett sätt att kräva information från regeringen.

- Det första jag gjorde gällde sjukvården, berättar Jeremy Corbyn. Genom det lyckades vi få en viss information som kampanjen mot nedskärningar kunde använda. Så inläggen är ganska viktiga även om de inte är det enda viktiga eller det viktigaste som jag gör.

Parlamentsledamöter har hög lön, men de resurser de får för själva arbetet är dåliga. Jeremy Corbyn får sekreterar- och utredningshjälp av frivilliga i partiavdelningen för de projekt som han arbetar med.

Enpersons-valkretsarna har inte enbart nackdelar. Enskilda väljare i Storbritannien kan vända sig till sin MP med frågor och problem på ett annat sätt än i Sverige.

- Jag har mottagning sex gånger i månaden, berättar Jeremy Corbyn. En i veckan håller jag på mitt kontor. Dit brukar det komma minst femtio personer med olika problem. En har jag i ett bostadsområde där det finns speciellt mycket problem och så har jag en mottagning i månaden för den turkisktalande befolkningen.

Det gäller oftast tre typer av frågor, där människor vill ha hjälp gentemot myndigheter. Det första är bostadsproblem. Ungefär 11 000 människor står i bostadskö i Islington och många bostäder, både kommunalägda och privata är i bedrövligt skick.

- Det andra området är socialbidrag och arbetslöshetsunderstöd, säger Jeremy. Det är en massa tvister med socialbyrån som jag tar upp med dem och försöker lösa. Det tredje är invandrings- och medborgarskapsfrågor. Människor som hotas av förvisning eller som söker asyl kommer för att träffa mig. Jag tror att jag behandlat ett hundratal enskilda fall per månad, sedan valet.

Ju mer jag ser av organisationslivet i Islington, under några veckor, ju mer verkar det som om Jeremy Corbyn var aktiv på alla håll på en gång. På representantskapsmötet i partiavdelningen ger han en utförlig politisk rapport, på kontoret ser jag ett månatligt informationsblad till fackföreningar och lokala organisationer.

Jag träffar tunnelbanearbetare på ett fackmöte i Islington. Flera tycker att GLC styrt över huvudet på LT-arbetarna. Men deras nya MP verkar bra, säger fackets sekreterare, Dave som diskuterat med honom om en lokal samarbetsgrupp för facken och partiet, som skulle träffas varje månad.

Jag ser hans namn på ett upprop mot plågsamma djurförsök vid ett laboratorium i Islington.

Jeremy berättar om de lokala kampanjer han främst arbetar med.

- Den första gäller en motorväg som planeras här och skulle leda till mer trafik och till att fler hus revs och skada miljön, allmänt.

- För det andra, en kampanj för att hindra att en del av ett lokalt sjukhus stängs. För det tredje, en kampanj kring skolor och mot att lokala myndigheter blivit fråntagna en massa pengar av

regeringen.

- Det här är ett mycket fattigt arbetarområde med många äldre människor, men trots det har vår lokala hälso- och sjukvård förlorat pengar de senaste 10 åren och två sjukhus har stängts. Ett tredje, ett psykiatriskt sjukhus, ska stängas och en flygel av det största allmänsjukhuset skall också läggas ner. Där försvinner 102 jobb. Köerna och väntetiderna blir allt längre.

- Vi försöker inte få mer resurser på något annat områdes bekostnad, vi begär mer pengar till hälsovården totalt.

Ett offentligt möte mot nedskärningarna i sjukvården samlade över 300 deltagare. När de aktiva träffas för att jobba vidare med kampanjen ser jag Jeremy där, med information om vad som händer på andra håll i London.

Han har varit i Centralamerika och håller möten till stöd för Nicaragua. Han har fördömt invasionen på Grenada i Underhuset och den brittiska regeringens svansande efter USA. Jag stöter på honom som talare på ett anti-apartheidmöte. Han deltog i en delegation till juntans Turkiet.

- I den här valkretsen finns en stor turkisk befolkning så vi arbetar tillsammans med de turkiska och kurdiska solidaritetsorganisationerna mot rättegångarna i Turkiet.

Det finns dagstidningar som tycker att den här partiavdelningen hör hemma ”i Östberlin”, men styrelsen har inget emot att jag är med på några möten. Den massiva fientlighet radikala labouravdelningar möter i pressen är tydligen inget skäl mot att låta en obekant, utländsk journalist sitta med på interna möten som även vädrar interna konflikter.

Före ett av dem talar jag med Jane Andrews medan vi viker flygblad om en demonstration för det hotade sjukhuset. Hon är lärare, i trettioårsåldern, labourmedlem sedan sex år, avdelningsordförande sedan drygt ett.

Det finns skillnader mellan de äldre medlemmarna som oftast är arbetare och de yngre, ”radikala, välutbildade människor, huvudsakligen medelklass”, säger Jane Andrews.

- Det blir inte riktigt den politiska skillnad som man skulle kunna vänta sig, säger Jane Andrews, men i vissa frågor är äldre medlemmar oense med de yngre.

I ekonomiska frågor är man ofta överens men inte om sådant som till exempel de homosexuellas rättigheter. Den labourstyrda kommunen driver en politik mot diskriminering av homosexuella och har fått mycket skäll för att den stött deras organisationer.

- Hittills har kommunen hanterat kritiken bra, säger Jane. Ibland tycker jag att folk i partiet har dragit sig för att förklara frågan när de knackar dörr. I stället för att säga ”hör nu, homosexuella betalar faktiskt kommunalskatt” och sedan förklara varför det är viktigt att stödja homosexuella så tenderar många att backa och säga att ”det är egentligen inte så mycket pengar vi ger”.

När det gäller internationella frågor säger Jane att det finns en tendens hos ”den inhemska vita arbetarklassen” att tycka att partiet ägnar sig för mycket åt saker långt borta, men det är inget som folk brukar ta upp när man knackar dörr. Den stora irländska befolkningen i Islington har reagerat positivt på deras stöd för Sinn Fein.

Vad som slår mig på de möten jag besökt är att där finns få riktigt unga människor och få svarta, trots att Islington är ett invandrarområde.

Jane Andrews berättar att hon varit mycket aktiv i kvinnorörelsen, och i sextiotalets studentpolitik.

- För folk i min generation var det dödfött att gå med i labour i slutet på 60- och början på 70-talet. Att jag gick med i labour var delvis därför att jag flyttade till Islington. Jag tyckte att det

var det bästa sättet att komma in i och arbeta med lokala frågor. En sak som jag försöker göra i labour är att föra in saker från kvinnorörelsen till partiet.

Som?

- Sådant som att det skall finnas barnvakter när det är möten, att folk skall tala om vad de heter, att försöka uppmuntra roterande ordförandeskap på mötena. Vi försöker uppmuntra informella diskussioner.

- Det är fortfarande män som dominerar mötena, säger Jane. Fast vi gör det inte lätt för dem.

- På många sätt är det svårt, labourpartiets struktur är traditionellt så manlig, man kränger resolutioner och så vidare. Jag tror att i klubbarna¹ så håller det faktiskt på att ändras.

Du tycker att det känns meningsfullt att arbeta inom labour?

- Ja, jag har fortfarande många vänner inom kvinnorörelsen som inte vill gå in i labour. Men många kvinnor som jag, med erfarenhet från kvinnorörelsen, har gått med i labour ungefär samtidigt, annars skulle det vara outhärdligt.

Har inte det att Thatcher-regeringen är så fasansfull också bidragit till det?

- Jaa, ...det kommer inte att bli någon revolution nästa vecka. Så man måste vara med i labour för att försöka tvinga fram en annan regering. Jag tror att du har rätt, det fasansfulla som hänt under Thatcher. Det är något helt annat än 60- och 70-talet.

---

¹ Det jag kallar 'avdelningar' är *Constituency Labour Parties*, som alltså omfattar en parlamentsvalkrets. Inom avdelningen finns lokala klubbar, wards (som omfattar en kommunal valkrets). Dessutom har ett CLP en ungdomsklubb, kvinnosektion, anslutna lokala fackföreningar och diverse andra organisationer. Alla dessa, inklusive wards skickar representanter till ett representantskap, *General Management Committee*, som är högsta styrande organ, väljer styrelse och utser parlamentskandidaten.

7. Vändpunkt

När jag, våren 1982, frågade om GLC hade fått kritik från partiledningen svarade Valerie Wise bara att ”det vi har fått av partiet är stöd”, medan Jeremy Corbyn sa att det fanns stöd för GLC i lokalavdelningarna men att partiledningen medvetet undvek att stödja lokala myndigheter som råkar i konflikt med regeringen.

- De stödde inte Lambeth när de låg i skottlinjen och de stödde inte GLC. Den ende rikspolitiker som stött GLC är Tony Benn, förklarade han.

Året efter gav en radikal GLC-medlem mig sin syn på partiledningen:

- De vill inte ha med oss att göra. Helst skulle de vilja att vi inte fanns här. Det är mest avundsjuka. När skuggkabinettet säger saker är media inte särskilt intresserade. När vi gör eller säger något kommer media sättandes.

- Det kommer mer öppen och effektiv opposition mot regeringen från den makt vi har i GLC än från den makt de inte har i parlamentet, och det gillar de inte.

Men det måste väl handla om politiska åsikter också, inte bara politisk psykologi?

- Javisst, men en del av avundsjukan beror på att vår opposition uttrycker en politik som de inte riktigt gillar. Vi driver på i frågor om rasism, kvinnor och så vidare som de aldrig skulle vilja ta i om de satt i regeringen.

Hösten 1983 skulle labourmedlemmarna i GLC och andra lokala myndigheter väl ha behövt stöd från sin partiledning och sina företrädare i parlamentet. Den konservativa regeringen ansåg att valet givit den mandat att genomföra två vallöften riktade mot ”kommunalvänstern”.

För det första skulle regeringen få befogenhet att sätta ett tak för den kommunalskattesats, rate, som varje enskild lokal myndighet tog ut. För det andra innehöll de konservativas valmanifest ett löfte, inlagt i sista stund, att avskaffa storstadslandstingen, inklusive Greater London Council.

Med hotet om nedläggning hängande över sitt huvud ansåg GLC-medlemmen Andy Harris ändå inte att GLC varit utan framgångar. Fast liksom de flesta inom den 'hårda' vänstern verkar han besviken och lite modfälld inför läget i landet och i partiet. Valrossmustaschen tycks sloka melankoliskt när vi ses en gråtung novemberdag 1983.

-Vi har använt den makt GLC kan ge för att nära och stödja politisk aktivitet på gräsrotsnivå, förklarar dock Andy Harris, för att uppmuntra vad som utvecklas av lokal socialism, långt nere på marken och det är mycket viktigt.

Andy Harris räknar upp en del av det de uträttar. Fast när han tar *Fares Fight* som exempel protesterar jag:

Den lämnade efter sig en massa bitterhet och splittring.

- Ja, det är sant, men i slutändan tror jag ändå...

- Det är så med en regional myndighet under socialistisk kontroll, förklarar Andy bistert, där en del av dessa socialister är revolutionärer men i en slags allians med socialister som inte är revolutionärer. Till slut hamnar man i en avgörande situation där revolutionärerna är i minoritet i labourgruppen. Det är vad som hände i kollektivtrafikfrågan.

Jag försöker tänka mig motsvarande replik från någon på motsvarande nivå i motsvarande parti i Sverige.

Andy Harris stödde själv Vi betalar inte, fast han medger att arbetarna vid LT ”var helt förvirrade av det vi gjorde”. När jag säger att jag förstår dem och att det verkade vara en

splittrande taktik svarar han ”ja” och tystnad lägrar sig i rummet.

- Men på det stora hela tror jag trots det att den allmänna uppfattningen är att det här labourstyret gjorde sitt bästa när det gäller kollektivtrafiken, återtår Andy. Inom de begränsningar som lagen ger, och i synnerhet de begränsningar som icke-revolutionärernas vilja att arbeta inom lagen ger, så gör vi vårt bästa. Och det är bra, jämfört med tidigare.

Jag tror att det var Rosa Luxemburg som sa att revolutionärer är de enda som kämpar riktigt konsekvent för reformer.

- Du komprometterar dig redan genom att ställa upp till val till en post för att använda den för att följa en socialistisk politik, svarar Andy Harris. Du lämnar rollen som opposition när du tar på dig en ansvarsställning och måste många gånger handla på annat sätt än vad du tror vore strategiskt bäst.

När Andy Harris gick med i labour för tio år sedan tyckte han att det innebar att ta ställning för den bakgrund han kom ifrån – en arbetarfamilj där ”pappa grävde hål i vägar och mamma städade i andra människors hem” – mot de småborgerliga värderingarna i skola och högskola. Han anser att de som sa att vänstern borde avgå efter *Fares Fight* hade fel.

- Min partiavdelning skulle tro att jag blivit galen! Skall man kasta in handduken vid första bakslaget?

Den konservativa regeringen var övertygad om att den bara blev mer populär på att avskaffa ”röde Ken”. Labours partiledning kan misstänkas för att, blott aningen mer diskret, ha trott detsamma. De trodde fel.

Allteftersom höstlöven i Londons parker närmade sig dubbeldeckarnas röda färg, förbättrades GLCs offentliga 'image' på ett förbluffande sätt.

Jag vet inte om Margaret Thatcher och hennes kabinettskollegor nedlåter sig att åka kollektivt. Men det gör de flesta London-bor. Varje morgon tar en halv miljon människor buss eller tunnelbana till jobb i centrala London.

Fares Fair bröt ju många års nedgång i antal passagerare. Efter taxehöjningen sjönk antalet igen och turer skars ner. Samtidigt ökade biltrafiken och trafikolyckorna. Enligt GLCs uppgifter ökade antalet olycksoffer i trafiken med 3 000 per år.¹

Lagen sa att kollektivtrafiken skulle vara ekonomisk och effektiv. *Fares Fair* hade dömts ut som oekonomiskt. Men inte var det nuvarande systemet effektivt? Här stod ett juridiskt kryphål att finna!

GLC förberedde en ny taxesänkning. För säkerhets provades lagligheten i domstol. GLC avhöll sig denna gång sorgfälligt från att tala om vallöften och förklarade hur minutiöst de utrett och hur samvetsgrant de konsulterat. Guardian-journalisten John Carvel följde processen:

För lekmannen föreföll det som om alla i rätten, inklusive domarna, utgick från att laglorderna begått ett rysligt misstag och att det gällde att finna något sätt att reparera det genom att vaska fram gynnsamma slutsatser ur luckorna i deras ofta motsägelsefulla domslut. Juristerna säger att det är otänkbart att domare skulle agera utifrån sådana förutfattade meningar: Så lekmannens intryck måste vara felaktigt.²

I maj 1983 sänktes taxorna med cirka 25 procent.³ Zonindelningen förenklades och vecko- och månadskort (*Travelcards*) för både buss och tunnelbana infördes. En veckas obegränsat

¹ *The Londoner*, juni 1984.

² Carvel (1984), sid. 203.

³ Därmed var de nominella priserna på ungefär samma nivå som före *Fares Fair* och de reella alltså betydligt lägre.

resande i centrum kostade drygt 30 kronor och i hela inre London (från Hackney i norr till Lewisham i söder, från Tower Hamlets i öster till Hammersmith i väst) mindre än 60. (En resa tur och retur fem dagar i veckan skulle innan sänkningen ha kostat 60-90 kronor).

Travelcarden gick åt som smör i solen, eller som flott i en fish 'n chips-butik. LT-arbetarna däremot måste ha haft blandade känslor gentemot politikerna i GLC. De hade låtit antalet anställda minska med 2 000 från 1981 till 1983. Efter den nya taxesänkningen, med ökad service utan ökad personal, hade arbetsförhållandena i flera avseenden försämrats.

Många anställda undrade varför GLC utnämnt före detta kexfabrikdirektören Keith Bright till chef för London Transport. Det undrar jag, och det undrade säkert många GLC-medlemmar också. Bright delade inte alls GLCs värderingar och det blev snart hårda slitningar.

Det krävde inte mycket mod av Bright att stöta sig med sina politiska chefer – de skulle snart bytas ut. Regeringen hade beslutat att London Transport skulle föras över från GLC till kommunikationsdepartementet och lyda direkt under ministern.

Efter att den så envist vägrat rädda *Fares Fair* talar regeringens motivering för sig själv:

Omkastningar i den politiska kursen i County Hall har berövat London Transport möjligheten att planera på tillbörligt lång sikt ... Under de två senaste åren har de som utnyttjar London Transport i snabb följd upplevt dramatiska sänkningar av taxorna, dubblering av dem, sedan ytterligare sänkningar. Den resande och skattebetalaren har fått betala för GLCs experiment...⁴

Allmänheten kunde med goda skäl se övertagandet som en politisk hämnd från regeringens sida. Samtidigt hade de delar av GLCs politik som behövde mer tid för att mogna och ge resultat, sakta börjat gå i frukt, lagom inför regeringens förslag att sätta yxan till trädet.

Men skattebetalarna? Hur bra saker GLC än gjorde så mötte de ju argumentet att de ”slösade med skattebetalarnas pengar”.

Vid tiden för *Fares Fair* var det ett stort problem för hela kommunalväinstern. Också människor med relativt låga inkomster var pressade av skatter och *rates* (även om cirka 1/3 av de engelska hushållen är helt eller delvis befriade från de senare).⁵ Ett par år senare verkade folk i County Hall emellertid märkligt obekymrade när man försökte prata finansieringsproblemet med dem.

”Vi har sänkt kommunalskatten”, förklarade Andy Harris triumferande, när jag återsåg honom en solig sommardag 1984.

Samtidigt var utgifterna bortåt 1 1/2 gång så stora som 1981/82. Hur i all världen hade det gått till?

När laglorderna stoppade de låga taxorna ogiltigförklarade de också den extraskatt som finansierat dem. Dessa pengar skulle betalas tillbaka. För att göra det behövdes en massiv skattehöjning i budgeten för 1982/ 83: Så massiv att varje penny i statsbidrag försvann, i enlighet med Heseltines straffsystem.

Med andra ord, GLCs *rate* måste bli drygt 40 procent högre 1982/83 än året innan och omkring 75 procent högre än 1980/81 – först för att betala tillbaka pengar till skattebetalarna och sedan för att ersätta de statsbidrag som GLC förlorade som straff för att höja skatten för att kunna betala tillbaka till skattebetalarna! Det kunde ha blivit en politisk katastrof, men efter *Fares Fair* kunde GLC övertyga många om att höjningen var regeringens fel.

Och nu var man bortom smärtgränsen. Följande år skulle inga £ 125 miljoner betalas tillbaka, inga statsbidrag fanns kvar att förlora, och en blygsam skattehöjning på 15 procent räckte långt: Till GLEB, till kvinnokommittén, till kollektivtrafiken. 1984/85 räckte GLC definitivt

⁴ Ur regeringspropositionen, Department of the Environment (1983a).

⁵ 1/6 helt, 1/6 delvis befriade. *Paying for Local Government* (1986). Siffrorna gäller 1984/85.

lång näsa åt regeringen genom att sänka skatten med åtta procent! Vid det laget var GLCs utgifter cirka 2/3 över vad regeringen ansåg att de borde vara samtidigt som allmänheten börjat uppfatta den skatt som togs ut som 'normal'.

Bravaden var möjlig på grund av GLCs speciella situation. Kommunerna hade inte kunnat göra efter. Det är *boroughs* och ILEA som står för merparten av kommunal offentlig service och det mesta av kommunalskatten. Av London-bors totala *rate* gick bara 1/5 till GLC utom ILEA, trots deras höjningar.

De rika City och Westminster bidrar med över 1/4 av GLCs totala *rates*-inkomster. Dessutom betalas knappt 2/5 av GLCs *rate* av hushåll. GLCs skatteintäkter motsvarade som mest cirka 100 kronor per person och månad. Hushållens skatt till GLC nådde, högt räknat, aldrig över ett genomsnitt på 1 200 kronor per år och hushåll, eller mindre än 500 per person.⁶

GLCs arbetsmarknadspolitik, kvinnoarbetet, kommittén för etniska minoriteter och all publiciteten kring kärnvapenhotet, polisvåldet eller nedskärningarna i välfärdsstaten samt bidragen till organisationer utanför GLC var slöseri från början till slut, enligt Tories. Sammantaget svarade allt detta emellertid för – mycket grovt räknat⁷ – mindre än en tiondel av GLCs utgifter.

Delvis finansierades 'nya' områden genom den rätt alla kommunala myndigheter har att ta upp en *rate* på två pence/pund för att använda till i stort sett vad som helst som den anser vara till medborgarnas bästa.

Två pence per pund märks inte särskilt mycket på den enskildes skattsedel. Ändå motsvarade en *två-penny rate* för GLC ungefär 400 miljoner svenska kronor. Efterhand var det ganska många tusen London-bor som såg något de tyckte var bra uträttas för de där pengarna.

Bidragen till ideella organisationer var det som slogs fram mest i propagandan mot GLC. Från 1980 till 1984 ökade dessa anslag från cirka 70 miljoner kronor till över en halv miljard.

Enligt Richard Brew, konservativ gruppledare i GLC 1982, hade Livingstone räknat ut att det låga valdeltagandet i GLC-val gjorde det möjligt att 'köpa' tillräckligt många röster genom bidrag till utvalda grupper.

Förutom de ideologiskt övertygade närmar han sig feministerna och bögaktivisterna. Till dem lägger han de etniska grupperna och irländarna. Han mobiliserar anti-polisbrigaden och han vänder sig till påtryckningsgrupperna, CND, Babies Against the Bomb och så vidare. Med andra ord, han siktar in sig på dårfinkarna. Vad dårfinkar vill ha är, som alla vet, en god tillgång på frön. Och dem tillhandahåller Livingstone genom GLCs bidrag ...⁸

Definitionen av "daarfinkar" säger kanske mer om Mr Brew än om GLC. Babies Against the Bomb, som Brew nämnde, var en grupp småbarnsmödrar som fick £ 800 (8-9 000 kronor) för att kunna träffas med sina spädbarn och studera fredsfrågor. Det fann rubriksättare, ledarskribenter och torypolitiker oemotståndligt lustigt i flera års tid.

⁶ Sätten att räkna varierar, men enligt *Finance and General Statistics* uppgick GLCs rate-uppbörd 1984/85 till cirka 680 miljoner pund. Det innebär ett skatteuttag på £ 101 per invånare eller cirka £ 250 per hushåll i genomsnitt. Av detta betalade hushållen 38 procent, det vill säga £ 39 eller drygt 400 kronor per invånare. (Med bortåt 20 procent mer i inre än i yttre London).

Som högst var skatten till GLC åtta procent högre än så (1983/84). Räknar man för att absolut inte underskatta skattebördan! – med att 10-15 procent av GLCs rates kom från myndigheter och offentlig verksamhet av olika slag och därför indirekt delvis betalades av allmänheten kommer man upp i en skatt på privatpersoner på drygt 450 kronor per capita. (Något mer per skattebetalare, eftersom de fattigaste inte betalar rates).

⁷ GLCs räkenskaper är naturligtvis inte uppställda efter om saker var omstridda eller inte. Jag har gjort en mycket grov skattning genom att ta de huvudrubriker under vilka kultur-, arbetsmarknads- och jämställdhetspolitik, kampanjer med mera faller och se hur mycket deras anslag ökade under labourstyret. Självklart var inte *alltihop* kontroversiellt. Däremot har jag inte räknat ökad satsning på sådant som bostäder, brandskydd och kollektivtrafik

⁸ I ett tal citerat i Carvel (1984), sid. 208.

De flesta bidragstagarna var emellertid långt ifrån att väcka anstöt. Vem har något emot att handikappade pensionärer får någonstans att träffas och äta lunch? Hjälp och rådgivning åt hemlösa ungdomar? Friluftsteater i parkerna? Hus för misshandlade kvinnor? 'Färdtjänst' för handikappade (som den offentliga sektorn i Storbritannien normalt inte erbjuder)?

I motpropagandan från GLC lyftes de poängknipande humanitära organisationerna fram – men man försökte inte slingra sig vad gällde de kontroversiella. Dessa svarade för en mycket liten del av totalsumman, men Livingstone och hans vänsterkollegor höll benhårt fast vid att bidragen var berättigade.

Att stå för sina åsikter i kontroversiella frågor visade sig inte vara det politiska självmord som 'moderata' labourpolitiker alltid hävdade. De konservativas hets mot minoriteter slog till sist tillbaka på dem själva.

En av GLCs främsta insatser var att få 'vanliga skattebetalare' att inse att även homosexuella, reggaefans, irländare och feminister betalar kommunalskatt och har någon rätt att komma i åtnjutande av kommunala medel.

8. Ett anspråksfullt förslag

Frågan är ändå, om inte den största tillgång Livingstone och hans kollegor hade, i kampanjen mot nedläggning, var regeringens dåliga förslag.

En reform som skulle medföra en av de största omorganiseringarna av kommunal förvaltning under 1900-talet tycktes bara ha halkat in i de konservativas program. Tanken hade diskuterats våren 1983 och de ministrar som hade erfarenhet av att försöka styra lokala myndigheter, Tom King och Michael Heseltine, hade gjort klart att de ansåg det synnerligen oklokt. King förklarade att det skulle leda till "en administrativ mardröm". Ändå togs det in i manifestet, uppenbarligen på Thatchers personliga begäran.¹ Efter valet ersattes King av Patrick Jenkin som var beredd att utföra vad Thatcher önskade.

De konservativa ledamöterna i GLC blev inte ens informerade i förväg.

- Såvitt vi förstår förekom ingen diskussion med någon alls, sa Eric Blackburn, pressekreterare för den konservativa partigruppen i GLC.

- Förslaget dök plötsligt upp i slutversionen av valmanifestet, från den ena dagen till den andra.

De konservativa i GLC var inte glada åt förslaget. En av dem, George Tremlett, lämnade partigruppen och blev oberoende.

- Jag tror att ministrarna har fått Ken Livingstone på hjärnan, sa Tremlett i en tidningsintervju. Han är mycket bättre på att uppträda i TV än de är och han gör bort dem hela tiden. Om du har uppträdat på idrottsplanerna vid Eton så väntar du dig inte det av en folkskolegrabb från Tulse Hill.²

Regeringen hävdade bestämt att det här var enbart en fråga om effektivitet. Att ha två nivåer av lokalt styre, både kommuner och landsting, i London och de andra storstäderna, innebar dubbelarbete och onödiga kostnader. Att storstadslandstingen var onödiga visade sig bland annat i sa Jenkin – "att de sökt sig en vidare roll, ofta i strid med regeringspolitiken".³

Så det var konflikten mellan regeringspolitiken och labourstyrena som låg bakom? Inte alls, försäkrade Mr Jenkin på presskonferensen, det hade inget med "Mr Ken Livingstones och hans kollegors vildare excesser" att göra och inte heller med Black Babies Against the Bomb.⁴

Men några kostnadskalkyler hade inte gjorts och de planer som fanns för vad som skulle ske med GLCs olika funktioner var mycket vaga. Vissa, sas det, skulle tas över av kommunerna, vissa av styrelser som kommunerna utsåg, och vissa av styrelser som regeringen utsåg.⁵ Att tidigare försök att få Londons kommuner att själva samordna sina gemensamma angelägenheter inte gått särskilt väl och att funktioner som förts över från GLC (vatten och avlopp samt ambulansskåren) hade blivit betydligt dyrare i drift, togs inte i beaktande.

Kort sagt, det var ett uselt förslag, därom enade sig de flesta från 'blöta' Tories över Alliansen till Labours alla flyglar. Thatchers högra hand (i dubbel bemärkelse), dåvarande transportministern Norman Tebbit, bekräftade egentligen bara vad alla visste om regeringens motiv:

Labour är ett söndringens parti. I sin nuvarande form innebär det ett hot mot de värderingar och institutioner som är grunden för vårt parlamentariska system. GLC är typiskt för denna moderna

¹ Se Forrester m. fl. (1985), kapitel 4.

² *Time Out* 13/10 -83.

³ Pressmeddelande från Department of the Environment, 7/10 1983.

⁴ Gruppen hette, som framgick av förra kapitlet, *Babies Against the Bomb*. Läsaren kan själv fundera över orsakerna till Mr Jenkins lilla tillägg.

⁵ De förra kallas joint boards och de senare *quangos* – *quasi-autonomous nongovernmental organisation* – och är ansvariga inför en minister, inte inför kommun, parlament eller väljare.

sönrande form av socialism ... Så vi skall avskaffa GLC.⁶

Den kampanj som GLC startade mot förslaget var oerhört slagkraftig. Den började på hösten med att Ken Livingstone besökte samtliga partiers och TUCs (den fackliga landsorganisationen) kongresser för att tala vid sidomöten om nedläggningsförslaget. (Sådana offentliga sidomöten ordnade av speciella strömningar eller kring speciella frågor är ofta det mest intressanta på kongresserna). Han charmerade sin publik.⁷

Ty, tro det eller ej, Ken Livingstone var på väg att bli folkkär! ”Red Ken” gjorde sig nämligen förträffligt i TV, där det han sa inte kunde förvrängas på samma sätt som i tidningarna. Han var så publikdragande att London Weekend Television hade honom som programvärd i en av sina mest populära *chat-shows*.

Margaret Thatcher hade fått en klipsk, kvick, avväpnande uppriktig och självvironisk motståndare ur den första generation politiker som vuxit upp med TV-mediet och behärskade det till fulländning. Han var alltid väl påläst, slog den tröge och pompöse minister Jenkin på fingrarna och saknade själv all uppblåst överklassprägel. Till och med den våldsamma hetsen mot honom i pressen blev en fördel. Den slog tillbaka när folk själva kunde se i TV-rutan att monstret saknade både horn och svans.

Till att börja med siktade GLC-kampanjen in sig på en av förslagets svagaste punkter: Med all den förberedelse och parlamentsmangling som behövdes kunde det knappast vara lagfäst före nästa ordinarie val till GLC, maj 1985. Regeringen var tvungen att antingen riskera att labour gick till val på frågan om nedläggning och vann, eller att inställa valen. Den valde det senare.

Regeringen lade fram en proposition⁸ om att representanter för kommunerna skulle ta över GLC från maj 1985 till april 1986. Det skulle innebära att Tories tog över makten i GLC genom lagstiftning. Temat i GLCs kampanj blev London-bornas demokratiska rätt att välja sina styresmän och att få yttra sig om GLCs framtid i ett val.

Say No to No Say, ”säg nej till att inget ha att säga till om” blev budskapet som fyllde helsidesannonser och jätteaffischer. De spelade på misstron mot regering och statlig byråkrati, med slagkraftiga bilder och finurliga ordlekar.

De ideella organisationer GLC gav bidrag (ett tusental vid det laget) spred flygblad och klistermärken. Mycket kraft lades också på att ’lobba’ Underhusledamöter från London och medlemmar av Överhuset. Vidare gavs frikostigt med tjänstledighet till de GLC-anställda som deltog i sina fackföreningars egen kampanj mot nedläggningen – *Democracy for London Campaign*.

GLC anslog tio miljoner pund (över 100 miljoner kronor) till kampanjen. Kommunala myndigheter får inte driva partipolitik på skattebetalarnas bekostnad. Men förbittrade och ihärdiga konservativa försök att få GLCs propaganda olagligförklarad rann ut i sanden.

I januari 1984 hölls en demonstration mot nedläggningen med 30 000 deltagare, en av de största som hållits i London på en vardag. Samtidigt lade lärare och andra kommunalanställda ner arbetet i protest mot lagförslaget. Den 29 mars hölls en ”Dag för demokratin” i samtliga de storstäder som skulle förlora sina landsting. Dagen innan genomförde de anställda vid London Transport en framgångsrik strejk som lamslog huvudstaden.

På själva demokratidagen var kollektivtrafiken igång så att 30-40 000 människor kunde ta sig

⁶ *Guardian* 16/5 -84.

⁷ Livingstones framträdande på den konservativa partikongressen var så framgångsrikt att GLC inte fick lov att sätta upp något informationsstånd på följande års kongress och enbart konservativa GLC-medlemmar fick tillträde (*Guardian* 15/8 -85).

⁸ Förslaget kallades Paving Bill eftersom det skulle jämna vägen – *pave the way* – för själva nedläggningsförslaget (*Local Government Bill*, 1985). Egentligen hette det *Local Government Interim Provisions Bill*.

till demonstrationen. Runt hela London-området ordnades möten, picknicks, gatuteater, mer eller mindre festivalartade aktiviteter för barn och vuxna.

I Underhuset röstade en enad opposition och ett 20-tal Tories mot regeringen. Bland frondörerna fanns den förre konservative premiärministern Edward Heath.

I början av mars publicerade 200 kulturpersonligheter ett upprop om varför nedläggningen av GLC innebar ett hot mot kulturlivet. Bland undertecknarna fanns Laurence Olivier, Tony Richardson, Ken Russell, Harold Pinter och Julie Christie.

De många ideella organisationerna i Londons föreningsliv förklarade vad GLC betydde för en hel rad behjärtansvärda ändamål.

- Under hela debatten om nedläggningen kämpade de ideella organisationerna verkligen väl, säger Ruth Hayes.

Ruth Hayes representerar *London Council for Voluntary Services*, en paraplyorganisation för 200 föreningar av de mest skilda slag.

- De konservativa sa att de ville att de organisationer som var 'värdefulla' skulle fortsätta att få stöd.

Försöken att splittra de 'respektabla' organisationerna från de kontroversiella lyckades inte. Hela föreningslivet, inklusive de kyrkliga organisationerna, höll ihop och förklarade att "vi är värdefulla allihop", berättar Ruth Hayes.

I april uttryckte biskopen av London sin oro inför de sociala följderna av förslaget. Och på själva demokratidagen meddelades att Hennes majestät drottningen närmast demonstrativt tackat ja till att inviga den fördämning mot översvämningar som GLC byggt.⁹

Första gången Överhuset röstade om förslaget, i början av juni, trummade det konservativa partiet dit så många åldriga lordar från tassemarkerna (*the backwoods*) som det bara gick. Ändå klarade den omröstningen med bara 20 rösters övertikt, trots att Överhuset har en inbyggd konservativ majoritet på 2 – 400 personer.¹⁰ (Om alla hade varit där, vill säga. Frånvaron i Överhuset är lika hög som medelåldern.)

En gång kunde man få dem att ställa upp, men två blev för mycket. Den 28 juni röstade Överhuset mot att inställa GLC-valet. Åtskilliga konservativa lordar avstod medvetet från att komma, eller kom men röstade inte därför att de ogillade förslaget.¹¹

Det är mycket ovanligt att Överhuset blockerar ett förslag som Underhuset godkänt. Sedan medborgarnas rösträtt någorlunda godtogs som styrande princip har det inte ansetts riktigt tillbörligt. Det krävs emellertid en omständlig och tidsödande procedur för att en regering ska få ignorera en opinionsyttring från lorderna, förutom att det är mycket oartigt.

Det skulle ha knäckt tidtabellen för förslaget. Regeringen fick slå till reträtt. Det sittande GLC skulle få sitt mandat förlängt med ett år, fram till nedläggningen, fast med begränsade befogenheter. Skolstyrelsen för inre London, ILEA, skulle inte avskaffas utan finnas kvar och väljas direkt samtidigt med kommunalvalen.¹²

⁹ Byggandet hade påbörjats före 1981, men Livingstone-administrationen fullföljde det snabbare än vad de konservativa planerat.

¹⁰ Det finns 400 konservativa lordar mot drygt 100 som stöder Labour och 80 för Alliansen. (Egentligen borde man använda den korrekta titeln "pärer" eftersom Överhuset faktiskt *har* kvinnliga medlemmar). De cirka 200 partilösa (*crossbenchers*) röstar oftast med de konservativa. Å andra sidan är närvaron sämst bland de som ärvt sina titlar – en mycket stor del av de 40 procent av ledamöterna som *aldrig* visar sig är Tories.

¹¹ Förutom att man berövade London-borna rätten att yttra sig så innebar regeringens tidsplan att förslaget att lägga ned GLC inte skulle ha hunnit godkännas av Överhuset innan maj 1985. Man inställde alltså val till en församling vars avskaffande bara bestämts av Underhuset, som om *their lordships* inte räknades!

¹² Det första direkta valet till ILEA, i maj 1986, blev en framgång för Labour. Hösten 1987 lade regeringen ett

Regeringen hade också ett annat demokratiargument emot sig. Den hävdade bestämt att nedläggningen skulle spara pengar, men kunde inte presentera några kalkyler eller utredningar som pekade på det. Den enda seriösa studie som gjordes, (av den kända revisorsbyrå Coopers & Ly-brand på uppdrag av GLC), pekade på motsatsen.¹³

Det fanns bara en möjlig slutsats: Pengar skulle sparas genom så kallade policybesparingar. Saker som GLC nu gjorde *och hade valts i allmänna val för att göra* skulle inte få göras längre därför att den politiken inte passade centralregeringen.

Även arga motståndare till Ken Livingstone kunde få kalla fötter för mindre. Men det fanns ideologiska problem åt andra hållet också: GLC tog tacksamt emot stödet från Överhuset, denna odemokratiska relik, som all brittisk vänster sedan 1640-talet velat avskaffa! Budskapet ”Pärer, tack för att ni försvarar demokratin i London” ersatte arbetslöshetssiffrorna på skylten ovanför County Hall.

”Överhusets berättigande ligger i att det kan fungera som en återhållande kraft på en diktatorisk regering”, sa Ken Livingstone.¹⁴ Så vad skulle man säga om Överhuset med sin inbyggda konservativa majoritet 'fungerade återhållande' på en folkvald, radikal labourregering?

Det fanns skilda synsätt på hur GLC borde försvaras, även inom GLC. Andy Harris förklarade redan då kampanjen var i startgroparna för mig att det behövdes en dubbel strategi, *både* lobbying och massaktivitet.

- Det går inte att driva en kampanj för att bevara GLC som struktur, sa Andy Harris då. Det måste gälla vad ett socialistiskt GLC kan göra och har gjort för människor, att kollektivtrafiken är bättre med ett labour-styrt GLC. Det oroar mig att kampanjen nu verkar koncentrera sig på att behålla strukturen, på kommunal demokrati.

Han var mot att man bjöd in drottningen till invigningen och uppvaktade, tillsammans med några andra i fullmäktige, Livingstone på ett offentligt möte med att ironiskt sjunga nationalsången *God Save the Queen*. Livingstone själv hävdar att de arbetare som byggt barriären hotade att blockera invigningen med strejkvakter om någon annan än Hennes majestät ombads att inviga den!¹⁵

Nästa gång vi sågs hade de tunga novembermolnen och deras fuktiga kyla bytts mot en het, strålande junisol. Även Andy Harris lyste upp när han talade om kampanjens framgångar.

- Vi har lyckats driva en dubbel kampanj. De Tories som vill bli av med GLC har fallit på att de säger att de vill bli av med GLC på grund av Ken Livingstone och GLCs politik. Men om de vill bli av med Ken Livingstone eller politiken då får de hålla val och byta ut dem!

- För det argumentet kan vi få stöd från ett mycket brett politiskt spektrum. Till det har vi lyckats lägga uppskattning av vad vi har gjort som ett socialistiskt fullmäktige under tre år.

Andy Harris var fortfarande emot att skaffa PR via monarkin.

- Vi måste akta oss för att söka publicitet för publicitetens egen skull och slänga alla principer överbord.

Överhuset kunde användas för att ”göra livet surt för regeringen”, men det viktigaste för att vinna striden var att övertyga London-borna.

Ett par dagar senare, precis efter regeringens nederlag i Överhuset träffar jag Nita Clarke, Ken Livingstones pressekreterare, och allmänt ansedd som kampanjstrateg nummer ett. Nita

förslag inför parlamentet om att lägga ner ILEA. Något som inte nämnts före parlamentsvalet 1987.

¹³ Coopers & Lybrand Associates (1985).

¹⁴ *Times* 1/3 1984.

¹⁵ Livingstone (1987) kapitel 8.

Clarke står för en något annan inriktning än Andy Harris, även om det inte sägs klart ut. Hon sprudlar – med all rätt – av förtjusning över omröstningen och ser inga problem i att ta hjälp av Överhuset.

- Vi i labour-GLC bryr oss inte om vem det är som stöder oss – brittena slogs med Stalin mot Hitler – det spelar ingen roll vem man är allierad med så länge det handlar om demokratiska rättigheter.

Kampanjen var framgångsrik. I oktober 1983 visade en opinionsundersökning att 54 procent av London-borna var mot nedläggning av GLC och 22 procent för. Sommaren 1984 var 74 procent mot nedläggning och 16 procent för. Ungefär en miljon människor skrev på en namninsamling mot nedläggningen. Vid det laget hade GLC och Livingstone nått sådan popularitet att Neil Kinnock och labours partiledning slöt upp bakom dem för att få sola sig i glansen.

Före GLC-valen 1981 visade en undersökning att de flesta Londonbor knappt visste vad GLC var. Presshysterin mot labourstyret i början, och sedan nedläggningsdebatten och GLCs PR-arbete ändrade på den saken.

Christiane Ohsan var sekreterare i tjänstemannafacket NALGOs avdelning i GLC och arbetade för fackföreningarnas kampanj mot nedläggningen. Hon tycker att människor har blivit mycket mer medvetna om vad GLC uträttar. Christiane Ohsan säger att tidigare skulle de flesta ha sagt att ”GLC är värdelöst, de har inte reparerat mitt hus, mitt tak har läckt i årtal”, men nu vet de att det finns andra saker som GLC gör.

- Så nu låter det ”De har inte lagat taket, men å andra sidan får jag billiga resor – visste inte att det var GLC”. Eller ”vi hade en festival i vår park – visste inte att det var GLC”.

Under våren 1984 hade kampen för att rädda GLC förts parallellt med den brittiska arbetarrörelsens största strid på flera årtionden,

- Vi lägger också 50 procent av vår tid på att stödja gruvarbetarna, sa Christiane Ohsan. Vi vet att om gruvarbetarna förlorar så är det antagligen slut med arbetarrörelsen i det här landet för de närmsta 25 åren.

- Om de förlorar så har ingen annan fackförening någon chans att lyckas slå tillbaka. Tänk efter! Vi är 20 000 manschettarbetare i GLC, pennfäktare och papperskraftsare, och vi slåss mot en regering med en majoritet på 144 platser i Underhuset. Så gruvarbetarna måste vinna!

Till en del kunde gruvstrejken och kommunalvänstern stärka varandra. Gruvarbetarledaren Arthur Scargill och Ken Livingstone uppträdde tillsammans inför jublande människomassor utanför County Hall och det fanns många beröringspunkter. Även människor som stod långt ifrån vänstern blev mer än dubbelt chockerade över att samtidigt se regeringen både behandla gruvarbetarna som en militär fiende och trampa fram med tunga stövlar över det kommunala självbestämmandet.

Många människor kände verkligen varmt för GLC, från de tiotusen demonstrerande pensionärer som applåderade Ken Livingstone för att GLC givit dem gratiskort på tunnelbanan, till de 100 000 ungdomar som jublade lika högt åt Livingstone och Scargill som åt Smiths och de andra rockbanden vid GLCs Festival för jobb 1984.¹⁶ GLC-frågan hjälpte labour till ett markant bättre resultat i valen till EG-parlamentet 1984 i London än i resten av landet. Likväl var det sympati, men inte massaktivitet.

Efter att förlängningen av det sittande GLC hade beslutats började själva nedläggningsförslaget sin långa resa genom parlamentet, i november 1984. Det i alla avseenden tunna förslag som presenterats ett år tidigare hade vuxit ut till en proposition med 98 paragrafer och

¹⁶ Om GLCs festivaler – gigantiska politiska folk- och musikfester – se Hoyland (1987). Den största *Jobs for a Change*-festivalen (med rätten till arbete som tema) i juli 1985 samlade större publik än Woodstock.

17 bilagor.

Kritiker i Underhuset, från Neil Kinnock till Edward Heath, gjorde hackmat av förslaget och av Patrick Jenkin. Ett förslag om att GLC skulle ersättas av en ny, vald myndighet för London förlorade med bara 20 röster i Underhuset och fyra i Överhuset.

Men förlorade gjorde det. I juli 1985 lagfästes att GLC och de andra storstadslandstingen skulle läggas ned 1/4 1986 och att kommundepartementet skulle ha vetorätt över alla deras större utgifter tills dess.

9. Inbördeskrig i kommunalväinstern

Hösten 1983 hade Tories lagt fram två kommunalpolitiska förslag. Det ena var nedläggningen, det andra var ett förslag om kommunalskattetak.

I ett tidigare kapitel följde vi dragkampen mellan den första Thatcher-regeringen och kommunerna. Budgetåret 1983/84 hade regeringen dragit in £ 260 miljoner i statsbidrag från kommuner vars utgifter låg över de rekommenderade. Trots att straffsatserna gjordes högre och högre fortsatte kommunerna att spendera långt mer än staten ville.¹

Det skulle räcka, ansåg Toryregeringen, om den kunde få tummen i ögat på ett mindre antal Labourkommuner. GLC och ILEA stod ju för hälften av ”överutgifterna” och 14 andra kommunala myndigheter för en fjärdedel till.

Rates hade, kved kommundepartementet², nästan dubblats på fyra år och de var en förfärlig börda på näringslivet som ”inte har någon rösträtt och bara begränsat inflytande på den kommunala politiken”. Kommunerna påstods sabotera regeringens försök att begränsa den offentliga sektorn och den offentliga upplåningen.

När jag frågar talesmän för kommundepartementet (departementstalesmän är alltid anonyma) om inte väljarna i kommunerna kontrollerar skatten genom att de kan rösta bort politiker som höjer den mer än allmänheten vill, svarar de att den kontrollen har inte hållit *rates* nere. I synnerhet i de inre delarna av London är det – säger de – en stor skillnad mellan vilka som betalar en stor del av *rates* (företag och stat) och vilka som har kommunal rösträtt.

De stackars företagen äger inte sig själva beskatta, eller som talesmannen säger, det är ”*taxation without representation*”. Det var beskattning utan representation i den beskattande församlingen de nordamerikanska kolonisterna gjorde uppror mot i frihetskriget mot britterna. Mrs Thatchers regering tillämpar Jeffersons och Paines slagord på ett sätt de knappast kunnat förutse.³

Argumenten var svaga. Reellt hade *rates* bara stigit 23 procent samtidigt som statsbidragen till kommunerna minskat.⁴ Kommunernas andelar av offentlig upplåning respektive BNP hade minskat under de senaste åren, medan statens hade ökat.⁵ Det monetaristiska munvärdet skulle dölja att man skar ner i kommunerna samtidigt som statsutgifterna växte.

Nu skulle regeringen få rätt att påtvinga de kommuner vars utgifter den ansåg vara alltför höga ett skattetak (*rate cap*). Bland de 18 som valdes ut första året fanns GLC, ILEA och åtta London-kommuner.

Förslaget väckte starka protester, långt utanför Labour. Dels var de allra flesta av de drabbade storstadskommuner med svåra sociala problem. Dels innebar kommunalskattetaket att de lokalt valda myndigheterna – och därmed de lokala väljarna – inte tilläts göra någon politisk avvägning mellan skatter och kommunal service.

Labours kongress förklarade att den stödde de som kämpade mot skattetaket. Men hur? Partiledningen tog ställning mot alla olagligheter. Neil Kinnock inpräntade att det var bättre att Labourkommuner försvarade servicen med en ”sköld som fått bucklor” än inte alls. Labour-

¹ 1981 fick GLC betala £ 1,70 för varje pund i ökade utgifter. 1983/84 drogs mellan en och fem pence i statsbidrag in per penny i överutgifter, beroende på hur stora dessa var. 1985/86 var motsvarande straffsatser mellan sju och nio pence.

² Detta är en sammanfattning av argumenten i departementets *White Paper, Rates*, HMSO 1983.

³ De moderna nyliberalerna har tydligen utvidgat kravet på demokratisk representation till att gälla även företag. Man undrar om Mrs Thatcher tänker avskaffa bolagsskatten eller införa rösträtt efter egendom?

⁴ Från 61 procent 1978/79 till 53 procent 1983/84 och 46 procent 1986. (Byrne, 1986, sid. 300).

⁵ Kommunala utgifter motsvarade knappt 13 procent av BNP 1982/83 mot 16 procent åtta år tidigare, medan statens andel hade ökat från 33 procent till 35 procent!

vänstern i de 18 myndigheterna däremot förberedde sig för konfrontation. De kunde peka på flera fördelar:

* Med den nya lagen skulle Tories tvinga fram smärtsamma nedskärningar, som det borde gå att mobilisera en kraftig lokal opinion mot.

* Kampanjen för storstadslandstingen hade visat att det kommunala självbestämmandet uppfattades som en viktig demokratifråga.

* Det skulle bli mycket svårare för regeringen att rå på en samfällad aktion från en hel grupp lokala myndigheter, än på Liverpool eller skotska Lothian när de stått ensamma mot centralmakten.

* Dels försvagade det regeringen att ha gruvstrejken och kommunerna att tas med samtidigt. Dels ville kommunalvännerna 'sätta upp en andra front' till stöd för gruvarbetarna.

Den taktik de valde var att de myndigheter som pålagts ett skattetak skulle vägra sätta någon skattesats alls. Ledarna för 16 drabbade myndigheter ställde sig bakom linjen, bland dem Ted Knight i Lambeth och Ken Livingstone i GLC.

Det var djärvt lovat, inte minst för kommunpolitikernas eget vidkommande. Att vägra göra en korrekt budget skulle med stor säkerhet leda till avsättning, fem års avstängning från offentliga poster, skadestånd och personlig konkurs. För bland andra Ken Livingstone skulle det spärra vägen in i parlamentet.

De sista veckorna i februari 1985 och de första i mars såg inte bara slutet på den långa och hårda gruvstrejken. De bevittnade också början på ett nederlag som kanske var ännu mer förkrossande därför att regeringen lugnt kunde titta på medan kommunalvännerna klöste sig själv i stycken.

De främsta motståndarna var Ken Livingstone, å ena sidan, Ted Knight samt ordföranden i GLCs finanskommitté, John McDonnell, å den andra.

- När alla är inblandade i en så monumental katastrof, så är det hopplöst att få dem överens i efterhand om vad som hände, säger Livingstone hjälpsamt, när jag försöker få klarhet i hur det egentligen gått till.⁶

Det är en av de få ovedersägliga kommentarer jag får. Annars är historien lika lätt att reda ut som en garnhärva där tio kattungar släppts lösa.

* Den 19 februari lovade ledarna för de labourkommuner som fått skattetak att deras fullmäktige skulle förklara att det för närvarande var omöjligt för dem att sätta en rate. Däremot skulle de inte öppet säga att de vägrade sätta någon rate.

* Den 28 februari får Livingstone, enligt egen uppgift⁷, ett förslag på hur GLC skall sätta en laglig budget men ändå slippa nedskärningar och till och med öka sina utgifter.

* Den 2-3 mars har labourpartiets London-region årsmöte. Livingstone hävdar att kommunerna bör öppet och omedelbart bryta med lagen om GLC gör det. Knight och McDonnell anser att han misstänkliggör kommunerna och det hela urartar till ett offentligt gräl. Regionala myndigheter som GLC var, enligt lag, skyldiga att ha sin budget färdig ett visst datum. Kommunerna kunde skjuta beslutet och lagbrottet framför sig, från möte till möte och GLC riskerade alltså att stå ensamt.⁸

⁶ Alla direkta citat från Ken Livingstone är, om inget annat anges, från en längre intervju gjord i november 1986.

⁷ Referaten av Livingstones och McDonnells versioner grundar sig dels på mina intervjuer med dem, dels på deras egna artiklar i *New Statesman* 22/3 respektive 5/4 1985 och *Labour Briefing* 48, april 1985)

⁸ Nu skulle inte det gå längre. *Local Government Act* (1986) kräver att kommunerna presenterar en budget senast i april.

* Den 4 mars röstar labourgruppen i GLC med 24 – 18 för att sätta en laglig rate, den högsta möjliga. Livingstone röstade för ”ingen rate-linjen” men hans inlägg sågs som stöd för att sätta en laglig rate.

* Den 6 mars samlar en fackföreningsstödd demonstration mot skattetaken 10 000 människor i London.

* Den 7 mars beslutar de åtta kommunerna i London att inte anta någon budget för närvarande. I var och en sluter några hundra eller ett tusental människor upp vid fullmäktigemötena. I Liverpool hålls en stor demonstration.

* Den 8-10 mars har GLC budgetmöte. En timme innan fristen går ut sätter GLC en rate cirka åtta procent under ”taket”. Efter 23 timmars debatt härskar bitterhet och splittring i labourgruppen och skadeglädje bland de konservativa.

Vänstern, inklusive Livingstone, röstar mot att sätta en rate, men förlorar mot Tories och Labourhögern. I det läget försöker Livingstone få igenom högsta legala skatt, medan McDonnell och nio andra vänsterledamöter vägrar rösta på någon laglig budget alls. (I praktiken var skillnaden liten eftersom lägre skatt gav större statsbidrag.)

Under vårens lopp föll den ena kommunen efter den andra till föga, och satte en legal budget, i ett segdraget spektakel som inte lände vare sig regeringen eller Labourkommunerna till heders.

Till slut var det bara Labourpolitikerna i Liverpool och Lambeth som höll ut, blev avsatta och ådömda skadestånd på flera tusen pund var.

Den bitterhet och de anklagelser som följde efter att GLC brutit fronten mot *rate capping* var långt mer förödande än efter *Fares Fair*.

- GLCs politiska inflytande är dött, på grund av *rate capping*-historien, sa John McDonnell, ett år senare.

- Den respekt för oss som fanns i arbetarrörelsen gick förlorad. Vi var inte längre en förtrupp för vänstern i kommunerna, vi blev irrelevanta.

För John McDonnell gällde striden om skattetaken att kommunalvänstern, liksom gruvarbetarna, skulle konfrontera Thatcher-regeringen. Han säger att Livingstone undergrävde ”ingen rate”-förslaget genom att säga att han själv i sista omgången skulle rösta på en laglig budget. Samtidigt höll han ryggen fri genom att först rösta mot det.

- En PR-uppvisning som ingen gick på! säger John McDonnell. Jag tror att det förstörde den trovärdighet som han och de andra som röstade så hade inom Labourvänstern.

John McDonnell berättar att det fanns en realistisk chans att Tories skulle lägga ner sina röster. De hade fått veta av sina jurister att det inte skulle leda till skadestånd.

- När den reformistiska vänstern insåg att ”ingen rate”-linjen hade en chans att gå igenom, med risk för skadestånd råkade de i panik. Någon har beskrivit det som ”politisk inkontinens”.

- De röstade med högern för att sätta en rate. Om vänstern hållit ihop kunde vi ha klarat det.

Livingstone däremot säger att han fick veta att det fanns en möjlighet att vinna omröstningen tre veckor i förväg. Han förberedde sig för möjligheten att bli avsatt och dömd, förde över sina pengar till pålitliga vänner och diskuterade med den Labouravdelning där han kandiderade för att ställa upp i nästa parlamentsval.

- De flesta medlemmarna i Labourgruppen kom till Labourkongressen för London 1-2 mars och fann gruppen i upplösning; fortsätter Livingstone. John McDonnell ljög, Ted [Knight] ljög.

- De fick veta att vi kunde vinna därför att det fanns ett juridiskt utlåtande till Tories förmån

plus informationen att vi inte stod inför några nedskärningar alls. Det var för mycket för folk att smälta.

Livingstone säger att skillnaden jämfört med taxehöjningarna 1982 var att då gällde det verkliga nedskärningar.

- Veckan före budgetmötet blev det uppenbart att vi inte stod inför några egentliga nedskärningar alls. Vi kunde faktiskt ha tillväxt, och inte bara vi utan alla kommunerna. Kampanjen fram tills dess hade varit lögnaktig. När jag väl kände till de hårda ekonomiska fakta kunde jag inte ställa mig och ljuga offentligt.

Regeringen hade varit klok nog att sätta skattetaken högt det första året, så högt att det inte skulle behöva bli några mer påtagliga nedskärningar att uppstå en opinion mot. Sedan, när principen var etablerad, skulle det bli mycket svårare för kommunerna att sätta sig till motvärn då taken sänktes

Enligt Livingstones version berodde mycket av förvirringen i GLC på att McDonnell, som satt med den finansiella informationen, vilselett de övriga i labourgruppen om vilka nedskärningar som skattetaket skulle tvinga fram.

- Vi hade haft ett så nära och förtroendefullt samarbete under de tre föregående åren, utan några problem från någondera sidan, att jag inte förutsåg att han skulle lura mig vad gäller nedskärningarna.

McDonnell genmäler att möjligheten att göra upp en budget utan nedskärningar i jobb eller service inte var någon överraskning. Han hade redan i oktober -84 informerat Livingstone om att både regeringen och GLCs egna tjänstemän kunde komma att presentera sådana förslag.

- Vi skulle kunnat ta av våra kapitalfonder, säger McDonnell. Det kunde vi bara göra med tillstånd från regeringen och enda skälet för regeringen att ge oss ett sådant tillstånd skulle vara att splittra oss från de andra kommunerna. Vi skulle i princip spela samma roll i förhållande till dem som Nottingham-området gjorde i gruvstrejken!

- Så vi beslöt i oktober – skriftligt – att vi skulle sluta upp bakom de andra kommunerna. Även om vi själva kunde rädda jobb och service för det kommande året så skulle det innebära att de andra lämnades i sticket.

Livingstone, å sin sida, säger att han egentligen aldrig gillade taktiken. Men eftersom det var kommunerna som skulle drabbas hårdast så ansåg han att GLC skulle följa den linje kommunerna valt. Därför stödde han beslutet utåt – och överlät åt McDonnell att sköta *rate capping*-kampanjen, medan han själv ägnade sig åt den mot nedläggning.

- Innan dess var min åsikt att varje kommun borde acceptera det tak som givits, fortsätta att ge ut pengar och när man verkligen stod inför ett val mellan nedskärningar i jobb och service eller illegalitet, då skulle man bryta lagen.

- Skulle inte det ha inneburit att en kommun i taget kunde ha krossats av regeringen som det sedan blev med Liverpool och Lambeth?

- Ja, svarar Livingstone, men antingen följde man den vägen eller också den vägen där kommunerna ljög för allmänheten och kampanjen föll.

Livingstone accepterar inte kritiken, att han bär en stor del av ansvaret för fiaskot. Han säger att han varnade, internt, för hur det skulle gå. John McDonnell, å sin sida, säger att Livingstone och de som agerade som han hade haft hela tiden från oktober till februari och två kongresser i London-regionen på sig. Där hade de möjlighet att argumentera för att sätta en rate, men det gjorde de inte.

Graham Norwood är en av de fullmäktigemedlemmar i Lambeth som avsatts och dömts till skadestånd. Han ångrar inte den ställning han tog. Även om han vetat i förväg att bara några

kommuner skulle stå fast vid taktiken – och det var tydligt från början att somliga inte skulle göra det så var det i det läge som rådde, då labourpartiet ”snabbt drev åt höger” nödvändigt åtminstone några i någon fråga visade sig stå fast vid sina principer och inte bara ”var pragmatiska och fiskade röster”.

Genom att inte höja *rates* visade labour människor i Lambeth att de ville ha en omfördelningspolitik i landet som helhet, inte pungslå arbetarhushåll som redan hade det svårt nog. Medan väljarna i Lambeth hade demonstrerat mot labourstyret 1981/82 då de höjde kommunalskatten så hölls ”minst lika stora demonstrationer” och hundratals möten 1985 till stöd för labourpolitikerna.

Graham Norwood säger att Lambeth och en del andra kommuner verkligen försökte bygga upp ett politiskt stöd bland allmänheten, bland de kommunalanställda och hos lokala organisationer för att bryta mot *rate cap*-lagen. Det gjorde aldrig GLC. Han säger också att Livingstone, Wise och andra i GLC, som hela tiden sagt att de ställde upp på ingen *rate*-linjen, aldrig ens försökte bygga upp en majoritet för det i labour-gruppen. Det var mycket demoraliserande för de aktiva i partiet, mycket mer än om man försökt och misslyckats.

Hade det varit bättre om Livingstone sagt från början att GLC hade för mycket pengar och för lite vänsterröster för att klara att inte sätta någon *rate*?

- Det skulle ha lett till lite politiskt krypskytte just då, men det skulle ha varit mycket bättre, svarar Graham Norwood.

Han tycker inte att frågan om det skulle bli nedskärningar omedelbart med *rate capping* var avgörande och hänvisar ironiskt till Ken Livingstone.

- När förslaget togs i parlamentet sa han att det handlar inte om att räkna varje penny, utan om en politisk filosofi, som innebär att man tar ifrån lokala myndigheter rätten att bestämma lokala utgifter och skatter.

- Han sa att ingen lokal myndighet borde acceptera den principen och jag håller med honom!

På kort sikt kunde kommunerna faktiskt klara sig ganska helskinnade. Dels var det inte lämpligt för regeringen att gå fram alltför hårt när det snart var dags för parlamentsval. Men framför allt använde kommunerna en uppfinning som kallas ”skapande bokföring”.

Redan tidigare hade en del av dem, som GLC, lärt sig att flytta runt utgiftsposter mellan olika slags konton i budgeten, beroende på vad regeringen lade hårdast restriktioner på. Med tak på skatten tog man av sina reserver, lösgjorde medel ur kapitalfonder, tog lån med längsta möjliga uppskov med betalningar. Det gällde att hålla ut till nästa val och en labourregering som – förhoppningsvis – skulle återställa de bidrag Thatcher berövat storstadskommunerna.

När de konservativa nu vunnit igen, 1987, är dessa kommuner i ett ännu sämre läge än om de inte köpt sig den fristen. Framtiden för skolor, hyreshus, kollektivtrafik, hemvård och hjälp till pensionärer i storstäderna ser mörk ut.

Bland vänsterpolitikerna i *boroughs* fick GLC bära skulden för nederlaget. Många radikala labourmedlemmar blev upprörda och besvikna över ytterligare en strid som förlorats innan den egentligen börjat, över att de som inte böjt sig för regeringen fått stå isolerade. Det var mest en fråga för de politiskt aktiva, men det sorgliga skådespelet bevittnades av långt fler. Stridigheterna, de fula personangreppen, de motstridiga anklagelserna måste ha gjort mer för att undergräva vad GLC utträttat tidigare, än själva sakfrågan.

- Ken och andra i GLC hade visat att man kunde få högerens attacker att verka småaktiga och korkade, säger en radikal tekniker som arbetat med GLEB. Det var ett fantastiskt framsteg! Men mycket av det gick förlorat på slutet. Det undergrävdes av vad som såg ut som en massa mycket ful, opassande, olämplig, sjaskig, obehaglig, aggressiv inbördes strid inom

labourpartiet.

Att GLC satte en *rate* gjorde det svårare för kommunerna att hålla ut, säger Bernie Grant, ledare för kommunfullmäktige i Haringey. Han lägger skulden på GLC därför att det hade en stor, symbolisk betydelse.

- GLC utsattes för mycket attacker från toryregeringen och i viss mån skyddade de andra från angrepp. Så när GLC 'vek sig' i *rate capping*-frågan lämnade de oss alla öppna för angrepp. Det var som att ta bort paraplyet när det regnar. Vi blev våta allihop.

- Regeringen utnyttjade det faktum att om det här fantastiskt vänstervridna GLC kunde acceptera *rate capping* och kommunerna inte kunde det, så måste de där kommunerna vara ännu mera vänster och ännu mer galna!

Naturligtvis var GLC också en lämplig syndabock för kommunledare som Grant, som ju i sista änden inte heller kunde få igenom ett olagligt beslut i sina fullmäktige.

Jeremy Corbyn, MP och medlem av labours regionsstyrelse, säger att anklagelserna haglat inom arbetarrörelsen sedan *rate capping*-striden.

- Vad som är olyckligt är att grälet om vad GLC gjorde då har överskuggat allt annat inom labour i London, så vänstern har varit för splittrad för att kunna bemöta högervridningen hos partiledningen.

Konflikterna kring kommunalskattefrågan var en del av något som kallats en "omgruppering" inom labour, delvis i spåren efter gruvstrejken. Om inte gruvarbetarna kunde vinna mot Thatcher-regeringen, vem kunde vinna då? Var det inte nödvändigt att 'sitta still i båten' och hoppas att Kinnock skulle vinna nästa val?

Efter valnederlaget 1983 hade ju en del av den radikala labourvänstern försökt att hålla fred med den nya partiledningen under Kinnock, och påverka den i vänsterriktning.

Då var det Benn, Scargill och Livingstone som symboliserade den radikala vänstern. Nu såg man Livingstone och ledaren för kommunfullmäktige i Sheffield, David Blunkett, närma sig Neil Kinnock.

När Livingstone äntligen vann den nominering till parlamentskandidat i Brent East som han arbetat för i flera år, så lade inte partiledningen några hinder i vägen, trots att den sittande MP:n protesterade och hävdade att valet gått ojuste till. "Han [Livingstone] har förbättrat sitt anseende väsentligt de senaste månaderna", kommenterade Neil Kinnock.⁹

En ny uppslitande strid om partiledarposten var det få som förespråkade. Men det fanns olika syn på hur öppet vänstern borde kritisera partiledningen.

Vänsteroppositionens tyngdpunkt låg nu snarast hos "Kampanjgruppen" av radikala parlamentsledamöter, som Tony Benn, Eric Heffer och Dennis Skinner. Genom den 'mjuka' vänsterns försiktighet försvårades ett starkt och enigt försvar av de medlemmar i Liverpool som uteslutits, anklagade för att tillhöra vänstergrupperingen kring tidningen *Militant*.

Den 'mjuka vänstern' ville undvika interna bråk och föra ledningen åt vänster. Den 'hårda' genmälde att partiledningen inte visade några tecken på att vara mottaglig, tvärtom försvann det mesta av kongressernas radikala ställningstaganden från dagordningen. Enda undantaget var kärnvapenedrustning. Partiledningen tolererade mindre opposition än någonsin.

Gravskriften över GLC hade kanske blivit vackrare om det lagts ner ett år tidigare och aldrig behövt sätta sin sista budget. Men GLC hann uträtta en hel del under sitt sista år. Politiker och anställda arbetade hårt för att befästa så mycket de kunde av det arbete som påbörjats, för att

⁹ *Daily Mirror* 30/4 1985. Två dagar senare kunde samma tidning rapportera att den röda fana som hissats över County Hall på Första maj bara nått upp på halv stång...

förmå kommunerna att ta över mesta möjliga av anställda och verksamhet och för att pytsa ut så mycket pengar som möjligt till kommuner, till GLEB, till de organisationer GLC hade stött. Det sista innebar ett ständigt utmattningskrig i domstolarna mot regeringen och mot den rika och konservativa kommunen Westminster vars jurister nagelfor GLCs utgifter och tog ut stämning så ofta de såg en chans..

Den första april 1986 avskaffades GLC, på *April Fool's Day*, Aprildårnas dag. Både nedläggarna och de nedlagda ansåg det symboliskt. Slutet blev också symboliskt för vänsterstyret i County Hall. På det allra sista fullmäktigemötet meddelades att man lyckats hitta ett legalt sätt att ge drygt 800 miljoner kronor i arv till ett program för upprustning av före detta GLC-ägda bostäder. På samma möte klagade den konservativa gruppens ledare över att "det mesta" av de nio miljarder pund GLC använt de sista fem åren var "bortkastade" pengar.

Därefter vidtog ett veckoslut av festligheter (till en kostnad av £ 250 000), teater, musik från jazz till Bach, från reggae till Elgar. Vid midnatt den sista mars sa Ken Livingstone tårögt farväl och på återseende till sin "förbannat underbara stad", innan ett av de största fyrverkerier London skådat lyste upp natthimlen.

Naturligtvis skulle GLC ta adjö med fest och fyrverkerier, efter allt de gjort för att sätta färg på London-bornas tillvaro! Under fem år hade de bjudit på gatuteater, gratismusik i parkerna, regattor på Themsen, utflykter och muntrationer för barn, pensionärer och handikappade, förutom en injektion av pengar och frisk fördomsfrihet i Londons kulturliv. Allt till förgelse för de borgerliga själar som ville att socialism skulle vara likriktat, grått och tråkigt så att de fick förarga sig över den.

Vad vi är angelägna om, sa den oblidkeliga *Sun* i sin slutkommentar den 1/4, är att se till att ingen maktgalen uppkomling (sic!) någonsin mer kommer att kunna använda en enorm kommunal byråkrati som uppskjutningsramp för sina egna ambitioner.

Även om *rate capping*-bråket haft svåra följder inom vänstern så är "GLCs andra resultat helt otroliga", anser Jeremy Corbyn.

Bernie Grant säger att GLC gjorde en "fantastisk mängd nyskapande arbete".

- De fick människor som mig att tro att allt är möjligt!

Det mest väsentliga med GLC var vad de bidrog till och möjliggjorde, på basplanet runt om i London. De följande kapitlen granskar två huvudområden: Den ekonomiska politiken och jämställdhetsarbetet för missgynnade grupper. Det betyder att andra områden som hade betydelse för London-bornas inte finns med, miljöpolitiken ("vi saknade verkligen GLC när Tjernobyl-katastrofen inträffade", säger Bernie Grant), kulturpolitiken, kontakter med Tredje världen och mycket annat.

I närkamp med Tina

10. I närkamp med Tina

Vem är den farligaste kvinnan i Storbritannien?

Den mäktigaste kvinnan i landet heter inte Elisabeth, inte Margaret, inte ens Barbara Cartland.

Hon som är iskall och ansiktslös och tuffare än Thatcher heter *TINA – There Is No Alternative*. På svenska skulle hon väl heta Fia: ”Finns Inga Alternativ”.

Det finns inga alternativ, säger de makthavande, inga alternativ till kärnvapenbärande ubåtar, fyra miljoner arbetslösa, ökande barnadödlighet, förfallna bostäder, läckande kärnkraftverk, ihjälfrusna pensionärer, polisvåld, rasistiska mordbränder och igenbommade fabriker. Inga alternativ.

Om inte majoriteten av befolkningen tror att en förändring är möjlig och värd att sträva efter, då är den inte heller möjlig.

Mycket har skrivits om Storbritanniens förfall som industrimakt, om hur finanskapitalet och City dominerat över industrin i sublimt ointresse både för sociala problem, och för landets produktiva resurser, så länge det ger större vinster att investera utomlands. Mycket har sagts, likaså, om Thatchers ekonomiska politik. Här finns bara utrymme för en skiss av vad det betytt just för London.

Under Thatcher har Storbritannien klyvits än starkare än förr i 'två nationer', fattiga eller rika, välutbildad uppåtsträvande medelklass eller utslagning, arbetslöshet, fattigdom. På kartan går klyftan mellan ett illa medfaret och labourröstande Norr (Skottland och Nordengland) och ett bättre gynnat *Thatcherland* i sydöst. Men man kan inte räkna London som helhet till ”det rika Södern”. En social avgrund skär genom staden.

Visserligen var den genomsnittliga arbetslösheten i London-området 'bara' 11,5 procent, i början av 80-talet, strax under riksgenomsnittet. Men den har vuxit snabbt: 1985 hade London över 400 000 arbetslösa tre gånger så många som 1979.¹

Arbetslösheten är ojämnt fördelad, med åtta procent i yttre London mot 17 procent i de inre delarna av staden och ännu högre i somliga stadsdelar. Genomsnittet döljer också långt större arbetslöshet bland svarta, i synnerhet svarta ungdomar.

Traditionellt viktiga näringsgrenar har gått ner för räkning. London har förlorat 100 000-tals industrijobb. Ytterligare 10 000-tals arbeten har försvunnit inom byggbranschen, transport och kommunikationer, handel, och offentlig sektor. Den halva miljon jobb som förlorats på tio år ersätts inte av en ökning på drygt 70 000 inom servicesektorn. Förändringen innebär förfall, inte förnyelse.²

Samtidigt är den ekonomiska makten koncentrerad – 100 företag, varav de flesta multi-nationella, fattar de väsentliga besluten. Den offentliga sektorn har inte givit fler jobb till de arbetslösa, tvärtom. Bara från 1983 till 1984 skars 4 000 sjukvårdsjobb bort i London. Avdelningar och hela sjukhus stängs i besparingsnit, städning och matlagning läggs ut på privata företag som skär ner på löner, ger mindre tid för arbetsuppgifterna, undviker att betala

¹ Liksom inför alla brittiska arbetslöshetssiffror skall man minnas att de statistiska definitionerna hittills (slutet av 1986) har modifierats 18 gånger sedan Thatcher kom till makten. Det har råkat sig så att alla justeringar utom en givit lägre arbetslöshetssiffror.

² Alla siffror från GLCs *London Industrial Strategy*.

sociala avgifter – och ofta sköter jobbet uselt.³

Två femtedelar av de förvärvsarbetande i London är kvinnor. Men bara ett av tio barn under skolåldern (fem år) kan få plats i privat eller kommunal barntillsyn.

Nedgången under 80-talet var delvis internationell, delvis berodde den på mångårig underlåtenhet att förnya industristrukturen och delvis är den medvetet och systematiskt framdriven av den monetaristiska regeringen. Arbetslösheten underminerade fackföreningarna som också utsattes för en spärrelid av arbetsmarknadslagar som begränsade deras befogenheter och för ideologisk krigföring från regering och press.

Ekonomi är den arena där slaget mot Tina avgörs. Här måste GLC finna ett alternativ, hur små deras resurser än var. Vad kunde GLC göra med en skamfilad metropol i ett nerdekat före detta imperium, styrt av en hårdhänt och hänsynslös högerregering?

Socialdemokratisk åtstrammingspolitik, där löntagarna drar åt svångremmen medan vinsterna samlas på hög, är bara varianter av Tina, Callaghans, Mitterands, Gonzales' eller Feldts varianter. Samtidigt hade en del av marken ryckts bort under fötterna för en traditionell keynesiansk politik. Om en sådan hade begränsad trovärdighet 1979 så var det än värre några år senare – ju mer av företag som lägger ner, ju mer av produktionsresurser och infrastruktur som försvinner, ju mindre effekt får en politik som går ut på att stimulera den totala efterfrågan.

Till sin hjälp fick politikerna i GLCs industri- och sysselsättningskommitté en ny stab av anställda som delade deras värderingar. Chef för denna *Industry and Employment Branch* (som efterhand skulle växa från fem till 280 anställda) blev Robin Murray, som vi mötte i kapitel 4.

Kort efter att han tillträtt tjänsten berättade Robin Murray för mig om målsättningarna för arbetet. Han satt i en ovanlig position för en marxistisk teoretiker, i ett stort arbetsrum med högt i tak och utsikt över Themsen (rakt mot Westminster), privatsekreterare och över 200 000 kronor i årslön. Han har också en övertecknad almanacka, dyker upp försenad, förser mig med något intressant att läsa om skolor på Seychellerna och försvinner till ett möte.

Snart kommer en av hans nya medarbetare in – Mike Cooley som deltog i utformningen av Lucas-arbetarnas plan för alternativ produktion berättar för mig om deras arbete med människocentrerad teknologi.⁴

”Jag tänkte väl att något sådant skulle hända om du satt här”. Robin ler finurligt när jag berättar hur givande väntetiden varit.

Robin Murray understryker att de inte bara ska vara en idébank.

-Teori och praktik måste hänga ihop. Det gäller att ha en strategisk id& diskutera med arbetarna, utveckla idéer, och göra verklighet av det.

Jag hör honom överlägga med Mike Cooley om ett par praktiska exempel. Arbetare på en jeansfabrik som skulle skära ner kontaktade Industry and Employment-avdelningen. (För korthetens skull kommer jag i fortsättningen att, som alla andra, använda smeknamnet I&E – uttalat aj-än-i.)

- Vi upptäckte att ledningen inte talade med arbetarna, säger Robin, de behandlade dem

³ Ett exempel som faktiskt fick en viss uppmärksamhet var när ett mentalsjukhus i Kent som lagt ut städningen på entreprenad tvangs stänga flera avdelningar därför att de var så smutsiga. Matsalen var för snuskig för att användas, toaletterna rengjordes inte och rengöringsvätskorna späddes ut. (*Guardian* 11/9 1985).

⁴ Se till exempel: *Alternativ produktion* av Mike Cooley, Leif Friberg och Claes Sjöberg (Liber, 1979) och *Om Lucasarbetarnas kamp för meningsfull produktion meningsfullt arbete* av Leif Dahlgren och Wawa Sjödin (Röda Rummet 1977).

mycket illa. Vi upptäckte också att företaget förhandlade med en annan avdelning inom GLC om att få köpa mark. Så jag sa till dem att om de skulle ha någon möjlighet att få köpa marken måste de diskutera med arbetarna och stödja deras förslag om kooperativ.

På de två månader gruppen funnits har de haft sex sådana fall. I tre av dem hjälper de arbetarna att sätta upp alternativ.

- Vi vill använda våra 35 miljoner pund för att stödja den här sortens projekt och restrukturerera industrin, inte som banker gör det utan för arbetarna. Inte bara rädda jobb, utan skapa nya sektorer, reorganisera arbetsprocessen.

-Det går att visa att saker kunde varit annorlunda, säger Robin Murray, som Lucas-arbetarna gjorde. Det gör det möjligt för oss att tänka oss en annorlunda politik, en annorlunda stad, en socialistisk stad.

Socialism i en stad?

Robin skrattar åt näsvisheten.

- Ja, socialism i en stad!, instämmer han innan han blir allvarlig igen. Man kan inte ha socialism i *en* någonting.

- Men trots Tories kan vi göra en del här. Vi har kunnat hjälpa arbetare, visat att delar av staten kan stödja dem när allt annat verkar vara emot dem. De flesta stora förändringar har gjorts av människor som gjort saker i praktiken och det finns ögonblick, som ingen kan planera, då alla de där människorna förenar sig.

- Vi måste förstå, återtar Robin Murray, att kapitalismen kommer att gå in i en allt djupare kris. Om den överlever så gör den det genom att krossa den organiserade arbetarrörelsen i de utvecklade länderna.

Han behöver inte säga att förra gången det gjordes krävdes 20 års fascism i Italien, 12 år i Tyskland, inbördeskrig i Spanien och sex års världskrig.

– Enda alternativet så länge du har marknad och konkurrens är att omstruktureringen och den nya teknologin kommer på arbetets villkor och under dess kontroll.

Då talar du också om annorlunda innehåll i produktionen?

- Ja, produktion av nyttiga saker. Ett marknadssystem är demokratiskt på det viset att folk röstar med sina pundsedlar. Men folk kan ha olika många pundsedlar. Och de som har de olika mängderna har olika behov. Så har till exempel lyxproduktionen ökat i Storbritannien medan nödvändig produktion minskat. Ojämligheten har ökat.

- Även med den här arbetslösheten är arbete dyrbart. Vi behöver inga avancerade marknadsundersökningar för att veta att det behövs daghem, uppvärmning för gamla människor som dör av kyla, kollektivtrafik, mer folk i skolorna och i sjukvården. Vi har fruktansvärt ont om arbetskraft både för oss själva och för Tredje världen!

Historien med kvinnoförlaget Sheba visade vilka problem det kan bli då man kör nya dammsugare på ett golv belamrat med gamla kvastar. När GLC startade GLEB som en helt ny inrättning hoppades man att den skulle vara fri från den konservativa hierarkin och intrigerandet i County Hall. Till yttermera visso skulle GLEB få splitter nya lokaler på betryggande avstånd från Stadshusbyråkraterna.

Så lätt gick det nu inte. Tjänstemän i GLC gick "för säkerhets skull" till en (konservativ) jurist för att försäkra sig om att de inte höll på med något olagligt. Hans negativa utlåtande tog månader att komma runt, med hjälp av andra jurister.

Vid det laget hade den färska industri- och sysselsättningsstrukturen i GLC redan givit sig in i ett antal projekt.

Ibland gick det ganska bra. Austinsuites möbelfabrik var ett familjeföretag med organiserade arbetare och en fackföreningsvänlig ägare. Revisorernas råd att han skulle spara pengar genom att slå igen den fina personalmatsalen för arbetarna vägrade han att lyssna på. När tiderna hårdnade ännu mer vände han sig till GLC som köpte det konkursmässiga företaget och arrenderade ut det till en ny ledning. Åtminstone 120 av de 400 jobb som skulle försvunnit räddades och den nye chefen lovade att fackets ställning skulle stärkas.

En gång gick det riktigt illa. Företaget Third Sector bildades av fackliga förtroendemän vid en nedläggningshotad industri i Brent. De ville överta fabriken från jätteföretaget GEC. Deras fackförening stödde förslaget. Ett stort antal industrier har slagit igen i Brent och här hotades 500 arbetare, de flesta av dem kvinnor och invandrare.

Efter sega förhandlingar hade Third Sector övertalat GEC att sälja och GLC och kommunen Brent om att projektet var bärkraftigt.

Third Sector blev inte ett arbetarkooperativ demokratiskt styrt av alla som jobbade där. Det ägdes och styrdes av de fem initiativtagarna.

Till att börja med undvek GLC att lägga näsan i blöt, men snart började GLCs ekonomer bli oroliga. Efter cirka ett halvår hade företaget gått i konkurs.

Jobben var borta, och nära en miljon pund av offentliga medel.⁵ (Det mesta hade gått till storkapitalisten GEC.) 180 anställda hade dessutom satsat och förlorat sina avgångsvederlag. 'Arbetardirektörerna' anklagades för inkompetens, maktfullkomlighet – och för korruption.

Ingen beskyllde politiker eller anställda i GLC för oegentligheter, däremot för att ha varit oförlåtligt godtrogna. I en flod av publicitet hävdades att hela GLCs industripolitik hade gjort bankrutt. När privata 'klippare' gör slut på statliga subsidier och sedan ställer arbetare på gatan väcker det inte tillnärmelsevis samma uppståndelse.

Det finns ingen enkel lösning på dilemmat att å ena sidan ge det nödvändiga förtroendet till arbetare att sköta sin egen verksamhet och, å den andra, kontrollera så att inte individer för både myndigheter och arbetskamrater bakom ljuset.

Men, bidrog GLCs ingripande till att hålla tillbaka mer traditionell facklig kamp mot nedläggningen? Det hävdar vänstertidningen *Socialist Review*⁶ i en utförlig kritik. Det skulle kunnat vara så. Det är demoraliserande och splittrande när en hjälpare 'från ovan' räddar några jobb, medan andra blir arbetslösa. Andra, som helt skulle stött en gryende arbetarkamp mot GEC säger att det inte fanns någon sådan som GLC kunde ha saboterat.⁷

Här var också 180 arbetare som hade litat på GLC. Kunde inte de ha fått någon hjälp?

Vad som oroade mig mest var att när jag, i oktober -83, försökte ta reda på vad som hänt var det öppenhjärtiga GLC plötsligt som en såpad vägg. "Det var före min tid", "det är X du borde prata med, men han är inte här nu".⁸

Till slut fick jag, på andra vägar, kontakt med P., före detta revisor vid Third Sector. P. hävdade att han fått sparken därför att han vägrat fifflla med bokföringen. Han hade, sa han, försökt tala om för GLC att de blev förda bakom ljuset men de vägrade lyssna.

⁵ Tre fjärdelar kom från GLC, resten från Brent. Cirka åtta miljoner kronor från GLC kan låta mycket men över hälften var ett hypotekslån för vilket det fanns säkerhet i mark och byggnader. Bidragsdelen var mindre än ett mycket lågt arbetslöshetsunderstöd på £ 25/vecka för 180 personer i 18 månader – och så länge var GLC övertygat om att företaget skulle ge jobb.

⁶ *Socialist Review* 57/1983. Den ges ut av vänsterorganisationen Socialist Workers Party.

⁷ John Palmer och Hilary Wainwright i *Socialist Review* 57/83.

⁸ Jag kan förstå att de var utleda på historien efter att högerpressen frossat i den inte ens de synnerligen GLC-kritiska journalisterna på *Socialist Review* hade någon lust att prata om saken innan jag identifierat mig som vänsterjournalist.

Jag fick ingen ansvarig på GLC att svara. Efter ett par veckors tjat skickade de en bunt protokoll och rapporter.

Där skriver industrikommitténs ordförande Mike Ward att det tog för lång tid att introducera nya produkter och få in order. Den enda antydning till kritik av 'arbetardirektörerna' är att de var misstänksamma mot GLC.

Fast Ward citerar också en rekommendation från Robin Murray att i framtida projekt skall inga "förmåner och arvoden in natura till chefer och styrelsemedlemmar" ges utan "skriftligt godkännande från GLC eller GLEB".

Först långt senare får jag veta att Mike Ward lät en fristående revisionsbyrå göra en grundlig utredning av affären.

Fram till oktober 1983, då jag återser Robin Murray hade I&E givit pengar till 25 arbetar-kooperativ. Third Sector var ett, och ett undantag. I fortsättningen verkar GLC också ha krävt mer insyn i företag det stött.

När jag talade med dig sist sa du att problemet för er var att hitta en ekonomisk *Fares Fair*-fråga, något som berör de flesta London-bor i deras dagliga liv. Har ni lyckats med det?

- Nej, svarar Robin. Inte ens frågan om jobben berör alla på samma omedelbara sätt.

- Fast vad vi har funnit är att när vi räddar en fabrik – och vi har räddat två stora fabriker – så har det en oerhörd effekt på fackföreningsrörelsens stridsmoral. Vi har forskare som hjälper dem, resurser för att stödja dem och kan ge exempel genom direkta ingripanden för att i någon mån slå tillbaka den monetaristiska flodvågen.

- Arbetare som gått tillbaka till fabriker som annars skulle ha varit stängda har haft tårar i ögonen. Jag kan inte beskriva det... det är förbluffande.

De har även givit sig in på andra viktiga områden som kabel-TV och en miljövänlig energistrategi för London, i opposition mot regeringens satsning på kärnkraft, de försöker utveckla samarbete med progressiva länder i Tredje världen som Mocambique och Vietnam. Robin beskriver GLC som en "exilregering" med mer nyskapande och konsekvent politik än regeringen på snart sagt alla områden.

Genom arbetet i I&E och GLEB ska progressiva människor få erfarenhet, den oerhört viktiga erfarenheten av att "faktiskt kunna sköta saker i praktiken och samtidigt förbli socialistiska".

På samma sätt som kapitalismen utvecklades "i det feodala samhällets porer" ska man kunna bygga embryot till något nytt här och nu, genom att utveckla socialistiska sätt att arbeta.

- Det är vad jag lärt av kvinnorörelsen, säger Robin Murray, att bygga upp former av praktik [*practices*] inom det gamla som sedan knyts samman och blir ett dominerande element.

Men de kan också förstenas och avskräcka människor – vi har många exempel på det i Sverige...

- Naturligtvis! svarar Robin Murray.

Han förklarar att det inte är någon lätt väg till socialismen genom gradvisa reformer, så som fabianerna tänkt sig.

- Men det är definitivt ingen väg genom kupper heller.

Drygt ett halvår efter starten hade GLEB satsat pengar i cirka 70 företag och skapat omkring 1 200 jobb. Mike Cooley, lika hjärtlig, uppriktig och meddelsam som alltid, berättade om sitt nya arbete som chef för GLEBS teknologiavdelning.

Mike Cooley har en bakgrund som gjort honom välkänd i brittisk fackföreningsrörelse och i

den europeiska alternativ- och miljörelsen.

När storföretaget Lucas Aerospace hotade med nedläggningar och avskedanden i början av 70-talet svarade den fackliga koncernkommittén (Combine Committee) med att lägga fram ett komplett, detaljerat motförslag, för alternativ, samhällsnyttig produktion. Kommittén representerade alla fackliga organisationer vid Lucas' fabriker och byggde sin plan på kunskaperna hos både arbetare och tjänstemän.

Företagsledningen sa blankt nej, Mike Cooley blev avskedad och i Wilsons labouregering, som sagt sig vilja åstadkomma en "oåterkallelig maktförskjutning" i de arbetande människornas intresse, var bara energiministern Tony Benn positiv till Lucas-arbetarnas förslag.

Att GLEB flyttat ut från Stadshuset har möjliggjort en kortare reaktionstid. Mike Cooley nämner som exempel, ett projekt "som skulle tagit sex eller åtta månader att få igenom i County Hall".

- Ett företag gick i konkurs för sex dagar sedan. Idag har vi fått ihop ett åtgärdspaket som går ut imorgon och som omfattar £ 400 000 för att omstrukturera företaget och göra arbetarna delaktiga i driften av det.

Affärsvärlden reser också vissa problem för den som vill hålla dörrarna öppna. En obehörig som, till exempel, får veta att GLEB tänker gå in och stödja ett konkurshotat aktiebolag kan göra rejäla spekulationsvinster.

- Det finns vissa dokument som man måste vara försiktig med, säger Mike Cooley. Men jag tror att de mer byråkratiskt sinnade människorna här använder behovet av sekretess som svepskäl för att göra hela stället mycket alienerande, sätta lås på alla dörrar och så vidare.

- På den här avdelningen försöker vi vara öppna och släppa in folk jag tror för övrigt att det skulle vara fel att se GLEB som en homogen enhet, säger Mike Cooley, med något jag tolkar som en engelsk underdrift.

Det var ganska tydligt att en del av motsättningarna från County Hall hade följt med även hit. Även på hög nivå i GLEB fanns en vilja att begränsa sig till stöd till mindre företag och låta valmanifestets radikala löften stanna på papperet.

Att främja arbetarinflytande i krisföretag är ofta svårt.

Det är tyvärr sällan GLEB kontaktas om ett företag där arbetarna, till exempel, ockuperat fabriken, förklarar Mike Cooley.

- Ibland vill de bara att företaget skall räddas till vilket pris som helst, förklarar han med bekymrade veck i sitt fryntliga, äppelkindade ansikte. Det blir en fruktansvärd passivitet och i viss utsträckning ges de rättigheter vi försöker tillhandahålla på ett nästan artificiellt sätt.

Det finns också en välgrundad skepsis hos fackföreningarna mot att delta i företagets ledning och sitta på båda sidorna av förhandlingsbordet.

- Inom Lucas skulle vi aldrig ha accepterat tanken på en arbetarrepresentant i styrelsen, utbrister Mike Cooley. Det hade varit otänkbart! Men här i GLEB uppmuntrar vi det.

Det kan vara meningsfullt, tycker han, om det följs upp med en process där människor verkligen får ta del i beslutsfattandet, blir aktiva, ser saker långsiktigt och får större självförtroende.

- Faran med alla mycket radikala saker vi gör är att om det bara går halvvägs så förvandlas det till sin dialektiska motsats, integrering.

Det kan också vara svårt att få med arbetarna om inte fackföreningen fungerar demokratiskt, om de ledande i facket fjärrmar sig från resten av arbetarna.

- Det är ett mycket verkligt problem, säger Mike Cooley. I en del av de kommittéer vi har sitter människor som hävdar att de talar för fackföreningsrörelsen i London, men jag känner fackligt aktiva på basplanet som inte skulle säga att de talar för dem.

Vi sitter och pratar i ett välmöblerat kontorslandskap med kopieringsapparater och datorterminaler.

- Det är annat än Lucas där det blev gräl varje gång man använde stencilapparaten!

Man blir bortskämd och bekväm, och människor är lättkorrumperade. Därför bör funktioner rotera.

- Alla bör gå tillbaka till basen efter sex år eller så. Många i County Hall har för övrigt aldrig arbetat i industrin, aldrig arbetat praktiskt. Många av dem kommer från en akademisk bakgrund så jag tror inte att de är så medvetna som de borde vara.

Trots bildskärmar och kaffeautomater räcker inte GLCs resurser.

- GLEB, denna fantastiska organisation, har 32 miljoner pund. Sådant är nålpenngar för ett företag som Lucas!

Mike Cooley påpekar att en arbetslös i Västeuropa kostar nästan en full lön i understöd och skattebortfall.

- Till det kommer den sociala kostnaden i form av drogmissbruk, våld, misshandel, neuroser, förfallna innerstadsområden.

- GLEB kan inte lösa jordens problem, you know. Men vi tror att vi kan öppna möjligheter för människor att se saker på ett annat sätt.

Ni skriver mycket om produktion efter behov. För mig är det ett socialistiskt begrepp. Ser du det som GLC gör som led i en mer långsiktig socialistisk strategi?

- I högsta grad. Jag tror att det skulle kunna utgöra en ram för en mycket socialistisk politik på riksplanet, inte bara för själva politiken utan sättet att genomföra den, folklig planering och massdeltagande.

Ungefär vid samma tid ställde jag liknande frågor till den politiskt ansvarige för näringslivs- och arbetsmarknadspolitik, Michael Ward. Också han betonar betydelsen av att vanliga människor har inflytande över vad som görs.

Ser ni det ni gör som ett försvar mot den nedrustning av Välfärdsstaten som pågår i Storbritannien eller ser ni det mer som en offensiv strategi, en strategi för socialism?

- Man kan se det som två saker, svarar Mike Ward. En del är ett försvarsarbete. Recessionen håller på att sopa bort den här stadens industriella bas. Den tar ifrån människor deras yrkesskicklighet, deras erfarenheter, de jobb de lagt ned sina liv på, deras värde. Om vi kan hjälpa basindustrier i London som konfektions-, möbel- och verkstadsindustri att hålla ut så fungerar det som ett mycket viktigt försvarsarbete.

- Vi försöker också att visa att det går att välja andra alternativ än den nuvarande regeringens politik, att visa utrymmet för en ekonomi som inte baseras på marknadskrafter utan på det planmässiga användandet av produktionsresurser, visa att den möjligheten verkligen existerar och står öppen för oss.

Jag var också glad att se att den principförklaring ni givit ut tar upp en fråga som människors ensamhet i dagens samhälle. Är det något som ni ser som väsentligt, att ta upp 'ickeekonomiska' behov i en ekonomisk strategi?

- Ja, just det. Vi bygger upp våra institutioner och strukturer, och vi har de olika företag och kooperativ som vi har arbetat med. Vi visar att vi har skapat arbetstillfällena. Men efter våra

fyra år vill vi också ha framställt en plan som visar människor vad som kan göras, en plan som även reser frågor om ensamhet, förhållandet mellan familjen och ekonomin.

”Institutioner och strukturer”, tja. Det skapades en hel labyrint av sådana, som människor skulle kunna vända sig till.

GLEB hade, förutom sin finansavdelning, avdelningar för mark och fastigheter, för investeringar, för sektorstrategi, för teknologi, för information samt en 'struktur'-avdelning. Den sista skulle övervaka att de sociala målsättningarna som jämställdhet⁹ och arbetarinflytande följdes och ge stöd till kooperativ.

Industry and Employment Branch, näringslivs- och arbetsmarknadsavdelningen, hade inom sig ett stort antal underenheter:

Industrial Development Unit, till exempel, skulle stödja arbetare som kämpade mot företagsnedläggningar och friställningar (se nedan).

Industrial Policy Group kartlade olika sektorer av Londons näringsliv, i avsikt att serva GLEB med information och långsiktig, strategisk planering.

Greater London Training Board gav arbetsmarknadsutbildning, med stark inriktning på kvinnor, ungdomar och etniska minoriteter.

Project Development Unit gav bidrag till 23 fristående ”fackliga resurscentra” i kommunerna, där fackligt aktiva kunde få hjälp med forskning och utredning och med att bygga upp kampanjer och få kontakt med andra fackföreningar och lokala organisationer.

I City, den brittiska kapitalismens hjärta, har det varit svårt för de anställda att organisera sig fackligt eller överhuvudtaget agera kollektivt. Samtidigt har stora grupper kontorspersonal, framförallt kvinnor, fått ett allt mer rutinbetonat arbete, styrt av en okontrollerbar elektronisk teknik som ger risker för fosterskador allergier och synproblem. I *City Centre*, som bekostats av PDU, kan dessa kvinnor mötas och koppla av, få synen testad om de arbetar vid skärm, utbilda sig i ordbehandling och få sakkunnig information om sina sociala och fackliga rättigheter.

Contracts Compliance-enheten skulle damma av en gammal bestämmelse från London County Councils dagar, att landstinget enbart skulle köpa varor och tjänster från företag som betalade en *fair wage*, rimlig lön. *Contracts Compliance* skulle övervaka att leverantörer och entreprenörer accepterade jämställdhet och föreningsrätt och att arbets- och lönevillkor inte var sämre än i jämförbara företag.

Popular Planning Unit, ”Enheten för folklig planering” kom att få stor betydelse för GLCs relationer till omvärlden. Förutom att ge ut tidningen *Jobs for a Change* (vars upplaga steg till 100 000) ordnade den workshops, kurser och diskussions- och planeringsmöten för att människor skulle få möjlighet att själva komma fram till vad de ville ha, med tillgång till folk som hade fakkunskaper och politiska idéer – men inte styrda av dem.

Detta var ett smakprov! Den som först blir förvirrad av mångfalden behöver inte känna sig ensam.

- En del av politikerna har försökt göra GLC mer utåtriktad och aktivt, till något som arbetar för människor som normalt har berövats inflytande, sa en radikal tekniker, som arbetat tillsammans med Lucas-arbetarna och andra fackliga grupper och nu samarbetade med GLC – inte utan friktioner.

---

⁹ Jag använder här, och i fortsättningen, ”jämställdhet” för det engelska *equal opportunities* som innebär att man motverkar diskriminering. Det gäller inte bara lika rättigheter för kvinnor utan också etniska minoriteter, handikappade och, i progressiv tolkning, homosexuella.

- Det är mycket lovvärt, men vad de tenderat att göra – och du måste ta detta som en mycket personlig synpunkt – är att skapa en hel rad strukturer, Popular Planning Unit, Industrial Development Unit, GLEB med 4-5 olika underavdelningar. På väldigt kort tid har 15-20 nya strukturer skapats.

- Det är inte fel i sig självt förutom att det förekommer dubbelarbete, brist på kommunikation mellan de olika strukturerna och att det har tagit mycket tid. Om en grupp från en fackförening vill ta kontakt med GLC finns åtminstone 6-7 olika sätt att göra det. Hur ska de veta vilket som är det lämpligaste?

- Det finns en uppfattning bland många av de fackligt aktiva vi jobbar med i London att GLC blivit en större byråkrati som är mer komplicerad att ha med att göra och nästan mer anonym. Det viktigaste är inte om den uppfattningen stämmer, utan att den finns.

Så var läget i halvtid, efter två år av mandatperiodens fyra. Efter ett kapitel av målsättningar, förhoppningar och varningar, ansatser och organiserande ska vi i de två följande se hur GLEB och de mer utåtriktade avdelningarna i I&E fungerade i praktiken, för att sedan närma oss en analys av GLCs ekonomiska politik.

11. "Möbelsnickare, mjukvara och medbestämmande"

- Du måste vara medveten om, sa en före detta anställd i I&E till mig när det hela var över, att många arbetare i företagen inte funderade över de politiska och sociala målsättningarna. De såg GLEB enbart som en finansieringskälla.

Varje nummer av PPU:s tidning, *Jobs for a Change* eller av GLEBs *Enterprising London* är fullt av lovvärda, spännande exempel. Problemet är att varje projekt i allmänhet behandlas enbart utifrån sin mest positiva sida, att misslyckanden sällan redovisas och att de arbetare som citeras är de vars inställning är den som man vill lyfta fram.

Min framställning har snarast motsatt slagsida. Jag vill visa vilka problem som måste lösas för att förverkliga målsättningar som GLEBs, och lära av dem, och då kommer det som gick lätt och bra i skymundan.¹

GLEB skulle fungera "på armslängds avstånd" från GLC, med en viss självständighet.²

I styrelsen liksom i den dagliga ledningen för GLEB satt människor med politisk och facklig erfarenhet tillsammans med andra vars bakgrund var företagsekonomisk och kommersiell.

Med denna blandning och de skiljaktigheter som finns inom labour uppstod alla de interna motsättningar och konflikter man kunde vänta sig.

Samtidigt som GLEB skulle främja sociala målsättningar³, måste de företag GLEB investerade i ge "en tillfredställande samhällsekonomisk avkastning", och bli "bärkraftiga".

- De resurser GLEB investerade sattes in på grundvalar som var annorlunda än de som normalt styr kapitalistiska investeringar, säger John Palmer, som hade varit chef för GLEBs informationsavdelning tills GLC lades ner.

Du sa att GLEB inte krävde vinstmaximering. Men det krävdes att varje företag skulle gå ihop ekonomiskt?

- Villkoret var att det skulle finnas rimliga utsikter att företaget skulle vara i stort sett 'bärkraftigt' efter en viss tid.

- 'En viss tid' blev tre-fyra-fem år. En del företag som sattes igång i början fick fortfarande stöd då GLC lades ner. Det motiverades av att de samhällsekonomiska kostnaderna vid en

¹ Jag har plockat enstaka uppgifter ur GLCs och GLEBs publikationer, men främst använt dem för att styrka uppgifter från andra källor. Detta kapitel grundas främst på, för det första, ett trettiotal egna intervjuer (med anställda vid GLC och GLEB, arbetare och företagsledare vid företag de stött och i kooperativ, fackligt aktiva arbetare och omudsmän som samarbetat med GLC), för det andra MacIntosh & Wainwright (1987), den omfattande, samvetsgranna, självkritiska och entusiasmerande redogörelse som sammanställts av människor från PPU samt på utskrifter från det stora intervjuematerial de bygger på.

Varmt tack till Hilary Wainwright, Teresa Hayter, Lianne Philips, Liz Heron och John Hoyland för att jag fått ta del av deras manuskript före publiceringen och av intervjuutskrifterna (och till Charles Foster och Donald Gordon som gjorde arkiven tillgängliga för mig!). Eftersom delar av dessa är konfidentiella använder jag fiktiva företagsnamn och låter uttalanden vara anonyma om någon information om det företaget kommer från dessa källor, även när jag fått samma eller kompletterande uppgifter på annat sätt. (För enkelhetens skull har jag använt samma pseudonymer som Hayter (1987) och Wainwright (1987b).

En del GLEB-källor namnges inte heller på grund av de ganska dramatiska förändringar som skedde där efter nedläggningen av GLC. (Se nedan, kapitel 19.)

² I de flesta organ av GLEBs typ skulle den ansvarige politikern, alltså Michael Ward, ha varit självskrivnen som styrelseordförande. Att han inte var med i styrelsen var ett tecken på att GLC menade allvar med att GLEB skulle fungera självständigt inom de politiska och ekonomiska ramar GLC angav.

³ Enligt *GLEB Guidelines* som slogs fast av GLC skulle GLEB främja sysselsättningen och "stärka Londons ekonomiska bas, med särskild tonvikt på missgynnade områden och grupper". GLEB skulle främja ny teknologi, i samråd med de anställda och verka för arbetsplatsdemokrati och nya ägandeformer som kooperativ. Inga jobb fick knyckas från stödområden på andra håll i landet. Däremot skulle man stödja export- och importsubstitution.

nerläggning mer än väl uppvägs det stöd som behövdes för att hålla det i gång

Kostnaderna för arbetslöshet räknades alltså in, och Robin Murray hade gjort upp formler för samhällsekonomiska beräkningar:

Eftersom GLCs revisorer krävde det hade Murray utarbetat klara kriterier för hur mycket GLEB fick subventionera varje arbetstillfälle. Han uppskattade att varje arbetslös kostade staten 120 pund i veckan. Ett bidrag på 20 pund per jobb och vecka var alltså mer än väl motiverat.

Gällde det en stadsdel med hög arbetslöshet kunde man betala mer och jobb för kvinnor eller svarta var värda två pund till. Barntillsyn och bra program för yrkesutbildning gav ytterligare poäng. Maximum var 40 pund per jobb och vecka. Om det gällde ett lån eller köp av en andel i företaget kunde man dubbla summan, vid lån mot säkerhet sexdubbla den. Även om valet av belopp var aningen godtyckligt så gav dessa kriterier ett påtagligt bevis på vad GLC värderade.

Att ett företag 'gick ihop', var det inräknat till exempel räntor och avbetalningar till GLEB?

Palmer verkar närmast chockerad över frågan. Pipskägget vippar.

- 'Gå ihop' definierades på det mest liberala – liberala är inte rätta ordet

Snarare tvärtom!

- Precis! Det betydde: Bortse från att ni är skyldiga GLEB si, att ni lånat så. Dessutom räknades en hel del av de sociala omkostnaderna bort. Jag anser att en sådan definition av bärkraft är korrekt för en socialistisk lokal ekonomisk strategi.

”Sociala omkostnader” betydde utbildning och jämställdhetsarbete, möten på arbetstid för arbetarinflytande och liknande.

Fackföreningsrepresentanter skulle ha tillträde till arbetsplatsen, löner och arbetsförhållanden fick inte vara sämre än de gängse inom branschen. Därutöver skulle företaget lova att gå med på ”företagsplanering” (*enterprise planning*), det vill säga att GLEB, företagsledningen och facket kom överens om investerings- och personalpolitik, arbetsförhållanden, jämställdhetsarbete med mera.

GLEBs möjlighet att sätta spår i Londons näringsliv och arbetslöshetsstatistik var förstås begränsade. De hade inga möjligheter att gå in i stora och/eller framgångsrika företag. (Vilket ofta var de där de starka fackföreningar GLC tänkt samarbeta med fanns.) 1984/85 hade budgeten vuxit till drygt 300 miljoner kronor. Med insatser i cirka 200 företag hade GLEB fram till mars 1985 räddat 2 300 jobb.⁴

Fast det inte var meningen att GLEB skulle bli en 'småföretagsfond' så var det bara något dussin av de 200 företagen som hade mer än 20 anställda. Det allra största hade 200. Nära hälften av företagen, med en fjärdedel av jobben, var kooperativ.

Kooperativ

Det var sällan man bjöds på gamla citat från GLC. Fast ett dök upp flera gånger. De jag intervjuade påminde mig om att Marx sagt att arbetarkooperativ hade en dubbelkaraktär: Å ena sidan lär de oss något om ett framtida socialistiskt samhälle, å den andra har de ofta sämre arbetsvillkor än andra företag och kan bli en form av självexploatering (eller indirekt exploatering när ett storföretag utnyttjar dem som underleverantörer). Hos *Toys for Lambeth*, i

⁴ *Working for London. The Final Five Years*, GLC 1986. Varför siffrorna bara går fram till början av budgetåret 1985/86 framgår av kapitel 19.

stadsdelen Brixton, fanns båda dessa sidor.

Brixtons barn talar många språk, äter många sorters mat och har många olika hudfärger. Men leksaker, bilder och skolböcker visar bara vita människor i engelska kläder, som äter pommes frites och svampigt vitt bröd.

Toys for Lambeth startade i oktober 1982. Deras pussel med motiv från Brixtons mångkulturella vardag och deras omsorgsfullt sydda barnkläder från olika världsdelar visar rikedomen i de kulturer och traditioner som samlats i detta kyliga och våta hörn av världen.

Hösten 1983 besöker jag Toys for Lambeth i deras lilla barack, bakom en skola. En äldre kvinna, med en schal över det mörka håret, sitter och syr. Hon ler välkomnande, men pratar inte gärna engelska.

I kooperativet ingår sju kvinnor. Marknadsföringen sköts, än så länge, av en manlig konsult som GLC betalar. Under det första året betalade GLC också för en snickeri- och en sömnadslärare åt dem och en rådgivare från GLC arbetade på heltid med att hjälpa dem. Ingen av kvinnorna hade någon tidigare erfarenhet som företagare.

Hersh kommer från Indien där hon var lärare i ekonomi. Nu är hon gift och har två barn. Innan hon började i kooperativet var hon hemmafru.

Sue var arbetslös. Hon är ensamstående med fem barn. Det yngsta är sex år, det äldsta 15.

Hershs barn är på kooperativets eget daghem. Arbetstiden 10-15 gör det möjligt för Sue att följa sina barn till skolan och hämta dem på eftermiddagen. På loven kan de också vara på dagiset.

Det mesta av deras saker säljs till skolor i hela England. Sue, som kommer från Västindien, säger att hon tycker om att jobba med "etniska saker" och att alla verkar gilla deras arbete.

Alla deltar i produktionen, men de administrativa sysslorna har de delat upp. En gång i månaden har de möte där alla är med och beslutar.

Hersh tror att hon som indiska skulle haft svårt att få ett jobb som motsvarar hennes utbildning i England. Hon tycker om kooperativ därför att man får lära sig att göra olika saker, för att ingen kan ge de andra order utan alla måste ta ansvar för vad de gör.

Sue säger att det är spännande och roligt att arbeta med kvinnor av så olika ålder och ursprung, från Asien, Afrika, och Västindien.

- Alla gör sin del för alla trivs med vad de gör. Vi trivs bra ihop. Om någon gör fel så sätter vi oss ner vid ett bord och pratar om det.

Fast det är svårt med gemensamma beslut ibland när alla har olika uppfattning om hur man ska göra, säger Hersh och skrattar.

Vad gör ni då? Röstar?

- Skriker! Hersh skrattar igen. Det har hänt att vi röstat på mötena men inte ofta. För det mesta försöker vi övertyga varandra om vad som är bäst för kooperativet.

I början var de tvungna att arbeta gratis. Nu kan de ta ut lön, lika för alla, men låg. Det är kärt, speciellt för de två ensamstående.

Ingen har gått med i facket, men Sue tänker göra det.

Bidragen de fick från GLC var viktiga för att de skulle kunna sätta igång. Vad tycker de om förslaget att avskaffa GLC?

Hersh tvekar. "Folk säger så mycket olika saker om GLC".

Sue däremot tycker att det är självklart att GLC bör finnas kvar.

- De har varit mycket hyggliga mot oss. Jag tycker att Ken Livingstone är toppen. Han är för arbetande människor som vi, jag tror att han tänker som vi.

Hersh håller med henne om att det är lätt att få kontakt med GLC. De lyssnar om man går till dem med sina problem.

Hur gick det för Toys for Lambeth när GLEBs insats var avslutad? Tre år senare är de sex stycken, varav fyra var med från början.

- Det har varit ett dåligt år, säger kvinnan jag talar med. Vi har inte fått in många beställningar.

Därför arbetar de nu bara tre dagar i veckan. Kooperativet överlever, men bara nätt och jämnt och de har inte längre råd med daghem. Alla har barn så de har svårt att klara sig med den låga inkomsten.

- Vi hoppas att det ska gå bättre nästa år.

Deras kunder, skolor, daghem, lekskolor och leksaksbibliotek, har drabbats av de kommunala nedskärningarna. Att GLC, som gav mycket bidrag till barntillsyn, lagts ner gör inte saken bättre.

Av arbetarna på den nedläggningshotade jeansfabrik Robin Murray nämnde i intervjun från 1982 (se ovan sid 00) startade några kvinnor kooperativet *Poco*, och fick ett bidrag på £ 3 000 från GLC.

För att göra bra kläder, som verkligen svarade mot de behov som fanns och till ett rimligt pris, delade de ut flygblad och ordnade möten i de kommunala hyreskaserner där de bodde för att höra vad föräldrar och barnen själva tyckte. Men de kämpade mot en övermäktig ekonomisk motvind och tvingades till slut lägga ner.

Kooperativet *Signwriters**⁵ är större och har lyckats bättre. Förut var skyltillverkaren *Signwriters* ett privatägt företag där inga anställda var fackligt organiserade.

Ägaren sökte upp GLEB för att få hjälp att rädda företaget. Genom GLEB fick de anställda kontakt med fackföreningen och de flesta gick med. När företaget gick i konkurs beslöt GLEB och arbetarnas förtroendevalda att starta det på nytt, som ett kooperativ.

Arbetarna var mycket yrkesskickliga och kunde lätt ha fått nya jobb. De 25 som stannade gjorde det därför att de ville jobba i ett kooperativ Under en övergångsperiod ägde GLEB företaget, men redan innan företaget formellt blev arbetarägt flyttades alltmer av besluten från GLEB och företagsledningen till stormöten för alla anställda. Mötena fungerade också som en informationskanal – åt båda hållen – mellan företagsledning och arbetare. Att arbetarna fick delta i veckoslutskurser i företagsekonomi och bokföring innebar att deras verkliga möjlighet att påverka ökades.

”Tanken på ett kooperativ var idealisk för det här företaget”, sa en av arbetarna. ”Vi hade alltid lidit av att det inte fanns någon kanal för att föra fram folks idéer, så jobben gjordes inte på det mest effektiva sättet ... samma misstag gjordes gång på gång... I ett kooperativ kan man undvika det”

Många av kooperativen finns inom områden där människor medvetet väljer att arbeta med något de tycker är viktigt även om det är dåligt betalt. Ofta var det också områden som även GLC tyckte var viktiga, som inom kultursektorn.

GLC stödde den svarta kultur som vuxit fram under 80-talet. De gav ett nytt bidrag till Sheba (utan problem den här gången), som nu har en majoritet svarta medlemmar och har givit ut böcker om och av svarta kvinnor. Men som alla småförlag har de som ger ut svart litteratur

⁵ Alla namn som markeras med * är fiktiva.

problem med distributionen. GLEB har därför stött *Bladestock Publications* som distribuerar litteratur om Tredje världen och om etniska minoriteter i Storbritannien.

De har också stött kooperativ som *Rough Trade** som distribuerar alternativa musikproducenters skivor och kassetter, de som annars aldrig skulle hamna på disken i affärer som bara orkar följa de största skivbolagens produktion. (Rough Trade har cirka 50 medlemmar varav ett tjugotal är med i facket – innan de fick ett lån från GLEB var ingen av dem det.) Ett annat kooperativ som fått pengar från GLEB (£ 40 000) är *Video Engineering and Training* som ger utbildning och service till små videoproducenter.

"Sektorstrategin"

- Alltihop gick väldigt snabbt. Vi slängdes ut från fabriken över en natt. GLEB rusade in, kastade sig huvudstupa.

Det berättar Carol Carter, *shop steward* vid konfektionsfabriken *Bassetts* i Manor Park i östra London. När det gamla familjeföretaget gick i konkurs 1983 hade en ombudsman i beklädnadsarbetarförbundet, NUT &GW, som länge oroat sig för *Bassetts'* framtid redan kontaktat GLEB.

GLEB köpte firman och startade på nytt med cirka 40 arbetare, mot drygt 70 före konkursen. Antalet anställda ökade efterhand.

I juli 1986 gick företaget åter i konkurs. En ny ägare hyrde lokalerna av GLEB och tog upp driften igen.

När jag träffar Carol Carter tillsammans med Monty Juniper, avdelningsombudsman i NUT&GW hösten 1986 finns här åter cirka 40 anställda.

Var det annorlunda att arbeta för GLEB?

- De är som alla chefer [*ev'ry guv'nor*], säger Carol Carter som den dotter av East Ends arbetarkultur hon är.

- Man får ligga på dem för att få vad man vill ha.

Hon förtydligar med att GLEBs företagsledare var öppna och bra när det gäller information – fast just här var de gamla ägarna det också, så det blev ingen större skillnad med GLEB.

Monty Juniper berättar att GLEB höll möten med *shop stewards* och att arbetarna skulle ha blivit delägare när företaget kommit på fötter.

- Men det blev aldrig så. Hela tiden, från första dagen, förlorade de pengar.

Bassetts tillverkade arbetskläder och det föreföll naturligt att GLC skulle köpa av dem för sina egna behov, hellre än från något av de eländiga låglöneföretagen i branschen, långt från avtal och arbetarskydd.

Men samtidigt var GLC som myndighet skyldigt att agera 'ekonomiskt'. Det var inte heller bara *sweatshops* med superexploaterade, rättslösa arbetare i East End eller Sydostasien eller hemarbetande invandrarkvinnor som tjänar fem kronor i timmen, som *Bassetts* hade mot sig.

I ett fall, berättar *London Industrial Strategy*, låg det pris en konkurrent begärde 11 procent under *Bassetts* arbets- och materialkostnader:

Det här var inte en följd av dumpning, av billig arbetskraft eller av att man sytt nya etiketter på import från Fjärran östern. Det avgörande i denna delsektor av konfektionsindustrin var längre serier och integration av försäljning, distribution, design, produktion och inköp, allt med användning av datoriserade system.

Med den nya tekniken behövs inte den sorts massproduktion som Henry Ford symboliserar:

Mycket långa serier med identiskt lika produkter. Istället går det att göra små serier av lite olika plagg till samma kostnad som en lång serie. Med datorns hjälp kan man anpassa produktionen efter vad som säljs och spara pengar genom att minimera spill och lager.

I&Es ”sektorstrategier” byggde på tanken att bara den som ligger i täten i utvecklingen kan ha utrymme för att ”omstrukturera för arbetet i stället för för kapitalet”, för en uppläggning av produktionen som gav arbetarna mer, inte mindre, yrkesskicklighet och inflytande och bättre löner och arbetsförhållanden.⁶

I branscher under omvandling gällde det att bryta med föråldrad produktionsteknik och förlegade distributionsformer för att hänga med i den internationella konkurrensen. GLEB skulle hjälpa företag som var beredda att modernisera och som, helst i samarbete, försökte utveckla bättre designade produkter av högre kvalitet för att Londons industrier skulle hitta en marknadsnisch där låga löner inte var det huvudsakliga konkurrensmedlet.

Att strukturera om textilbranschen var för mycket för GLEB. Efter sorgbarnet Bassetts har GLEB undvikit konfektionsföretag. Monty Juniper understryker att GLEBs avsikter var ”de bästa” men att de ”bränt fingrarna på Bassetts”. Han har ändå haft glädje av GLEB, genom deras stöd till fackföreningarna.

- GLEB kontrollerades av GLC och GLC var labourstyrt, förklarar han. De krävde att fackföreningen skulle ha en roll. De satte mig i kontakt med flera arbetsgivare som hade bett om pengar från GLEB. Det första de sa var alltid att ”för att ni ska få pengar måste ni släppa in fackföreningen”.

Möbeltillverkning är en annan traditionell näringsgren som dominerat hela delar av östra, främst nordöstra, London. Möbeltillverkarna ha-

de inte heller hängt med i den internationella utvecklingen, och kunde vare sig möta importkonkurrensen eller diktaten från de allt mäktigare återförsäljarkedjorna. Designarbete sågs som bortkastade pengar – de färdiga idéerna skulle bara knyckas av konkurrenter. Idag är antalet möbelarbetare mindre än en tiondel av vad det var 1960.

Första gången GLC kastade sig in i möbelbranschen, i Austinsuite (se ovan sid. 107), räddades 120 jobb i 3-4 år (sedan verkar pressen från de stora försäljningskedjorna ha blivit företaget övermäktig) utan egentlig kostnad – det lån GLC givit betalades tillbaka. Däremot bröt nye ägaren en del av sina löften om fackligt inflytande och utbildning för de anställda.

Fackligt aktiva i andra möbelföretag undrade om GLCs hjälp till Austin gav fler jobb totalt, eller bara innebar att andra blev arbetslösa i stället? Det behövdes en helhetssyn på branschen och I&E startade en ambitiös kartläggning.

Till att börja med vägrade företagen att ens tala med det röda GLCs utredare – efterhand överhopades han med förfrågningar från desperata möbeldirektörer.

Trenderna inom möbelindustrin internationellt gick åt samma håll som i konfektionens. London-företagen skulle behöva samarbeta för att klara en datorisering, av designarbetet, av rutinbetonade arbetsmoment, och av samordningen mellan produktion och försäljning så att företagen genom ”flexibel specialisering” kunde hävda sig på en mångfacetterad marknad med ständiga modeväxlingar.

En del av GLEBs satsningar gick till en ganska speciell marknad som krävde stor hantverksskicklighet, men där kvalitet också betalades. Detta stöd till tillverkare av möbler som ser ut som antika verkar ha lyckats med att slå vakt om arbetstillfällena och yrkeskunskap.

Inom den större marknaden hade GLEB i juli 1984 funnit ett företag som verkade ha förutsättningarna för att klara både flexibel specialisering och företagsplanering.

⁶ Se *London Industrial Strategy*, sid. 33-40.

GLEB köpte 40 procent av aktiekapitalet i företaget och fick två representanter i styrelsen.

Efter en tid visade det sig att företagets ekonomiska läge var betydligt sämre än vad GLEB fått veta. Mycket av GLEBs pengar hade gått till att betala gamla skulder, i stället för den modernisering som varit avsedd. Visserligen lyckades man öka försäljningen på nya marknader, men de gamla kunderna försvann.

GLEB tillsatte en ny företagsledning och nya revisorer. Situationen var ännu värre än man trott och företaget försattes i konkurs i juni 1985. Totalt hade GLEB satsat £ 1,5 miljon.

När problemen började hopa sig startade GLC, genom Hilary Wainwright i Popular Planning Unit, ett nära samarbete med arbetare och shop stewards vid företaget. Om GLEB hade vänt sig till de anställda redan från början skulle de ha fått den information de behövde i tid.

Hilary Wainwright arbetade vidare med möbelarbetare. Från januari 1985 hölls ett antal heldagskurser och konferenser för shop stewards från olika företag som gemensamt utarbetade sin strategi för branschen.⁷

Att sådana kontakter som startade tack vare GLC fortsätter ses som en förblivande vinst av arbetarna. Samtidigt är många av dem kritiska för att de släpptes in så sent.⁸

Arbetarna hade nytta av vad GLEBs experter visste om internationella trender och ny teknik – men deras kunskap om själva produktionen och om hur företagen och företagarna fungerade var helt överlägsen GLEBs. GLEBs stora misstag var att inte tillräckligt klart inse det.

”Det var inte så att GLEB inte brydde sig om arbetarna”, skriver Hilary Wainwright.

Snarare tenderade arkitekterna bakom den nya strategin med flexibel specialisering att anta att fördelarna för arbetarna och ökningen av deras makt skulle komma efter bytet till flexibel specialisering. Den skulle bli en följd, en vinst av förändringen. Vad som framgår mycket klart av diskussionerna med shop stewards, å andra sidan, är att ett nytt förhållande till fackföreningarna, en utvidgning av den fackliga makten för en gemensam strategi kunde ha varit ett sätt att genomföra förändringen.⁹

I den kapitalistiska djungeln

”GLEB kan inte göra om världen, you know”, sa Mike Cooley, med ett beklagande leende. GLC existerade i en värld vilt fientlig mot de sociala, egalitära och solidariska värderingar som Cooley och andra stod för. GLEB kunde tillfälligt lätta marknadens tryck mot några företag, men i slutänden måste de fungera inom den.

De små företag GLEB i allmänhet fick hålla sig till är beroende av mäktiga krafter.

Ett närmast exemplariskt GLEB-företag var en verkstadsindustri som tillverkade komponenter för två mycket stora bolag. Firman riskerade att köpas upp för slakt av en stor bolagsgrupp. En facklig förtroendeman kontaktade GLC och GLEB kunde – efter långa och nervpirrande förhandlingar – köpa fabriken. 200 jobb räddades genom GLEB och genom facket (både på avdelnings- och fabriksnivå) och de anställda som spelade en ovanligt aktiv roll i att få företaget på fötter.

Det var ingen lätt omställning, från att slåss, och tvingas slåss för varje liten sak, till att ta ansvar för företagets utveckling därför att man delvis 'jobbade åt sig själv'. Men den gav arbetarna tillgång till information och möjlighet att trycka på för ett bra yrkesutbildnings-

⁷ I pamfletten *Beneath the Veneer*, London Strategic Policy Unit 1986, redogör fackligt aktiva möbelarbetare själva för erfarenheterna av sitt arbete tillsammans med GLC.

⁸ De framhåller också att det inte räcker att kontakta ombudsmännen – den som vill utträta något inom möbelindustrin måste ha nära och kontinuerlig kontakt med *shop stewards* direkt på arbetsplatsen. (Se *Beneath the Veneer*).

⁹ Wainwright (1987b) sid. 235.

program och för en anti-rasistisk anställningspolitik.

Ett halvår efter att GLC lagts ner gick företaget i konkurs trots arbetarnas ansträngningar. Även om GLC hade funnits kvar hade det blivit för dyrt att rädda det, säger en före detta GLEB-tjänsteman.

Den största storkunden lade om sina order. Inte på grund av missnöje med punktlighet, priser eller kvalitet, tvärtom. Dels har de ändrat sin produkt, dels har de slutit samarbetsavtal med ett annat storbolag och då lovat köpa från ett företag med anknytning till det i stället.

Man kan bara hoppas att något av det som varit positivt och stärkande – 'så här mycket kan vi bestämma och åstadkomma' – lever kvar trots den enorma besvikelse som måste finnas bland de anställda.¹⁰

När marknaden gav utrymme var det ändå svårt att få fungerande företagsledning. Även där arbetarna själva vill ta över administration och ekonomi tar det tid och förutsätter att någon med sympati för målsättningen är villig att lära upp dem.

I en del företag samarbetade GLEB med en existerande ägare och företagsledning. Ibland gick det bra, men hade GLEB väl släppt ifrån sig pengarna kunde man långtifrån alltid lita på löften om att de anställda skulle få medbestämmande eller avtalsenlig lön. Till och med rätten att vara med i en fackförening, utan trakasserier eller avsked, kunde kräva långa och hårda duster.

Ett flertal tilltänkta GLEB-lån och -investeringar blev aldrig av därför att företagen backade ur när de informerades om kraven på föreningsrätt och på "företagsplanering" tillsammans med de anställdas representanter. Andra företagsledare slöt avtal om företagsplanering, men utan avsikt att uppfylla dem.

Det var emellertid inte alla företagare och företagsledare som var fackföreningsfientliga. En del insåg att det fanns fördelar även för dem i 'medbestämmande', att arbetarna tog ansvar för företaget och 'ställde upp' extra. Det fanns också en grupp småföretag, särskilt i East End, ofta startade av en arbetare, med goda relationer till facket och ibland förankring i arbetarrörelsens idéärva.

Men liksom andra småföretag balanserade de på slak lina utan möjlighet att förnya sig eller följa med i den tekniska utvecklingen. Både dessa och de andra småkapitalisterna fungerade i en värld där man hade för vana att fiffla och båga med siffrorna för att företaget skulle överleva. I sju fall slutade GLEB sin insats med att göra polisanmälan.

Inte alla chefer i de företag GLEB övertog var pigga på att ändra arbetsätt. Det fanns glädjande undantag – ett av de större företagsköpen skulle knappast rots i land alls om inte VD, delvis av sympati, delvis för att hans eget jobb var hotat vid en nedläggning, mycket diskret, läckt uppgifter till facket och till GLEB. Samme VD var snarast glad och lättad att få förhålla sig mindre auktoritärt till de anställda.

Det förekom också motsättningar mellan GLEB och anställda om hur mycket GLEB borde förlita sig på de anställda och hur mycket på cheferna. I flera fall var det bara med direkt hjälp från verkstadsgolvet som GLEB kunde ha undvikit att dras vid näsan av företagsledningen.

Där GLEB själv tillsatte chefer och bland de projektansvariga på GLEB fanns eldsjälarna, som chefen för det bokbinderi som skildras i nästa avsnitt. Men, som han sa "Det är lätt att anta retoriska resolutioner om att 'ta över kommandobryggorna' i ekonomin, men när vi tar över dem, vem fan ska sköta rodret?". Det var, är och förblir ont om folk med både radikala idéer om arbetarinflytande, jämställdhet och samhällsnyttig produktion och den kompetens inom

---

¹⁰ Det senaste jag hörde från GLEB, var att de verkade ha funnit en köpare, men vem det var, hur många jobb som skulle finnas kvar och så vidare lämnade de inte ut uppgifter om.

företagsekonomi, marknadsföring och administration som behövdes. Att det fanns mycket olika grader av radikalism inom ledningen för GLEB slog naturligtvis också igenom vid de anställningar som gjordes.

Även när man fick en VD som fungerade bra så fanns ett skikt av chefer och arbetsledare under honom eller henne kvar sedan tidigare. I en intervju med arbetarrepresentanter i styrelsen för ett GLEB-företag¹¹ framgår att den chef GLEB tillsatt var uppskattad – de ansåg honom rättvis och beredd både att informera och ta emot synpunkter. Men det fanns en tydlig oro för att chefer på mellannivå kunde ställa till problem för arbetare som var för frispråkiga.

Att de flesta av GLEBs företag befann sig i akut kris försvårade ”företagsplaneringen” även när all god vilja fanns, och gav utmärkta alibin för den vars vilja var bristfällig.

Företagsplanering och fackförening

Genom GLEB har arbetare för första gången fått möjlighet att organisera sig fackligt överhuvudtaget. Det gäller ofta de grupper, icke yrkesutbildade, kvinnor, svarta och ungdomar som behöver stöd för att ens säkra sig de grundläggande rättigheter de ska ha enligt lag.

GLEB ställer alltid som villkor att fackliga företrädare skall få komma in och försöka värva medlemmar och i nästan alla fall har det följts. I de företag GLEB självt startat har de anställda i allmänhet gått med i en fackförening, även i branscher där organiseringsgraden brukar vara låg.

Enligt GLEB är 80 procent organiserade i de större företag de arbetat med. I cirka en fjärdedel av dessa har facket kommit in för första gången, genom GLEB. Även medlemmarna i kooperativ uppmanas att gå med i en fackförening. Att intresset kan vara svalt i de allra minsta företagen är det svårt att göra något åt.

I branscher som textil, livsmedel och möbler med många små företag och ännu mindre marginaler var det en väsentlig insats redan att få fackliga representanter insläppta. Bland grupper som metallarbetare och grafiker fanns i allmänhet en grundläggande facklig struktur att utgå ifrån och starkare beredskap för, eller krav på, inflytande från arbetarna.

Vid *Universal Books**, hade facket alltid varit starkt, i kraft av god organisering och arbetarnas yrkesskicklighet som gav dem makt på verkstadsgolvet. Tyckte klubbordföranden att det var för varmt, så satte man sig tills företaget bjöd på glass, salttabletter och apelsinjuice. Och viktigare, de fackliga förtroendemännen hade inflytande över uppläggningsen av arbetet och alla förändringar i den.

Den sortens makt har begränsningar. Den kunde inte hindra att det gamla väletablerade företaget bytte ägare i slutet av 1970-talet. Därefter följde flyttning, nytt ägarbyte, friställningar och misskötsel av företaget av en ägare som ville mjölka ur mesta möjliga fort. På den nivån kunde facket inte hävda sig. Inför hotet om konkurs vände sig klubbordföranden till GLEB.

Arbetarnas kunskap om maskinerna och produktionen var till stor nytta för GLEB då det skulle köpa företaget, och den solidaritet som fick dem att stanna kvar tills köpet var klart var oumbärlig. De allra flesta kunde fått nya jobb, men det var den samkörda och yrkesskickliga personalen som gjorde företaget livsdugligt. Man hade stöd av fackförbundet SOGAT som också – liksom arbetarna – köpte en liten andel i företaget, trots sin traditionella misstro mot självexploatering i arbetarägda företag.

GLEB utser tre styrelsemedlemmar, två tillhör företagsledningen, en representerar SOGAT och en arbetarna.

Till att börja med var arbetarna mycket entusiastiska. En del av dem hoppades att företaget

¹¹ Ej publicerad intervju, gjord av Theresa Hayter.

skulle bli ett arbetarkooperativ.

”Det fanns en otrolig energi”, sa en klubbordförande.¹² ”Folk erbjöd sig att arbeta gratis på lördagar, andra sa att jag skall höja takten på maskinen... Vi hade alla fått uppfattningen att det var vårt företag och att vi kunde göra vad vi ville, bara vi uppnådde de resultat vi skulle.”

Men entusiasmen var ojämnt fördelad och GLEB förmådde inte ta vara på den. Företagsledningen fungerade dåligt. Arbetarna blev demoraliserade. Den projektansvarige på GLEB, själv med facklig bakgrund, gick in som företagsledare på heltid. Han hade den otacksamma uppgiften att å ena sidan förmå GLEB att fortsätta backa upp ett företag som gick med förlust, å den andra sidan få arbetarna att ställa upp mer, inte dra ut på jobben för att få övertid, arbeta hårdare, offra en del av sin ledighet för att klara en order.

Efterhand ändrade arbetarna inställning, medgav att det fanns några som maskade, accepterade några friställningar och gick med på att arbeta på julleddigheten.

Universal Books är ett ovanligt företag på flera sätt. Men vad som är unikt är den fackklubb som finns där nu.

Även tidigare tillhörde alla arbetarna samma förbund, SOGAT. Men det fanns, som det brukar i brittisk grafisk industri, två klubbar, en för kvinnor och en för män. Männerna hade alla de högt kvalificerade jobben och naturligtvis mer betalt – upp till nära 50 procent mer i grundlön.

Den nye chefen krävde att den dubbla fackliga strukturen skulle bort, att om männen inte hade något att göra skulle de hjälpa till med kvinnornas arbete, och om kvinnorna var sysslösa skulle de gå till männens avdelning för att få lära sig maskinerna samt att de maskintillägg, som många män hade, stegvis skulle avskaffas och kvinnornas löner höjas,

Han medger att det var förståeligt att en del män värjde sig, trots att kraven var rättvisa: De var alla ganska lågavlönade och det gällde inte bara utjämning utan faktisk lönesänkning.

Eftersom det fanns fler manliga arbetare i företaget beslöt GLEBdirektören också att inte fler män fick rösta på möten än det var kvinnor närvarande. Annars, säger han, skulle ”kvinnorna drunkna hela tiden”.

Förhållandet mellan fackliga och företagsdemokratiska strukturer skiftar. I några företag har arbetarna valt sina fackliga förtroendemän till styrelsen också. I åtminstone ett företag ledde detta till lojalitetskonflikter som fick representanten att avgå ur styrelsen.

I en relativt stor verkstadsindustri, Compart*, där den fackliga organisationen spelat en stor roll för att GLEB överhuvudtaget skulle ta över fabriken, ville arbetarna inte ha någon representant i styrelsen. I stället inrättades en grupp med en lokal ombudsman, två förtroendevalda i fabriken, verkställande direktören och styrelsens ordförande, som utsetts av GLEB. Här förmedlas information och önskemål.

Gruppen är klart baserad på den fackliga strukturen – tjänstemännen har ingen representation eftersom de inte är organiserade. Den sammanträder en gång i kvartalet, efter att shop stewards träffats och diskuterat vad som bör tas upp. Till exempel har kommittén använts för att framföra arbetarnas krav på regelbundna cancertest för kvinnorna.

Däremot sluts inga avtal med företaget via gruppen. Det ska ske genom den normala förhandlingsvägen, där alla shop stewards är indragna.

I Compart kunde väl organiserade arbetare hålla isär de båda strukturerna, men i ett par små

---

¹² Alla citat från Universal Books från Hayter a.a.

verkstadsindustrier som jag besöker har flertalet anställda lämnat facket, berättar verkställande direktören. (Självt en före detta GLEB-anställd).

- Att de anställda äger en del av aktierna [20 procent. KK] och har representanter i styrelsen gör att de tycker att de inte behöver någon fackförening. Det är förmodligen kortsynt av dem, men ...

Han själv tycker att det skulle ha funnits fördelar för de anställda med att ha båda delarna.

- Det skadar inte att ha en fackförening ... det finns alltid meningsskiljaktigheter, saker att förhandla om.

Företagen håller regelbundna förtetagsplaneringsmöten, där företagsledningen och de anställda samlas och går igenom vad som gjorts och hur det gått och diskuterar det.

- Det har fungerat mycket bra. Folk förstår vilken roll deras bit spelar i företagets arbete som helhet och det behövs. De vill också veta om företaget går med vinst eller inte, de vill veta om det går framåt eller bakåt.

Och på mötena låter arbetarna ”ingen slippa så lätt undan”, de kräver besked och kritiserar cheferna.

- De känner att det delvis är deras företag så de vill att det ska gå bra för det.

Det är sällan löner och arbetsförhållanden tas upp på de här mötena.

Men om de inte har någon fackförening och företagsplanerings-mötena inte tar upp sådant, hur...?

- De anställda diskuterar sinsemellan och säger sedan till sin representant att ta upp det i styrelsen och sedan är det en massa informella möten. Folk pratar över en kopp kaffe.

Det fungerar ganska väl därför att företaget är så litet och för att arbetarna accepterat att hålla nere sina löner tills företaget får fastare mark under fötterna.

Men, som Carol på Bassetts sa, GLEB är en chef, en *guv'nor* det också. Man kan inte utgå från att företagets intressen och arbetarnas är så samstämmiga att de senare aldrig behöver en egen organisering och möjlighet att söka stöd utanför företaget. Och även i kooperativ står enskilda arbetare ensamma om de behandlas orättvist av sina arbetskamrater och inte tillhör en större organisation som försvarar deras rättigheter.

Makt eller bara ansvar?

Medbestämmande behöver inte vara odelat positivt för de anställda. Traditionellt har starka brittiska fackföreningar varit skeptiska till kooperativ och ovilliga att sitta i företagsstyrelser.

I de företag där GLEB investerade uppskattade de anställda möjligheten att få information, och det positiva omdömet att ”nu är det bara att gå in till chefen” med frågor eller klagomål återkommer gång på gång. Men att vara med i beslutsstrukturerna betyder att vara med och besluta saker som kan vara dåliga för arbetskamraterna. Samtidigt är man delvis utlämnad till den företagsledning som presenterar informationen och affärshemligheter, som till exempel att företaget går dåligt och planerar friställningar, får inte föras vidare.

Det är intressant att jämföra beslutsstrukturerna i olika GLEB-företag. Den lilla verkstadsindustrin vi besökte ovan ingår tillsammans med en annan i ett bolag där GLEB har 51 procent av aktierna. Här verkar relationerna mellan företagsledning och anställda vara goda. I vardera företaget består styrelsen av VD, en representant för majoritetsägaren (i praktiken, GLEB) och en för de anställda.

Frågan om personalrepresentanter i styrelsen måste tänkas igenom noga, säger VD. Han menar då ur de anställdas synpunkt – GLEBs direktörer kan vara udda, som direktörer

betraktade.

- Arbetarrepresentanterna har samma juridiska ansvar som andra styrelsemedlemmar om något går fel i företaget. Så det är ett ganska stort ansvar och det måste de som tar på sig det vara medvetna om.

Det är också ett ansvar i förhållande till de man representerar. Man är i minoritet, men bär ändå ett visst ansvar för beslut som de anställda kanske inte gillar.

- Ja, det är sant, en arbetarrepresentant i styrelsen kan hamna mellan två eldar. Men i små företag som de här kan en företagsledare inte förvänta sig att arbetarna i styrelsen ska sköta kontakterna med de anställda åt honom.

- Det innebär att människor faktiskt tycker att de är delaktiga. Man kommer inte bara hit, gör sitt jobb och går hem igen.

I en större verkstadsindustri med 100-procentig organisering var det svårt att få fram en representant. ”Det var den ingrodda motviljan mot att sälja sin själ till arbetsgivaren”, förklarade en ombudsman.¹³ Till slut valdes en shop steward som ”gjorde det helt klart för styrelsen” att han skulle vara där som ”representant för arbetarna” och skulle sätta deras intressen högre än företagets, om så behövdes. Någon tystnadsplikt gentemot arbetskamraterna tänkte han inte acceptera.

En annorlunda syn har den unga, kvinnliga arbetare som berättar för mig om hur det är att sitta i styrelsen på hennes arbetsplats.

- En shop steward får inte alltid tillgång till alla de fakta som en styrelserepresentant får, säger hon. Därför kräver de ibland saker som företaget inte har råd med. Som styrelserepresentant ser man båda sidor av saken. Man får större förståelse både för arbetskamraterna och för företaget.

På frågan om det uppstår lojalitetskonflikter svarar hon att hon försöker undvika dem. Naturligtvis känner man lojalitet med de man arbetar tillsammans med, men hon försöker ta ställning förutsättningslöst på styrelsemötena.

- Arbetarna kanske kräver större löneökningar än vad företaget har råd med och det vet man om man har sett siffrorna.

Hon säger att både kassören och VD ställer upp och förklarar eller svarar på frågor. ”Det går aldrig helt över huvudet på oss.”

- I de flesta stora företag får man aldrig veta någonting. Här sitter vi två i styrelsen och vi rapporterar för de andra.

I åtskilliga av de företag GLEB räddat har reallönerna sänkts. Oftast accepterar de anställda att det är priset för att rädda jobben. Det är inte GLEBs fel om arbetare i Storbritannien idag har låga förväntningar.

Både Carol Carter och Monty Juniper framhöll att GLEB kunde ju inte fortsätta driva ett företag som gjorde sådana förluster. När jag – naivt – tror att i en låglönebransch som textil borde åtminstone de lägsta lönerna ha höjts när det progressiva GLEB tog över och råkar fråga om lönerna förändrades utbrister Carol snabbt:

- Nej, nej. Om något så blev de lite bättre!

För många, ofta de mest aktiva och intresserade, blir företagsdemokrati och delägarskap skäl att hålla igen på lönekraven och att arbeta hårdare.

Den facklige ombudsman som sitter i ledningsgruppen i Compartis säger att ”vi har låtit det

---

¹³ Citerad i Hayter (1987).

här företaget göra saker som vi inte skulle tillåtit något annat företag.”¹⁴ Förut var det ständigt småstrejker i fabriken nu förekommer det inte. De lät till och med bli att stänga över en jul (fast juluppehållet brukat vara 'heligt!') och tog ledigheten senare för att Ida-ra en order som var avgörande för företaget.

Å andra sidan har de fått bättre semester, bättre företagshälsovård och bättre mödraledighet än många andra arbetare.

En ännu svårare fråga är då ett företag går med förlust och det blir aktuellt med nedskärningar. I ett elektronikföretag som gjorde stora förluster beslöt GLEBs styrelse att byta ut dåvarande VD och att den nyes första uppgift måste bli att minska personalen.

De planerade avskeden hemlighölls i det längsta för de anställda, inklusive deras styrelserepresentanter. Enligt Hayter (1987) var en orsak ett klassiskt arbetsgivarmotiv som stred mot det mesta av vad GLC sa sig stå för: Man ville undvika protester, strejk eller fabriksockupation. De avskedade fick besked samtidigt om att de var uppsagda och fick gå hem direkt om de ville.

Officiellt gjordes urvalet strikt utifrån vilkas yrkeskunskaper som behövdes för en ändrad produktionsprofil. Men av intervjuer framgår att det fanns en känsla bland de anställda av att en av deras representanter i styrelsen fick gå för att hon varit för frispråkig mot företagsledningen.

När jag försöker kontrollera uppgifterna säger den nye företagsledaren att avskeden var plågsamma men nödvändiga om företaget alls skulle överleva. Han förnekar med hetta att någon skulle avskedats för att ha opponerat sig mot företagsledningen.

De anställda i GLEB-företag har visat sig både villiga och kapabla att göra mer än ”komma hit, göra sitt jobb och gå hem”. Men för att formellt demokratiska strukturer ska ha ett reellt innehåll krävs både en stark organisering på arbetsplatsen och att administration och företagsledning inte blockerar. Det måste också få kosta, genom möten på arbetstid och genom utbildning, för fackliga och styrelserepresentanter, och för alla anställda.

Då kan företagen fungera som stimulerande läroexempel, positiva för de som deltar. Det gör dem inte till socialistiska öar, befriade områden i en kapitalistisk värld. Företagsledaren vid Universal Books kommenterar självironiskt:

Jag gör saker som jag skulle ha tagit ut folk i strejk mot, för några år sedan ... Så ja, jag tvivlade och har fortfarande allvarliga tvivel, är jag en kapitalismens lakej, är det möjligt att arbeta inom systemet, borde vi börja dela ut maskingevären, har vi tillgång till maskingevären?

---

¹⁴ Detta bygger på en opublicerad intervju, gjord av Theresa Hayter.

12. Utanför de egna väggarna

*”Man programmerar en robot.
Man tränar en hund.
Man undervisar en människa.”*

Skylten satt ovanför Gerry Lawrences skrivbord i *Industrial Development Unit*. Liksom Gerry Lawrence själv kom mycket av tankarna bakom IDUs arbete från Lucas-arbetarna och deras alternativplan. Bland annat jobbade de med ”Tidig varning” – metoder för anställda i ett företag att förutse till exempel friställningar i god tid och kunna arbeta fram en motstrategi med hjälp av de fackkunskaper och erfarenheter IDU kunde förmedla.

Gerry Lawrence säger att det var viktigt att alla i enheten hade samma sorts bakgrund och erfarenheter som de människor utanför de arbetade med. De skrämde inte bort folk som ”byråkrater och akademiker” gör.

Å andra sidan – fast det inser jag först senare – liknar människorna i IDU och de arbetare som sökte upp dem varandra oftast också till hudfärg och, framför allt, kön. Både GLCs Kvinno-kommitté och kvinnor inom I&E säger att IDU vägrade att anstränga sig för att nå kvinnliga arbetare.

När arbetare, som sett tecken på att något inte stod rätt till i företaget, kom dit granskade IDU bolagets bokslut för de senaste åren tillsammans med en mycket erfaren affärskonsult.

- Det är förbluffande hur väl hans förutsägelser stämmer, sa Gerry Lawrence. Med den informationen vet de anställda vad de ska leta efter. Han kanske säger att ”produktions-spektrat är för brett och det behöver minskas”. Om då inte utbudet håller på att göras smalare så är det ett tecken på att företaget inte insett problemet och följer en väg som skulle kunna leda till konkurs.

- Men det är ingen idé att vi fiskar på måfå, vi måste få en input från början från de anställda.

Ramparts Engineering som ligger i Wandsworth, på Themsens sydsida tillverkar eldsläckare. Arbetarna misstänkte att fabriken skulle läggas ner. Eftersom GLC behandlar frågor om mark-användning och byggnadslov kunde den avdelningen tala om för IDU att moderföretaget, Chubb, lagt in en ansökan om förändrad markanvändning.

Arbetarna framställde en motstrategi för alternativ produktion. Till slut, efter många turer och manövrer, antog företaget den.

- Av 250 jobb räddades 50, säger Gerry Lawrence. Självklart hade vi velat rädda allihop. Så på ett sätt är det ett misslyckande, på ett sätt är det en framgång. Vi hade en stor princip-diskussion om vilket det var.

IDU försökte se vilka av GLCs resurser som kunde användas: GLC-ägd mark, byggnadslov, inköpsavdelningen, GLCs arkiv och databaser, investerings- och teknologidivisionerna i GLEB (även om GLEB inte alltid godkände deras förslag).

Hur tedde sig Industrial Development Unit från utsidan?

- Någonstans här har vi ett brev i glas och ram från bolagets styrelseordförande där han säger att 'Tack ska ni ha, men Johnson Matthey går alldeles utmärkt. Här finns inga problem.'

Bill Robinson, shop steward vid en av Johnson Mattheys fabriker, skrattar i skägget. Ett par-tre månader efter att de fått det där brevet var dagstidningarna nämligen fulla av Johnson Matthey och dess banks misslyckade affärer. Om inte Bank of England hade trätt in (under former som gjorde en bankskandal till regeringsskandal) så hade den gått omkull.

Men vid fabriken i Brent hade metallfacket, AUEW, börjat oroa sig för framtiden redan

tidigare. Antalet anställda hade minskat från 1 100 i början av 70-talet till 650 samtidigt som företaget gjorde stora utlandsinvesteringar.

- Vi kunde se att vår maskinpark var föråldrad och utsliten. Världspresen skriver om de lata brittiska jobbarna, men de lata brittiska jobbarna arbetar inte med den nya teknik som en massa andra länder har.

- Jag är politiskt aktiv så jag kände till en del av vad GLC stod för. Dessutom kom Michael Ward till ett möte för alla AUEW-shop stewards i distriktet. Han förklarade Tidig varningssystemet och vilka resurser som kunde erbjudas. Så vi tog fasta på det.

Inom metalldivisionen av Johnson Matthey finns en lång facklig tradition. Shop stewards från de tre olika fabrikena i Storbritannien möts regelbundet. Från GLC fick de ett bidrag för att organisera ett möte med representanter för de 5 000 arbetarna och tjänstemännen vid alla koncernens brittiska tillverkningsindustrier.

På mötet berättade arbetarna från Brent vad de tagit reda på. De hade fått hjälp att använda de databaser GLC hade tillgång till.

- Vi kunde få utskrifter av allt som publicerats om Johnson Matthey överallt, för flera år tillbaka. Det gav oss överblick över problemen. Det var betydligt mer än de andra facken kunnat få ut av sina lokala chefer, säger Bill Robinson. Han uppger också att det var mycket mer än vad en facklig delegation från Johnson Matthey i Sverige, som besökte Brentfabriken, fått veta av den svenska företagsledningen.

Men informationsnätet har inte utvecklats vidare, som de hoppades.

- Information som givits i förtroende lämnades vidare till företagsledningen, berättar Bill Robinson, och de hotade mig med sparken.

Han skrattar igen och tänder ännu en cigarett. Det hade blivit strejk om hotet satts i verket, det visste företaget lika väl som han själv. Fabriken har förlorat 100 jobb, men Bill Robinson tror att det skulle blivit värre om de inte drivit en så hård kampanj som de gjort.

- Företaget är försiktigt för de vet att våra medlemmar är välinformerade och aktiva. Det oroade ledningen att vi hade mer information än många höga chefer och kunde avslöja hur de tänkte agera.

- Men det som skrämde dem mest var att shop stewards-kommittéer och vanliga medlemmar tillsammans arbetade fram en strategi med hjälp av information de fick från experter.

Skulle strejk eller ockupation varit ett alternativ? frågar jag, med debatten kring Third Sector i bakhuvudet.

Ibland kan man strejka mot uppsägningar, svarar Robinson, men då måste man ha argument som övertygar medlemmarna om att det går. Om folk ser att de inte har något att göra så tror de inte att en strejk lyckas.

Utan expertis, som den GLC erbjöd, är det svårare att slåss mot nedskärningar.

- Då har du bara den information du får från företagsledningen. Det är OK – om du kan lita på din företagsledning.

Han upprepar skämtet med ett glatt skrockande.

Sådana som Mike Cooley och Ernie Scarbrow i IDU hade en enorm förmåga att stimulera människor, säger Robinson.

- Det fanns en organisation som stimulerade människor att göra saker, men inte sa till dem vad de skulle göra.

Bill Robinson representerar arbetare i den traditionella tunga industrin. John Chowcat är

ombudsman i ASTMS som organiserar laboratoriepersonal, tekniker och andra tjänstemän.

En del av de medlemmar, vars intressen han bevakar, arbetar vid Ford. Sedan början av 1970-talet har antalet arbetare vid Ford Dagenham, den största fabriken i London, minskat från 28 000 till 15 000. 1981 lovade Ford att bygga ett nytt modernt gjuteri. I gengäld gick fackföreningarna med på att personalen minskades med 3 000. Friställningarna genomfördes, men inget nybygge. 1984 förklarade Ford att gjuteriet skulle läggas ner.

Det fanns inte mycket tradition av tvärfackligt arbete vid Ford, säger John Chowcat. Det tog tid att övervinna all misstro, mellan fackföreningarna inbördes och mellan dem och GLC.

- Det fanns många inom fackföreningsrörelsen i London som inte var ovänligt inställda, men inte heller vana vid vänligt sinnade kommunala myndigheter som satte in resurser för att hjälpa organiserade arbetare.

Det hade inte hänt förut, ”inte ens under tidigare labourstyren i GLC”.

John Chowcat samarbetade med PPU. Det var folk med ”ett bra politiskt engagemang”, men en del av dem saknade facklig erfarenhet och talade inte alltid ”rätt språk”.

- Ofta krävdes att vi som arbetade heltid inom fackföreningsrörelsen och som kunde se vad GLC ville, försökte underlätta kontakten mellan PPU och arbetarna.

Chowcat skrattar och säger att det var en sorts tolkarbete han utförde.

- Den brittiska fackföreningsrörelsen lägger en mycket stark tonvikt på organisationsdisciplin. Man måste följa de korrekta procedurerna.

PPU lät CAITS (en organisation för radikala tekniker med rötter i Lucas-planen) göra en studie över vad en nedläggning av gjuteriet skulle innebära, socialt, vad det skulle ha för effekter på arbetslösheten, ur skattesynpunkt, för leverantörer och lokala företag.

Med utredningen bidrog GLC till att bygga upp de anställdas självförtroende och till att ge nedläggningsplanerna negativ publicitet.

John Chowcat skyndar sig att förklara att brittisk fackföreningsrörelse inte alls satsar lika mycket på forskning som den svenska. Det största förbundet, Transport, med lika många medlemmar som hela svenska LO, har en utredningsavdelning på fem personer! Hos ASTMS är det 10.

Kampanjen lyckades inte hindra Ford från att lägga ner gjuteriet. Men, delvis tack vare den, var avgångsvederlagen större än vad Ford någonsin betalat tidigare.

- Det är ingen liten sak. Den lärdom många av arbetarna vid Ford drog var att om man vill nå ens ett litet resultat så är det bättre att bråka och ställa till oväsen än att bara acceptera.

Nedläggningen av gjuteriet var en del av Fords internationella planering, som varken fackföreningar eller kommuner i ett enskilt land har så mycket att sätta emot. GLC har spelat en viktig roll för en blygsam början till internationell facklig samordning i Ford och i Kodak.

Initiativet kom först från Kodak-arbetare i Val-de-Mame, i Frankrike. De tog kontakt med sin borgmästare som skrev till GLC som talade med fackföreningarna vid Kodak i London. Med de båda kommunala myndigheternas stöd har Kodak-arbetare i flera europeiska länder kunnat träffas och ge ut en tidning tillsammans, trots att deras fackförbund tillhör olika internationella organisationer.

Också inom Ford möjliggjorde PPU europeiska fackliga konferenser och i båda koncernerna finns nu ett nät av fackliga kontakter, trots att metallinternationalen, IMF, motsatte sig ett samarbete där fackföreningar som inte var anslutna till Fria fackföreningsinternationalen

deltog (vilket skulle utestängt stora franska, spanska och italienska fack).¹

Teknologinätverken

- Normalt när människor har akut diabetes måste de iväg till ett stort alienerande, maskinliknande sjukhus och träffa den store experten i vit rock – i allmänhet en man – som talar om vad som skall göras, säger Mike Cooley. Deras egen vanliga, allmänpraktiserande läkare är inte inblandad.

Vad har GLEB med diabetes att göra, eller hur folk känner sig till mods när de går till doktorn?

- En av de saker som görs inom våra teknologinätverk är ett paket som skall föra kunskapen tillbaka till allmänläkare och allmänhet, fortsätter Mike Cooley.

Det är inte ödesbestämt – vare sig inom industrin eller medicinen – att kunskap och beslut måste koncentreras till allt färre experter. Därför arbetar GLEBs Ny teknologi-nätverk tillsammans med läkare från St Thomas' sjukhus fram ett datapaket som skall ge patienter och allmänläkare tillgång till experternas kunskap.

Nätverken samarbetar med mindre högskolor (*polytechnics*), men ligger inte på universitetsområdet.

- Universiteten får människor att känna sig främmande och rädda, sa Mike Cooley. Det gäller arbetslösa, kvinnogrupper, etniska minoriteter. Studenterna känner sig antagligen inte väl till mods där heller, men de har inget val...

- Akademiker har en tendens att vara imperialister, ta över saker och betrakta människor som objekt – att observera vad de gör när man petar på dem. Därför har vi satt upp styrelser där fackföreningar, hyresgästgrupper, kommuner och en del akademiker ingår.

Det resultat Mike Cooley hoppades på var en rik, ömsesidig samverkan mellan akademikernas abstrakta vetenskap och den ”tysta” kunskap industriarbetarna har.

Till Ny teknologinätverket kommer lokala grupper, fackföreningar och kooperativ som vill ha tillgång till eller lära sig använda databaser. Där finns lokaler för uppfinnare, kooperativ och andra små företag som vill arbeta fram produkter inom mikroelektronik och mikrodatorer.

Nätverket har gjort en stor satsning på utbildning i elektronik för kvinnor, med bidrag från EG.

Energi- och sysselsättningsnätverket arbetar med projekt kring och rådgivning om energisparande. Bara i London beräknas 150 000 pensionärer riskera att dö av köld. Bortåt 40 000 hushåll får sin el avstängd varje år. Många av dem bor i fuktiga och dragiga bostäder. Energisparande bromsas mer av brist på resurser än av brist på teknik, så nätverket ordnar rådgivning, praktisk hjälp och krediter för att hyresgäster, kommuner och kooperativ ska kunna använda den teknik som finns.

Enligt GLCs utredningar skulle energisparande i bostäder, kontor och industrier kunna ersätta hela det stora kärnkraftverk, Sizewell B, regeringen tänkt sig ska förse London med el (utan besvärliga gruvarbetare). Det skulle betyda 5 000 fler jobb, utan att kostnaden blev högre.

Transportnätverket arbetar tillsammans med fackföreningarna vid London Transport för att finna bra och miljövänlig alternativ produktion för de nedläggningshotade LT-verkstäderna i Aldenham och Chiswick. Förutom dessa tre finns två lokalt baserade nätverk, London Innovation Network i nordöst och Södra nätverket. Bland deras projekt intar hjälpmedel för handikappade en stor roll.

¹ Se Spooner (1987). Liknande problem sägs ha dykt upp i Kodak-arbetet.

London Transport har övertalats att låta tillverka en "rörlighetsbuss" som går att komma på och av med rullstol. En "ringklocka" som vibrerar talar om för hörselskadade när telefonen eller portklockan ringer. En noggrant konstruerad stol och bord för barn med cerebral pares anpassas exakt efter varje barn och byts en gång om året.

I flera fall är det handikappade eller anhöriga till handikappade som kommit med idén och fått hjälp att förverkliga den av nätverken.

- De områden vi arbetat med är 'hurra-aktiviteter', säger Bob Pite, anställd vid London Innovation Network.

Det är inte många som öppet argumenterar mot hjälpmedel för handikappade eller bra lekutrustning för barn. (Det första som fångar blicken i nätverkets stora verkstadslokal är en klargul panpipa, med 1-2 meter långa rör som går att spela på med en liten fjädrande pinne. Jätteflöjten ingår i en uppsättning musikverktyg för barn "så robusta att de bokstavligen kan klättra på dem", säger Bob Pite.)

Men att säga 'hurra' är inte detsamma som att öppna kassakistan. På frågan om de driver kampanjer tillsammans med grupper av användare svarar Bob Pite att det är politikernas sak att få fram resurser. Det man kan göra i nätverket är att hjälpa människor att utveckla produkter. "Ideologin betyder inget alls om man inte faktiskt producerar projekten."

Men jag möter också andra synpunkter i en av de grupper "i samhället utanför" som deltar i ett nätverk. Michael George i CAITS har arbetat i många år tillsammans med arbetargrupper och fackföreningar till exempel mot företagsnedläggningar och med alternativ teknik som ökar arbetarens kunskap och makt i arbetsprocessen.

CAITS och PPU har haft ett bra arbete tillsammans med fackföreningar, med pengar från GLC, även om det var ett problem för ett nyskapande arbete där man måste pröva sig fram, att tjänstemännen på finansavdelningen gärna ville låsa dem vid exakt vad som sagts i bidragsansökan.

Däremot kände han sig inte hemma i styrelsen för ett teknologinätverk. Där fanns inte deras inriktning på samarbete med, till exempel, fackföreningar. I nätverken fanns ett starkt tryck att visa att man kunde framställa saker. De blev mycket inriktade på det rent tekniska, på uppfinningar.

- Jag tyckte att det fanns en ovilja inom GLEB att inse hur svårt det var att koppla samman det affärsmässiga, det sociala, det tekniska och det politiska.

- Där finns fortfarande en messiansk och kraftfull, insiktsfull, fantasifull inriktning, av den typ Mike Cooley står för, som säger att "man kan använda teknologin radikalt". Där finns människor som har en mer konventionell inriktning mot lokalsamhället och säger att "det spelar inte så stor roll vad vi gör så länge det kommer med en massa folk". Sedan fanns det andra som helt enkelt var kommersiellt inriktade och hade en mycket konventionell ekonomisk attityd till verksamheten.

- Jag säger inte att det var hopplöst, säger han och skrattar, jag ger utlopp för mina frustrationer!

Det han kritiserar är att man inte tillräckligt klart medgav hur stora svårigheterna var och därmed hur kraftfullt nytänkande som behövdes.

- Det är viktigt att man lär sig av det goda och det dåliga – och det är alltid lättare att tala om det dåliga än det goda!

Allmänt betydde GLCs sista fem år att människors medvetande gick framåt 'med stormsteg' och för ideella organisationer som deras innebar det ett oerhört uppsving i tillförsikt och resurser.

Första gången jag pratade med Mike Cooley varnade han för riskerna av att förslappas när man plötsligt får gott om resurser. När vi ses tre år senare, efter att GLC lagts ner, verkar Mike Cooley inte ha tagit skada. Han är lika uppriktig, lika chosfri och har lika fascinerande saker att berätta (och samma fula gröna blazer).

Teknologidivisionen arbetar vidare med projekt som bygger på Lucas-planens tankar om arbetets innehåll och värdighet – med pengar från EG.

- Det är mycket viktigt, säger Mike Cooley, därför att vi hävdar att precis som det finns olika språk, musik eller litteratur, så varför skulle det inte finnas olika former av teknologi som speglar olika kulturella och politiska utgångspunkter?

Mike Cooley skulle vilja att fackföreningarna kunde vara offensiva och kräva människocentrerade system, i stället för att fastna i defensiva situationer som grafikerna i Wapping.

Han vill bryta en situation där vänstern bara är upptagen av motsättningarna i distributionen, inte i produktionen.

- De ser inte att den teknologi som utvecklas under kapitalismen i sig förkroppsligar en hel uppsättning ideologiska antaganden.

Docklands

Ännu större, ännu massivare, en ännu större klump av sten än County Hall är Towern. Som en jättelik, buklandad rovfågel med utbredda vingar, uppruggade grå stenfjädrar och ondsint blick ligger den där, ett vittnesbörd om forna tiders herremakt. Här ansågs London sluta, öster ut bodde bara fattigfolk.

Går man en liten bit åt öster från Tower Hill, förbi myntverket, kommer man till Cable Street. På Cable Street tänkte Oswald Mosleys fascister visa sin oövervinnerlighet 1936, genom att marschera genom hjärtat av East Ends klassmedvetna judiska arbetarkvarter. Flera hundra tusen människor, judar och icke-judar, visade att de inte tänkte tolerera några svartskjortor i sin stadsdel. ”Slaget vid Cable Street” tog gadden ur den brittiska fascismen, för den gången.²

50 år senare ser Cable Street slitet och förfallet ut. Men East End är inte alldeles kuvat. På Cable Street finns *Joint Docklands Action Group*, JDAG, en samorganisation för aktionsgrupper i det gamla hamndistriktet Docklands där människor försöker bevara sina lokalsamhällen.

Nutidens herremän bär attachéväska och fickkalkylator, inte svärd. De härskar företrädesvis från kontorsskrapor, inte från fästningar och slott. De håller på att förvandla det förfallna Docklands. Nedlagda industrier, tomma kajer, öde skeppsvarv och nergångna bostadsområden bebyggs med kontor, service- och informationsindustri, banker, datorer, lyxhotell, flotta bostadshus, skyskrapor och en flygplats – ett nytt City inom bekvämt räckhåll från det gamla.

Lokalbefolkningen har en invändning mot visionerna: I det nya Docklands kommer inte att finnas någon plats för dem. Lågutbildade arbetarungar från East End får inte jobb i högteknologiföretagen och kan inte köpa lyxlägenheterna.

Sedan 1981 har en mängd befogenheter förts över från kommunerna och GLC till London Docklands Development Corporation, vars styrelse utses av regeringen, helt utanför lokalbefolkningens kontroll.

LDDC bygger upp en infrastruktur, betalad med offentliga medel.

---

² Själva slagmålet stod mellan arbetarna och de poliser som bildade skyddsmur runt fascisterna. Men det ledde till att inrikesministern motvilligt tvingades förbjuda fascistdemonstrationen och beordra polisen att upplösa deras möte.

- Det går ut på att ett litet antal byggherrar ska tjäna en massa pengar, inte på att göra något bättre för folk som bor här, säger Ted Johns.

Ted Johns är ordförande i *Association of Island Communities*, en sammanslutning av det 60-tal organisationer – från hyresgästföreningar

till fotbollsklubbar – som finns på halvön Isle of Dogs, ett gammalt arbetarområde med stark sammanhållning och självkänsla – många skulle säga självtillräcklighet – och numera begåvat med en ”företagsfrizon”.

Isle of Dogs är ett skrytobjekt för LDDC. Företag utnyttjar skattelättnaderna och avsaknaden av fackföreningar i 'frizonen'. Bostäder byggs det också. Men, säger Ted Johns, på de sista fem-sex åren har det inte byggts ett enda hyreshus, däremot 1 000 bostäder till försäljning. En tvåa kostar från £ 65 000 till £ 155 000.

Samma sak gäller på sydsidan av floden. Ted Bowman är ordförande i *North Southwark Development Group*, också en grupp dit en mängd olika lokala föreningar är anslutna. De har kämpat sedan 1972 för en markanvändning i kommunen som svarar mot befolkningens behov.

Ted Bowman förklarar att spekulanterna driver upp markpriser och hyror, så att vanliga människor inte har råd att bo kvar. Han nämner att en byggfirma annonserar ut normalstora lägenheter för 2 1/2 miljon kronor.

- Det lär du inte ha råd med om du har socialbidrag och står i kön för bostadslösa i Southwark!

Och jobb? Nio procent av de som arbetar i de nya kontoren är från Southwark, svarar Ted Bowman.

North Woolwich i Newham hade förlorat de jobb som fanns i de stora dockorna, Royal Docks, och flera industrier. LDDC kom med ett flott erbjudande: En ny internationell flygplats. En del av människorna i området nappade på förslaget. I nöden kan man inte vara kräsen, ansåg de. LDDC lovade att det skulle ge 5 000 jobb, en siffra som snart krympte till 500 och senare till obestämthet.

De flesta var mot flygplatsen. De tvivlade på löftena om arbeten och var oroliga för buller och olyckshändelser. De hotell och lyxiga bostads- och rekreationsanläggningar som LDDC lovade skulle inte vara till för dem som nu bodde i området. Det fanns bättre saker att använda dockområdet till än en flygplats för affärsmän.

- Det blir en lekplats för de rika, fräste Connie Hunt, en hyresgästledare och allt-i-allo i det område där hon bott hela sitt 60-åriga liv.

En annan kvinna berättade om ett samtal av just det slag som gör LDDC så älskat i Docklands. En LDDC-representant hade tyckt att visst skulle folk i Newham få glädje av flygplatsen: ”Ni kommer inte att behöva ta taxi ända till Gatwick när ni ska resa utomlands”.

- Jag lovade att visa honom runt i Newham så han fick se hur många som kunde åka utomlands, för att inte tala om att ta taxi till Gatwick!

GLC hade inte mycket att säga till om i Docklands. Dessutom var folk misstänksamma. Många hade dåliga erfarenheter av tidigare GLC som varit hyresvärd i några av de hemskaste av efterkrigstidens hemiska höghus. Connie Hunt beskriver målande hur det var att vara småbarnsmor i ett 20-våningshus där hissen aldrig fungerade och sysslolösa tonåringar luntade i källaren.

Hon berättar också hur hon och en grupp andra husmödrar blev avsnästa då de försökte föra fram sina krav till förre GLC-ledaren, sir Horace Cutler.

På Isle of Dogs är man mer drastisk i sina opinionsyttringar. 1970 förklarade ön sig oavhängig och Ted Johns blev president. (Med två premiärministrar, förklarar den före detta labourmannen Ted, för ”premiärministrar är notoriskt opålitliga”) De spärrade av ön i tio dagar tills GLC lovade dem en ny skola.

Isle of Dogs är skeptiskt till utomstående. Ted Johns beskriver sin ö som ”den sista cockneybyn” och säger att folk där ser sig som öbor i första hand, East End-bor i andra och London-bor, möjligen, i tredje.

Uppriktigt sagt, tycker han inte att GLC gjorde något för folk i Docklands.

- Inte förrän alldeles på slutet då de försökte hålla sig väl med alla och envar. Då återupptäckte de Docklands.

Han tycker att mycket av vad GLC under Livingstone sysslade med var ”irrelevant” för gräsrotsorganisationer som hans som tampas med ”verkliga problem”.

I Woolwich däremot gav kampanjen mot flygplatsen, som Connie Hunt varit med om att starta, GLC en roll. Det blev inte, och skulle inte bli, GLCs kampanj, men GLC var väsentligt. Det var svårare för LDDC att avfärda en folkvald myndighet som okunniga bråkmakare. Tack vare GLC kunde kampanjen tvinga fram en offentlig utredning och publicitet. Den fick advokathjälp för att överklaga beslut och GLCs tekniker kunde tolka data om troliga buller- och miljöproblem.

Hilary Wainwright i PPU hade arbetat med Lucas-planen. I samarbetet mellan henne och människorna i kampanjen växte tanken fram på en alternativplan även för Royal Docks.

Ett ”Folkets plan-centrum” gjordes i ordning i en före detta butikslokal. Ken Livingstone invigde och GLC betalade hyran och lön för fem personer från trakten, som skulle samla in synpunkter från så många som möjligt.

Hyresgäst- och fackföreningar gav dåligt gensvar. Då vände sig kampanjen till mer informella grupper, mammor i lekgrupper för förskolebarn, de arbetare och småföretagare som fanns kvar i dockområdet. Man knackade dörr och fick tala i pausen i den lokala bingohallen. Det visade sig lyckat att dela ut flygblad i ett bostadskomplex i taget och tala om att man skulle ha öppet hus en viss kväll.

GLC uppdrog också åt en konsult att undersöka möjligheterna att skapa jobb genom en miljövänlig kombination av flod- och järnvägstransporter. De skulle göra det i samarbete med *shop stewards* och lokalbefolkning.

Med pengar från GLC producerades en tidning som delades ut till alla hushåll. Den kom inte med falska förespeglingar:

Vi lovar ingenting... Vi har gjort det här för att ge människor i vårt område tillit till sina egna idéer, tillit till att de har rätt att ha något att säga till om. Vi hoppas att planen kommer att uppmuntra människor att organisera sig för att det de vill ska bli verklighet.

'Vanliga' människor visade sig ha dussintals förslag om arbetstillfällen och bostäder, nöjen och idrott (inte minst vattensport på de bassänger som redan fanns i dockorna!), grönområden, barntillsyn, arbetsplatser som tog vara på floden, dockorna och lokalbefolkningens erfarenhet och kunskaper.

Betty Presho som arbetat i Docklands för JDAG, och sedan för PPU, förklarar varför hon tycker att Folkplanen var viktig.

- Man får alltid höra att ”vi tänker göra så här med den här marken. Vad är det ni vill ha i stället?” Folk kände mer och mer att det stärkte deras sak om de kunde visa sina egna alternativplaner.

- De kände att de bidrog med något positivt i stället för att bara säga att 'det här vill vi inte ha'.

I Southwark ger Ted Bowman ett exempel där önskningarna blev verklighet. GLC tog över ett nedlagt bryggeri som markspekulanterna haft ett gott öga till. Där byggdes det som folk i trakten hade krävt: Småindustrier och bra bostäder med trädgårdar och överkomliga hyror.

På väggen bakom Ted sitter affischer om en Docklands Armada. Det var båtbuma demonstrationer med ekonomiskt stöd från GLC. 2-3 000 människor från alla delar av Docklands seglade till Westminster med en petition efter en dags festligheter på floden och mottagning hos Ken Livingstone vid County Hall.

Till skillnad från sin namne på Isle of Dogs tycker Ted Bowman att "Livingstones GLC" var annorlunda, även jämfört med tidigare labour-styren.

- Nedläggningen [av GLC] kan bara skada alla de London-bor som inte kan köpa sig fria från sina problem. Och det var tories' avsikt. De gillar inte att folk är oberoende.

13. En flexibel teori

”Who needs a new economics?” – vem behöver en ny national-ekonomi? frågade Jobs for a Change:

Människor är i allmänhet inte särskilt intresserade av nationalekonomi. Och, för att vara alldeles uppriktig, nationalekonomin är i allmänhet inte särskilt intresserad av dem.

- Det som är intressant, sa Mike Ward strax innan GLC lades ner, är att det nu finns ett sådant spektrum av människor som är intresserade av att diskutera ekonomiska frågor som inte anser att ekonomiska frågor ska överlåtas till parlamentsledamöter, fackförbund och så vidare.

- Jag tycker att det innebär en verklig demokratisering av debatten om ekonomisk politik. Många människor är beredda att ta en ståndpunkt, arbeta, bidra med något. Där tycker jag att vi lyckats.

I GLCs kvarlåtenskap ingår *London Industrial Strategy* (LIS), en kombinerad utrednings- och programskrift om Londons ekonomi. Den är inte lättläst och de teoretiska frågor den väcker är komplicerade. LIS har diskuterats livligt i tidskrifter som *New Socialist*, *New Left Review*, *Capital and Class* och *Cambridge Journal of Economics*.

Tegelstenen LIS består av en inledning och 23 sektoranalyser med policyrekommendationer. Till det ovanliga och intressanta hör att man försöker ta med hela ekonomin. Här behandlas både privat näringsliv, offentlig sektor och hushållet som arbetsplats, inte bara som konsumtionsenhet som i den mansdominerade standardekonomin stelbenta tudelning. Fler arbetstimmar utförs utan betalning i hushållen än i den avlönade produktionen. Därför har hushållsarbetet, förvärvsarbete i hemmet och barntillsyn fått var sitt kapitel. LIS ställer också frågor om arbetets innehåll och produkternas kvalitet på ett sätt som inte är vanligt i ekonomisk politik.

LIS kritiserar de båda dominerande makroekonomiska synsätten.

Monetarismen har kört den brittiska industrin i botten och ett keynesianskt uppryckningsförsök skulle vara patetiskt otillräckligt. Krisen kan, enligt LIS, bara lösas genom ingripanden sektor för sektor som medvetet påverkar själva produktionsprocessen, vad som tillverkas och hur.

Det handlingsperspektiv och den politiska syn som finns i LIS växlar med författarna till varje avsnitt. Men i inledningen och vissa kapitel framhävs betydelsen av den teknik, som håller på att slå igenom i världsekonomin och som de kallar *flexibel specialisering* (se kap. 11, avsnittet ”Sektorstrategin” ovan).

I en noggrann diskussion av begreppet menar Jamie Gough (som själv tillhörde I&E) att LIS är alltför optimistisk i sin syn på den nya teknikens kapacitet att lösa den ekonomiska krisen. Medan en del radikala ekonomer anser att flexibel specialisering medför att den yrkeskunniga arbetskraften får en starkare ställning, menar Gough att den i själva verket urholkar och splittrar upp arbetarklassens kollektiva styrka.¹

I LIS avfärdas också motsatsparet ”plan eller marknad” utan diskussion av om de former för ”folklig planering” man själv arbetat med skulle kunna ge en förändrad mening också åt planering i nationell (eller internationell) skala. Där finns en ovilja att ge sig i kast med frågor som kräver statliga resurser eller statlig makt, eller snarare en tendens att se kommunal ekonomisk politik som ett bättre och tillräckligt alternativ.

Sambanden och prioriteringar mellan sektorerna klargörs inte (vilket gör att hushållsarbetet,

¹ Det här, liksom mycket annat i detta kapitel, är förstås halsbrytande sammanfattningar av komplicerade resonemang. Se Jamie Gough (1986) och Nolan & O'Donnell (1987).

tvärtemot de goda avsikterna, kommer att behandlas isolerat, inte integrerat med de övriga områdena.)

Många av policyslutsatserna är praktiska och vidsynta (till exempel hur en livsmedelsindustri med bra arbetsvillkor och hälsosamma produkter ska se ut, hur man får bra kollektivtrafik eller miljövänlig energiproduktion).

Somt verkar hänga i luften: GLC lovar att ”driva kampanjer för”, ”verka för”, ”stödja”, ”främja” en massa saker som alldeles uppenbart skulle legat utom GLCs fögderi, även om GLC fanns kvar. Å andra sidan visade ju GLC att det kunde göra politiskt verkningsfulla insatser genom att ge viktig publicitet och stöd åt kampanjer, som gick utanför dess eget arbetsfält.

Liksom GLEBs och I&Es material i övrigt gav LIS lysande exempel på 'socialistiskt sunt förnuft' – på hur marknaden inte kunnat möta rimliga och tillfredställbara mänskliga behov. Men den går inte helt fri från den självbelåtenhet och den tendens att bara hålla fram det positiva som vidlåder deras pamfletter och tidningar.

Efter nedläggningen av GLC diskuterade jag med Robin Murray, som lett arbetet med LIS, med John Palmer, som var chef för GLEBs informationsavdelning tills GLC lades ner, och ekonomen Irene Bruegel, som arbetade i I&E, bland annat med kvinnoarbete och med LIS. Först Robin Murray:

Vad du verkar se framför dig är en ny generation av kapitalistisk teknologi som kan vara både lönsam för kapitalet och bättre för arbetarna än fordismen.² För det första, undrar jag om det är bra för arbetarna eller leder till ytterligare splittring. Man kan se på Japan med dess utpräglade tudelning av arbetsmarknaden. För det andra om en progressiv kommunal eller statlig myndighet stöder företag med den här tekniken och goda anställningsvillkor, vad hindrar en kapitalist från att använda samma teknik med lägre arbetskraftskostnader och bjuda under dem?

- Mitt argument är inte att det är bra för arbetarna, svarar Robin. Mitt argument är att det är mer effektivt ur värdesynpunkt. Därför kan vänstern inte försvara föråldrade former för produktion utan att ge sig i kast med frågan.

Som svar på den andra frågan, och på frågan varför kapitalisterna inte självmant inför en teknik som lovar högre vinster, jämför Robin Murray med fordismens genombrott som tog 20-30 år på en del håll, därför att det fanns institutionella hinder. Han säger att på samma sätt som fordismen utvecklades mycket starkare och snabbare i USA än i Storbritannien, Tyskland eller Italien så har flexibel specialisering nu svårt att slå igenom i den brittiska industrin. En orsak är mäktiga och kortsiktiga finansintressen, en annan den hårda konkurrensen och att de gamla, fordistiska industrierna inte godvilligt låter sig placeras på sophögen.

Ekonomiska kriser är dels till för att försvaga och för-billiga arbetet, dels för att förstöra värde, rensa bort gammalt kapital som drar ner lönsamheten. Betyder det du säger att det brittiska kapitalet hindrar krisen att fylla sin moderniserande funktion?

- Ja, svarar Robin Murray, den tar bara den ena inriktningen, att krossa arbetet. Med så billig arbetskraft som i Londons konfektions-industri har man inga incitament att modernisera!

Han säger att de faktorer som hindrar det brittiska kapitalet att ge sig i kast med de nya metoderna är alltför starka.

- Men bortsett från det, är det klart att det är möjligt för kapitalet att komma och bjuda under

---

² Fordism – det sätt att producera som Henry Ford gick i spetsen för på 30-talet med massproduktion för masskonsumtion, standardiserade produkter, löpande band, sträng uppdelning av arbetet i detaljmoment som tillät noggranna tidsstudier och kontroll.

oss. Den enda tveksamheten ligger i, vad jag skulle kalla 'den optimistiska socialdemokratiska linjen' – att om man ger arbetare mer kontroll över deras eget arbete så blir de gladare och mer produktiva och kan kanske konkurrera ut privatkapitalisten.

Du kallade det ett 'socialdemokratiskt argument'. Mycket av det du säger låter som det den svenska socialdemokratin gjorde på 50 – 60-talen, backade upp de mest moderna och effektiva delarna av industrin på alla sätt, lät de omoderna rationaliseras bort, upprätthöll disciplinen på verkstadsgolvet. I gengäld för hög produktivitet och vinst fick arbetarna högre levnadsstandard.

- Vad striden gäller är kapitalets ekonomi kontra arbetets. Så som du beskriver den svenska politiken var det kapitalets ekonomi, funktionellt för kapitalismen. Jag utgår från arbetets ekonomi och definierar det mycket vidare. Det gäller inte bara lönen utan arbetets karaktär, bruksvärdena, teknologifrågor, tidsanvändning, förhållandet mellan könen.

- Med andra ord, det som man betraktar som de väsentliga förutsättningarna för socialism och de är mycket annorlunda än det vanliga socialdemokratiska sättet att förhålla sig till ekonomi.

Jag är inte klar över hur du ser förhållandet mellan flexibel specialisering å ena sidan, och sådana alternativa produktionsformer som man kan kalla 'praktikens propaganda', å den andra.

- Om flexibel specialisering blir dominerande i den kapitalistiska produktionen måste varje alternativ form av produktion verka inom den terrängen. Vad jag säger är att flexibel specialisering inte nödvändigtvis behöver betyda försvagning av arbetet, men det reser problem.

Gång på gång i intervjuer med arbetare i GLEB-företag säger de att ”nu beror våra jobb av oss, nu har vi en andel i företaget, vi måste arbeta hårdare och sänka våra löner”. Det gör mig rädd.

- I de typer av industrier vi arbetat med har de fackligt aktiva behandlats totalt hänsynslöst de senaste tio åren. Monetarismen har krossat arbetarklassens organisationer.

Med deras strategi finns jobben och organisationerna kvar, säger Robin Murray. Jag håller med honom om att man inte ska ställa omöjliga krav på GLEB med de begränsade resurser de har och det läge de verkar i. I ett läge där arbetarna är så hårt trängda, där all rätt till anställningstrygghet och facklig organisering är varje hyggligt jobb GLEB räddar en politiskt viktig handling. Men samtidigt svarar han på min fråga att det inte är en strategi enbart för en lågkonjunktur.

- Under en högkonjunktur har man mycket bättre förutsättningar. Våra företag skulle gå med vinst och det skulle finnas utrymme för en hel massa alternativa saker.

- Antag att man kan bli av med kapitalisten som arbetarnas fiende. Då står man inför två andra fiender, marknaden och kapitalackumulationen.

Då står man som kapitalisten! Man blir tvungen att följa marknadens lagar, agera som en kapitalist.

Robin Murray svarar att i till exempel ett kooperativ ser man snabbt att det inte var kapitalisten som person som, var problemet. Man ser marknadens och kapitalackumulationens begränsningar och ”kan fundera över marknadens problem och socialistiska strategier mot den”.

I samtalet, och i en mycket spännande essä i *New Left Review* (Murray 1987) förtydligar och kompletterar han tankegångarna. Dels är de stora internationella kapitalen organiserade på ett sådant sätt att förstärkande av ett dotterbolag eller en del av en produktionskedja inte bryter beroendet av de multinationella bolagen och bankerna, som många nationaliseringar av råvaruproduktion i Tredje världen visat.

Robin Murray tar Ford och Kodak som exempel. I båda företagen bidrog GLC till

gynnsammare styrkeförhållanden för arbetarna genom att stödja internationell facklig organisering. Om Ford i Dagenham eller Kodak i Harrow i stället rycktes loss ur moderbolagens integrerade produktionssystem skulle de inte vara funktionsdugliga alls.

I vissa branscher är det produktutvecklarna som har makten. I andra är det distributionsledet. Stora försäljningskedjor som Sainsburys varuhus bestämmer helt över sina formellt självständiga underleverantörer och innehavare av varumärken som Benetton kontrollerar via franchising de tusentals försäljningsställena och genom leveranskontrakt sina underleverantörer väl så effektivt som om de ägde dem.

Ska man nationalisera bör det vara nyckelpunkterna i kedjan.

Vad en nationalisering innebär beror alltid på vad som förstatligas och hur. De traditionella statsingripandena som de av kol- och stålproduktion, telenät eller järnvägar har varit anpassade till kapitalets övergripande behov.

Den statsmakt på riks- eller lokalplanet som däremot prövar något som går emot kapitalackumulationens krafter möter alla de problem vi sett i kapitel 10 – 12 och ännu fler därtill. Företagarna saboterar dem, finansinstitutionerna bojkottar dem, juristerna hunsar dem och de 'neutrala' administratörerna i förvaltningen förvränger dem.

I GLC visade det sig omöjligt att upprätthålla en strikt åtskillnad mellan politiker som fattar de strategiska besluten och tjänstemän som verkställer dem. Verkställandet av en anti-kapitalistisk och nyskapande politik måste självt vara anti-kapitalistiskt och nyskapande och ”de människor som deltar måste dela politikernas föreställningsvärld och avsikter”, säger Robin Murray.

Därutöver måste konsumenter och arbetare ha möjligheter att göra sig hörda och utveckla sin skapande förmåga för att ersätta den kontroll som marknaden inte står till tjänst med när målsättningarna är sådana som marknaden inte erkänner. En strategi för samhällelig kontroll måste bygga på erfarenheter från frihetskamp, kvinnokamp, etniska grupper och alla de gräsrotsrörelser som vuxit fram sedan 60-talet.

Det är ett starkt argument mot traditionella labourregeringars och labourkommuners modell för förstatliganden. Det ”betyder inte att offentligt ägande inte längre skulle vara ett nödvändigt steg för en social ekonomi” (Murray 1987, sid 100). De klassiska argumenten för offentligt ägande bevarar sin giltighet (och illustrerades hösten 1987 när över 30 personer dog vid en brand i tunnelbanan och det varit 'för dyrt' att kontrollera eldsläckarna eller lära personalen hur den skall hjälpa folk att hitta ut i en nödsituation.).

Erfarenheten från GLC och GLEB visar att målsättningar som deras ”livligt bekämpas av kapitalet av ideologiska skäl, i synnerhet när de ifrågasätter ledningens auktoritet på arbetsplatsen”, skriver Robin Murray.

Det var svårt nog att ändra produktionsprocessens politik när GLEB hade ägarkontroll. Det var så gott som omöjligt annars.

Ett av målen var ”samhällsnyttig produktion”, nyttiga produkter för de behov som marknaden inte tillgodoser och de människor som inte kan göra sig gällande på den. Inriktningen på ”flexibel specialisering” koncentrerade sig på arbetstillfällena och arbetsförhållanden. För det behövdes lönsamma marknadsnischer – kvalitetsprodukter och modevaror för de som kunde betala. Förverkligades något av 'produktion för behov' i GLEBs praktik?

Förutom många av de produkter teknologinätverken tog fram nämner Robin Murray kulturindustrin och livsmedelssektorn, där man försökte främja hälsosam mat och de etniska minoriteternas matkulturer.

Vet du något projekt som stoppats för att produkten var onyttig?

Robin ler och berättar att det nästan hände. Det gällde ett företag som ”ville göra något som hade med linser eller mikroskop att göra”.

Labourgruppen i GLC sa ja och Tories sa nej – tills någon frågade vad de tillverkade. Det visade sig vara utpräglat militära kikarsikten för gevär. Då sa Labour nej och Tories ja.

- Men det visade sig att detta var vad de hade gjort. Nu sökte de bidrag för att gå över till civil produktion i stället. Killen var bara för politiskt aningslös för att tala om det från början! De fick hjälp.

GLC och GLEB var oerhört duktiga på att beskriva ekonomiska idéer lättfattligt och stimulerande. Men borde man inte sagt mer om sina misstag och om hur svåra saker faktiskt är?

Robin håller med om att det var ett problem.

- Det var mycket svårare än jag trodde att få en organisation att granska sina misstag.

Robin Murray säger att han alltid var för att man skulle granska tillkortakommanden för att se vad man kunde lära sig av dem. Problemet med att göra det offentligt var att Tories och tidningarna kastade sig över och blåste upp allt som kunde användas mot GLC. Även Labourhögern ”var förtjusta varje gång GLEB misslyckades”.

Själv tycker jag att jag trots mitt felfinneri brukat få god information och (förvånansvärt) uppriktiga synpunkter från Robin Murray och hans kollegor. Då denna sista intervju görs har jag just hört honom hålla ett offentligt föredrag om ”tio stora misstag” som GLC gjort.

- Men vid vissa tidpunkter skulle ett föredrag ”om tio misstag” ha varit ren äventyrspolitik!

Robin Murray och John Palmer ger delvis samma, delvis olika tolkning av vad som utträttades. Som med människans båda ögon ger den delvisa skillnaden ett djup i bilden.

Med en bakgrund inom den revolutionära vänstern, trycker Palmer hårdare än de flesta på de aspekter som pekade utöver det rådande samhällssystemet.³

Ni hade inte tillräckligt med pengar för att gå in i stora företag, men att stödja småföretag och kooperativ, helt inom marknadens ram, gör också traditionella socialdemokrater. Det är inte ”överskridande”.

- Inte i sig, svarar John Palmer. Det beror på vad man ställer sig för målsättningar och på vilka krafter man arbetar tillsammans med. Allt vi arbetade med var inte systemöverskridande eller politiskt men mycket av det var. Fackföreningarna kan kritisera det ena eller det andra men i stort sett anser de att vi ingrep till stöd för arbetet snarare än för kapitalet.

- Att GLEB var oacceptabelt gjordes klart av regeringen, av bankerna, av alla. Det finns en naturlig tendens att reducera allt till att vara antingen reformistiskt eller revolutionärt.

Så länge ingen revolution äger rum så är allt som görs definitionsmässigt reformistiskt...

Antingen uppfattar John inte att det skulle vara ett skämt, eller också tycker han att det är dåligt.

- Det var definitivt inte Lenins och Trotskijs uppfattning, tillrättavisar han. Det finns en stor mängd fenomen däremellan. I slutändan kommer de att avgöras på det ena eller det andra sättet men vid en given tidpunkt är det omöjligt att avgöra vilket. Saker kan ha en dubbel karaktär.

³ Palmer använder, som många brittiska marxister, gärna ordet *transitional*. Det syftar på saker som har med övergången från kapitalismen att göra. *Transitional demands* – 'övergångskrav' – kan vara saker som människor finner det naturligt och rimligt att kämpa för, för deras egen skull, men som i sina konsekvenser eller en logisk förlängning kommer i strid med kapitalismens sätt att fungera. Jag översätter det ömsom med ”övergång”, ömsom med ”överskridande”.

- Jag skulle gärna säga en mängd saker som jag tyckte var fel med GLEB och GLC. Men det skulle vara ett grovt misstag att slänga ut barnet med badvattnet.

- Den ekonomiska strategin var anti-kapitalistisk. Å andra sidan var den inte i stånd att övervinna de krafter som stod mot den. Det förutsätter arbetarmakt på den nationella nivån, det förutsätter en arbetarstat. – Du säger att det finns en motsägelse här, och det är riktigt. Många av oss trodde, med rätt eller orätt, att genom att utnyttja den motsägelsen kunde man göra ett antal viktiga men blygsamma saker.

När de satte igång utgick de från att labour skulle vinna valet 1983 och att detta skulle utlösa en våg av arbetarkamp. I stället stod de inför en oerhörd nedgång, med fackföreningsrörelsen, som John Palmer säger, ”i huvudstupa reträtt”.

- Det gällde att hjälpa till att få in lite ryggrad och motstånd och ett begrepp om att det fanns kampalternativ, att åtminstone stärka den medvetenheten inom en minoritet av arbetarrörelsen.

- Mina före detta partikamrater i SWP [Socialist Workers Party] säger att det är utopisk reformism eftersom det inte kunde annat än misslyckas när det inte hade någon politisk bas i en massrörelse. En del av deras kritik är korrekt, men jag tror verkligen att våra ingripanden i allmänhet var av klasskampskaraktär. De gick emot marknaden, emot systemet, och de skapade ett visst utrymme och resurser för arbetare som de inte skulle ha haft annars.

Ur övergångsperspektiv är det viktigt vad arbetarna i de GLEB-företag som lagts ned tänker efteråt.

John Palmer funderar ett ögonblick och säger att jag ju egentligen borde prata med arbetarna själva – han har inte rätt att lägga ord i deras mun. Men hans allmänna intryck är att arbetarna sällan var kritiska mot att GLEB dragit in sitt stöd.

När jag sedan pratade med Carol Carter på Bassetts frågade jag om arbetarna var bittra över att GLEB dragit sig ur.

- Oh nej, utbrast hon och Monty Juniper samstämmigt.

Arbetarna var glada när GLEB räddade deras jobb. Och nu tyckte de att det var bra att GLEB ”låtit dem slippa arbetslöshetsköerna i fyra år”.

John Palmer säger att den allvarliga kritik arbetarna hade gällde hur företagen leddes.

- Det fanns en tvekan och misstänksamhet mot att ge arbetarna verklig makt. För att övervaka hur företagsledningen använde pengarna behövde vi en separat kontroll från fackföreningarnas sida.

- En del av arbetarnas ilska kom av ett slags fackföreningskonservatism: Vi vill ha en stark företagsledning och förhandla med den!

- En del berodde på att vi inte lyckades tillräckligt väl med frågor som hade med företagsledningens halt att göra.

En positiv sak som kommit ur den svåra läroprocessen är att det nu finns vänsterfolk som ”kan se att de där skruvarna och muttrarna inte prissatts riktigt” i bokföringen. Sådana kunskaper är av värde för framtiden:

- Antag att vi fick en arbetarregering i morgon, säger Palmer. Vem fan skulle driva saker tillsammans med fackföreningarna och vad skulle de ha för kunskaper?

Att stödja bra företag genom att GLC köpte av dem hade kanske varit viktigare än investeringarna. Men det är olagligt för en kommunal myndighet att köpa arbetskor från kooperativet Custom Shoes eller overaller från Bassetts om det finns fackföreningslösa företag som säljer billigare.

Där finns ett verkligt juridiskt problem som går till hjärtat av vad reformism egentligen är, säger John Palmer.

Det gick aldrig att effektivt använda GLCs makt som kund. Vad som hände, säger Palmer, var att Michael Ward och Robin Murray var nära att bli åtalade för att de försökte.

Sågs det GLEB gjorde som något för en regering att föra vidare?

- Labourledningen gömmer sig bakom hela den här nya retoriken om socialt ägande och lokala ekonomiska initiativ för att dra bort uppmärksamheten från det faktum att deras ekonomiska politik är en högervriden, pro-kapitalistisk strategi som inte har någon väsentlig effekt på de centrala problemen som arbetslöshet, kapitalrörelser, var makten ligger och så vidare.⁴

Men ledde GLEBs projekt också till tankar som ”varför ska bankerna ha kapital?”, ”varför ska vi betala räntor till dem?”, eller till och med ”varför finns det privat egendom och marknader?”

- Alla de kopplingarna är riktiga, svarar Palmer med ett leende, men om man pressar ihop dessa steg till ett enda hamnar man i ett nollsummespel: Tills vi har arbetarkontroll går det inte att göra något alls. Jag accepterar inte det argumentet, det är att reducera den trotskistiska traditionen till en form av intellektuell och politisk passivitet. Vad allt det här handlar om är en slags återupptäckt av övergångspolitik. GLEB har givit ett bidrag till det, liksom De gröna i Tyskland.

- Hattersley-Kinnock-strategin tar *inte* upp de kommunala ekonomiska strategierna, de tar bara upp ett skal och retoriken.

- Även om man inte kräver att en labourregering ska omforma samhällets karaktär – vilket jag anser vore ett underligt krav att rikta till Neil Kinnock, det är ytterligare en punkt där jag skiljer mig från de revolutionärer som går in i labour – innebär en GLC/GLEB-strategi att man kräver utrymme och resurser.

- *Allt* i vår erfarenhet pekade hela tiden uppåt. I synnerhet i Storbritannien, där bankerna har ett dominant förhållande till kapitalackumulationsprocessen.

- Vad Hattersley & Co inte förstår är att deras brittiska Enterprise Board och deras nationella investeringsbank bara kan göra vad de vill att de skall göra genom att bryta Citys makt i dess helhet – och det vill de inte, slutar John Palmer.

Ett tredje perspektiv får jag av Irene Bruegel som har erfarenhet både från kvinnorörelsen, den revolutionära vänstern och arbete tillsammans med *shop stewards* i industrin, ovanpå en akademisk utbildning som ekonom. Den bredden gör att hon kan peka på de motsägelser som fanns i I&Es arbete.

- Vår kritik av retoriken kring 'att omstrukturera för arbetet' var att begreppet är nästan tomt. Vilket arbete är det vi restrukturerar för, på vilken grundval? Vilken slags arbetarrörelse menar vi? Där blev det en stor diskussion om fackföreningarna och kvinnorna.

GLCs linje var att de inte skulle ta jobb från andra orter där arbetarna var organiserade. Däremot gynnade man hellre arbetstillfällen för fackligt anslutna i London än på nya industriorter utan fackföreningar.

Fast är det så säkert, frågar Irene Bruegel, att man bör försöka ”rädda grafiska jobb för män i London och hindra att de går till kvinnor i Swindon”?

- Vad vi *borde* göra är att se till att kvinnorna i Swindon får ordentligt betalt. Vad man utgår ifrån är alltid att de enda som kan organisera sig är de män som redan är organiserade.

⁴ Han hänvisar här till sin artikel; Palmer (1986).

Hon säger att det går att satsa pengar också på att stödja ny organisering och att – som kvinnoforskare visat – traditionella, manligt dominerade fackföreningar ofta bygger inte bara på en föråldrad teknik, utan också på en uppfattning om yrkesskicklighet och om ”familjeförsörjarlön” som utestängt kvinnliga arbetare.

- I varje konkret strid måste man försvara det som finns. Men det är inte tillräckligt för att man ska vara socialist. Man måste faktiskt också säga att de här organisationsformerna ska ändras.

- Det viktiga är vem som kontrollerar hur förändringen går till.

Men mycket av *London Industrial Strategy* handlar ju om hur man kan använda den mest moderna tekniken, som i möbelindustrin, och samtidigt...

- Men det finns inget samband mellan det som står i LIS och vad GLEB gjorde! utbrister Irene. Och arbetet med möbelindustrin var det minst socialistiska av alltihop. Det är där tanken att man skulle ingripa för att 'kapitalisterna inte vet sitt eget bästa' är starkast.

I olika kapitel i LIS finns olika politik. Några, som hennes eget om kontorsarbete, handlar om sektorer dit inga GLEB-pengar gick.

- Det finns en lucka mellan teorin, i den mån det finns en teori, och det som faktiskt hände. Det är en efterrationalisering när de försöker få det att verka som en helhet. Det är inget underkännande av GLEB och GLC. bene Bruegel vet att jag fått veta mycket om det positiva de utträttade. Hennes kritik visar att allt har flera sidor och att ett okritiskt anammande inte leder framåt.

- Man måste ta tanken om att visa att det finns ett alternativ på allvar. Man måste försöka ge människor känslan att det fanns något som var möjligt, som man kunde organisera sig för.

- Men en massa arbetare satsade en massa energi och vilja på att arbeta med GLEB för att rädda sina jobb, bara för att se dem försvinna efter kanske ett år. På ett plan kan man säga att 'de visade att de kan, att de inte behöver acceptera kapitalets diktat'. Men jag vet inte i vilken mån sådana erfarenheter faktiskt bygger upp ett medvetande om vad som är möjligt, och i vilken mån det bara slår ännu en spik i kistan.

Inga framgångar är bestående under kapitalismen, frågan är vad som finns kvar efteråt.

- Men man måste diskutera vad det inneburit för människors syn på socialismens möjlighet. Det kan inte tas för givet. Vi känner båda till GLEB-företag där arbetarna gått med på lönesänkningar för att inte andra företag ska konkurrera ut deras.

- De lär sig något om systemets natur, men de är också tvungna att göra den sortens kompromisser, säger Irene Bruegel. Och det är delvis därför som arbetarrörelsens högerflygel faktiskt är ganska positiv till sådana former av medbestämmande.

Men om människor såg att 'vi kan inte höja lönerna för de andra företagen knäcker fackföreningar och underbetalar sina anställda'?

- Ja, svarar Irene, men du kan inget göra åt de andra företagen, vad du kan göra något åt är dina egna arbetare.

- Jag försökte starta ett kooperativ av maskinskrivare för att ta över arbete som inhoppare, och ett städkooperativ. Fackföreningarna var emot det, de hävdade att 'vi vill inte att kooperativ ska ta över vårt arbete lika lite som andra kapitalistiska företag'.

- Så det försöket att starta kooperativ på nya områden med fackligt organiserade arbetare i stället för den sorts arbetskraft som faktiskt används, det motarbetades av fackföreningarna. Båda sidor hade giltiga argument!

- Då man inte kontrollerar systemet kan man bara göra små saker som med nödvändighet är

motsägelsefulla. Jag följer inte renlighets-linjen att därför att det är motsägelsefullt ska man inte göra det. För jag tycker att det är viktigt just att lära sig vad som går att göra och faktiskt föra människor igenom den erfarenheten.

- Men väldigt ofta så höjer man inte medvetandet just för att man försöker visa att 'titta vi har gjort det och det fungerar'.

Att GLEB räddat jobb *är* positivt, säger Irene Bruegel.

- Det är därför jag inte är någon renlighetsivrare.

- Men vi säger olika saker med olika ändar av munnen: 'Det här är ingen lösning' säger vi till de medvetna arbetarna. Till världen i allmänhet säger vi att 'detta är vägen framåt'. Men vi säger också att 'det här är vägen framåt' till arbetarna.

Frihet, jämlikhet och syskonskap

14. Den första kvinnokommittén i Storbritannien

I enlighet med sitt vallöfte inrättade GLC en kommitté för etniska minoriteter. Valerie Wise, som då var vice-ordförande i Industry & Employment-kommittén, föreslog att man också skulle starta en kvinnokommitté. Tanken hade väckts bland en grupp socialistiska feminister och fackligt aktiva kvinnor som Val Wise kontaktat. Redan det var omvälvande:

- Det var enormt, berättade Irene Bruegel, som var med i gruppen. För första gången i våra liv blev vi tillfrågade hur verkliga pengar och resurser skulle användas för kvinnor. De flesta av oss hade aldrig varit i County Hall förut och nu visades vi in i ett rum med ekkädda väggar, tillfrågades om våra synpunkter och serverades te av en manlig tea-lady – den enda mannen som var närvarande.

Det gällde inte bara att klistra in några 'kvinnokrav' som tillägg till ett redan färdigt program utan ”att skriva om dagordningen för GLCs sysselsättningspolitik... att gå in på det sätt arbetet – både det betalda och det obetalda – skulle organiseras”.

Förslaget fick helhjärtat stöd från Ken Livingstone, ett stöd som verkligen behövdes i den patriarkala struktur GLC utgjorde.¹

Inget GLC gjort ”orsakade en sådan syndaflod av hat och löje som upprättandet av en kvinnokommitté”, skrev Livingstone senare.² Till och med inom den egna partigruppen fanns en minoritet som försökte 'underminera' kommittén med ”en ständig ström av invändningar”. Några av de argaste motståndarna var kvinnor från partiets högerflygel.

När jag intervjuade Val Wise 1982 berättade hon glatt och ivrigt om att kvinnokommittén var på väg att sättas upp – den första i någon brittisk kommunal myndighet någonsin. I slutet av 1983 möttes vi igen.

Du berättade lite om kvinnokommittén förra gången. Du var mycket entusiastisk...

- Jag är entusiastisk, svarade Valerie, ännu mer. Det faktum att det nu finns kvinnokommittéer inte bara i GLC utan i delar av London, i andra delar av England och i Skottland. Och det var vi som satte igång det!

- Det är viktigt att ha kvinnokommittéer i en lokal myndighet, därför att det är ett viktigt sätt att påverka andra delar av dess verksamhet. Kvinnokommittén ”håller ett öga på alla GLCs kommittéer”, säger Val.

- Vi tillför ett kvinnoperspektiv till politik som normalt ignorerar kvinnor och det är ett skäl till att ha en kvinnokommitté. Varje handläggare som lägger fram en rapport för någon av GLCs kommittéer måste skriva ett avsnitt som talar om vad den rapporten innebär för kvinnor.

- Jag tror att folk, även fullmäktigemedlemmarna, blivit allmänt mer medvetna om kvinnors behov, för de vet att om de inte tänker på det så slår vi ner på dem som ett ton tegel!

Kvinnokommittén genomförde också utåtriktade kampanjer. En av de som förlöjligades mest i pressen gällde sexistisk reklam i tunnelbanan. Högerpressen tyckte det var fånigt men

¹ I den nyvalda labourgruppen ingick bara nio kvinnor. Det motsvarade det dåvarande nationella genomsnittet – 17 procent av brittiska kommunfullmäktigemedlemmar var kvinnor, fyra (!) procent av Underhuset. I 1987 års val ökade andelen till 6,3 procent.

² *Guardian* 21/9 -84.

hundratals kvinnor hörde av sig till kvinnokommittén med exempel på osmaklig reklam. London Transport tog fasta på kritiken. De värsta affischerna, de som fått mig att kippa efter andan av ilska åren före 1983, försvann. Man ser till exempel inte längre nedre halvan av en kvinna med kort, slitsad kjol gå förbi ett enormt, suddigt mansansikte som sneglar lystet efter hennes ben – vilka är iförda strumpbyxor med varunamnet *rapist* (våldtäktsman).

Det var förstås roligare att skriva spydiga artiklar om ”manshatare” och ”glädjeförstörare” än att ägna samma uppmärksamhet åt kampanjer för att rädda Londons sista kvinnostyrda kvinnosjukhus, eller för att nå kvinnor med information om deras sociala rättigheter med material även på invandrarpråk och i blindskrift. En rapport om kvinnor i fängelse, däremot, avslöjade så upprörande missförhållanden att debatten för en gångs skull kom att handla om sakfrågan.

Det var mer kontroversiellt med material om att lesbiska kvinnor borde ha samma rätt till vårdnaden om sina barn som andra mödrar och samma rätt att visa sig med den de älskar på samma villkor som heterosexuella, det vill säga utan att förolämpas, misshandlas eller förlora jobbet.

Liksom andra delar av GLC skulle kvinnokommittén inte bara göra saker själv utan också samarbeta med och stödja ideella projekt och grupper ute i samhället. Kvinnorörelsen var allt annat än van vid att få något till skänks från en myndighet och nyheten mottogs med en viss skepsis.

Men behoven, möjligheten att använda medlen till viktiga saker, var enorma. Under åren 1982 – 86 gavs nära 1 000 bidrag på över 300 miljoner kronor till ideella kvinnoorganisationer och barntillsynsprojekt. Strax under hälften av bidragen gällde barntillsyn. Andra bidrag gick till hus för misshandlade kvinnor, både till medicinsk rådgivning och självhjälpsgrupper för kvinnor och till kampanjer mot nedskärningar i den offentliga sjukvården eller till rådgivningscentra som hjälper kvinnor att ta tillvara sina juridiska och sociala rättigheter.³

En fjärdedel ungefär gick till projekt för svarta kvinnor och andra etniska minoriteter. Några grupper för lesbiska kvinnor (varav en del svarta) fick också pengar. Bidragen från kvinnokommittén skapade nära 1 000 arbetstillfällen det sista året. De flesta var inom barntillsynsprojekten.⁴

GLC ställde krav på de daghem de gav pengar, på personaltäthet och anställningsvillkor och på anti-rasistisk inriktning. Många av de daghem GLC stödde var helt eller delvis föräldra-styrda

Marion Koszak, som arbetar för *National Childcare Campaign*, är överens med kvinnokommittén om vikten av att bygga upp en anti-rasistisk medvetenhet, oavsett var daghemmet råkar ligga.

- Anti-rasism är inte bara något för svarta, säger Marion. Det handlar inte om att vita ska vara 'snälla' mot svarta utan om en förståelse som är till nytta för vita också.

- Anti-sexism är svårare för ingen vet riktigt vad det innebär om det handlar om könsroller, eller utrustning eller föräldraskap.

Marion visar mig också runt i Wesley House där NCC har sina lokaler – tack vare GLC. Här, på Kingsway i Holbom i centrala London håller ett kvinnohus på att växa fram. Kommittén köpte sjuvåningshuset med 2 000 m² golvyta, där det funnits daghem för arbetande mödrar sedan 1912 och en stor samlingsal där både suffragetterna och 40-talets fredsrörelse haft

³ Siffrorna hämtade ur en historik utgiven av kvinnokommittén inför avskaffandet av GLC. Det anges inte om projekt som fått bidrag under flera budgetår räknas på nytt varje gång, men av siffrorna framgår att så är fallet. Det är alltså inte 500 olika daghem osv.

⁴ Brittiska barn börjar skolan vid fem år och det är mycket ont om heltidsdagis för förskolebarn.

möten.

Den kvinnliga arkitekt från GLC som arbetade med ombyggnaden hade ett gott samarbete med kvinnokommittén och kvinnorna i huset, men den myndighet regeringen tillsatt för att avveckla GLCs verksamhet ersatte henne demonstrativt med en man.

Kvinnohus kommer det att förbli – åtminstone i sju år. Så länge gäller de kontrakt GLC gjorde upp. Här finns några kvinnoorganisationers kontor, två fackföreningsstödda personaldaghem och en uppsjö av lokaler och möjligheter, till förfogande för låg hyra för Londons kvinnor (och besökande). Alla utrymmen utformades så att de är tillgängliga för handikappade kvinnor.

Som andra nämnder fick kvinnokommittén en avdelning, eller förvaltning inom GLC, *Women's Committee Support Unit* (WCSU). Efterhand växte den till nära 100 anställda. Shirley Andrew, som jag intervjuar efter nedläggningen av GLC, var chef för enheten, tillsammans med en annan kvinna.

Nu leder hon avdelningen för kvinnofrågor inom *London Strategic Policy Unit* (se kapitel 19), en institution som ett antal *labour-boroughs* startat för att fortsätta delar av GLCs arbete. Från det höga huset invid Vauxhall Bridge ser man ut över Themsen – och för tillfället över en grävmaskin med en ljudvolym som gör min bandspelare obrukbar.

Shirley Andrew hade ansvaret för bidragen till kvinnogrupper. Hon säger att eftersom ingen tidigare hade prioriterat stöd till kvinnogrupper var det inte heller någon som visste hur stora behov de hade.

De enda som var kända var en del feministiska grupper, säger Shirley Andrew, och traditionella, etablerade kvinnoorganisationer. Men det visade sig att det fanns en mängd grupper som inte tillhörde dessa två kategorier och som inte fick pengar från någon alls.

Även när det gäller saker som inte sågs som kvinnofrågor var det kvinnor som gjorde allt slitjobbet i föreningslivet.

- Kvinnor förväntades göra en massa ideellt arbete gratis. Det ingår i uppfattningen att kvinnor inte försörjer sig själva utan är en del av en familjestruktur och allt de gör utanför den gör de antingen ideellt eller för nålpenningar.

- Vi sprängde verkligen hål på den myten och det var en viktig sak som GLCs kvinnokommitté uträttade.

Efterhand lärde de sig att många grupper behövde hjälp att göra en realistisk budget. Eftersom de varit vana att jobba med så små medel underskattade de kostnaderna för utvidgad verksamhet och anställd personal. Tvärt emot andra anslagsgivare gav kvinnokommittén ibland större bidrag än vad som begärts.

Det gällde inte bara att avgöra vem som skulle få hur mycket pengar utan också att övervaka hur de användes. Kvinnoenheten inom GLC utvecklade en ny form av sådan granskning, säger Shirley Andrew. Det gällde inte bara den ekonomiska revision som alla bidragsgivande myndigheter utför utan också ”särskild, stödjande granskning för kvinnogrupper.” Bland det viktigaste var att se till ”att så många kvinnor i London som möjligt” hade nytta av verksamheten.

När grupper skulle ha ny- eller ombyggda lokaler samarbetade WCSU med två kooperativ av kvinnliga arkitekter som gjorde byggnaderna tillgängliga för handikappade kvinnor och för kvinnor med småbarn. De gav också råd och ordnade studiekonferenser för kvinnogrupperna om hur man kunde driva anti-rasistisk politik och en politik som inte stängde ute lesbiska kvinnor.

- Det var mycket viktigt att göra klart att vi inte uppträdde som poliser utan försiktigt

uppmuntrade och hjälpte grupper att vara anti-sexistiska och anti-rasistiska, säger Shirley Andrew.

Shirley Andrew säger att de allra flesta av de cirka 500 grupper de arbetade med uppskattade jämställdhetspolitiken. Det var några få som var ”mycket envisa”. Däremot var det många grupper som var osäkra på hur den skulle omsättas i praktiken.

Den osäkerheten kommer fram i intervjuer med kvinnor som fått bidrag från kvinno-kommittén. En del är odelat positiva, andra tycker att principen var bra men att den tillämpades med för lite hänsyn till de omständigheter varje grupp arbetade under. Andra anser att det lades alldeles för stor tonvikt på hur många från eftersatta grupper som satt i styrelser och hur snabbt det antalet ökade. Flera klagar också över den mängd papper som skulle fyllas i, de massor av komplicerade frågor som skulle besvaras.

Shirley Andrew verkar inte acceptera den kritiken.

- Majoriteten av kvinnoorganisationer var glada att vi fanns, svarta kvinnor och andra vars problem inte togs upp av kvinnorörelsen, säger hon. Men genom att det fanns så pass många svarta kvinnor inom enheten kunde svarta kvinnogrupper åtminstone få ett rättvist bemötande. De hade annars större skäl att vara misstänksamma än de vita feministgrupperna.

Shirley Andrew förklarar också att det förekom problem med rasism inom avdelningen – ”som överallt i ett rasistiskt samhälle” – och nämner de motsättningar som skakade om kvinnokommittén under 1984, läckte ut till massmedia och resulterade i att den dåvarande chefen för enheten hastigt fick sluta (med ett rundligt tilltaget avgångsvederlag) utan att väl någon utomstående egentligen fick klarhet i vad som skett och varför. Två och ett halvt år efteråt är frågan fortfarande mycket, mycket känslig. Shirley Andrew säger i förbigående att det var ”mycket svåra tider” under hennes föregångare på chefsposten.

Ändå var kvinnoenheten det första ställe hon sökt jobb på i Storbritannien och blivit bemött i enlighet med sina kvalifikationer. Annars handlar det ofta om att ha rätt kontakter, vilket missgynnar svarta. GLC-byråkratin var genomsyrad av rasistiska attityder. Som den enda svarta kvinnan i så hög ställning betraktades hon som ”ett konstigt djur” när alla avdelningschefer hade sammanträde, berättar Shirley Andrew.

Shirley Andrew säger att det var en situation som man måste vara stark för att orka med. Att hon klarade av det berodde mycket på att hon kommer från en annan bakgrund än den brittiska, från Västindien.

- Där kände jag att jag borde befinna mig på toppen och ingen annanstans.

I Västindien hade hon aldrig tyckt att det var naturligt att någon skulle ha företräde framför henne på grund av kön eller hudfärg

Jag hajar till när hon talar om 'toppen' – för den stora majoriteten av kvinnor (och de flesta män) är det ju aldrig frågan om att nå samhällets topp. Det räcker inte att kvinnor har samma chans att slå sig fram och upp som män, om några privilegierade finns på toppen och de många på klasssamhällets botten.

Det brittiska klasssystemet är unikt, svarar Shirley Andrew. I Västindien är det inte alls så. Där går skiljelinjerna mellan människor med mer eller mindre utbildning, inte efter deras ursprung. Och även de fattigaste hävdar sin värdighet.

Tre år tidigare frågade jag Valerie Wise om det inte var ett problem i deras arbete att de kvinnor som startar grupper och som är mest aktiva i kvinnorörelsen oftast är de som har lättast att tala för sin sak.

- Ganska många av de grupper som vi ger bidrag till arbetar med barntillsyn och många av dem är arbetarklass, svarade Valerie, till exempel verksamhet för mödrar och småbarn i ett

kommunalägt bostadsområde.

- Du kan inte sätta etiketten 'medelklass' på alla de här grupperna, det är de inte. Många av dem är arbetarkvinnor som försöker sätta upp ett daghem eller en lekskola eller ett leksaksbibliotek.

När jag intervjuar henne igen, 1986, talar vi förstås om jämställdhetspolitiken (*equal opportunities*).

- Den gällde inte bara etniska minoriteter, säger Valerie utan också lesbiska kvinnor och kvinnor med handikapp och äldre kvinnor, och jag tror att den var viktig. Det är en anklagelse som alltid riktas mot alla kvinnokommittéer, att de bara sörjer för medelklasskvinnor som kan tala för sig. Det här var till för att visa att vi inte var det, att vi var angelägna om att projekten skulle vara tillgängliga för alla sorters kvinnor.

Men det här löser inte automatiskt problemet om det gäller medelklass- eller arbetarklasskvinnor. En jämställdhetspolitik för svarta och lesbiska kvinnor betyder inte nödvändigtvis att ...

- De flesta svarta kvinnor i London är arbetarklasskvinnor, säger Valerie Wise, irriterat. Det finns inte egentligen något skikt av svarta medelklasskvinnor. De är den fattigaste delen av befolkningen. Det visar all statistik.

- Jag tror att jämlikhetsgranskningen faktiskt spelar en viktig roll därför att det är de kvinnor som är mest diskriminerade som minst sannolikt deltar i projekt annars.

När Valerie Wise valdes in i GLC hade hon det dubbla 'handikappet', att vara kvinna och att vara ung. Ett handikapp i konservativa ögon, vill säga:

- På ett sätt tycker jag att det är en verklig fördel att vara kvinna, sa Valerie i en av de tidigare intervjuerna. Och jag tror att jag visar att det är möjligt att lägga ett kvinnoperspektiv på allmänna frågor och inte placeras i ett fack 'Valerie sysslar med kvinnosaker'. Jag sysslar med människosaker och tillför en kvinnodimension till människosaker som oftast glöms bort!

Att vara kvinna innebär antagligen att hon är noggrannare, låter saker gå sig mer till sinnes, hon ställer större krav på sig själv och arbetar hårdare än många manliga kollegor. ”Och så säger jag förnuftigare saker än de flesta män!”, lade hon till med ett glatt fniss.

Nu, 1986, är hon mer återhållsam med skämt. Kvinnokommittén och hon personligen har hanterats mycket illa av massmedier som inte känner igen en ironi om man så dänger den i huvudet på dem.

Valerie säger att hon inte varit inblandad i enskilda projekt, utan hellre berättar om arbetet med att påverka övriga GLC.

En glad överraskning var att en av de traditionella avdelningarna, den för planerings- och trafikfrågor, visade sig mycket öppen och villig att samarbeta med kvinnokommittén.

Kommittén gjorde stora enkäter bland kvinnor i London och såg till att resultaten påverkade de instruktioner till kommunerna som GLC kunde utfärda. Praktiska åtgärder gällde framkomlighet för rörelsehindrade och ombyggnad av gångtunnlar, snyggare och säkrare, utan mörka vinklar och hörn.

Fram till 1984 tillhörde även London Transport trafik- och planeringsavdelningens område. I London har mycket färre kvinnor än män körkort. Kvinnor åker delvis på andra tider, det är oftast de som gör inköp och följer barn till skolan. Kvinnokommittén lade fram förslag om hur LTs service skulle ta hänsyn till det. För att minska kvinnors otrygghet, speciellt på kvällar och nätter, införde GLC bättre belysning på stationer och hållplatser, krävde mer personal och att det skulle fortsätta att finnas konduktörer på bussarna.

LT togs ifrån GLC. Men utredningarna och förslagen finns klara om folkvalda politiker någonsin styr kollektivtrafiken i London igen.

- Men, säger Valerie Wise, sedan insåg vi att det inte var tillräckligt att ha en handläggare i kvinnoenheten som arbetade med de frågorna. För att vara riktigt effektiv behövde man ha någon i den avdelning det gällde.

Därför inrättades tre tjänster i planerings- och trafikavdelningen, en för att arbeta för kvinnor, en för etniska minoriteter och en för handikappade. Den som arbetade med kvinnofrågor var ansvarig inför både sin avdelningschef och inför chefen för WCSU.

Det är definitivt något hon skulle rekommendera andra, säger Valerie Wise. Det behövs både jämställdhetsansvariga i de olika avdelningarna och speciella enheter som WCSU och enheten för etniska minoriteter.

Inom själva WCSU, var det möjligt att arbeta mer horisontellt och kollektivt än en traditionell kommunal institution?

- Det var ett av de misstag vi gjorde i kvinnokommittén, säger Valerie med hetta, att vi försökte arbeta på ett kollektivt sätt. Jag tror inte att det är möjligt att ha en liten kollektivistisk ö i ett hav av hierarki.

- Vi försökte minska antalet olika lönegrader. Det kommer jag aldrig mer att förespråka!

Från början placerades chefen för kvinnoenheten i en lägre lönegrad än andra avdelningschefer (till skillnad från chefen för Ethnic Minorities Unit), eftersom den vanliga lönen för avdelningschefer var så ohemult hög. Det visade sig försvåra hennes arbete eftersom resten av byråkratin såg henne över axeln.

Kvinnoenheten fick gå över till ett mer traditionellt arbetssätt.

Själv ogillade Valerie Wise starkt de stora löneklyftorna – om inte annat så tjänade hon själv 6 000 pund om året och hennes avdelningschef 20 000!

- Jag tycker att topplönerna inom GLC var löjliga. Men det borde labourgruppen ha gjort något åt över hela linjen. Inte kvinnokommittén, som hade nog med problem ändå med att få folk att inse att vi inte var en samling tokstollar utan att den dessutom skulle börja ifrågasätta den sortens saker.

Jenny Williams var anställd i kvinnoenheten. Hon höll i upprustningen av Wesley House och hade tidigare arbetat i kvinnogrupper i sin stadsdel, Notting Hill. Hon beskriver hur svårt det var att arbeta ohierarkiskt i GLC.

- Ett klassiskt exempel är när jag gick till arkitektavdelningen för att få något uträttat. Jag arbetade för kvinnokommittén och hade stöd från dess ordförande, men när jag råkade i dispyt med arkitekten om något ringde hon upp min avdelning för att kolla vilken tjänstegrad jag hade! Formellt skulle det inte spelat någon roll, men i praktiken måste den som skulle få någon annan i GLC-byråkratin att uträtta något själv ha högre rang, oavsett på vilken nivå själva beslutet fattats. I en sådan omgivning är det inte lätt att ha en ohierarkisk avdelning.

Både Valerie Wise och Jenny Williams tycks uppfatta frågan om 'arbetsformer' som främst tjänstegrader. För Jenny berättar samtidigt om sådant som jag hoppades höra: att de anställda i avdelningen jobbade i arbetslag och att hennes ansträngde sig mycket för att arbeta kollektivt och stödja varandra.

Hon talar också om vikten av att det finns ett nätverk som ger människor stöd, särskilt i ett arbete som är så kontroversiellt. Hon säger att det var en del av bakgrunden till konflikterna kring rasism i avdelningen.

- Det fanns en sorts dold rasism i kvinnoenheten, men i övriga GLC var den mycket tydlig.

Det fanns en massa ovilja och fientlighet. De svarta kvinnorna kände att det ställdes orealistiska krav på dem och att de inte fick något stöd.

En annan kvinna, aktiv inom vänstern, som hade ett rent kontorsjobb för kvinnoenheten, tyckte däremot att det var "lite av ett svepskäl" när man sa att en enhet inom något som GLC inte kunde ändra sitt arbetssätt. – Den var mycket traditionellt organiserad, som alla andra kommittéer. De försökte inte ändra på det.

Men det var en god anda inom enheten trots de motsättningar som fanns. Hon kritiserar en del av de kvinnor som gick vidare och blev "professionella feminister" för en attityd av "kan jag så kan alla kvinnor", för att de inte riktigt förstod vilka problem vanliga kvinnor har.

Ändå försökte kvinnokommittén öppna sig för 'vanliga kvinnors' synpunkter genom att hålla en mängd offentliga möten i alla kommuner, där kvinnor kunde tala om vilka frågor GLC borde arbeta med. Dessutom adjungerades åtta kvinnor, med rösträtt, till själva kommittén för att ge den större bredd. Fyra kvinnor från etniska minoriteter, en handikappad och en lesbisk kvinna valdes varje år på ett öppet möte. Två till utsågs av den regionala fackliga samorganisationens kvinnokommitté.

Hösten 1983 startades en grupp som skulle ägna sig åt kvinnor på arbetsmarknaden, *Women's Employment Project Team*. Den spände över både kvinnoenheten och Industry & Employment. Valerie Wise säger att gruppen skulle se till "att kvinnor inte glömdes bort i I&E" och även ta upp sådant som gällde de kvinnor som var anställda av GLC eller av företag som GLC köpte varor av.

- Det var en informell struktur som inte hade någon annan makt än övertalningens.

De kvinnor som ville, och förväntades, se till att kvinnors behov fick sin plats i I&E's arbete gavs sällan den tid eller de resurser som de skulle ha behövt. Det förväntades att de skulle övervaka den saken utöver sina ordinarie arbetsuppgifter och det fungerade inte.

Ett av de mycket få praktiska projekt som genomfördes (förutom inom barntillsynen) gällde Westway Laundry, ett kommunalägt tvätteri i Notting Hill som den konservativa kommunen Kensington and Chelsea ville stänga för att det var olönsamt.

De som främst använde sig av tvätteriet var kvinnor i kommunala hyreshus i närheten – de flesta av dem saknade andra tvättmöjligheter och *Westway Laundry* var också ett ställe där de kom ifrån ensamheten i hemmet en stund och träffade andra kvinnor.

En grupp aktiva kvinnor organiserade protester, bland annat en uppvaktning med upphängning av tvättkläder på ett kommunfullmäktigemöte. När Westway skulle stängas tog man över tvätteriet och drev det vidare utan anställda. Ett bidrag från GLC på £ 65 000 gjorde det möjligt att skaffa nya, effektiva och energisparande maskiner (en av de mest aktiva i gruppen arbetar i GLEBs energinätverk. Se kapitel 12). Nu drivs det med frivilliga krafter.

Hyresgäster i ett kommunalägt bostadskomplex i East End, med låginkomstfamiljer, många invandrare och lägenheter för trånga för tvättmaskiner, försökte starta ett liknande kooperativ tvätteri. Det stupade på alla byråkratiska och juridiska formaliteter som låg i vägen för människor utan affärserfarenhet och med bara fritiden till förfogande.

GLC lovade pengar om de kom igång, men gav inte den hjälp som behövts med utbildning i hur man startar kooperativ, om att fylla i formulär, eller göra upp en budget. Det var inte det enda exemplet på att sådant var lika viktigt för ideella föreningar som pengar till verksamheten.

Som nämnts gick GLCs *Greater London Training Board* energiskt in för jämställdhet och anti-rasism i sin yrkesutbildning. De var också mycket öppna för samarbete med fristående kvinnogrupper. Några lokala grupper som fick anslag från GLC ordnar yrkesinriktade kurser

och rådgivning, driver kampanjer för att 'dolt' arbetslösa kvinnor ska registrera sig och arbetar tillsammans med fackföreningar för att nå kvinnor med dåliga arbetsvillkor och informera dem om deras rättigheter.

Mycket av arbetet kom att rikta sig till svarta kvinnor, dubbelt diskriminerade på arbetsmarknaden. Genom sin lokala förankring och genom att kvinnor från etniska minoriteter arbetade i de fristående grupperna kunde de nå dessa kvinnor bättre än GLC eller kommunen och ofta bättre än fackföreningarna. En del fackföreningar uppskattade samarbetet, andra tyckte att det var ett intrång på deras domäner.

Trots WEPT kom frågor om kvinnors arbete, som skar in i både kvinnokommitténs och I&Es ansvarsområden, att lämnas hängande i luften i högre grad än de som var både kvinnoarbete och anti-rasism. I kapitel 16 återkommer vi till de politiska motsättningar som rådde kring olika former av jämställdhetsarbete.

15. Anti-rasism

Shamira Kassam blev 24 år. Hon hade tre barn, och väntade det fjärde. Shamira och barnen Zahir, sex år, Rahim, fem och Alim 14 månader omkom vid en brand i deras hem i East End, sommaren 1985.

Huset de bodde i hade utsatts för attacker två gånger tidigare. En gång hölls brinnande bensin genom brevlådan, den andra upptäckte Shamiras man, Mirza Kassam, att mattan innanför dörren brann. Tredje gången upptäcktes inte branden i tid.

Polisen behandlade fallet som mordbrand men förklarade för pressen att de inte trodde att det rörde sig om rasförföljelse. De fann aldrig de skyldiga.

Ändå var och är överfall mot svarta¹ av asiatiskt eller västindiskt ursprung, långt ifrån ovanliga i Newham, den kommun där familjen Kassam bodde. Vid valet 1983 tog fascisterna i National Front fyra procent av rösterna i Newham South. Huset mitt emot Kassams var nerklottrat med hakkors och rasistiska slagord. Och metoden att släppa in en brinnande trasa eller hälla brinnande bensin genom brevlådan hör till rasisternas beprövade.

Trakasserier, hot, våld och övergrepp mot svarta hade pågått länge då det nya GLC installerades 1981. För svarta människor var polisen inte något betryggande skydd. Tvärtom betraktar många svarta ungdomar London-polisen, Metropolitan Police, som en fiendlig styrka från vilken man ständigt kan befara trakasserier. Av 24 000 poliser i Met var 141 svarta. 1986 hade antalet ökat till 356.²

Svarta ungdomar berättar hur de ständigt stoppas, visiteras eller får sitta i timmar på en polisstation på lösa misstankar, till ackompanjemang av rasistiska skällsord.

Vreden mot polisen blandades med frustrationen hos arbetslösa unga människor i Londons fattigaste områden. Strax innan GLC-valen i maj exploderade blandningen i Brixton, en del av Lambeth. Under sommaren fortsatte stridigheterna mellan polis i kravallutrustning (utprovad i Nordirland) och ungdomar, främst men inte enbart, svarta. När ordföranden i GLCs nystartade poliskommitté, den svarte advokaten Paul Boateng, förklarade att Met var fullspäckat med rasism fick pressen ytterligare en anledning att förfasa sig över GLC.

Från polisens sida nekade man till anklagelserna för rasism.

- Ingen har gjort mer för relationerna mellan raserna i det här landet än poliskåren, sa Jim Jardine, ordförande i *Police Federation* (Polisförbundet). Polisförbundet har använt tusentals pund på att organisera seminarier om rasrelationer, så vi har gjort vår del.

Jag intervjuade Mr Jardine våren -82 då Polisförbundet drev en annonskampanj för dödsstraffets återinförande. Mr Jardine var mycket jovialisk, sa till sin sekreterare om en kopp te ”för den unga damen”. Att 'den unga damen' fick problem med tekniken (sin bandspelare) gjorde honom bara vänligare.

Att det inte har gått att rekrytera fler svarta poliser i London beror på människor som avsiktligt rackar ner på polisen för att skapa problem. Han kan inte utesluta att det finns enstaka rasister i poliskåren, som i samhället i övrigt.

- Men om man upptäcker att en polis är rasist avlägsnar man honom mycket snabbt ur poliskåren

Under de följande fem åren skulle GLCs poliskommitté och dess tjänstemän samla in

¹ Jag använder ordet 'svart' för människor av afrikanskt, västindiskt och sydasiatiskt (indiskt, pakistanskt eller bangladeshiskt) ursprung. Den gemensamma beteckningen har, under senare år, blivit ett uttryck för växande enighet mellan dessa etniska grupper och motstånd mot det förtryck de gemensamt utsätts för.

² *State Research Bulletin* 25/1981, *City Limits* 9/4 1982 respektive *Guardian* 20/4 1987.

vittnesmål och ge hjälp och rådgivning till människor som utsattes för rasistiska attacker, ge bidrag på £ 8 miljoner till grupper som arbetade mot polisövergrepp av olika slag och verka för att allmänheten skulle få mer insyn i och valda politiker mer inflytande över polisen.

En enhet arbetade med brottsförebyggande metoder, för att öka människors trygghet, på gatorna och i hemmen. Speciellt tog man upp hur polisen hanterade brott mot kvinnor och immigrationsmyndigheternas sätt att behandla svarta kvinnor. Kommittén gav ut en tidning *Policing London* med sex nummer om året och en upplaga på 50 000.

Hade det de publicerade någon effekt?

- Det har haft betydelse på så vis att det stött den syn på polisen som svarta haft i 30 år och ingen trott på, svarade Degraft Nunoo, medlem i tjänstemannafacket NALGO och aktiv i dess anti-rasistiska arbete.

- Det har givit dem lite självförtroende, deras röst börjar nå fram.

Ungefär 15 procent av Londons befolkning härstammar från Samväldesländerna och Pakistan. I kommuner, som Brent, Haringey, och Hackney är det mer än en fjärdedel. Bland människor av sydasiatiskt ursprung är arbetslösheten 1 1/2 gång så hög som genomsnittet, bland västindier dubbelt så hög. Båda grupperna bor oftare i trånga eller omoderna bostäder än vita.³ Svarta är kraftigt underrepresenterade i kommunala församlingar och det dröjde till 1987 innan London fick någon enda svart MP.⁴

Våren 1981 inrättade GLC en kommitté för etniska minoriteter. Ken Livingstone blev ordförande för att markera dess betydelse. Under loppet av 1982 byggdes en avdelning, *Ethnic Minorities Unit*, upp.

En viktig del av arbetet var konsultation, det vill säga att ta in synpunkter och önskemål från de etniska minoritetsgrupperna själva. Det skedde genom de olika befolkningsgruppernas organisationer och genom att organisera konferenser och studiedagar i County Hall. Något som aldrig riktigt löstes var avvägningen mellan att å ena sidan få stor bredd i konsultationerna, å andra sidan hålla antalet deltagare på en nivå där det gick att få något gjort.

EMU fördelade bidrag till fristående föreningar, samtidigt som ett team av tjänstemän arbetade med speciella grupper som flyktingar, irländare, icke-bofasta (*travellers*) etc. En person höll kontakt med kommunerna. Andra arbetade med den stora kampanj som startade med en konsert med Stevie Wonder och 30 000 åhörare och fortsatte hela "Antirasist-året 1984" med festivaler, utställningar, studiedagar, filmer och pamfletter.

Till slut hade enheten cirka 70 medarbetare, berättar Richard Seager som varit anställd inom EMU. Liksom kvinnokommittén hade den rätt att granska alla rapporter som gjordes för andra kommittéer.

Om man lägger ihop de bidrag till ideella organisationer som EMU självt fördelade och de från andra avdelningar, uppskattar Richard Seager att bortåt 8-9 miljoner pund gavs till svartas och etniska minoriteters organisationer. Att administrera det blev en stor del av verksamheten.

- Bidragen var viktiga men ibland såg det ut som om svansen viftade med hunden. Även om vi varje år tog fram kriterier för vem som skulle få bidrag och vem som inte skulle få det så var vi verkligen mycket beroende av vem som ansökte.

³ Siffrorna från *London Labour Plan*, GLC 1986. Enligt *National Dwelling and Housing Survey* från 1977/78 var 6 procent av de vita hushållen trångbodda, 18 procent av de västindiska och 27 procent av de asiatiska. (Ur *The GLC's work to assist Ethnic Minorities. GLC 1983*).

⁴ En av de tre som valdes in i juni 1987 var Paul Boateng, som varit ordförande i GLCs poliskommitté.

De försökte få de övriga avdelningarna, som personalavdelningen, att ta ansvar för det anti-rasistiska arbetet på sina områden.

- En fara med rasjämlighetsarbete är att det överlämnas till enbart ras jämlikhetsenheten.
- Vi visste också att vi hade politiskt stöd på högsta nivån i GLC och därför kunde få saker gjorda. Det stödet hade inte kvinnoenheten förrän de sista två åren eller så.
- Man kan se i rapporter från labourgruppens möten att till slut var kvinnokommittén den som förlöjligades av medlemmar i labourgruppen. Cyniskt sett var det till fördel för oss. Genom att de fick skiten på sig klarade vi oss undan. Det är ett sorgligt faktum.

Men också EMU mötte ibland motstånd inom labourgruppen och kritik från de konservativa och från pressen för sin bidragsgivning.

- Pressen ansträngde sig för att leta rätt på obskyra organisationer, som GLC gav pengar, vars namn lät underliga, utan att alls undersöka vad de gjorde, varför de fått pengar.

Richard Seager säger att de ställde hårdare krav på redovisning och bokföring från organisationer än vad som görs för statliga bidrag. Han nämner en grupp rastafarianer som fick bidrag och som pressen ”förlöjligade extra mycket”.

- De utförde ett mycket värdefullt socialt rådgivningsarbete för människor som var nästan helt utestängda från samhället. Men bilden i pressen var av en liten grupp människor med *dreadlocks* och underliga mössor som rökte *ganja* och misshandlade gamla damer och poliser på gatorna.

Kvinnoenheten fick granska kvinnogrupper som mest bestod av vita kvinnor för att se om de var anti-rasistiska. Gällde motsvarande för er, att granska etniska organisationer vad gäller anti-sexism?

- Såvitt jag vet så sa vi inte till några grupper att vi kan inte ge er bidrag för att ni inte är... Jag är säker på att det fanns många som inte var det. I slutändan tror jag att våra tjänstemän tyckte att det allmänna arbetet var viktigare än det anti-sexistiska arbetet precis som i andra enheter det anti-sexistiska arbetet ibland var viktigare än det anti-rasistiska. Så det fanns organisationer som fick bidrag som idealt sett inte borde ha fått det.

De gav aldrig bidrag för rent religiösa aktiviteter, säger Richard Seager, däremot till grupper med religiös bakgrund för att uträdda, till exempel, socialt arbete.

En stor del av de få bostadshus GLC hade kvar låg i Tower Hamlets i East End. En undersökning som GLC gjorde om rasistiska övergrepp⁵ ger en förfärande dokumentation av rasism i Tower Hamlets, av hur familjer från Bangladesh trängs ihop i de sämsta bostäderna, av hur tegelstenar slängs in genom fönster, av glåpord och misshandel, kvinnor som inte vågar gå och handla, barn som inte får leka ute för att de blir angripna av vita ungdomar – och om hur allt detta genom åren mötts av likgiltighet och bortförklaringar från polisen, kommunen och GLCs bostadsavdelning.

Därför organiserades gruppen *Race and Housing Action Team*, i Tower Hamlets, med bas i bostadsavdelningen och en grupp som tog upp frågor om rasistiska trakasserier i bostadsområdena. Där ingick ett 20-tal personer från lokala grupper och den leddes av en labourpolitiker i GLC.

Det påverkade den syn människor i området hade på GLC.

- De började inse att åtminstone inom vissa delar av GLC fanns det människor som menade vad de sa. Vi var beredda att vara öppna och förse organisationerna med den information de behövde. Och i synnerhet var vi beredda att agera mot rasistiskt våld. Genom en process som

⁵ *Racial Harassment in London*, publicerad 1984.

tog två år ungefär satte vi upp en grupp som var bland det viktigaste vi gjorde överhuvudtaget, en grupp som hade verkligt inflytande över besluten.

- Vi började bryta upp den misstro som fanns. Inte helt, men tillräckligt för att folk skulle arbeta med oss snarare än mot oss.

Till att börja med bjöd de in de organisationer som de själva kände till, men efterhand sökte sig också andra grupper till dem. Det är ingen massrörelse, säger Richard Seager. Men mötena lockade ändå tusentals människor.

Ett nyckelbegrepp blev efterhand termen "institutionaliserad rasism", alla de outtalade antaganden, etablerade procedurer och mer eller mindre dolda fördomar som innebär att etniska minoriteter hamnar längst ner på stegen som arbetsökande, i bostadskön, i skolorna, i politiken och fackföreningarna, trots formellt lika rättigheter. När det gäller till exempel immigrationslagarna är rasismen knappt ens dold.

Regeringen och högerpressen kan spela på rasistiska stämningar. Kort efter att jag talat med Richard Seager, i oktober 1986, infördes visumtvång för medborgare i bland annat Bangladesh. Att söka visum kan vara dyrt och tidsödande, särskilt för de som har långa resor till huvudstaden och brittiska ambassaden. Därför kom, naturligtvis, långt fler resande än vanligt alldeles innan bestämmelsen trädde i kraft.

Inga förberedelser hade gjorts och kaos utbröt i passkontrollerna, med tusentals väntande passagerare. Tidningen *Sun* visste med säkerhet att alla dessa tusenden bluffade då de sa att de skulle hälsa på släkt i Storbritannien. "Lögnarna" vrålade förstasidesrubriken. En annan tabloid skrev att "Förr i tiden skulle en sådan invasion ha mötts med vapen i hand på våra stränder."

"Regeringen vill ta poäng inför valet nästa år", sa vänstern och önskade att GLCs resurser funnits kvar för att bemöta hysterin. Valkampanjen ett halvår senare besannade farhågorna.

Vid samma tid, hösten 1986, talade Unmesh Desai, aktiv i den antirasistiska gruppen *Newham Monitoring Project*, om vad GLC hade betytt.

- Under åren 1981-85 visade GLC människor ganska väl vad rasism är för något, säger Unmesh Desai. De kanske inte gjorde så mycket för att konfrontera den, men de öppnade folks ögon, de fick folk att diskutera frågan.

- De var definitivt bättre än labourkommuner som Newham på det sättet att de var mycket nyskapande och fantasifulla i sin jämställdhetspolitik, med sina krav på företag och sina bidrag till fristående grupper. De gjorde många bra saker för folk i London.

Newham Monitoring Project startade 1980 och består av lokala svarta organisationer, invandrargrupper, invandraranbeterare och vita antirasister. De hjälper människor som utsatts för rasism, driver kampanjer kring skol- och bostadsfrågor och informerar svarta människor om deras medborgerliga rättigheter.

Unmesh beskriver den som en av de "mycket dynamiska gräsrotsgrupper" runt om i London som kan bli kärnan i en anti-rasistisk massrörelse.

De senaste åren har sett en växande självkänsla hos svarta ungdomar.

De är födda i Storbritannien och accepterar inte att behandlas som andra klassens medborgare.

- I områden där den svarta befolkningen är stark och välorganiserad växer inställningen att vi tar inte emot mer rasistiska attacker och polistrakasserier, säger Unmesh Desai.

NMP har kunnat anställa Unmesh och två till, tack vare bidrag från GLC. Nu när GLC lagts ner så har de fått lika mycket av kommunen. Han tror inte att den skulle givit dem något om inte GLC gjort det först. Inom labour har frågor om rasism och anti-rasism kommit mer i

fokus genom de svarta sektioner som bildats i partiet och som i mycket är barn av samma tid och samma sociala förändringar som GLC. De flesta strömningarna inom vänstern – dock ej *Militant*-tendensen – stöder de svarta sektionerna medan partiledningen och högern är emot dem.

Men sektionerna som sådana verkar inte stå för en radikal vänsterpolitik?

- Nej, svarar Ken Livingstone, det är en mycket bred organisation. Den har radikaliserats av Kinnocks förstökelse.

Varför accepteras de då inte?

- För att vita människor i Storbritannien är rädda för svarta människor, säger Livingstone. Folk inom labour vill inte erkänna att vi haft del i att utöva en rasistisk politik under de senaste 20-25 åren. Det viktiga med GLC var att i och med att vi satte upp kommittén för etniska minoriteter så medgav vi att varje vit person är rasistisk och att institutionaliserad rasism påverkar varje del av tillvaron i Storbritannien.

- Tidigare hade labourpartiet muttrat om att otäcka rasister måste hindras. Det var ett individuellt problem, att någon otäcking gick med i National Front eller att saker kunde ske genom försummelse. Labour godtog inte begreppet institutionaliserad rasism.

En av de svarta sektionernas främsta företrädare är Bernie Grant. Grant blev känd då han, som ledare för kommunfullmäktige i Haringey, solidariserade sig med de ungdomar som drabbade samman med polisen hösten 1985. En medelålders svart kvinna, i kvarteret Broadwater Farm i Tottenham, i Haringey, hade dött av en hjärtattack då beväpnad polis trängt in i hennes hem på jakt efter en av hennes söner. En polis dödades i konfrontationerna.

Trots ursinnet mot Grant i pressen vann labour ökad majoritet i Haringey i kommunalvalen 1986. Året efter blev Grant invald i parlamentet, men med en drastiskt minskad labourmajoritet efter en hätsk presskampanj mot honom och med klara rasistiska undertoner i valrörelsen.

Jag har undrat om GLCs anti-rasistiska politik startade något nytt, eller om det var något som redan höll på att hända som GLC tog fasta på, och arbetade vidare med? Det kanske är en hönan-och-ägget fråga?

Båda delarna fanns med, säger Bernie Grant. Idéerna hade funnits hos den svarta befolkningen.

- Problemet var att på grund av rasism ville många kommuner inte acceptera att svarta kunde ha bra idéer och ville inte anförtro dem medel.

Vad GLC gjorde var att tro på människors förmåga och goda vilja.

- De gjorde det möjligt för idéer att komma fram. Och genom att acceptera dessa idéer och starta dessa nya projekt med fristående organisationer och bland svarta och etniska minoriteter så kunde tjänstemännen på GLC som såg projekten utveckla sina egna idéer, ibland i en utsträckning som de inte ens själva trott att de skulle kunna.

Det nyskapande kom från båda håll, ”så vi hade faktiskt en hönan-och-ägget situation”.

16. Syskon, kamrater

Kunde GLC göra något för den svarta arbetarklassen, utöver bidragen till anti-rasistiska organisationer?

- De har visat arbetarklassen att den inte är en homogen klass, svarade Unmesh Desai, i Newham Monitoring Project, utan har olika beståndsdelar, som till exempel irländare och svarta.

- Det är inte sektionalism, de där beståndsdelarna behöver samarbeta för att bilda en stark och enad arbetarklass. Det var vad GLC åstadkom.

Att arbetarklassen inte är enhetlig, att olika delar av den kan uppträda som förtryckare av andra arbetare, att det finns reella intressekonflikter också inom arbetarklassen samtidigt som den som klass har övergripande, gemensamma intressen – det är något som den socialistiska kvinnorörelsen kämpat hårt för att få erkänt. Det gäller både gentemot arbetarrörelsen när den är 'könsblind' och kvinnorörelser när de är 'klassblinda'

Klass-, köns- och rasförtryck skär över varandra och bildar komplicerade mönster. Frågan hur socialister skall bekämpa dem är om möjligt ännu mer komplicerad. Inom den brittiska vänstern varierar svaren, från *Militants* skepsis (och till och med fiendtlighet) mot alla 'sär rörelser' till eurokommunistiska strömningar för vilka 'klass' framtonar som något gammaldags och förlegat.

- Jämställdhetspolitik kan vara en mycket medveten strategi från statens sida för att skapa ett skikt av svarta mellan den själv och de svarta massorna utanför som är, alltid har varit och förblir fattiga, egendomslösa, sa Unmesh Desai.

Han säger att det är viktigt att svarta knyter band med delar av den vita arbetarklassen som befinner sig i strid, som gruvarbetarna tidigare och grafikerna, då intervjun gjordes.

- Grafikernas organisationer har alltid varit mycket rasistiska, alltid mycket manschauvinistiska. I det förflutna har de nästan varit som chefer därför att de är de bäst betalda arbetarna i det brittiska samhället.

- Men den som inte stödjer deras kamp har nått fel i skallen. Ett nederlag för grafikerna är ett nederlag för de svarta, det är ett nederlag för arbetarklassens självförtroende, ett nederlag för socialismen. Det är inte bara en ekonomistisk kamp.

Bernie Grant i Haringey, uttrycker den andra sidan av saken, när vi talar om vad svarta eller kvinnliga politiker i fullmäktige och parlament kan, eller inte kan, uträtta.

- Vad vi säger är att först måste vi vinna de positioner där vi kan delta i fattandet av beslut, och se till att vi får vad vi vill ha, och inte vad vita, i synnerhet vad vita män, tror att vi vill ha.

- När vi kommit så långt måste vi skapa allianser med andra missgynnade grupper som kvinnor, homosexuella, lesbiska, alla de människor som krossas av det här systemet och förtryckts, framför allt av vita män, i det här samhället.

- Vi är mot kapitalismen, vi är socialister och stödjer arbetarklassen, vi är mot utsugning. Men den enda möjligheten är att alla de förtryckta människorna förenar sig och arbetar tillsammans för att befria sig.

Intervjuar man vita män i arbetarrörelsen (och en del kvinnor och svarta) så möter man ständigt just argumentet att det skulle 'vara fel att göra skillnad' på män och kvinnor, på svarta och vita – som om inte skillnad redan gjordes.

- Jag skulle aldrig kunna tänka mig en situation där kvinnor inte ges samma möjlighet som alla andra, sa en gammal hamnarbetare och fackföreningsman till mig.

Han ansåg att kvinnokommittén ”tog upp närmast irrelevanta frågor och blåste upp dem till jätteproportioner när den stora frågan borde vara att befria inte bara kvinnor i arbetarklassen utan att befria arbetarklassen”. Han var helt emot ”sektionalism” – att ha kvinnogrupper som arbetar för kvinnors rättigheter och svarta grupper som arbetar för de svartas.

- För mig är inte det socialism, det är inte ens humanism.

Det var lika omöjligt för honom och många andra att acceptera att de villkor som faktiskt råder är så olika att de som är mest diskriminerade har rätt till en kompensation för att komma ikapp eller att formellt lika rättigheter inte behöver vara lika i praktiken.

Formellt råder jämlikhet i brittisk fackföreningsrörelse, men fast svarta löntagare är fackligt organiserade i högre grad än vita är de bedrövligt underrepresenterade på alla högre nivåer.

Om fackföreningarna skulle ha samma andel kvinnliga funktionärer som kvinnliga medlemmar skulle de vara ungefär 600 av 1500. Den verkliga siffran är 87.¹

Å andra sidan, när jämställdhet bara gäller välavlönade befattningar och karriär – och det gör den ibland – så kan man förstå att svarta och vita, kvinnliga och manliga, arbetare som själva aldrig kommer ens till foten av en karriärstege reagerar med ointresse eller cynism.

Det är sant att många av de svarta sektionernas talespersoner inte är socialt representativa för svarta arbetare. Fast med samma argument skulle man kunna döma ut det mesta av den etablerade arbetarrörelsens vita ledning som företrädare för vita arbetare också.

Den som försöker bekämpa ojämlikhet i handling drar förstås på sig eld från konservativa krafter.

Men man hamnar också lätt i ett inbördeskrig mellan de förtryckta eller en ofruktbar 'tävlan' om vem som är mest förtryckt. Det kom också upp konflikter mellan rättigheter för kvinnor, för etniska minoriteter, för lesbiska och homosexuella.

De flesta av de projekt kvinnokommittén stödde gjorde saker som otvivelaktigt var till nytta för arbetarkvinnor (även de gånger mellanskikt-kvinnor drev verksamheten): Hus för miss-handlade kvinnor, nätverk för kvinnor i bygnadsindustrin, kurser för arbetslösa svarta kvinnor. Frågor om sexuellt våld och misshandel sträcker sig över klassgränserna men blir mer akuta för den som inte har råd med skilsmässa, för den som inte kan ta taxi hem på kvällen eller som bor i ett nedgånget kommunalt huskomplex med långa, mörka loftgångar.

Men det fanns motsättningar. Vi nuddade frågan om klassklyftor och rasdiskriminering i samtalen med Shirley Andrew och Valerie Wise. Mest kontroverser var det kring arbetsmarknadsfrågor, gränsområdet mellan kvinnoenhetens och industri- och sysselsättningsavdelningens domäner.

Både ordföranden i I&E-kommittén, Michael Ward, och Robin Murray, talade varmt och spontant om hur mycket de lärt sig av kvinnorörelsen. Robin Murray betonade gärna begränsningarna hos den ”traditionella vita manliga arbetarklassen”.

Därför kom det som lite av en överraskning för mig att I&E var föremål för så hård kritik från kvinnokommittén och från kvinnor i I&E. Valerie Wise säger att ”hur mycket hon än beundrar Robin Murray” så var hans avdelning en av de svåraste att övertyga om nödvändigheten av organisatoriska strukturer för jämställdhetsarbete.

Robin Murray genmäler att formella strukturer också har sina begränsningar och att det fanns många kvinnor på alla nivåer i I&E-avdelningen, att i I&E fanns Women and Employment Project Team och feminister som arbetade med områden som städerskor, hushållsarbete, service- och kontorsjobb. Det ”var inte bara ras och kön utan även klass och innehåll som var

¹ Enligt en skrift av Peter Carter, utgiven av brittiska kommunistpartiet och citerad i *Guardian* 4/6 1986.

viktigt.”

- Och GLEB var värdelöst, säger Valerie Wise. GLEB är ett exempel på hur man aldrig bygger strukturer för kvinnor eller etniska minoriteter

- De tog sig egentligen aldrig an kvinnors problem och det hade olika politiska orsaker, om jag ska vara helt uppriktig

När GLEB sent omsider ens utsåg en person som skulle vara ansvarig för jämställdhetsarbete så var nedläggningen av GLC redan på väg. Hon skulle dessutom också sköta annat arbete.

När Irene Bruegel som arbetade i I&E och WEPT skulle skriva en pamflett om GLEB och kvinnoarbete visade det sig att informationsavdelningen inte hade mycket att komma med. De visste inte ens hur många kvinnor som arbetade i GLEB-företag.

- Men sedan hörde de av sig igen och sa att ”här har vi ett härligt exempel åt dig”.

Det gällde en tekniskt sofistikerad verkstadsindustri där man just gjort upp ett avtal om att hälften av alla lärlingsplatser skulle gå till kvinnor och 20 procent till svarta. Men företaget hade ekonomiska problem och i samma veva bestämde en annan avdelning i GLEB att det inte hade råd att ta in fler lärlingar!

Som John Palmer sa, så hade GLEB svårt att komma in på de stora arbetsplatserna, i den tunga industrin med de tunga fackföreningarna och de yrkesutbildade arbetarna. Därför kom GLEB – oavsiktligt! – att ägna sig mycket åt kvinnoarbetsplatser. Att 40 procent av de som arbetade i GLEB-företag var kvinnor berodde alltså till stor del på att GLEB inte lyckades få den inriktning det ville ha.

Vi har sett hur svårt det var att få GLEBs ”företagsplanering” att fungera i företag som ofta gick från den ena krisen till den andra. En helt annan sak, påpekade feminister i GLC, var att även när GLEB, facket och företaget faktiskt samrådde och informerade enligt ritningarna så satt oftast tre vita medelålders män kring bordet. Det var inte självklart att de prioriterade att ge svarta, kvinnor eller ungdomar en bättre chans.

Irene Bruegel säger att WEPT försökte få GLEB att anställa fler kvinnor i företagen.

- Greater London Training Board gjorde en massa arbete för att kvinnor skulle få yrkesutbildning. Deras problem var hur de skulle hitta jobb. Så vår tanke var att föra samman dem med GLEB-företag, men det blev aldrig av för GLEB ville i grund och botten inte veta av det.

Det förekom utmärkta jämställdhetsinitiativ, även om de var få och mer ett resultat av personliga insatser, som företagsledaren på Universal Books eller shop stewards på Comparts där man förhandlade fram regelbundna hälsokontroller för kvinnorna (se kapitel 11), än en konsekvent politik från GLEBs sida.

Många inom GLEB, säger Irene Bruegel, tyckte att kritikerna bara var akademiker ”som lade sig i, som inte hade någon riktig känsla för industrin”. Den enhet som jobbade med arbetarplaner och ”Tidig varning” beskriver hon som intresserad av industriarbete och inget annat och totalt oemottagliga för kritik.

- Jag var den enda som var i någon mån acceptabel för dem för jag hade en lång facklig bakgrund, jag hade arbetat med shop stewards. Men de gjorde ingenting [för kvinnor].

- Till slut fick jag på nosen av kvinnokommittén, av separatisterna i den, det slags människor som inte har någon känsla för politik. De sa att 'du har inte drivit igenom en jämställdhetspolitik i hela I&E'.

- Jag svarade att jag hade kommit fram till att det var slöseri med tid, fortsätter Irene Bruegel. Det var viktigare att jag jobbade med lågavlönade kvinnor hellre än att ägna all min tid åt att försöka banka på alla de här männen.

Du sa en gång att det ifrågasattes om ditt arbete med städerskor var 'kvinnoarbete'?

- Det var en konflikt med en person [i kvinnoavdelningen. K.K.] som inte var en socialistisk feminist och vars åsikter hade en stark inriktning på karriär. Hennes inriktning gällde jämställdhet och därför var städning inte relevant för det handlar inte om att städerskor går in i mansyrken eller om att utbilda kvinnor för mansjobb eller något i den vägen.

- Vad de var intresserade av var att få in kvinnor i ledande ställning, av att slå ner på mäns sexism. Vad jag var intresserad av var vad GLC kunde göra åt städerskors och textilarbetares villkor genom *contracts compliance*.

Contracts compliance innebär att företag måste uppfylla vissa villkor för att få kontrakt med GLC. Under det sista labour-GLC utvidgades den enhet som övervakade detta och *contracts compliance* blev ett sätt att komma åt ras- och könsdiskriminering i de företag som gjorde affärer med GLC.

Det var i alla fall vad ett antal människor inom och utom GLC framhållit. Irene Bruegel gav en mindre rosig bild.

- *Contracts compliance* handlade om jämställdhet. Det handlade inte om vad folk fick betalt, de frågade aldrig ens om lönerna.

- Det enda de brydde sig om – och jag vet det för jag har gått igenom deras handlingar – det tog mig ungefär ett år att förhandla mig till att få göra det – det enda de 15-20 personer som jobbade där gjorde var att de slöt överenskommelser om att företagen skulle ha bättre personalpolitik. De talade inte med fackföreningarna om det, det var inte dynamiskt alls.

Irene Bruegel berättar om två fall där fackföreningar kontaktade henne om företag, ett tryckeri och en städfirma, som inte betalade avtalsenliga löner. När hon försökte få deras kontrakt med GLC upphävda visade det sig att GLC aldrig sagt upp ett kontrakt av sådana orsaker!

Den juridiska avdelningen vägrade att driva fallet, med motiveringen att GLC riskerade att förlora. Det skulle vara 'orimligt' oekonomiskt och alltså olagligt – att betala mer än nödvändigt för utifrån ovidkommande ideologiska principer som avtalsenlig lön.

- *Contracts compliance* innebar att man satte upp en lista över godkända företag som fick lämna anbud för kontrakt, säger Irene. Om folk väl hade kontrakt kunde man inte stoppa dem

Det politiska GLC slöt upp bakom fackliga kampanjer mot privatisering och hänsynslösa entreprenörer. Samtidigt städades en del av de lokaler GLC kontrollerade (som brandstationer och domstolsbyggnader) av – sådana entreprenadföretag. Detsamma gällde GLEB. Samtidigt som GLC stödde de avskedade sjukhusstäderna i Barking i deras årslånga konflikt med en brittisk motsvarighet till ASAB kunde städerskor i County Hall och GLEB knoga för en entreprenör som betalade £ 1.60 (1618 kronor) i timmen.

Efter ett års rivande och slitande i saken nådde Irene Bruegel så långt att alla städerskor inom GLC blev fast anställda, med avtalsenlig lön (högre, men fortfarande låg), fackliga rättigheter och sociala försäkringar.

- Naturligtvis gick alla chefer som använde sig av städerskor på krigsstigen, för de hade mysiga små uppgörelser med städentreprenörerna eller tryckeriföretagen.

- Det är extremt svårt att göra sådant. Man slåss mot de människor som vet *allt* om var man ska köpa pennor och så vidare. Och de är emot en för de har alltid köpt av den här firman och va' fan... Och man har juristerna mot sig. Så om man inte har en klar politisk övertygelse så ger man bara upp.

Motargumentet från GLEB var att de hade en viss summa pengar att skapa arbetstillfällen för, så med större städkostnader blev det färre jobb. De principer om "bra jobb till rimlig lön" som var så viktiga i industriinvesteringarna gällde inte i de egna dammiga kontoren.

Det fanns andra prioriteringsproblem. Skulle man prioritera eller överhuvudtaget stödja kvinnliga respektive svarta småkapitalister? Det verkar ha funnits en bred enighet om att det inte var ett skikt av kvinnliga chefer och företagsledare som var målet.

- Vi argumenterade *aldrig* för rena kvinnoföretag, säger Irene Bruegel, kvinnoägda företag eller kapital för kvinnor. Det fanns några få kvinnor som kunde ha argumenterat för det men de var marginaliserade.

Däremot blev det en livlig debatt om 'svarta' eller 'etniska' företag. GLEB ansåg det viktigt att stödja småföretag ägda av etniska minoriteter (deras pamflett om stöd till "svarta företag"² handlar dock till stor del om kooperativ, företagsdemokrati och svarta anställdas rättigheter.). Andra i I&E var skeptiska till att hjälpa småföretag överhuvudtaget.

- De svarta sa, med all rätt, att svarta människor diskrimineras av finansinstitutioner, berättar Irene Bruegel. Varför skulle inte de ha lika stor rätt att bli småföretagare som vita? Att inte tillåta det är rasism.

Argumentet var riktigt men GLCs resurser var begränsade. I stället för att göra en klar politisk prioritering gjorde man lite av mycket. GLEB gav pengar till etniska företag, GLC finansierade en studie kring rasism i fackföreningar och planerade att stödja ett centrum för svarta arbetare.

Det går förstås att finna misstag, omotiverade bidrag, tvivelaktiga avvägningar, självförhävvelser. Men GLCs jämställdhetsarbete tacklade verkligen verkliga problem, som Hilary Wainwright beskrivit:

För att nå de minst gynnade London-borna måste GLC förändra sitt synsätt på de organisationer det samarbetade med och hela mönstret för sin bidragsgivning. När GLC inte gjorde detta kritiserades det med rätta, när det faktiskt ansträngde sig angreps det från en annan vinkel, för att ha lagt sig i hur fackföreningar och lokala organisationer, ofta övervägande vita och manliga, arbetade, organisationer som fungerade korrekt och skötte sig själva, så det så.³

---

² *Redressing the Balance. Backing Black Enterprise in London*, GLEB 1985.

³ Mackintosh & Wainwright (1987), sid. 401.

17. Arbetarmakt i Stadshuset?

Det ständigt upprepade budskapet från Livingstones GLC löd: *GLC – working for London*; i platsannonser, affischkampanjer, på brandbilar, i fönstren hos organisationer som fick bidrag, på programmen för konserterna i GLC-ägda Royal Festival Hall, på stolparna till trafikljusen, i parkerna, alltid och överallt, på allt som GLC hade något med att göra, i fem års tid.

Men om GLC arbetade för London så fanns det folk som arbetade för GLC också. Liksom det inte var Hadrianus som byggde muren eller Cheops som släpade sten till pyramiderna så var det inte labourpolitikerna, som utförde hela GLCs arbete. GLC, LT och ILEA sammantagna hade en bra bit över 100 000 anställda.

Det är klart att den administration som gör anspråk på att visa att socialister kan vara annorlunda och bättre, måste kunna göra det i förhållande till de som sopar framför den egna dörren¹, för att vara trovärdig. Men frågan har många och motsägelsefulla sidor.

Offentlig förvaltning i Storbritannien bygger på att chefstjänstemännen leder jobbet. Politikerna tillsätter och (i nödfall) avskedar dem och ger riktlinjer men lägger sig inte i den dagliga verksamheten. Under 60- och 70-talen började de kommunala förvaltningarna systematiskt införa ett arbetssätt som ytterligare koncentrerade makten till chefstjänstemännen och lämnade de valda politikerna i deras avdelningschefers händer.²

Vi har sett en del av de problem Livingstones GLC hade med oklanderliga byråkrater som hittade oklanderliga sätt att inte göra det politikerna ville, och som mötte de första nya radikala chefstjänstemän som anställdes för att leda GLCs nya arbetsområden med fientlighet.³

Ken Livingstone anser att för att få en verklig förändring i GLC skulle man behövt få bort 2/3 av de högre cheferna. Helst hade han velat avskeda dessa omedelbart, men ansåg det omöjligt med så knapp labourmajoritet. Totalt sett var det kanske ”några hundra” personer som man behövde bli av med.

- Om vi hade valts om för en andra period så var det min avsikt att erbjuda förtidspension på generösa villkor för alla på mellannivå i byråkratin som var beredda att sluta, säger han. Sedan skulle de människor som vi tagit dit, i toppen, ha utsett kvinnor, svarta, människor med handikapp, ha befordrat dem för att ändra byråkratin.

Livingstone förklarar att de ”klämde ut” ett par dussin chefer. En av de högsta tjänstemännen förflyttades till London Transport, ett ovanligt och djärvt steg att ta för brittiska kommunalpolitiker.

- Men GLC är så stort att man alltid kan placera om någon någonstans där de inte gör någon skada.

En annan möjlighet var att omorganisera så att en viss persons tjänst försvann och sedan erbjuda förtidspension.

Efter två år pensionerades den högste tjänstemannen, generaldirektören, i GLC och efterträdaren ”hade åsikten att politiker ska kunna ha människor som de litar på omkring sig”, berättar Livingstone. Det blev lättare att genomdriva förflyttningar. Efterhand försvann alltså ett antal av de mest motsträviga cheferna.

¹ Jag kommer att ta upp GLC och, i någon mån, London Transport. ILEA lämnar jag åt sidan eftersom det var delvis självständigt och reser en del andra frågor som skulle kräva ett eget kapitel.

² En banbrytande studie i vad *corporate management* i kommunal förvaltning innebar för den kommunala demokratin är Cockburn (1977). Den blir inte mindre intressant av att den skildrar Lambeth under den tid då Ken Livingstone debuterade som kommunalpolitiker.

³ Se Carvel (1984), kapitel 6 och Livingstone (1987), kapitel 4.

Den chefsperson som gav labourstyret värst problem hade de emellertid själva tillsatt, Keith Bright som blev styrelseordförande och direktör för London Transport (se kapitel 7). Bright genomdrev personalinskränkningar och enpersonsbemanning. Disciplinen hårdnade och småförseelser som tidigare fått passera ledde till varningar och till och med avsked

På ett fackföreningsmöte med tunnelbanearbetare, hösten 1983, beskrev Dave, som jobbat 20 år vid LT, Bright som ”det största hotet mot London Transport, näst Margaret Thatcher”. Bright utfärdade order och vägrade att förhandla. En annan arbetare beskrev honom som ”omänsklig” och en tredje sköt in att han ”hade trott att den sorten dog ut i Berlin 1945”.

Dave tyckte att GLC haft goda avsikter när det gällde kollektivtrafiken, men de hade inte tänkt igenom saker ordentligt. De anställda tyckte inte att GLC hade kunnat skydda dem mot Bright och var mycket demoraliserade. Han ansåg att GLC borde ägnat mer tid åt att tala med arbetarna och facken vid London Transport.

GLC försökte kontra Brights åtgärder genom att utse 'sitt' folk till styrelsen, bland dem John Palmer. Livingstone anklagades för att fylla styrelsen med inkompetenta politruker. Mest liv blev det kring 25-åriga Merle Amory (senare kommunordförande i Brent) – ung, svart och kvinna.

Enligt Palmer försökte ledningen för LT ”vattna ur, blockera, moderera och förvränga” de direktiv de fick från GLC.

Däremot, lägger han till, fanns det redan många socialistiska trafikstrategier inom London Transport. Under Livingstones GLC fick de för första gången frihet att tillämpa sina idéer.

Palmer själv placerades i styrelsen för att ta strid med ledningen, att vägra tillåta den att stänga verkstäderna i Acton, Chiswick och Aldenham och för att hindra att ytterligare jobb försvann genom enpersonsdrift, ”om så helvetet slapp löst”.

- Det var en mycket, mycket otäck tid, säger John Palmer. Tidigare hade styrelsen sammanträtt en gång i månaden i en timma, en och en halv, och satt sin stämpel under besluten. Vi möttes tre gånger i veckan, cirka åtta timmar åt gången och det var verkligen krig! Det var otroligt. Och vi fick dit arbetarna. Arbetarna från Acton ockuperade LTs huvudkontor en gång.⁴

Hade ni inte kunnat bli av med Keith Bright på något sätt? undrar jag, apropå ingenting.

Ken Livingstone verkar inte förvånad över frågan.

- Om vi hade sparkat honom utan helt vattentäta skäl skulle han ha gått till domstol direkt, svarar han. Den skulle ha återinsatt honom i tjänsten vilket hade försatt oss i en ännu svagare position.

Bright utsågs till posten i brist på alternativ, säger Livingstone. När de annonserade efter folk till chefsposter, de första åren, sökte bara sådana människor ”som alltid hade sökt sådana jobb”.

- Bright var den siste vi gjorde så med, han blev halmstrået som knäckte... För alla andra nyckelposter i byråkratin som blev lediga kontaktade jag några som stod nära mig politiskt och såg sedan till att de blev utnämnda. Kring varenda nyckeltillsättning blev det bråk om politisk favorisering [*patronage*]! Jag var utled på Keith Bright!

- Det gick inte att övertyga någon som var 35 och hade varit med i någon trotskistisk grupp att de kunde administrera en byråkrati på 3-4 000 personer, klagar Ken Livingstone. Naturligtvis kan de det! De har all den professionella rådgivning som de behöver, vad som behövs är ett gott omdöme och sunt förnuft och en viss grad av subtilitet och insikt i politiska processer.

⁴ Om kampen mot nedläggning av LT-verkstäderna Aldenham, Chiswick och Acton, se Mackintosh (1987).

Inom GLC självt anställdes tjänstemän, utredare och chefer som var sympatiskt inställda till den politik som skulle föras.

”Ett tag såg det ut som om halva den brittiska vänstern arbetade i County Hall”, säger Livingstone.

Överdriften är mild. I stort sett alla strömningar inom brittisk vänster verkar ha haft medlemmar anställda i GLC – även sådana som var argt kritiska mot det reformistiska labourstyret.

Några gånger spillde inomvänsterkonflikter över, men jag har sett få spår av att det hindrade arbetet. (Det förekom ju intensiva politiska debatter om hur man skulle arbeta, men – vad jag vet – utspelades vänsterfraktions- och organisationsdispyterna snarare mellan GLC-politiker och politiskt aktiva utanför, än inuti County Hall.) Däremot tar han inte upp att rekrytering utifrån förtroende och kontakter kan ge ett ”socialistiskt old boys” (eller girls’) – nätverk’ med demokratiskt tvivelaktiga aspekter. Detta verkar inte skett i GLC⁵, men det är en risk att beakta.

Det är inte oproblemiskt att människor anställs för att arbeta som goda socialister med kanske fem gånger så hög lön som sina sekreterare. Å andra sidan skulle det – (se kapitel 14!) – ha varit svårt att ge dem den status som krävdes för att utföra jobbet, utan den gängse chefslönen.⁶

Det verkar ha varit en chockartad upplevelse för många radikala aktivister som kom till County Hall och fick tillgång till dess resurser?

- Det var en av anledningarna till att regeringen blev så upprörd, svarar Ken Livingstone. Det finns ingen som helst tradition av att den brittiska vänstern får resurser. Det har bara funnits två vänsterministrar i brittiska regeringar under efterkrigstiden, Bevan⁷ och Benn.

- Det gav den också dess första verkliga erfarenhet på årtal av hur man klarar av att driva en byråkrati på daglig basis och översätter politiska linjer till praktik. Jag tror att regeringen var förfärad över den effekt det skulle haft om vi hade fått fortsätta att leka med de resurserna.

De nya, politiska tjänstemännen förde med sig entusiasm och kunskaper. Många hade erfarenhet av att arbeta i fackföreningar, lokala grupper, solidaritets- och gräsrotsorganisationer av olika slag. Därmed hade många av dem också en annan inställning till den befolkning de skulle arbeta för än traditionella kommunbyråkrater, en arbetsstil som passade in i den öppenhet som Livingstone-administrationen strävade efter. Många tusen London-bor som inte skulle satt sin fot i County Hall tidigare kom att uppfatta byggnaden som ett ställe dit det var naturligt att gå. Den imposanta fasaden och de labyrintiska korridorerna miste sin avskräckande verkan.

Det var inte alltid det fungerade så. Redan det faktum att de nya strukturerna var nya, snabbt växande och inte hade hittat form och rutiner kunde göra även till exempel kvinnoenheten eller GLEB svåra att närma sig. De nyanställda radikalerna var i någon mån tvungna att anpassa sig till de existerande hierarkierna och de trånga juridiska snörliven. Ibland är det svårt att se om all anpassning som gjordes verkligen var nödvungen.

Ur radikal synvinkel var mycket av det som utträttades bra – samtidigt kan man i förlängningen av GLC se en situation där ett helt skikt av samhällskritiker och aktivister sugs upp av

⁵ Se till exempel intervjun med Shirley Andrew, kapitel 14.

⁶ Vänstern i LTs styrelse fick £ 18 000 om året för heltid, £ 7 000 för två dagar per vecka. När de sparkades var det – som reglerna fordrade – med en ”gyllene handtryckning” på 10 000 – 33 000. Palmer hade den goda smaken att tacka nej, men åtminstone fyra av hans kollegor tog emot den.

⁷ Aneurin Bevan, gruvarbetare och fackföreningsledare från Wales var hälsovårdsminister efter kriget och byggde upp den statliga sjukvården. Ledare för vänsterflygeln inom partiet.

en del av statsapparaten, får band och lojaliteter och materiella beroenden samtidigt som lagar, regler och strukturer sätter gränser för vad som kan göras.

En byråkrat av övertygelse' som kämpar samvetsgrant för att göra ett bättre jobb än de som bara vill ha en karriär eller en födkrok, får lätt alldeles för mycket att göra för att hinna reflektera över om hon/han blivit uppsugen av systemet eller inte. (Det gällde ju i extremt hög grad i GLC som hade nått och jämnt två år på sig att komma igång innan hotet om nedläggning gjorde allting väldigt brådskande).

Mot risken att – som Hilary Wainwright säger – människor som skulle arbetat för samhällsförändring blir en slags ”aningen mer välvilliga byråkrater”⁸ står att de ”välvilliga byråkraterna” kan ge mer utrymme för grupper utanför att göra saker själva. Hennes eget arbete med arbetare i möbelindustrin och i Docklands är goda exempel på det.⁹

Vad betydde Livingstone-styret för de anställda som inte 'klämdes ut'?

- *Well*, jag tror inte att vi skulle säga att någon arbetsgivare någonsin varit perfekt. Men de har gjort ett antal bra saker för de anställda.

Christiane Ohsan, avdelningssekreterare i NALGO, räknar upp att labour skrotade de konservativas planer på att skära ned personalen, att löneavtalen har haft en markerad låglöneprofil, att två daghem startats för barn till anställda, att de tagit bra jämställdhetsinitiativ.

- Går man omkring i County Hall så finns där mycket fler unga, svarta människor än tidigare. Man ser mycket fler handikappade. Förut så var de hisskötare eller undanstoppade i en telefonväxel eller något sådant.

Christiane Ohsan har också kritiska synpunkter på labourstyret.

- En stor brist har varit att de inte samrått med sina fackföreningar, förklarar hon vid ett senare samtal. Där de har ansett att deras politik var bra – och jag håller med om att den var bra – i stället för att få de anställda med sig, så tvingade de politiken på oss. Ingen arbetsgivare skall tvinga på sina anställda en linje, för det leder bara till att de anställda förkastar den.

Nära hälften av GLCs personal var tjänstemän. Den stora majoriteten tillhörde inte NALGO utan *GLC Staff Association*, en fackförening som bara fanns i GLC och ILEA (men var ansluten till landsorganisationen TUC).

Av drygt 12 000 arbetare fanns 7 000 inom brandkåren.

Kvinnor och svarta, och i synnerhet svarta kvinnor, tenderade att koncentreras längst ner i den rigida klasshierarki GLC utgjorde. Löneskillnaderna var enorma: Generaldirektören tjänade 10 gånger så mycket som de lägst betalda.¹⁰

Det gjordes strikt åtskillnad mellan arbetare och tjänstemän. Tjänstemän hade fem timmar kortare arbetsvecka och £ 10 mer i veckan i dyrortstillägg för London. De låga lönerna gjorde att många arbetare jobbade extra och kunde komma upp i 60 timmar. Arbetare utsattes för ett noggrant och förödmjukande kontrollsystem, med prestationslön och stämpelklocka och föga möjlighet att påverka eller ta ansvar för sitt eget arbete.

Även inom kategorierna var skiktningen stor, och differenserna mellan män och kvinnor. Den lägsta lönegraden för kontorsanställda låg under 4 000 kr i månaden (£ 3 780/år för heltid). Kvinnliga chefer var ytterst sällsynta före 1981, svarta förekom inte. Det fanns noggranna

⁸ Wainwright (1987c), sid. 426.

⁹ Se kapitel I 1 respektive 12.

¹⁰ Siffrorna ur *Equality Moves Forward*. GLC Equal Opportunities Second Annual Monitoring Report, GLC 1986. 600 tjänstemän låg i de högsta lönegraderna, med årslöner från £ 15 000 till £ 42 000. Det följande avsnittet bygger till stor del på Soto (1987).

regler för anställning och befordran. Förutom topposter som krävde mycket speciella meriter var bara jobb längst ner på skalan öppna för sökanden utifrån och de redan anställda fick inte söka tjänster mer än några få pinnhål ovanför den de redan hade.

Bland arbetarna fanns mycket få kvinnor och svarta inom de bättre betalda kvalificerade jobben. Bland städerskor och matsalspersonal däremot dominerade svarta kvinnor. Hälften av de kvinnliga arbetarna tjänade mindre än £ 108 för en full arbetsvecka. Bland brandsoldaterna fanns inga kvinnor och nästan inga svarta.

I labours valmanifest fanns tre avsnitt som gällde GLC som arbetsgivare: Jämställdhet, ”socialistisk lönepolitik” och arbetsplatsdemokrati.

Personalavdelningen fick en speciell jämställdhetsenhet med ganska stora befogenheter att ställa krav på övriga avdelningar. Andelen svarta anställda ökade från 7 procent 1981 till 11 procent 1985 och andelen kvinnor från 16 procent till 21 procent. Det innebär naturligtvis att andelarna bland de nyanställda var betydligt högre.

En viktig del av jämställdhetspolitiken var en noggrann och detaljerad statistik över arbetssökande respektive faktiskt nyanställda. Med hjälp av den kunde man spåra diskriminerande attityder eller procedurer.

GLC hade länge erbjudit bättre vidareutbildningsmöjligheter än andra arbetsgivare. Men tidigare hade det mest gällt de som redan hade tämligen hög utbildning. Nu fick även arbetare möjlighet till upp till tre månaders betald studieledighet, om utbildningen kunde användas inom GLC. Man startade kurser i grundläggande skriv- och räknefärdigheter och satsade speciellt på att erbjuda kvinnor och svarta utbildning och lärlingsplatser inom områden där de var starkt underrepresenterade.

Jämställdhet innebar också att motverka diskriminering och trakasserier av lesbiska och homosexuella, men utan att man förde statistik.

Antalet handikappade anställda ökade och man kombinerade utbildning för handikappade med träning för andra anställda, i synnerhet de som beslutade om personalrekrytering, i att upptäcka och motverka sina egna fördomar. Anställda som hade med hörselskadade att göra kunde gå kurser i teckenspråk.¹¹

De två daghemmen med 50 platser vardera kombinerades med förbättrade möjligheter att komma tillbaka efter en mödraledighet.

Ansträngningarna ledde till synbara resultat, men kunde inte på fem år bryta den ingrodda rasism och könsdiskriminering som fanns i GLC och i samhället utanför.

Degraft Nunoo, som var aktiv i kommittén för svarta medlemmar i NALGO, var kritisk mot hur det anti-rasistiska arbetet bedrevs.

- De har visat goda avsikter, men de goda avsikterna har inte fullföljts.
- Svarta möter diskriminering och övergrepp av alla slag, men när de klagar så är nästan alla som hanterar fallet vita, desamma som utövar rasism. 'Tjuvjägaren blir skogvaktare'.
- Alla avdelningschefer i denna enorma institution är vita och politikerna är vita. Det är svårt för politikerna att upphäva avdelningschefens beslut för då säger de indirekt 'du är oduglig'.

Degraft Nunoo nämner som exempel en man som under sju års tid aldrig befordrats eller fått

¹¹ Jag har inte funnit några siffror på antalet handikappade anställda. GLC verkar inte ha nått den andel på tre procent som anges i ett parlamentsbeslut från 1944, och som alla rutinmässigt begär dispens från. Kommunen Lambeth nådde 3,4 procent 1986 efter att, i några månader, ha vägrat anställa andra om det fanns en lämplig handikappad sökande. För det utnämndes Lambeth till ”veckans knäppa kommun” i en av tabloidtidningarna. Enligt *Guardian* 8/10 -86.

de tjänster han sökt, trots att han var välutbildad och mycket kvalificerad. NALGO tog upp fallet.

Den sista instansen i sådana ärenden är en politiker. I det här fallet kom han fram till att mannen utsatts för "lite rasism", säger Nunoo, men att det inte hade med det faktum att han inte blivit befordrad att göra.

- Detta är en typisk vit nonsensattityd! Vad är 'lite rasism'? Antingen har han drabbats av rasism eller också har han det inte.

- Så jag skrev till Ken Livingstone och sa att det måste inrättas en instans som kan granska politikernas beslut. Jag fick inte ens ett svar.

De anti-rasistiska grupper i samhället utanför, som GLC stött har kunnat bemöta rasismen mer effektivt än de svarta GLC-anställda.

- De ideella organisationerna är inte underställda någon chef som straffar dem om de utmanar rasismen, så de kan helt fritt uttrycka sin syn på det vita samhället. En person som är anställd i GLC vågar inte uttrycka sin åsikt lika fritt. För om man angriper rasismen känner sig många angripna. Folk ser dig som ovänlig, som en som alltid skriker och bråkar med vita.

Med andra fackföreningar ledde jämställdhetsarbetet till motsatta konflikter. GLC Staff Association förklarar att de är för jämställdhet och vill se minskade löneklyftor, men när politikerna beslöt att alla skulle ha rätt att söka alla tjänster gick GLCSA i strejk. Det hotade den trygga karriärstegen för de vita män i höga lönegrader som hade avgörande inflytande i organisationen.

Värst var det nog i brandkåren. Visserligen var fackföreningen villig att stödja jämställdhetsinitiativ men bland brandsoldatema fanns många före detta yrkesmilitärer och ett extremt manlighetsetos. De svarta som nu anställdes fick det inte lätt och de mycket få kvinnorna utsattes till och med för fysiska övergrepp.

- Vi mötte en massa motstånd mot jämställdhetspolitiken i en del av våra fackföreningar, säger Ken Livingstone. Vi upptäckte, till exempel, att ingen svart elektriker vid GLC någonsin hade fått jobba övertid. Vi var tvungna att besegra fackföreningen som ville fortsätta att ha kontrollen när det gällde övertid, till och med när vi påpekade för dem vilket rasistiskt sätt den fördelades på.

Han förklarar det med att den brittiska fackföreningsrörelsens kärna av tradition är de yrkesutbildades fackförbund (*craft unions*) som alltid har utestängt de fattiga, kvinnorna, de icke yrkesutbildade, de svarta.

Det fanns annan kritik också. Mycket av jämställdhetsarbetet tog sina förebilder från USA och koncentrerade sig på individens möjligheter att avancera, inte på den majoritet som blev kvar med de sämsta villkoren.

Labouradministrationen hade ju lovat "en socialistisk lönepolitik" och "arbetsplatsdemokrati". Efter fem år kan man se att detta uppfylldes i mycket lägre grad än jämställdhetspolitiken.

Ken Livingstone säger att löneklyftorna i GLC krympte "dramatiskt".

- Vi minskade skillnaderna för varje år genom att ge löneökningar större än inflationen till de lågavlönade och under inflationen till de högavlönade. Vi var generade över lönerna, men vi arbetade för att urholka skillnaderna och lyckades ganska väl.

Labours lönepolitik gynnade de lägst avlönade tjänstemännen (ändå hade en avdelningschef fortfarande 5-6 gånger så mycket betalt som sin sekreterare). För de 22 000 transport-, kommunal- och byggnadsarbetarna i GLC och ILEA var förbättringarna mycket mindre. Även låg-utbildade fick möjlighet att studera och skillnaderna i dyrtstillägg krympte från £ 10 till £ 4 i veckan. I övrigt kvarstod skillnaderna mellan arbetare och tjänstemän. TUCs krav

på minimilön uppfylldes inte.

Den förklaring Ken Livingstone ger mig är att det gick att gå fram ganska snabbt när det gällde tjänstemännen därför att med dem förhandlade man direkt, lokalt.

- När det gäller våra arbetare var vi helt låsta av riksavtal. Fackföreningarna ville inte undergräva dem.

Kvällen efter sitter jag i en ekande stenkorridor i Underhuset och talar med Jeremy Corbyn, som varit ombudsman i NUPE, kommunalarbetsförbundet, innan han blev parlamentsledamot. Det visar sig att han förhandlade för NUPE-medlemmarna i GLC, fram till 1983.

Han säger att labour hade lovat förbättringar för de anställda, när de tog över GLC 1981, och att facken borde ha varit snabbare med att ställa krav på labourpolitikerna.

Men de säger att NUPE och Transport ville hålla sig till riksavtalet. Ifall avtalen bryts till det bättre i labourkommuner så kunde de brytas till det sämre av torymyndigheter.

Jeremy Corbyn ser förvånad ut.

- Vi vägrade definitivt inte några lokala uppgörelser, tvärtom det pågick mycket utdragna förhandlingar om minimilön och annat. Många medlemmar tyckte inte att det var mycket som ändrats jämfört med den förra administrationen.

- Jag förstår inte var det där kommer ifrån. Jag var med i de flesta förhandlingarna, jag var en av huvudförhandlingarna de två första åren och jag kan inte minnas att någon strandade på grund av riksavtal.

Det fanns ett annat skäl, som Livingstone inte nämnde. Om GLC hade betalat högre löner än 'nödvändigt' hade politikerna kunnat dömas till skadestånd. I ett liknande fall (kommunen Camden 1979) hade labourpolitiker klarat sig inför rätta, men då domstolen motiverade det med att Camden varit tvungen att höja kommunalarbetarnas löner för att få slut på en strejk som drabbade allmänheten.¹²

Så var det inte för GLC. Men läget och klimatet är inte gynnsamma för fackliga stridsåtgärder i Thatchers Storbritannien. För arbetarna verkade det ganska cyniskt när politikerna i GLC lade ansvaret på dem.

Säkert skulle också många av de bättre avlönade anställda – inklusive en del arbetare – ha motsatt sig en utjämning som gav vaktmästare och städerskor löner mer lika deras egna. Men Livingstone-administrationen hade varit beredd att ta strid med fackföreningarna när det gällde jämställdhet. En del av dem hade tagit risken att tvingas svara för sina beslut inför rätta, i andra frågor. Det är svårt att undgå slutsatsen att det fanns mindre politisk vilja bakom 'den socialistiska lönepolitiken' än bakom jämställdhetsarbetet.

Och i ett fall hade saken faktiskt ställts på sin spets. Sommaren 1981 skulle ett nytt avtal slutas för tunnelbanearbetarna vid London Transport. Fackförbundet, NUR, krävde en löneökning som var högre än regeringens lönetak för offentliganställda. När LT-ledningen sa nej gick NUR i strejk. NUR var normalt ett föga kamplystet förbund och dess dåvarande ordförande tillhörde labourhögern. Han räknade inte med att få igenom kravet. Strejken var till för att sätta vänsteristen Ken Livingstone på pottkanten.

¹² Vintern 1978/79 var 'missnöjets vinter' med stora strejker bland de brittiska offentliganställda.

Kommunalarbetare som kunde ha ner till 35-45 pund i veckan (4-500 kronor, dock med lägre skatt än i Sverige) skulle enligt (labour)regeringens direktiv inte ens få kompensation för inflationen. I Camden där strejken var ovanligt effektiv och fick stöd av vänstermedlemmar i fullmäktige gick kommunen med på en minimilön på 60 pund, vilket var mer än på andra håll. För detta hotades 30 kommunalpolitiker av skadestånd på sammanlagt en miljon pund. Att de till sist frikändes berodde säkert inte bara på att strejken hindrat invånarna att få den hjälp kommunen var skyldig att tillhandahålla. Domen kom kort efter *Fares Fight* och domarkåren ville knappast råka i samma blåsväder igen, i synnerhet som Ken Livingstone var en av de 30.

I stället för att beordra London Transport att acceptera höjningen, förklarade Livingstone att han skulle skriva under vad än LT och NUR kom överens om. Här missade labourvänstern ett bra tillfälle att vinna förtroende hos arbetarna. De högerbyråkrater i fackledningen, som Livingstone säger var i vägen för GLCs progressiva planer, stärkte sitt grepp.

Och arbetsplatsdemokratin? Uppenbarligen var många, förmodligen de flesta, i de nya enheterna entusiastiska och stimulerade av det de arbetade med (trots alla problem). Hur de 'gamla' tjänstemännen såg det nya GLC varierade förstås med politisk åsikt.

- Bland tjänstemännen hade GLC Staff Association majoritet, säger Livingstone. Den leddes av SDP och labourhöger och hatade och avskydde hela vår radikala politik, var emot vår jämställdhetspolitik, motsatte sig år efter år allt vi försökte genomföra.

Fast det fanns arbetare också och det fanns åtskilliga tjänstemän, i synnerhet bland de lägre, som var mottagliga för vänsterpolitiken. En av dem var Trevor Richardson som arbetade med intern revision (och senare sökte sig till Popular Planning Unit).

- Stämningen bland de anställda hade fallit mycket på grund av de personalinskränkningar som gjordes under Cutler [tory-ledaren], Det blev en helt ny atmosfär i County Hall efter 1981.

Trevor Richardson tror att en del av de som började som 'politiska tjänstemän' kanske blev besvikna för att det inte gick att utträta mer på fem år.

- Men jag är en mer naiv person, säger han med ett brett leende, en enkel själ, och jag såg skillnader och kände mig gladare och mer entusiastisk. Det var en trevlig miljö, en trevlig stämning. Folk såg faktiskt ut att vilja hjälpa dig. Det är kanske en rosenfärgad bild, men jag trivdes där.

- Jag tror att många GLC-anställda för första gången har förstått sambandet mellan sig själva som GLC-anställda och som skattebetalare i GLC-området, sa Christiane Ohsan, ombud för NALGO-medlemmarna.

- Genom förslaget om nedläggning så har de plötsligt insett att de inte bara sitter där vid ett skrivbord, instängda på ett kontor för att flytta papper hit och dit, utan för att ge allmänheten service.

Ännu fler kunde kanske ha gillat politiken om större ansträngning lagts, dels på att diskutera den med de anställda, dels på att ge arbetande människor inom GLC större inflytande över sitt arbete.

Mike Cooley, med sin känslighet för arrogans och orättvisor uttrycker en kritik som inte bara gäller att somliga, inklusive han själv, fick för höga löner.

- Det fanns en tendens att inte ge vanliga människor del i att driva GLC. Jag vet att vanliga människor som sökte jobb och som var kompetenta inte accepterades för att de inte var den där sortens människor som pratar på i det oändliga, vanligtvis om saker som de inte ens begriper själva.

Sådana människor respekterar inte arbetarnas "ordlösa kunskap". Mike Cooley säger att de ständigt förväxlade språklig färdighet med intelligens. Många av de som började arbeta för GLC var "utmärkta människor som Hilary Wainwright och Robin Murray". Men det fanns andra som "bokstavligen kom åkande i bilar med chaufför".

- Ken Livingstone hade avskaffat bilar med chaufför för politikerna men vänsterbyråkratin använde dem. De talade om för industriarbetare vad de skulle göra och hur, fast de aldrig hade sett insidan av en fabrik förut.

- På det hela taget höjde GLC medvetenheten vad gällde jämställdhet, fast det även där finns en oro att det för några människor har blivit en karriärväg för medelklassopportunisterna i vad

som kallas ”jämställdhetsindustrin”.

- De gjorde en del mycket bra saker. Men klassaspekterna behandlades inte på ett riktigt tillfredsställande sätt.

När hotet om nedläggning av GLC dök upp började ett medvetet arbete riktat till fackligt aktiva arbetare vid GLC. Det var främst Pat Masters och Paul Soto i Popular Planning Unit som jobbade på ungefär samma sätt som i PPU:s utåtriktade arbete. De mötte arbetare som kände sig förbisedda och nedvärderade.

Ett exempel var arbetarna vid den bilfärja som går över Themsen vid Woolwich.¹³ Det var ett hundratal yrkesskickliga arbetare, måna om att trafiken skulle fungera och medvetna om hur viktig den är för människorna i området.

I stället för att lita till deras ansvar och kunnighet försåg GLC dem med en administration på 26 personer som skulle leda och kontrollera arbetet. Deras reparationsverkstad fick inte ta in jobb utifrån och den före detta båtrepator som varit chef för den fick plötsligt veta att han inte var kvalificerad. Den som ersatte honom kunde – enligt arbetarna ”inte skilja på fram- och bakändan på en båt”.¹⁴

De diskussioner som PPU organiserade var bra och uppskattade. Men de kom sent. Den mest akuta frågan var inte längre ”hur vill vi att arbetet ska organiseras i GLC?” utan ”vad blir det av oss om GLC läggs ner?”.

Liksom i GLEB-företagen förstår man att fackföreningarna ogillade att en arbetsgivare (om än aldrig så socialistisk) går förbi de organisationer de anställda själva har. Å andra sidan fungerar byråkratiserade fackföreningar dåligt som språkrör för medlemmarna i basen.

Å ena sidan behövs de offentliganställdas kunskap och engagemang för en bra offentlig service. Å andra sidan finns det verkliga konflikter mellan de som konsumerar och betalar en offentlig service (varav majoriteten också är arbetare) och de som producerar den.

Masters och Soto fann i sina *workshops* ”anställda som inte är chefer” vilka gärna och kunnigt föreslog förbättringar i den service de producerade. För att ta tillvara deras kunskap skulle man emellertid behövt luckra upp hierarkin i arbetsorganisationen.

En sådan utvidgning av vad man menade med 'jämställdhet' hade inte eliminerat manliga vita arbetares och lägre tjänstemäns försvar av sina (relativa) privilegier – men det hade säkert minskat deras motstånd.

Ungefär samtidigt började PPU också ett arbete med fackföreningarna och enskilda fackmedlemmar vid London Transport. Dels gjordes en stor utredning kring enpersonsdrift. Med arbetarnas erfarenhet och med experter på trafik, arbetsmiljö och yrkesmedicin, som de inte kunnat anlita utan GLCs hjälp, gjordes ett gediget utredningsarbete att använda mot LT (eller LRT som det hette efter förstatligandet).¹⁵

Dels arbetade personal från PPU tillsammans med *shop stewards* vid de verkstäder LT ville lägga ner, och GLEBs teknologinätverk gjorde förslag på alternativa produkter för dem. Innan LT togs från GLC fick de stöd också från John Palmer och de andra som GLC placerat i LTs styrelse. Efteråt gav GLC hjälp till kampanjer mot LRTs politik.

Att visa på alternativa produkter gav bättre självförtroende åt ”en mycket demoraliserad fackförening”, säger John Palmer.

- Utan tvivel stärkte vi den minoritet i basen som försökte göra motstånd.

¹³ Alltså mellan Greenwich och Newham.

¹⁴ Exemplet och citaten ur Soto (1987).

¹⁵ Se Joffe m. fl. (1986) och Welsh (1987).

Åtminstone de fackligt aktiva vid LRT verkar ha svängt något i sin inställning till GLC. Dels ryckte GLC alltså upp sig, dels har de nu något värre att jämföra med. Hur mycket kritik man än kan rikta mot GLC så är det oftast kritik mot att de inte blev så mycket bättre arbetsgivare som de borde varit.

Jag får en påminnelse om det när jag ringer upp Dave som var med på fackföreningsmötet tre år tidigare. Då tyckte han – säkert med goda skäl – att GLC lät Bright trampa ner de anställda och inte lyssnade på dem.

Nu, 1986, är läget eländigt vid LRT. Ledningen skär ner, sänker löner, trakasserar och avskedar anställda för småsaker.

- Arbetarna är helt demoraliserade, säger han. De har insett att nu finns inte Ken Livingstone där och skyddar dem längre.

18. Att spegla framtiden i nuet

Att det skulle bli slitningar inom GLC gick att förutse från början. Inom den knappa majoritet som gjort Livingstone till ledare fanns människor som knappast ens kunde räknas till partiets vänsterflygel och andra som betraktade sig som revolutionära socialister. Olika delar av politiken poängterades också olika hårt av olika individer, både bland politikerna och bland de vänsterintellektuella som fann en ny och lockande arbetsmarknad hos GLC. *Rate capping*-bråket riktade strålkastaren mot en avgörande skiljepunkt: Hur hård konfrontation skulle man ta med stat och lagar och hur viktigt var det att göra det?

John MacDonnell beskriver den administration som bildades kring Livingstone i GLC som en koalition av två grupper inom labourvänstern.

- En grupp ser sig som den gamla sortens revolutionärer, som jobbar inom partiet för att föra det till politiska ståndpunkter som utmanar staten. De senaste tio åren har vi, för första gången, gått in i strider om den lokala statsapparaten.

- Sedan finns det ett stort reformistiskt inslag inom vänstern. De ser som sin uppgift i fackföreningarna, i partiet och i den lokala staten att genomdriva reformer för arbetande människor och det är så långt som deras synfält sträcker sig.

Gång på gång när det blev strid splittrades vänstern i GLC upp längs de här linjerna, säger John MacDonnell. Det hände när tunnelbanearbetarna strejkade 1981 (se kap. 17 ovan), och vid taxehöjningen 1982.

- Men efter varje strid samlade vi oss igen för att inte partihögern skulle ta kontrollen.

Under *Fares Fight* stödde MacDonnell "Vi betalar inte", till skillnad mot Livingstone. Ändå fick han efteråt nyckelposten som ordförande i finanskommittén, ett svårt jobb som även hans politiska motståndare säger att han skötte utmärkt, och i gott och nära samarbete med Livingstone.

Det samarbetet sprack för gott efter *rate capping*-bråket. När jag träffar John MacDonnell i början av 1986 är det på hans nya arbetsplats, i kommunen Camdens stadshus.

- Efter *rate capping* bildade den här 'omgrupperade mjuka vänstern' en koalition med den hårda högern i labourgruppen, säger MacDonnell. De gick samman med folk som varit våra motståndare i fem år. Jag blev fråntagen alla poster.

GLC har gjort mycket för att göra socialistiska idéer populära bland människor som inte betraktat sig som socialister tidigare eller varit politiskt aktiva. Ser du det som förstört efter bråket kring *rate capping*?

- Nej, svarar John MacDonnell. Vi har visat att man kan höja arbetande människors levnadsstandard och samtidigt öka deras eget aktiva deltagande så att de får verklig kontroll över sina liv.

- Vi har höjt medvetenheten och fört in människor i kamp för första gången, säger han och nämner några av de exempel vi mött.

- Men tyvärr, när det gäller att konfrontera staten på kärnfrågan om kontroll över resurser var ledningen för GLC inte beredd att ta strid. Det betyder inte att de människor vars medvetenhet höjts kommer att försvinna, de finns fortfarande kvar.

Tror du att folk som inte är aktiva medlemmar i labourpartiet verkligen ser det som 'kärnfrågan'? Ser de inte det som berör dem personligen som viktigare?

- Jag tror att den genomsnittlige London-bons syn på GLC är att vi skulle förbättra servicen och att det lyckades vi med.

Naturligtvis skulle de förbättra servicen, fortsätter han, men de skulle också ge människor makt och mobilisera dem i konfrontation med den kapitalistiska staten.

- Men det kunde vi inte på grund av styrkeförhållandet inom labour-gruppen i GLC.

På det sättet kan man säga att GLC gjort ”ett traditionellt labour-jobb”, anser John MacDonnell, men med ett bättre sätt att arbeta än labours traditionella elitistiska.

- Vi gav människor ett visst inflytande och det ökade deras krav. När regeringen insåg det kom de med nedläggning och *rate capping* för att hindra oss.

För MacDonnell visar kampen mot *rate capping* något återkommande.

- Det finns de som förstår att sociala reformer inte fungerar och att man därför måste kämpa mot staten för att omvandla samhället. En del står fast och är beredda att följa en sådan strategi medan andra inte kan acceptera det och inte vill gå in i direkt konfrontation med staten.

- Så gick det i gruvstrejken, så har det gått i varje facklig kamp under Thatcher-regeringen och så gick det med striden om *rate capping*.

Det betyder inte att han ser hela GLC-perioden som ett misslyckande. I valmanifestet lovade de att tillhandahålla resurser som människor i kamp kunde använda.

- Det är vad vi har gjort på många platser i London, och det är jag mycket nöjd med.

Innan han kom in i GLC var han aktiv i lokala grupper i det område han nu representerar.

- Alla känner till mig, så om de har problem så kommer de till mig.

- Jag försöker använda de organisationer som redan finns eller, om det behövs, skapa dem, så att grupperna själva angriper sina problem och bara använder mig som en resurs, som ger råd och information eller röstar på förslag i GLC.

När han har fått negativa reaktioner från människor i sin valkrets har han ordnat offentliga möten för att diskutera frågorna öppet.

Mycket hos GLC var ofullständigt eller ett lappverk av improvisationer. De experimenterade ändå med ett antal inriktningar som är högst intressanta för vänstern i alla utvecklade kapitalistiska länder.

Att försöka rädda det sociala skyddsnätet, den luggslitna välfärdsstaten, från de konservativas slakt låter kanske både traditionellt och blygsamt. Men det var inte vad Callaghan-regeringen gjort, och inte de socialdemokratiska partier som regerar i Europa idag.

GLC gjorde det dessutom som blott och bart en kommunal myndighet, under en extrem högerregering. En stor informationskampanj för att människor ska göra anspråk på de sociala bidrag de har rätt till är en ideologisk markering, när regeringens generositet mot bidragstagare sträcker sig nätt och jämnt till att bygga vindskydd för de som inte får plats i socialbyråernas väntrum utan måste köa, i timtal, utanför.¹

Inte var det oförargligt heller – minns hur ofantligt skylten med antalet arbetslösa retade Mr Barkway från Bromley!

Det var också en vänligare och öppnare välfärdsstat, där vanliga människor kunde ströva in i County Hall, få kontakt med politikerna och mötas av personal som, som Trevor Richardson i Popular Planning Unit sa, ”verkligen såg ut att vilja hjälpa dig”.

- De gjorde County Hall och South Bank till en verklig resurs för London-borna, säger

¹ *Guardian* 4/3 1986. För en skildring av vardagen på en socialbyrå i inre London se Steve Platt, ”Back in the DHSS”, *New Socialist* 50, juni 1987.

Graham Norwood som trots *rate capping* har en positiv syn på vad GLC uträttat.

- Förut kom man aldrig till County Hall om man inte hade ett ärende till någon vit medelålders medelklassman som man skulle få ett formulär av.

De summor GLC gjorde tillgängliga för sammanslutningar av olika slag, öppnade en ny tillvaro för fattiga föreningar. De visade sig vara ett förträffligt sätt att få saker som vänsterpolitikerna i GLC tyckte var bra uträttade, till en bra mycket lägre kostnad än om GLC gjort dem i egen regi. Det gällde både rena penningbidrag och när GLC-anställda deltog i lokala eller kampanjorganisationers arbete.

Ännu viktigare var emellertid försöken att förse de mest åsidosatta med resurser och möjligheter för att själva, gemensamt, förbättra sin tillvaro, i stället för att en myndighet (det vill säga GLC) skulle göra saker åt folk, med färdiga recept.

Det krävde ett brott, mot en annan labourtradition, även att hålla sig inom 'rörelsen' och bara lyssna till, eller anförtro makt åt, den som hade rätt partibok. De mest missgynnade grupperna i London ville se att labour gjorde något för dem innan de skaffade partiboken.

Förutom att självständigheten och det egna, kollektiva arbetet är värdefulla i sig är det självklart så att de många människorna i lokalsamhällen, fabriker eller folkgrupper tillsammans hade oerhört mycket mer idéer och skaparkraft, mer kunskap om sina behov och möjligheter än en aldrig så sympatiskt inställd myndighet. Som Carol, mamman till det handikappade barnet på Market Nursery, sa: "En välvillig patriark är också en patriark".

Kan patriarken dela med sig av sina resurser och samtidigt hålla sin klåfingrighet i styr, så öppnar han dörren för fler initiativ än han någonsin skulle ha kunnat kläcka själv.

GLCs föregångare London County Council var genuint omtyckt för vad de, under labour, åstadkom av skolor och bostäder till London-borna och för en mänsklig omsorg. Redan på 30-talet förströddes patienterna på LCC-sjukhus av nymodiga trådlösa radioapparater och kroniskt mentalsjuka fick sommarlov vid havet.

LCC representerade den välvilliga paternalistiska staten. Politikerna skulle slå fast riktlinjerna, men inte lägga sig i den dagliga verksamheten. Cheferna i förvaltningen skulle tillämpa politiken utan inblandning utifrån eller nerifrån. När transportarbetarförbundet ville ha representanter i det nybildade London Transports styrelse sa labourpolitikerna blankt nej.

Även om den bara lyckades styckevis gjorde vänstern i GLC viktiga ansatser till att bryta med denna omtanke uppifrån.

Det var en vacker princip, men svår att leva upp till. Det fanns en uttalad målsättning att förhållandet mellan GLC och människorna utanför skulle vara ömsesidigt. Ibland fungerade det så även i praktiken, ibland inte. Några av de grupper som fick hjälp från GLC klagade över att det var svårt att få GLC att ta emot råd, information och påverkan i gengäld.

Ändå ser man att GLC gick längre i sin praktik än vad vare sig manifestet eller de radikala politikerna förutsett. Vänsterpolitikernas löften och propaganda skapade förväntningar hos rörelser utanför och förväntningarna födde krav och ett hårt tryck mot GLC att leva upp till dem. Radikalismen hos dessa politiker visar sig i att de inte slog ifrån sig eller skrämdes av kraven och kritiken. På så vis föddes en demokratisk process, långt utöver att enbart lägga sin röst vart tredje, fjärde eller femte år.

Innebar inte pengarna från GLC att grupper förlorade sitt oberoende eller sin förmåga att stå på egna ben?

- Varje gång staten, centralt eller lokalt, ger pengar så skapar den beroende, svarar John MacDonnell. Men vi har försökt finansiera grupper som redan existerat en längre tid, som redan kämpade för att få dessa resurser så att de redan var vana, före GLC, att klara sig utan

stöd från lokala myndigheter.

Han är nöjd med att det fanns GLC-stödda grupper som kritiserade GLCs politik – med hjälp av de resurser de fått.

Tariq Ali, marxistisk författare och journalist², tycker att det var värdefullt att GLC hjälpte fram missgynnade grupper så att de själva fick göra sig hörda, men ser mer problem i det beroende av GLC som det skapade. Jag jämför med Sverige där ideella organisationer också kan få bidrag, men där det snarare blockerar än stimulerar samhällskritik.

- Jag tror att effekten av bidrag är densamma oavsett vem som ger dem, inom en borgerlig ram, svarar Tariq Ali. Jag har sett det hända att man ger en grupp aktiva, militanta svarta ungdomar bidrag. För att vara säkra på att de får bidraget nästa år igen så blir de mer försiktiga med vad de gör. Jag säger inte att det var därför de [GLC] gav dem, men den konkreta följden var att tysta ner dem.

Vad GLC säger själva, och vad grupperna säger, är att deras linje är att respektera de här gruppernas självbestämmande, invänder jag. Vad jag tänkte var att det kunde vara annorlunda därför att de var tvungna att fortsätta att slåss mot regeringen, samtidigt som GLC inte var tillräckligt starkt för att integrera och också hade intresse av att kämpa mot regeringen.

- Det är sant, säger Tariq Ali, men självbestämmandet för också med sig problem. Visste du att GLC gav pengar till en extrem fundamentalistisk hinduisk grupp, en halvfascistisk grupp vars huvudsakliga verksamhet i Indien är att slå ihjäl människor från minoritetsreligioner? Sådant händer om man inte har några kriterier alls!

Genom bidragen till ideella organisationer kunde grupper som tidigare varit tvungna att klara sig enbart med insatser på fritid eller med människor som lät sig grovt underbetalas för den goda sakens skull, och med minimala resurser, få kontorsutrustning, tillgång till experter, en lokal eller anställda med avtalsenlig lön.

Det var bra, men redan före GLC-epoken sköttes mycket av de ideella föreningarna av ett skikt professionella aktivister, ofta kommunalanställda *community workers*. När en eller några få i en organisation deltar på heltid, med lön, och resten obetalt på fritiden får funktionärerna oundvikligen ett övertag och oproportionerligt inflytande.

Å andra sidan skall dessa organisationer tampas med uppgifter som kräver tid och kontinuerligt arbete och deras motståndare (myndigheter, institutioner, företag) har alltid utbildat folk med arbetstid till förfogande. I en grupp utan anställda blir det lätt de välutbildade, välavlönade som har råd att ta ledigt ibland, ork och vana att läsa in sig på saker, pengar för att betala barnvakt och resa till möten.

För grupper som kämpade ur underläge var hjälpen från GLC en chans att göra sig hörda överhuvudtaget. Även om lokala aktivister är en minoritet och inte helt representativa, så har de ofta mer kontaktytor, känner bättre, och har lättare att vinna tilltro hos den större grupp GLC ville nå, än tjänstemän från Stadshuset.

- Jag tror att GLC kände att vi förstod de lokala problemen bättre än de gjorde, säger Ted Bowman i *North Southwark Development Group*.

Var inte många människor misstänksamma mot GLC i början?

- Folk är alltid misstänksamma mot myndigheter, svarar Ted Bowman. Men det var inte 100-procentig misstänksamhet.

² Av hans böcker finns två utgivna även på svenska: [Pakistan. Militärvälde eller folkmakt](#). Rabén & Sjögren 1971 samt *En indisk dynasti. Nehrus och Gandhis*, Stockholm 1986.

- Vi var tacksamma för allt som visade en inriktning åt det håll vi arbetat för. Vi kan vara kritiska mot vem som helst, men så länge vi går åt rätt håll kan vi diskutera medan vi går.

Betty Presho som var anställd av GLC för att arbeta i Docklands tar ”armadan” som exempel: Idén kom från lokala grupper, men det stärkte dem att få offentligt stöd från GLC.

- De kände sig som en del av County Hall, av London, av något slags allmän politisk rörelse.

- Det är klart att folk kritiserade GLC! Grupper i Docklands tycker fortfarande att de var tvungna att knuffa igång GLC. Det positiva var att de gav ett annat gensvar när människor kom till dem, att påtryckningar hade verkan.

Tog inte människor i Docklands intryck av pressens angrepp mot GLC?

Betty Presho svarar att Ken Livingstone lyckades vinna sympati, samtidigt som han höll fast vid de delar av sin politik som ”inte alltid var populära bland folk i Docklands”.

- Jag kommer ihåg när vi organiserade en lobby här i County Hall med pensionärer från Docklands. De sa att det här är ett jättebra ställe och Ken är jättebra, men han verkar ägna förfärligt mycket intresse åt de svarta... De kunde inte med att säga rent ut att det var fel...

Det var naturligtvis omöjligt för GLC att på fem år utrota Londonbornas alla fördomar om kvinnor, svarta, irländare, eller homosexuella.

Den traditionella labourpolitiken i ett sådant läge skulle varit att huka sig och tala om något annat, mer ju mer ett val närmade sig, och i synnerhet om opinionsmätningarna – oraklen – verkade visa att man kan tappa röster på att ses som anti-rasist eller kvinnokämpe.³

Som folk brukar säga; Opinionsmätningar är som tuggummi – de kan visst vara bra, men man bör inte svälja dem. Även för den som är tillräckligt angelägen om valsegrar för att glatt ta emot, till exempel, rasisters röster finns argument mot att låta sig styras av opinionsmätningarna.

Ett är att det faktiskt kan gå att svänga en opinion om man anstränger sig. Ett annat att det inte hjälper att tona ner kontroversiella uppfattningar inför valen – massmedia kommer att köra fram dem ändå och människor brukar dra sig för att rösta på ett parti som inte ens självt verkar tro på sina principer utan smyger med dem som med en hemlig last.

Fastän ingen kunde sväva i tvivelsmål om GLC-vänsterns och Livingstones förgrifliga åsikter, vann GLC breda sympatier.

Valen till EG-parlamentet sommaren 1984 var en framgång för labour. I London var svängningen till partiets förmån 60 procent större än i landet i övrigt, vilket allmänt ansågs bero på 'GLC-faktorn' och antinedläggningskampanjen.⁴

Det talar inte om hur mycket GLC lyckades påverka människors inställning i sakfrågorna,

³ Det var den slutsats alltför många labourpolitiker verkar ha dragit inför valkampanjen 1987.

⁴ Det styrktes också i kommunalvalet 1986, efter att labourmedlemmarna i fullmäktige i Liverpool och Lambeth dömts och avsatts. I Lambeth där de nya labourkandidaterna solidariserade sig med de avsatta nådde labour ett av sina bästa resultat i London (jämfört med 1982 då det gått mycket illa just i Lambeth).

I Liverpool gick partiet fram med ett mandat, men förlorade röster. Om man ska anse att förlusten var förvånansvärt liten i förhållande till det ursinne som både pressen och partiledningen riktat mot det *Militant*-influerade fullmäktige eller om man ska ta de tappade procenten som ett bevis på att den politik som förts i Liverpool ogillats av dessa väljare är svårt att säga. Den styrande vänstern i Liverpool hade genomfört ett mycket ambitiöst och välbehövligt bostadsprogram, men den hade också slagit dövörat till mot och provocerat grupper som bostadskooperativ, hyresgästföreningar, vissa fackföreningar och den svarta befolkningens organisationer, när dessa inte stod för precis samma linje som de själva.

Att fullmäktige i Liverpool inte ville sätta en laglig budget verkar – helt naturligt ha mött en viss förståelse även hos människor som inte skulle stödja olagligheter normalt – misären i Liverpool är skriande och nedskärningar i den kommunala servicen slår grymt.

vilket naturligtvis var vad vänstern hoppades.

Men det visar att den som framstår som uppriktig, rakryggad och konsekvent i väljarnas ögon faktiskt kan stryka deras fördomar mothårs utan att orsaka valkatastrofer.

Det finns tankar som är mer radikala än rätten till socialbidrag. En av dem var naturligtvis tanken på ”produktion för behov, inte för profit”, en produktion styrd av annat än av den relativa tjockleken på människors plånböcker. Det var ett framträdande tema i Popular Planning Units, GLEBs och I&Es tidningar och broschyrer.

Det var, som vi också såg, inte lika gott om konkreta projekt. Energinätverket var ett av de viktigaste. Men även begränsade praktiska exempel väcker tankar, tillsammans med en livfull och effektiv argumentation.

- Vad vi avser att göra med de exempel vi arbetar med är att visa den potential som finns för att organisera samhället på ett helt annat sätt, sa Mike Ward – Londons motsvarighet till Thage G. Pettersson – när jag intervjuade honom 1983.

Inte allt, men i alla fall en del, av deras arbete hade haft ”en prefigurativ karaktär”, sa Mike Ward. Begreppet är bättre känt i Storbritannien än i Sverige.

Det går inte att skapa socialistiska öar i ett hav av kapitalism. Men det går att göra motstånd mot det rådande, och motstånd kan ta sig former som i förväg visar något av, *prefigurerar*, det man hoppas skall komma. Prefigurativ organisering vill spegla något av målen i medlen, av framtiden i nuet.

Tanken har en lång tradition i brittisk arbetarrörelse.⁵ Det går att finna ansatser i samma riktning även i svensk arbetarhistoria, om man gräver under lagren av förstelning och anpassning till det rådande. I Kooperationen, RFSU, 'socialistiska söndagsskolor', fanns försök att leva en arbetarklassens motkultur, att samtidigt göra vardagen mer uthärdlig i idag och knyta an till ett solidaritetens samhällsideal, skapa just så stora/ sprickor i det närvarande att något annorlunda, fritt, jämlikt och solidariskt, syns vara möjligt.

Det prefigurativa behövs och kan blomstra i en rörelse för samhällsförändring. Dess svaghet är att om inte den rörelsen också är stark på andra sätt, och klarar konfrontationer med krafter som står för rakt motsatt inriktning, så gröps de prefigurativa formerna ur, slås ner eller urartar till verklighetsflykt.

1980-talets brittiska kommunalsocialister mötte tanken genom kvinnorörelsen, till exempel genom två socialistisk-feministiska författare som arbetade i Popular Planning Unit, Hilary Wainwright och Sheila Rowbotham.⁶

Många former av socialistiska och feministiska aktioner, som GLC givit bidrag, har varit prefigurativa, säger Hilary Wainwright. GLC har också möjliggjort arbetarkooperativ som vuxit fram ur krav på facklig kontroll över arbetsprocessen.

Som exempel nämner hon Universal Books (se kapitel 11), där arbetarnas kontroll över själva arbetsprocessen inte räckte r att hindra att företaget las ner.

- Nu styrs det av arbetarna som anställer företagsledningen, säger Hilary Wainwright. Det finns inte många sådana exempel, men även några få gör det möjligt att experimentera och illustrera. Det är den funktionen som prefigurativa initiativ har.

⁵ I synnerhet den arbetarrörelse på 1830- och 40-talen – med stort och aktivt deltagande av kvinnor – som brukar benämnas efter Robert Owen ger rika exempel. För en väldokumenterad, lärorik och fascinerande skildring se kvinnohistorikern Barbara Taylors *Eve and the New Jerusalem*, Virago, 1983.

⁶ Hilary Wainwright, Sheila Rowbotham och Lynne Segal försökte i den mycket inflytelserika boken *Beyond the Fragments* (1979) granska den brittiska vänsterns och kvinnorörelsens erfarenheter i en kritisk, socialistisk feministisk diskussion. Av Sheila Rowbothams övriga böcker har två kommit ut på svenska, *Kvinnor, motstånd, revolution* och *Klassamhälle, manssamhälle*.

När GLC har stött människor som gjort egna planer för sitt lokalsamhälle, som Folkets plan för Docklands, har de kunnat föreställa sig hur där *skulle kunna vara*, fortsätter Hilary Wainwright.

- Även om det ofta är något som finns på pappret så prefigurerar det kulturellt vad socialismen skulle kunna vara.

Epilog

Den första april 1986 fördes en del av GLCs tidigare uppgifter över till kommunerna. Annat, som brandkår och kollektivtrafik, överlämnades till styrelser vars medlemmar utses av stat och/eller kommuner. På vissa områden, som när det gäller större vägar, styr staten. På flera andra, som markanvändning, förbehåller sig regeringen sista ordet om kommunerna inte kommer överens eller om de fattar 'oacceptabla' beslut.

Mycket hängde i luften in i det sista, delvis för att nedläggningen var mer komplicerad än vad regeringen verkar ha förutsett, delvis för att de anställda i stor utsträckning följde sina fackföreningars uppmaning att inte underlätta proceduren genom att samarbeta med regeringen.

Den övergångsinstitution som skulle sköta avvecklingen av praktiska detaljer som GLCs egendom (till exempel att sälja County Hall), *London Residuary Body* startade med 3 000 anställda, inte några hundra som var tänkt från början. GLC hade, officiellt, lagts ned för att avskaffa slöseri, extravagans och dyr byråkrati – men när styrelseordföranden i LRB skulle få ut sin första månadslön fick checken skrivas ut för hand.

Datorn, som ärvts från GLC, var inte programmerad för att hantera så höga löner.¹

Både London Residuary Body och de nya ”styrelserna” tar ut skatt, en rate som läggs ovanpå kommunernas, precis som GLCs gjorde. (Med den lilla skillnaden att i GLC sattes skatten av politiker som man kunde rösta in och ut). Eftersom kommunerna också tar över en del GLC-uppgifter vet man inte hur mycket skatt de skulle ha begärt in om GLC varit kvar. Bara en expert kan säkert avgöra om nedläggningen lett till lägre skatt totalt eller inte. Det förefaller inte vara så.

Starkast var hotet mot de arbetsområden som labour-GLC hade startat eller kraftigt utvidgat. Hela spektrat av fristående organisationer höll andan inför nedläggningen.

Att låta alla vällovliga och okontroversiella föreningar gå bankrutt var politiskt omöjligt även för Thatcher. Regeringen tvingades att, tillsammans med kommunerna, erbjuda kompensation till föreningar som fått bidrag från GLC.

De statliga bidragen skall emellertid trappas ner och vara borta efter fyra år, och både staten och konservativa kommuner uteslöt politiskt misshagliga organisationer. Ett speciellt ont öga hade man till grupper som granskade polisens verksamhet. Något 50-tal organisationer tvingades lägga ner, mycket fler är hotade på sikt och många har tvingats tona ner sina målsättningar och avstå från delar av sin verksamhet, därför att de ansågs ”regeringsfientliga”.

GLEB finns kvar. 17 kommuner, varav 16 labourstyrda², satsade en miljon pund var och tog över verksamheten. Men det är ett förändrat GLEB. Kommunerna har mycket mindre pengar att sätta in än GLC hade och många företag har fått gå i konkurs. Hur många vet jag inte – när jag ringer informationsavdelningen hösten 1986 inser jag att mer har ändrats i GLEB än storleken på deras budget.³

Tidigare fanns en mycket aktiv och entusiastisk informationsavdelning på sju personer. Nu finns där en enda och hon ger inte intervjuer och inte uppgifter om enskilda företag eller om vad man sysslar med just nu överhuvudtaget. ”Vi är inte en politisk institution som driver kampanjer längre”. Men hon kan skicka mig verksamhetsberättelsen för budgetåret april -84

¹ Sir Godfrey Taylor har en lön på £ 50 000 om året. Uppgiften kommer från *Guardian* 7/5 1986, men från skvallerspalt, så vid närmare eftertanke garanterar jag inte att det där med datorn stämmer.

² I den 17:e, Ealing, vann labour majoritet 1986.

³ Några av företagsnedläggningarna skedde dock redan under GLCs sista år därför att regeringen begränsade den mängd pengar GLC fick ge till GLEB.

till mars -85. Den fram till mars - 86 är - i november - inte färdig. Inte i februari -87 heller.

Några kvarvarande och före detta GLEB-anställda, berättar mer off the record. Ungefär hälften av företagen har slagit igen redan 1986. Den nya styrelsen driver en mycket snävare företagsekonomisk inriktning. De flesta radikala anställda är borta. John Palmer - berättar någon annan - blev avskedad och då valde de flesta på informationsavdelningen att sluta.

Efter ytterligare en tid - säger några av mina gamla bekanta från GLC och GLEB - hade människor vars inriktning och lojaliteter låg hos affärsvärlden, inte arbetarrörelsen, fått allt större del i GLEBs verksamhet.

Eftersom de inte själva arbetar där längre ringer jag GLEB och frågar efter Mike Cooley. Inte heller han, som stått för så mycket av det nyskapande hos GLEB, har kvar sin tjänst.

Mer troget de idéer som växte fram kring GLC var London Strategic Policy Unit. LSPU startades av åtta av de mer radikala kommunerna för att föra vidare det arbete som gjordes inom kvinnoenheten, Ethnic Minorities Unit, Poliskommittén och Industry & Employment Branch på en bredare bas än i varje kommun för sig. LSPU anställde GLC-personal från dessa avdelningar, 290 personer från början. Dess första budget var på cirka £ 7 miljoner.

Att det fanns starka spänningar mellan enheten och kommunerna, och mellan de senare sines emellan, anade besökaren mellan raderna. Men det var ändå ett sätt att fortsätta de initiativ som startades av GLC.

LSPU var aldrig mer än en undersökande och rådgivande institution, den hade inga verkställande funktioner och inga ekonomiska bidrag att ge grupper utanför.

GLC är nerlagt. County Hall annonseras ut till försäljning. London City Airport i Docklands öppnar i oktober 1987. "Comparts", Custom Shoes, Austinsuite och fler ändå har gått omkull. South London Hospital for Women och andra sjukhus som anställda och allmänhet försökte rädda har stängts.

Margaret Thatcher har just vunnit sitt tredje parlamentsval.

Efter labours valnederlag 1987 beslöt kommunerna att LSPU, "GLC i exil", som det kallades, måste läggas ner i mars 1988. Om det enbart beror på att den konservativa regeringen sätter så snäva gränser för kommunerna, ekonomiskt och juridiskt, eller om det också finns politiska skäl bakom beslutet kan jag - när detta skrivs i september 1987 - inte veta.

Var då Livingstones GLC en massa väsen för lite ull? Eller en dagslända som försvunnit utan spår?

- Allmänheten tänker inte på GLC längre, sa Graham Norwood i Lambeth i slutet av 1986.

- Men jag tror att de minns det när de ser hur dess progressiva politik har rivits upp.

Människor ser att festligheterna, konserter och familjefester, har upphört och de har sett sina buss- och tunnelbaneresor bli dyrare igen, nu när GLC är borta.

Labour nådde goda resultat i kommunalvalen i maj 1986, och bättre i London än på många andra håll. Då talade man om en positiv "Londoneffekt" som till stor del berodde på GLC och kampanjen mot nedläggning. I parlamentsvalet i juni 1987 ansågs "London-effekten" vara negativ.⁴ Det är svårt och riskabelt att dra slutsatser ur valresultat om hur människors inställning påverkats av vad. Mellan de båda valen hade labours opinionssiffror nationellt varierat mellan 34 procent och 40 procent och de konservativas ännu mer.

Men labourvänstern ville mer än att vinna val. Ska man göra en sluträkning över det nedlagda

⁴ Valresultatet från London var inte heller så entydigt och klart till vänsterns nackdel som presskommentarerna påstod. Se till exempel Doreen Masseys utmärkta artikel i *Marxism Today*, juli 1987.

GLC är de viktigaste posterna de som finns i människors huvuden. Ändrades uppfattningar av GLC?

- Det är med Livingstone som med Tony Benn, säger Trevor Richardson som var GLC-anställd i 12 år. När de säger saker så tänker man att 'javisst, det är sunt förnuft, hur kunde vi någonsin tycka något annat?' Folk gillade honom uppriktigt, och det började få dem att svänga.

Barbara som arbetade som kontorist på GLC och var aktiv i en vänsterströmning inom labour, tyckte att folk även utanför vänstern brukade reagera positivt då hon sa att hon jobbade för GLC.

- Inte på grund av de mest politiska frågorna som GLC tog upp – men sådant som kollektivtrafiken, kampanjen kring hälsovården, kring cancerprov för kvinnor, saker för pensionärer.

Ken Livingstone framställdes ju som en 'förfärlig extremist'. Hur reagerade folk när han gjorde bra saker: 'han är galen men han sänkte i alla fall taxorna' eller 'vänstern är inte så tokig i alla fall'?

- Det var nog det första, svarar Barbara med ett leende. 'Han är lite galen men de sänkte åtminstone taxorna'.

- En hel del ansåg, tror jag, att de här så kallade 'vänsterextremistiska sakerna' satte de bra sakerna som alla var överens om i fara. 'Varför måste vi göra de här sakerna med lesbiska, varför måste vi bjuda in irländarna'.

Det skulle kunna vara så att genom att göra både populära och impopulära saker så kan man få folk att fundera över de impopulära på ett annat sätt.

- Det verkade faktiskt motsägelsefullt för många vanliga människor. Man såg GLC göra en massa saker som visade att de brydde sig om människor, för pensionärer och ensamstående mödrar och så vidare, och sedan identifierades de med Sinn Fein!

- Jag menar, fortsätter hon eftertänksamt, om man anser att de är onda terrorister och de samtidigt gör en massa mänskliga saker... Jag tror du har rätt, det måste få folk att tänka.

Av de båda Ted i Docklands, båda äldre, vita, manliga arbetare, är Ted Johns (före detta hamnarbetare som lämnat labour för att det inte är tillräckligt socialistiskt) på Isle of Dogs mycket negativ till jämställdhetspolitiken. Han har aldrig tyckt att man skall särbehandla någon och det är uppenbart att varken GLC eller någon annan får honom att vackla på den punkten. Ted Bowman i Southwark (tryckeriarbetare och labour-medlem sedan 34 år) däremot tycker inte att det var några problem med GLCs jämställdhetspolitik. Problem blir det bara om man låtsas att frågan inte existerar.

En politik som den GLC förde har emellertid långsiktig snarare än kortsiktig verkan. Han ger medelåldern förlorad.

- Man får hoppas att det går att lära den unga generationen att förstå andra människors sätt att leva.

Doug Wright är yngre, bussförare och aktiv i en radikal facklig gräsrotsgrupp av LT-arbetare. Han uppskattar mycket av det GLC gjorde och de diskussioner det väckte på hans arbetsplats, bland människor som står under ständig påverkan från reaktionära massmedia.

- Det gav oss som är aktiva ett tillfälle att ifrågasätta ståndpunkter, säga att vi borde stödja svarta människors rättigheter, att vi borde granska frågan om Nordirland och den brittiska inblandningen där, att vi borde spela en mycket större roll i hur vårt eget företag drivs.

- Man kan inte omvandla människors åsikter över en natt. Jag tror att den opinionsbildning

som bedrevs, i synnerhet av GLC, kom en bit på väg. Folk har sett att det är bättre att ett progressivt GLC kontrollerar deras industri än vare sig en konservativ regering eller privatföretag.

Norman Tebbit, den uppriktige toryministern, sa ju att GLC skulle avskaffas därför att det var så socialistiskt. Hade han rätt?

GLC undergrävde fördomar och diskriminering. Det måste socialister värda namnet göra. (Och det är en sorglig dom både över labourtraditionen och brittisk liberalism att GLCs insats var så ovanlig.)

Men socialistisk politik värd namnet måste också stärka den arbetande befolkningens ställning som helhet, undergräva eller åtminstone diskreditera det rådande ekonomiska systemet, öka tilltron till gemenskap och ömsesidigt stöd.

- GLC visade att man kan genomföra reformer och argumentera för dem på ett populärt sätt, sammanfattar Tariq Ali.

- Det är inte så originellt, men eftersom det allmänna politiska klimatet var så högervidet så kändes det som en oas i öknen.

Men det verkligt spännande med GLC var ändå inte att de gjorde blygsamt progressiva saker i en aggressivt reaktionär tid, utan hur de gjorde dem.

Vid varje steg de tog i London mötte de konservativa, och deras kapitalstarka vänner, kampanjer, protester, motpropaganda – med bidrag från GLC. Och dessutom ett GLC som långt fler än de aktiva uppriktigt gillade därför att det var lättare att komma till tals med än andra myndigheter, för de festligheter som ordnades, för det som underlättade tillvaron lite för pensionärer och handikappade, för att Londons filharmoniker tyckte att det var roligt att spela på Ford i Dagenham på lunchrasten och för att arbetarna tyckte om att de kom dit.

London som helhet undergick uppenbarligen inte någon massiv omvändelse till socialismen. Vissa delar av GLCs opinionsbildning hade en bred effekt.⁵ Men effekten av opinionsbildning som inte fortsätter klingar av efterhand, i synnerhet om opinionen utsätts för en daglig nötning mot en högerpress och en högerregering som båda göder egoism och ojämlikhet som sina högsta dygder.

Thatchers styrka är styrkan. Den som får människor, även de som skadas av hennes politik, att tro att det Finns Inga Alternativ. Oavsett hur föga progressiv, för att inte tala om hur föga radikal, en labourregering under Neil Kinnock skulle ha varit så skulle ett regeringsskifte i sig ha släppt fram mer självförtroende och vilja till förändring, både inom arbetarrörelsens bas och i samhället runt omkring. Förslamningen kunde ha släppt. Då skulle den fortfarande ganska färsk erfarenheten från GLC-epoken ha varit nyttig och stärkande.

Även med ytterligare en period av Thatcherism⁶ har ett mindre antal människor, hundratal, troligen tusental, kanske tiotusental, men inte miljoner, fått erfarenheter och kunskaper, något mer tillförsikt, något mer sammanhållning.

⁵ Livingstone (1987) hävdar att opinionsundersökningar från 1984 visade att betydligt fler stödde ensidig kärnvapenedrustning och subventionerad kollektivtrafik i London än i övriga landet, och färre stödde Tories' arbetsmarknadslagar. Det kan knappast förklaras med att London-opinionen alltid skulle varit radikalare: Skillnaden mellan det stöd Labour hade i London jämfört med övriga landet ökade drastiskt mellan juni och december 1983. Ett knappt år efter nedläggningen ledde Tories med 10 procent i London – utom i en enda undersökning som även ställt frågor om GLC. Där ledde Labour!

⁶ Hur mycket sociala hänsyn den tredje Thatcher-regeringen tänker ta antydde Mrs T. under valvakan. En TV-reporter frågade vad de konservativa tänkte göra åt Nordengland och Skottland, med deras fattigdom, arbetslöshet och minimala antal toryröster.

”Varför frågar ingen vad Labour tänker göra åt Sydengland?” frågade valets segrare, och snörpte på munnen.

Mycket som gjordes har gått till spillo. Säkert är många besvikna över allt som inte gick. Det var också lätt att inifrån ett County Hall som surrade av liv och entusiasm överskatta effekten av vad man själv utträttade.⁷

Fiaskot kring *rate capping* handlade inte bara om prestigefyllda politiker som bjuder över varandra i frasadikalism, utan mer, och allvarligare, om politiker som tror att de kan vifta fram en massrörelse med dirigentpinnen.

Annars var en av GLCs största förtjänster att inte ta stödet från samhällets missgynnade för givet, på traditionellt laboursätt.

Den som inte rör sig, riskerar inte att snubbla. Många har ändå kunnat gå längre än de skulle kunnat utan GLC, har funnit att tillsammans kan de mer än de trodde.

Hur många har lärt sig att inte ta Tina på orden? Hur många har också kommit att tänka att socialism inte betyder att staten tar över från människorna, utan att vanliga arbetande människor tar över av statens resurser för att tillsammans förbättra sina liv? För hur många har där funnits en glimt av en annan framtid i det de sett? Hur stora förändringar behövs för att den glimten ska uppmuntra människor att gå vidare?

Det finns mycket att grubbla över, så mycket att jag gick vilse, med huvudet fullt av funderingar, en vacker höstdag i centrala London. Genvägen mellan Charing Cross Road och Shaftesbury Avenue blev en irrväg, in bland smala gatstumpar och prång där sol och himmel skymdes av mörksotiga tegelväggar.

Tills sten och tegel vek undan för en liten öppen plats, med den allra sötaste, rufsigaste trädgård. Staketet var ett sådant som inhägnar mer än utestänger, grinden var vidöppen och gräset växte fritt och glatt i tuvor. Vid dammen stod bänkar med lustiga armstöd, formade som djurhuvuden. Runtom finns rosenbuskar, solrosor, gungor och kringelkrokiga gångar.

Vad var nu detta? En stor trädgård mitt i West End, någonstans mellan Covent Garden och Trafalgar Square? Det fanns folk därinne, men ingen gjorde min av att köra iväg mig när jag stack in nosen.

Till slut måste jag fråga kvinnan som planterade växter vid staketet. Jag presenterade mig som svensk och fick svar på glad och vänlig skånska. Malena Griffiths, som tittade upp från plantorna, berättade att detta var en *community garden*, en gemensam trädgård som de kringboende hade fått genom att ta en parkeringsplats, bryta upp asfalten och plantera

Kommunen Camden som äger marken hyr ut den till grannskapsföreningen för ett pund om året. Många frivilliga har hjälpt till, men att anlägga en trädgård på ett par tusen kvadratmeter kräver mer än fritid.

GLC gav pengar så att Malena och en till av de aktiva kunde anställas.

Ett pund i hyra, och bidrag till kostnaderna. Javisst, varför inte? Covent Garden är inte bara tingel-tangel, teater och turister. Här bor folk med högst normala inkomster också, och normala behov. Människor måste odla sina trädgårdar. Barn måste ha en lekplats, och pensionärer en parkbänk i solskenet, oavsett var de bor, och oavsett hur lukrativt ett kontors- eller parkeringshus på den här marken skulle vara.

En lekplats och lite blommor är inte någon omvälvning av tillvaron. Men ur marknadsekonomisk synvinkel är redan solrosorna vanvett.

Jag vet inte vad 2 000 m² i West End betingar. Jag ids inte ens ta reda på det. En kapitalistisk

⁷ Det är inte inbillning att de människor som PPU jobbat med kring Royal Docks uppskattade samarbetet – men bakom nästa flodkrök, på Isle of Dogs tyckte Dave och Rita som var mycket aktiva för att rädda sin ö från LDDC att de aldrig fått mycket hjälp från GLC och att ”GLC slösade bort en massa pengar”. Jo, GLC var mot LDDC de också, men det var för att labour ju alltid är emot sån't som Tories satt igång.

markspekulant skulle säkert få pengar att växa som gräs ur den här jordplätten. Men inte solrosor, och inte gröna tuvor i ”Englands sköna land”.

Bilaga: Intervju med Ken Livingstone

- Jag har alltid tyckt att utstyrseln kring makten har varit pinsam, att folk öppnar dörrar för en, allt sådant som normalt görs för att förföra socialdemokrater.

- Jag stoppade sådana saker som att chefstjänstemännen brukade stå upp när de skulle tala inför en nämnd. Officiellt var det av respekt, men eftersom de flesta av dem bara hade förakt till övers för politikerna så var det en meningslös gest som skulle lura politikerna att tro att de var viktiga.

Att döma av den förtjusta uppmärksamhet Ken Livingstone väcker på den här hamburgerbaren i Brixton, så skulle det inte vara svårt för honom att tro sig vara mycket viktig. Naturligtvis skulle varje politiker som de känner igen från TV locka autografjagande småpojkar, men det är inte att ta fel på att här är ”Ken” genuint populär, ett halvår efter nedläggningen av, vad Sun kallade, ”Ken Livingstones imperium”.

Faktiskt verkar han lätt generad, men ändå inte helt missbelåten. Det som gör en intervju med Ken Livingstone till balansgång på slak lina ibland, är att man aldrig riktigt vet om den nasala rösten och det där sneda leendet under mustaschen är självvironiska eller självbelåtna.

Men den nybakade parlamentsledamot som ger ut en självbiografisk bok kan inte vara helt omedveten om sin betydelse. Döper han boken efter en klassisk anarkistparoll ”Om det gick att ändra något genom val skulle de lägga ner dem” (Livingstone 1987) kan han inte ta sin upphöjelse på alltför blodigt allvar heller.

Ken Livingstone är född här i Lambeth, 1945. Hans föräldrar var konservativa arbetare som arbetade och dubbelarbetade hårt för att kunna försörja familjen och köpa ett eget hus åt den.

Det starkt skiktade brittiska skolsystemet speglade samhällets klassklyftor och unge Ken fick vänstersympatier. Trots de ständiga politiska grälen med fadern så hade han en viktig del av sin övertygelse med hemifrån, respekten för människor av olika kön och hudfärg.

Som så många andra hade Ken Livingstone stora förväntningar på Harold Wilsons labour-regering, som skulle rycka upp Storbritannien ur den konservativa försumpningen och överklassnobberiet.

Däremot organiserade han sig inte politiskt förrän 1969, vid 23 års ålder. Fram tills dess var biologi roligare än politik. I synnerhet reptiler – han höll sig sedan skolåren med en imponerande uppsättning av ormar, grodor och ödlor. (Under hans tid i GLC gav Livingstones sju tama salamandrar pressen ett outtömligt ämne för lustigheter).

Sitt inträde i labour beskriver han i sin bok som ”ett av de få kända tillfällen i historien då en rätta klättrat ombord på ett sjunkande skepp”. Nästan alla hans radikala generationskamrater var på väg ut ur partiet i ilska och besvikelse över Wilson-regeringens högervridning och uppslutning bakom USAs krigföring i Vietnam. Aktiviteten var på bottenivå. Efter att ha varit närvarande på tre möten i sin lokalavdelning var Ken Livingstone invald i styrelsen och ordförande för ungdomsklubben.

1971 valdes han in i kommunfullmäktige i Lambeth. Det blev hans första riktiga kontakt med en erfaren och luttrad vänster, främst i skepnad av Ted Knight, som beviljats återinträde i labour efter att länge ha varit utesluten och aktiv i en revolutionär vänsterorganisation

Livingstone arbetade med bostadsfrågor, både i Lambeth, i GLC, där han valdes in 1973 och i Camden, dit han flyttade 1978. För den som ville göra något åt bostadsbristen, och de slumförhållanden tusentals London-bor levde i, fanns det gott om skäl att bli besviken på

labour.

Efter ett energiskt men misslyckat försök att hindra den dominerande labourhögern i GLC från att helt svika sina vallöften om bostäder kunde Livingstone definitivt räknas till vänsterflygeln. Han tillhörde emellertid aldrig någon av de mer eller mindre organiserade grupperingarna inom labourvänstern och var och är ideologiskt svårplacerad.

Livingstones målsättning var att bygga upp en bas för vänstern inom kommunalpolitiken. Om det skulle lyckas måste olika vänstertendenser och enskilda radikala människor kunna arbeta tillsammans, trots att de kunde ha skiljaktigheter i andra frågor. Tillsammans med kollegor i Londons labourstyrelse och kamraterna i *Labour Briefing* byggde Livingstone upp positionerna: Ett präktigt valmanifest och tillräckligt med vänsterkandidater i GLC-valen 1981.

Det är också där vi börjar den novemberdag 1986 då jag intervjuar Ken Livingstone, under ett dagsprogram som tar oss ut och in i taxibilar, från BBC via King's Cross och Brixton till mitt sista besök i County Hall.

- Manifestet innehöll en samling mycket blygsamma reformer som gick att uppnå inom ett liberalt borgerligt samhälle, säger Ken Livingstone. Det var bara pressens yrande om ryska tanks på Londons gator som gav intrycket att det var ett nytt marxistiskt program eller något sådant. Det var det inte.

- På varje ställe i manifestet där vi säger att 'regeringen kommer att stå i vägen för det här' så utfäster vi oss att driva en kampanj mot regeringen – vi lovar inte att vi ska kunna vinna över den.

- Vad vi aldrig tänkte igenom var hurdan strid det skulle vara. I Storbritannien är de sätt arbetarrörelsen slåss på mycket snäva. Det finns ingen anarkistisk tradition som i Spanien eller Italien eller Frankrike. I Storbritannien kanaliseras strider antingen in i fackliga stridsåtgärder eller till valurnorna.

Det var därför Ken Livingstone inte stödde "Vi betalar inte", säger han. Det var "den mest underbara tanke" men fackföreningarna skulle aldrig ha accepterat det.

Du sa i en intervju i tidningen *City Limits* att det inte fanns något i manifestet som inte 'en god socialdemokrat kunnat åstadkomma en solig dag'. Gäller det för vad ni faktiskt gjorde under de här fem åren också?

- Vad jag tror skiljer oss från socialdemokrater är att när det kom till kritan så höjde vi faktiskt skatterna för att betala allt vi gjorde.

Livingstone gör själv skillnad på "socialister och socialdemokrater i labour", men här, förklarar han, syftade "socialdemokrat" på SDP.

- Det som var genuint radikalt var i stor utsträckning arbetssättet, det sätt som vi försökte styra staden och fullmäktige på, de relationer vi utvecklade med folk utanför och den kampanjdrivande roll och stil som vi började med. Allt det där är saker som skulle vara svåra att uttrycka i ett manifest.

Då manifestet skrevs tänkte man inte på frågor som maktrelationer mellan män och kvinnor, eller svarta och vita, säger Livingstone.

- Ingen socialdemokrat skulle vilja göra det. Det handlar om att verkligen lämna över makt från en grupp till en annan.

Livingstone säger att han tror att det skulle gå att avskaffa kvinnoförtryck och rasdiskriminering inom kapitalismens ram, utan att klassamhället upphävdes.

- Fast det är en akademisk fråga, eftersom det är till nytta för kapitalet. Men det omvända

gäller, man kan inte nå socialismen, man kan inte ändra maktrelationerna utan att gå via feminismen.

Ibland har jag fått känslan att GLC fungerade som om det var sitt eget labourparti?

- Jag tror det var oundvikligt, svarar Livingstone, i och med att labourpartiet är så ortodox och försiktigt. Efter hand drog vi till oss många radikala element, och min personliga stil är så motsatt den normala bland brittiska politiker. Vi började använda GLC som ett alternativt labourparti i London, vi hade resurser och vi kunde gå förbi partibyråkratin.

- Det brittiska labourpartiet har alltid accepterat etablissemangets perspektiv, det har alltid varit imperialistiskt, det har alltid trott på en elit som ska styra Storbritannien, antingen det har varit en högerelit eller en vänsterelit.

- Vänstern har tänkt att 'vi skall vinna kontroll över statsapparaten och sedan administrera människor'. Vi var den första administration som talade i termer av att göra det möjligt för människor att administrera sig själva.

- Det finns ett starkt drag av anarkosyndikalism i det som kommer från min egen bakgrund som anarkist, innan jag gick med i labourpartiet, tillägger Livingstone.

- Enligt en del av mina kritiker är jag som ett barn som aldrig blivit vuxet. Jag tycker fortfarande om att ställa till bråk, fortsätter han, utan att låta alltför förfördelad.

När det gäller att sprida makten anser han inte att labourkommunerna följt GLC.

- Vad jag vet är inte många av kommunordförandena bra på att dela med sig av makten. De försöker snarare koncentrera den kring sig själva.

I GLC spreds makten från ledaren till andra i partigruppen.

- Förutom de frågor där jag gick i spetsen, som homosexuellas rättigheter och Irland lät jag kommittéordförandena sköta sitt, utan att lägga mig i. Så länge allt rörde sig i stort sett i rätt riktning var det bra.

Det som ni gjorde i labourgruppen, den publicitet som blev kring er, det inflytande ni hade, förändrade det människor?

- Jag tvivlade aldrig på att jag bara skulle fortsätta att vara Ken Livingstone, men i en ställning där jag kunde uträtta saker som jag inte kunnat uträtta tidigare.

Men människor ändras alltid av erfarenheter.

- Ja, man lär sig saker. Jag skulle lära mig, och därför bli bättre på att använda makt och ställning. Jag ville inte att makten skulle förändra mig till något som jag inte varit tidigare.

Livingstone berättar hur det var när bara 18 procent stödde honom i opinionsmätningarna, när mordhoten och hatbreven kom.

- Vi var beredda att förlora efter fyra år hellre än att ändra vad vi gjorde. De flesta politiker älskar sina poster för högt för att ta den risken.

Som person har han inte ändrats, säger hans vänner till honom.

- Min ärelystnad har alltid sträckt sig för långt för att jag skulle nöja mig med allt det här fåniga som makten använder för att förföra. Jag vill ändra på samhället, jag vill ändra på vår egen natur. Då grubblar man inte över om människor står i givakt när de talar till en eller inte. Det är ändå inte det man är där för.

Påverkade grupperna utanför GLC faktiskt den politik ni förde?

- Ja, verkligen. När det gällde svarta hade vi inte mer än naiva, hoppfulla uttalanden om jämställdhet. Vi tog in svarta grupper för att de skulle ge råd till GLC och göra upp planer för

vad vi skulle uträtta.

- Det förändrade oss, vi förvandlades själva av erfarenheterna i GLC, mer än någon annan.

Många människor var emot *Fares Fair* i början men ändrade sig när de såg det i praktiken. Men å ena sidan vill vi alla, som socialister, övertyga människor om vissa saker, å andra sidan så är tanken med 'folklig planering' att människor talar om vad de vill och så får de hjälp att göra det. Båda delarna är viktiga.

- Men 'folklig planering' inbegriper en lång tid för diskussion, information, debatt, svarar Ken Livingstone. Opinionsundersökarna frågade folk: 'Vill ni att taxorna ska sänkas även om det betyder att rates ökar?' Det är klart att folk svarade 'nej'. Tre månader senare frågade de 'Är ni glad att taxorna har sänkts fast rates har ökat?' och 2/3 svarade 'ja'.

- *Popular planning* handlar om ett genuint deltagande, grundat på information, medan opinionsundersökningar helt enkelt är fördomar, grundade på vad som stått i tidningen samma dag.

- Jag kan inte säga att jag har utvecklat någon teori om ledarskap som passar ihop med socialistisk ideologi. Vad jag gjorde var att överleva pragmatiskt från dag till dag. När det gäller vissa frågor är det möjligt med 'delaktighet' därför att man har allmänheten med sig, på andra områden var det nödvändigt att gå i spetsen och hoppas få människor med sig.

Någon jag talade med beskrev det som att du blivit populär genom att "kunna säga obehagliga saker på ett behagligt sätt" [Obehagliga för etablissemanget! inskjuter Livingstone.]. Javisst! Han menade det som beröm.

En politisk ledare bör försöka påverka människors åsikter, menar Livingstone, inte bara göra det som opinionsmätningarna säger är populärt.

Att det kan bli uppskattat är en viktig erfarenhet ...

- Fast det tar år att göra. Det tog oss två år att vinna politiskt stöd för GLC, det tog oss tre och ett halvt att få det slags ideologiska genomslag vi vann i London.

- Det mest extrema exemplet är att när vi startade med frågan om lesbiskas och homosexuellas rättigheter så var det bara 18-19 procent av London-borna som stödde oss. Efter 4 ½ år var det 43 procent! Så jag tror att man faktiskt kan åstadkomma förändringar. Vad som krävs är att man ser till att politiken når ut, och att man så långt det går startar från de referenspunkter som människor har i sitt vardagsliv, inte från något stort teoretiskt bagage som man bär med sig.

- Genom att öppna huset och genom att göra vår politik spridd och populär så underminerade vi faktiskt allvarligt den elitism som tar för givet att det finns en liten samling vita män som kan styra samhället bättre än vi andra. Jag tror faktiskt att det brittiska etablissemanget fann det mest hotande av allt vi gjorde.

Vad för makt spred man till de egna anställda? Jag ber Livingstone kommentera vad Paul Soto skrivit om GLC-arbetare som hade funderat över bättre sätt att arbeta men inte fick möjlighet att föra fram det.

Efter ett ögonblicks tystnad säger Livingstone att brandsoldaterna var väl organiserade, så med dem visste man var man stod. GLC Staff Association var en "Onkel Tom-organisation som arbetar som hand i handske med cheferna i åratal", och arbetarfacken var byråkratiska och illa organiserade och hade dålig kontakt med sina egna medlemmar.

- Jag tvivlar inte alls på att arbetarna var fulla av idéer, men arbetarna hade ingen struktur att föra fram de idéerna genom.

Och kritiken från LT-arbetare, att han och de andra politikerna borde visat sig i garagen under

Fares Fight?

Han kunde inte åka till 60 bussgarage, säger Livingstone, det löser för övrigt inte problemen och hans tid räckte inte till allt som var viktigt.

- När det gällde personalfrågor koncentrerade jag mig främst på frågor som gällde rasism och sexism. Vi hade flera möten med svarta arbetare.

Du har sagt att enda sättet att stoppa *ratecapping* var att arbetarna tog över Stadshuset. Var det menat som ett realistiskt förslag?

- Realistiskt i den meningen att 'det skulle fungera'. Det var inte realistiskt i så måtto att det inte fanns den stämning eller medvetenhet som behövdes för att göra det, bland arbetarna i något stadshus.

Jag påminner om att strejkhot från kommunalanställda i Lambeth hindrade Tories från att driva igenom nedskärningar under den korta tiden mellan att Labourmajoriteten avsattes av domstol och det följande valet.

- Det är en isolerad ... I Lambeth hade det byggts upp under flera år och arbetsstyrkan var fortfarande inte enad.

Vad kunde ha gjorts i GLC? frågar Livingstone retoriskt tillbaka. En ockupation av County Hall skulle inte rört regeringen i ryggen. Om LT-arbetarna lamslagit staden och City så hade det haft effekt, men vad kunde stoppas i GLC?

- Sophantering, föreslår han ironiskt, det skulle ha ställt till skada, stora stinkande högar med avfall överallt i London. Om det skulle ha mobiliserat folkligt stöd är en annan fråga!

De två första åren låtsades Labours partiledning som om GLC inte existerade, eller i alla fall inte var något som hade med dem att göra.

- Labourmedlemmar i parlamentet angrep oss på samma sätt som Tories, säger Livingstone. Det intressanta är, att när vi byggde upp ett folkligt stöd, framåt början av 1984, blev vi nästan mosade av alla Labour-MPs som kom rusande till oss.

När GLC gick framåt i opinionsmätningarna började Labourledningen plötsligt att åberopa sig på dess politik.

- Labourpartiets politiska bankrutt över det sista årtiondet gjorde att de letade efter en ny politik.

Kommunerna var bland de få ställen där det fanns nya idéer att hämta.

- Vänstern i kommunerna hade tagit upp de idéer som Benn började utveckla när han satt i regeringen.

Och sättet att skapa publicitet...

- Jag tror att Labourmaskineriet har dragit fel slutsats av det, svarar Livingstone. De tror att man kan vinna genom att bara använda tekniken, PR-metoderna. GLC vann enormt folkligt stöd genom att använda moderna kampanjmetoder kring en seriös radikal politik.

- Vad Labour försöker göra är att använda tekniken utan politiken och det fungerar inte, fortsatte han i en kommentar som skulle bli eftertryckligt bekräftad i parlamentsvalet ett halvår senare.

I en intervju i *New Socialist* sa du att partiet hade anammat GLEB utan att se dess begränsningar. Jag blev nyfiken på vad du menade?

Att skapa fyra miljoner arbeten på det sättet skulle kräva en massiv skattehöjning, svarar Livingstone.

- Arbetare och lägre medelklass har redan nått gränsen för vad de kan betala i skatt. Så begränsningen var att vi inte kunde styra pensionsfonder och banker, som har låtit pengar strömma ut ur landet, för att finansiera återuppbyggnaden av den brittiska ekonomin.

Det finns också kvalitativa begränsningar, problem, med arbetarkontroll inom ramen för en marknadsekonomi.

- Ja, och vad experimenten har lärt oss om de begränsningarna är mycket användbart.
- Storbritannien kommer inte att tillåtas frigöra sig från den internationella kapitalismen. Vad man måste göra är att försöka finna de saker som kan fungera inom de rådande begränsningarna.

Där fanns också tankar om prefigurativa former i företagen?

- Det finns där...

Ken Livingstone suckar.

- Svaret på nästan alla dina frågor är att på fyra år lärde vi oss vilka problem som fanns. Vad vi nekades var det mest spännande, vår andra period då vi skulle ha lärt oss av våra misstag och gått vidare.

Hur ser du sambandet mellan vardagsarbetet i en kommun och en långsiktig samhällsförändring?

- Om något du föreslår, för mig närmare det mål jag vill uppnå så köper jag det, även om det är ett mycket litet steg. Om det för mig längre bort så gör jag allt jag kan för att hindra det.

- Det finns en global strategi inne i mitt huvud, men den fungerar på ett empiriskt sätt, från dag till dag. Det finns ingen teoretisk övergripande plan för jag tror inte att det här går att planera.

- Hur snabbt vi kan gå fram beror på medvetandenivån bland kvinnor, på hur snabbt svarta människor stärker sin ställning inom arbetarrörelsen, på hur snart vi kan beseгра Thatcher och se arbetarklassens självförtroende återvända. Det beror också i grunden – som Marx skulle säga – på sociala och ekonomiska krafter som står utanför vår kontroll.

- I Storbritannien plågas vi av en hel mängd trotskistiska grupper som i sin propaganda och sina inbördes strider ständigt utgår ifrån att man kan driva på den processen om man reser rätt uppsättning krav.

De använder begreppet 'övergångskrav' som...

- 'Övergångskrav' har degraderats till att bli vad den ena trotskistiska gruppen manövrerar ut den andra med, avbryter Livingstone. Inte en uppsättning konkreta krav som faktiskt för kampen framåt. De används för att eliminera motståndare inom vänstern, inte för att rikta krav mot staten.

Jag ser två sätt att försöka koppla ihop en daglig praktik med en långsiktig strategi, som inte utesluter varandra. Det ena är övergångskrav, att folk börjar slåss för något som förefaller helt rimligt och litet och efter hand ger sig i kast med de krafter som de ser stå sig i vägen. Det andra är det prefigurativa.

- Jag tror inte att man har den sortens möjligheter, återtar Ken Livingstone, efter mellan åtta och 13 år av ekonomisk recession i världen, med en reaktion i praktiskt taget alla delar av tillvaron.

Livingstone säger att det hade kunnat vara en strategi för 60-talet men vad man kan göra idag är att försöka skydda det som uppnåtts.

- Det är möjligt att vi är på väg mot ett uppsving i självförtroende och en ideologisk

svängning till vänsterns förmån och att sådana saker kan bli en realistisk strategi in på 90-talet.

Intervjun gjordes före 1987 års parlamentsval, men Livingstone hade utsetts till kandidat i en 'säker' valkrets och kunde utgå från att han skulle bli vald.

- Jag kommer att avsky att faktiskt vara parlamentsledamot. Men jag gillade inte att vara ledare för GLC heller, jag gillade det jag kunde uträtta genom det. Jag kan komma att gilla vad jag till slut kommer att kunna uträtta som MP.

- Men innan man kan göra särskilt mycket måste man samla ihop vänstern någorlunda igen, i en enad vänsterkoalition. Sprickan mellan den 'hårda' och den 'mjuka' vänstern måste helas.

Han trodde att det inom ett år skulle finnas en bred vänsterkoalition som "utestänger *Militant* på den ena kanten" och "karriärister som bara gått med i *Tribune*-gruppen för att hålla ryggen fri" på den andra. Han hoppades på en labourregering. Den skulle "inte nödvändigtvis vara bra" men det skulle öka arbetarnas självförtroende.

Det beror på vad den labourregeringen kommer att vara och göra.

- Jag är säker på att vi inte är oense om vad vi kan vänta oss att den regeringen kommer att vara och vad den kommer att göra, svarar Livingstone kort och torrt.

Du har sagt att vänstern skulle sluta dig i sin famn igen om du kallade Kinnock för strejkbrytare i TV. Ett ord spelar inte så stor roll i sig, men att partiledningen och Kinnock inte stödde gruvarbetarna ...

- Och jag skrev faktiskt artiklar där jag sa att det var fel av honom.

Vänstern har förlorat vad den kämpat för i tio år och den betar sig – säger Livingstone – som ett frustrerat barn "som kissar på golvet" av ilska.

Han talar med värme om de allianser som gruvstrejken skapade mellan en traditionell, militant, vit och manlig fackförening och kvinnor, svarta, homosexuella och freds- och miljörelse. När han fortsätter att tala om människor inom vänstern som splittrar och "letar efter skillnader" drabbar det inte bara den 'hårda' vänstern utan också de som fördömde gruvstrejken.

Ett livingstoneskt favoritbegrepp är att vänstern är som zoologer somliga är "uppsplitrare", andra (som han) "hopklumpare". Ger man en uppsplitrare 50 grodor placerar han dem i 50 arter, medan hopklumparen för samman dem i fyra eller fem.

- Jag ser gruvstrejken som en av den brittiska arbetarklassens största ögonblick, en otrolig heroism och mod. Det är en upplyftande erfarenhet att ha haft kontakt med. Det är därför som – trots alla taktiska misstag som begicks under strejken, precis som jag gjort misstag i rollen som ledare för GLC – jag inte är beredd att ta avstånd från den.

Då intervjun gjordes, hösten 1986, sågs Ken Livingstone som mer eller mindre förlorad – i armarna på Neil Kinnock – av många vänsteraktivister. Själv svarade han att han kritiserade Kinnocks politik, men på ett sådant sätt att massmedia inte kunde slå upp det som en personstrid.

I valkampanjen blev Livingstone och Bernie Grant högerens främsta hatobjekt och mycket snart efter valet har han framträtt som vänsterkritiker av partiledningen och byggt broar vänsterut. Kanske hans tro på en ny vänsterenhet inte var så orealistisk som den verkade under de bittra angreppen och motangreppen efter *rate capping*-fiaskot. Själv föreföll han ganska säker.

Det är, i så fall, inte första gången Ken Livingstone visar en sällsynt förmåga att föra samman olika schatteringar inom vänstern för gemensamma syften. Till det bidrar ganska säkert den

övergripande syn på människan och världen som Livingstone utvecklar i *Guardian*-journalisten John Carvels biografi, *Citizen Ken* (1984).

Perspektivet är högst personligt, mer byggt på naturhistoria och antropologi än på de socialistiska klassiker eller marxistiska teorier han hävdar att han aldrig läst – hur ska man hinna det mellan fullmäktige-och utskottsprotokollen?

Enligt Ken Livingstone levde människan och hennes närmaste föregångare under årmiljoner i samlar- och jägarsamhällen, byggda på sammanhållning och ömsesidig hjälp.

Du verkar ha en nästan biologiskt grundad föreställning om samarbete...

- Jag tror att det är medfött, skjuter Livingstone in. Mänskligheten skulle aldrig ha kunnat utvecklas på något annat sätt än genom samarbete. Individualistiska människor skulle ha blivit uppätta av sabeltandade tigrar. Den kunskapsmassa en samlar-jägargrupp behövde var hur man fann frukt vid rätt tid, var man fann insekter, hur man jagar smådjur, var man finner de växter som botar vissa sjukdomar, eller vissa svampinfektioner. Den kunde ingen enskild ha utan det kräver en grupp.

- Därför har människan, under större delen av de senaste 3-5 årmiljonerna, utvecklats som ett samarbetande djur. Sedan kommer jordbruket och ger upphov till ett överskott. Under den perioden, de senaste 10 000 åren, har vi försökt förena det vi blivit genom evolutionen med den makt vi nu kontrollerar.

Enligt Livingstone beror hans annorlunda filosofi på att han är en av de få framträdande personerna i arbetarrörelsen som har en naturvetenskaplig bakgrund. Jag frågar om inte hans teori påminner om en annan socialistisk naturvetare, anarkisten Kropotkin.

- Jag har läst lite av Kropotkin, svarar Livingstone, och jag tycker att det är tilltalande.

- Jag är inte förvånad över att resten av vänstern inte tog upp det här, säger Livingstone. De tycker att det är lite knäppt och underligt och vill helst inte veta av det.

- För det andra är det knappast någon inom vänstern som vet något om den perioden.

- Den brittiska vänstern citerar Marx och Trotskij som papegojor, och Lenin och Engels, hellre än att börja tänka. Om någon av de personerna levde i dag skulle de begrava sig i jägar- och samlarsamhällen, begrava sig i arkeologi och antropologi som bara precis hade börjat under deras livstid. De skulle gå igenom hela sitt verk på nytt i det perspektivet.

- Lenin skulle utan tvivel hålla med om att upphävande av den interna partidemokratien skulle vara helt i strid med vårt samlar- och jägarursprung och lova att inte göra om det!

- Jag kan se andra skäl också för att inte göra om det...

Det var alltså överskottet från jordbruket som för kanske 10 000 år sedan – en flämtande sekund i utvecklingshistorien – möjliggjorde befolkningsökning och social skiktning, privategendom, konkurrens och erövring. Det går naturligtvis inte att gå tillbaka till samlar- och jägarsamhället, men ett gott samhälle måste förena modern teknik med de grundläggande mänskliga egenskaper som skapats under 15 miljoner år av evolution, gemenskap och samarbete.

Med ett perspektiv på 15 miljoner år blir nog varken skiljelinjerna mellan dussinet vänstergrupper och -tendenser eller utgången av nästa labourkongress livsavgörande.

- Jag är inte så orolig över om människor är upprörda i år eller förra året eller nästa år, säger Livingstone om sin framtid med den brittiska vänstern.

- Politiken, kampen om makt, är ett maraton, inte ett sprinterlopp.

Litteraturförteckning

- Ali, T. & Hoare, Q. 1982: "Remaking the Labour Party", *New Left Review* 132.
- Ali, T. & Livingstone, K. 1984: *Who's Afraid of Margaret Thatcher?* London: Verso.
- Allen, G. m fl 1983: *Thatcher's Britain. A Guide to the Ruins*. London: Pluto Press and *New Socialist*.
- Arblaster, A. 1986: "Labour's Future and the Coalition Debate", *New Left Review* 157.
- Benn, T. 1982: *Parliament, People and Power. Agenda for a Free Society*. Verso Editions and NLB.
- Blackburn, P. 1984: "The GLC", *Critical Social Policy* 10/vol 4, nr 1.
- Boddy, M. & Fudge, C. Ed. 1984: *Local Socialism?* London: Macmillan.
- Byrne, T. 1986: *Local Government in Britain. Everyone's Guide to How it All Works*. Harmondsworth: Penguin.
- Carvel, J. 1984: *Citizen Ken*. London: Chatto&Windus/Hogarth.
- (The) Chartered Institute of Public *Finance and Accountancy: Finance and General Statistics 1982/83 – 1985/86*.
- Coates, D. 1981: "Labourism and the Transition to Socialism", *New Left Review* 129.
- Coates, K. 1982: "The Choices before Labour", *New Left Review* 131. Cockburn, C. 1977: *The Local State*. London: Pluto.
- Cochrane, A. 1986: "What's in a Strategy? The London Industrial Strategy and Municipal Socialism", *Capital and Class*.
- Hayter, T. 1987: "Industrial Democracy: The GLEB Experience" (i Mackintosh, M. & Wainwright H. 1987.)
- Coopers & Lybrand Associates, 1985: *The financial implications of the proposed abolition of the GLC*. London.
- Curran, J. (Ed) 1984: *The Future of the Left*. Cambridge: Polity Press & *New Socialist*.
- Department of the Environment 1983a: *Public Transport in London*. HMSO.
- Department of the Environment 1983b: *Streamlining the Cities. Government Proposals for Reorganising Local Government in Greater London and the Metropolitan Counties*. London: HMSO.
- Department of the Environment 1983c: *Rates. Proposals for rate limitation and reform of the rating system*. HMSO.
- Department of the Environment 1984: *After the GLC. Local Government Reorganisation. Government Policy Explained*. London.
- Fellows, R. & Grimes, K. 1984: "The Metropolitan County Councils", *Critical Social Policy* 10/vol 4, nr 1.
- Forrester, A. & Lansley, S. & Pauley, R. 1985: *Beyond Our Ken*. London: Fourth Estate.
- Freeman, A. 1982: *The Benn Heresy*. London: Pluto.
- Friend, A. & Metcalf, A. 1981: *Slump City*. London: Pluto.
- Gamble, A. 1981: *Britain in Decline*. London: Macmillan.

- Gough, J. 1986: "Industrial Policy and Socialist Strategy; Restructuring and the Unity of the Working Class", *Capital and Class*.
- Heffer, E. 1983: "Socialists and the Labour Party", *New Left Review* 140.
- Heffer, E. 1986: *Labour's Future. Socialist or SDP Mark 2?* London: Verso.
- Hoyland, J. 1987: "Reggae on the Rates: The 'Jobs for a Change' Festivals" (i Mackintosh, M. & Wainwright H. 1987.)
- Jackson, W. E. 1971: *Local Government in England and Wales*. Harmondsworth: Penguin.
- Joffe, M. & Mackay, T. & Mitchell, J. 1986: *Buswork and Health Report*. Birmingham: Turc Publishing.
- Livingstone, K. 1983: "Monetarism in London", *New Left Review* 137.
- Livingstone, K. 1987: *If Voting Changed Anything, They'd Abolish It*. London: Collins.
- Local Government Act 1985*. London: HMSO.
- Local Government Act 1986*. London: HMSO.
- Local Government in Britain*. London 1979: Central Office.
- London Regional Transport: Annual Report and Accounts 1985/1986*.
- London Strategic Policy Unit 1986: *Beneath the Veneer*. London.
- Mackintosh, M. 1987: "Public Transport Engineering: The GLC and the Transport Unions" (i Mackintosh, M. & Wainwright H. 1987.)
- Mackintosh, M. & Heron, L. 1987: "Women's Work" (i Mackintosh, M. & Wainwright H. 1987.)
- Mackintosh, M. & Wainwright H. (Eds) 1987: *A Taste of Power. The Politics of Local Economics*. London: Verso.
- Marks, S. 1981: "Crisis of Municipal Socialism", *International* vol. 6, 4.
- Miliband, R. 1985: "The New Revisionism in Britain", *New Left Review* 150.
- Murray, R. 1987: "Ownership, Control and the Market", *New Left Review* 164.
- Nairn, T. 1981 : "Great Britain: A Legitimation Crisis?" *New Left Review* 130.
- Naim, T. 1977: *The Break-Up of Britain*. London: New Left Books.
- Nolan, P. & O'Donnell, K. 1987: "Taming the market economy? A critical assessment of the GLC's experiment in restructuring for Labour", *Cambridge Journal of Economics*, 11, 251-263.
- Olofsson, G. (Red.) 1969: *Engelsk vänsterdebatt*. Prisma/Verdandidebatt.
- Palmer, J. 1986: "Municipal Enterprise and Popular Planning", *New Left Review* 159.
- Paying for Local Government*. London 1986: HMSO.
- Philips, L. 1987: "Docklands for the People" (i Mackintosh, M. & Wainwright H. 1987.)
- Richards, P. G. 1980: *The Reformed Local Government System*. London: George Allen & Unwin.
- Ross, J. 1983: *Thatcher and Friends*. London: Pluto.
- Rowbotham, S. & Segal, L. & Wainwright H. 1979: *Beyond the Fragments*. London: Merlin.
- Rowbotham, S. 1987: "Our Health in Whose Hands? Health Emergencies and the Struggle for

Better Health Care in London” (i Mackintosh, M. & Wainwright H. 1987.)

Rustin, M. 1981: ”Different Conceptions of Party: Labour's Constitutional Debates”, *New Left Review* 126.

Soto, P. 1987: ”Setting an Example? The GLC as an Employer” (i Mackintosh, M. & Wainwright H. 1987.)

Spooner, D. 1987: ”On the Side of the Workers? GLC and Transnational Firms” (i Mackintosh, M. & Wainwright H. 1987.)

Suddaby, J. 1979: ”The Winter -79 Strikes in Camden”, *New Left Review* 116.

Taylor, J. 1983: ”Canvassing for Socialism”, *New Left Review* 140.

Wainwright, H. 1987a: ”The Limits of Labourism: 1987 and Beyond”, *New Left Review* 164.

Wainwright, H. 1987b: ”Planning for the Workers or with the Workers? A Case Study” (i Mackintosh, M. & Wainwright H. 1987.)

Wainwright, H. 1987c: *Labour: A Tale of Two Parties*. London: Hogarth.

Welsh, D. 1987, ”Jobs and People's Lives: One Person Operation of Buses and Tubes” (i Mackintosh, M. & Wainwright H. 1987.)

When, F: *The Battle for London*. London 1985: Pluto.

Williams, R: ”Problems of the Coming Period”, *New Left Review* 140 (1983).

Urval av material från GLC och GLEB

Annual Report 1984/5. London 1986: GLC.

Annual Reports and Accounts. 31st March 1985. London: GLEB.

The East London File – Mark II. London 1985: GLC.

Ethnic Minorities in London. London 1983: GLC.

Funding a Caring Society. 1984: GLC.

GLC Equal Opportunities Second Annual Monitoring Report. London 1985: GLC.

The GLC's Preliminary Response to the White Paper on Abolition. 1986: GLC.

GLC Survey on Women and Transport. London 1985: GLC.

The GLC Women's Committee 1982-6. A Record of Change and Achievement for Women in London. London 1986: GLC.

GLEB Guidelines. London 1982: GLC.

Jobs for a Change. London 1983: GLC.

London Industrial Strategy. London 1985: GLC.

The London Labour Plan. London 1986: GLC.

Racial Harassment in London. London 1985: GLC.

Racism Within Trade Unions. London 1984: GLC.

Working for London. The Final Five Years. London 1986: GLC.

Tidningar och tidskrifter

Capital and Class, Daily Telegraph, Enterprising London, Guardian, International (London),

Jobs for a Change (London), Labour Briefing, Londoner, Marxism Today, New Left Review (London), New Statesman, New Socialist, Socialist Action, Socialist Review, Socialist Worker, Standard, Times.

Förteckning över intervjuade personer

Ali Tariq, författare och journalist

Andrew, Shirley, chef för Women's Committee Support Unit

Andrews, Jane, ordförande i labouravdelningen i Islington North

Barkway, Dennis, konservativ kommunledare i Bromley

Barnett, Paul, fritidsledare, Harmood Community Centre

Bash, Graham, redaktör för *Labour Briefing*

Benn, Tony, MP ledande namn inom labours vänsterflygel

Berisford, Paul, kommunordförande i Wandsworth, konservativ

Blackburn, Eric, pressekreterare för den konservativa gruppen i GLC

Bowman, Ted, aktiv i North Southwark Development Group

Bruegel, Irene, ekonom, anställd i Industry & Employment Branch

Bunyan, Tony, forskare, arbetade för GLCs Poliskommitté

Carter, Carol, *shop steward* vid Bassetts

Carvel, John, journalist på *Guardian*

Chowcat, John, ombudsman i ASTMS

Clarke, Nita, informationssekreterare för labourgruppen i GLC

Cooley, Mike, Lucasarbetare, chef för GLEBs teknologidivision

Conway, Theresa, förskollärare och medlem i labourpartiet i Islington

Corbyn, Jeremy, MP för Islington North (Lab)

Davies, Titus, Women in Manual Trades

Desai, Unmesh, aktiv i Newham Monitoring Project

Elliott, Tony, redaktör för *Time Out*

Fitzgerald, June, pressekreterare för labourgruppen i GLC

Fordham, Jane, redaktör för *City Limits*

Foster, Charles, informationsansvarig i Industry & Employment

Francis, Solveig, Women Against Rape, King's Cross Women's Centre

George, Michael, aktiv i CAITS

Grant, Bernie, MP, f.d. kommunledare i Haringey (Lab)

Griffiths, Malena, aktiv i grannskapsförening i Covent Gardens

Grooves, Norman, företagsledare vid GLEB-företag

Hales, David, informationssekreterare vid London Regional Transport

Harrington, Illtyd, vice ledare för GLC, mittflygeln av labour

Harris, Andy, GLC-medlem (Lab)

Hayes, Ruth, London Voluntary Service Control

Hunt, Connie, hyresgästledare och aktiv för Folkets plan i Docklands

Jardine, James, ordförande i Police Federation (Polisförbundet)

Johns, Ted, ordf. i Assoc. of Island Communities på Isle of Dogs

Jones, Davy, labourmedlem, kontaktperson för Labour Left Liaison

Judge, Tony, labour-medlem i GLC och anställd i Police Federation

Juniper, Monty, ombudsman i textilarbetarförbundet

Kozsak, Marion, anställd i National Childcare Campaign

Livingstone, Ken, MP, ledare för GLC (Lab)

MacDonnell, John, GLC-medlem, ordf. i finanskommittén (Lab)

MacGrath, John, uppfinnare av gymnastikutrustning för handikappade

Marks, Steve, anställd på GLEBs informationsavdelning

Masters, Pat, anställd vid PPU

Mitchell, Alistair, aktiv i "Vi betalar inte"

Mitchell, Hannah, initiativtagare till *Fares Fight*

Morris, Bill, ombudsman för Londons bussarbetare, senare v. ordf. i TGWU

Murray, Robin, ekonom, chef för Industry & Employment Branch

Nicholls, Jill, journalist, medlem i kooperativet Sheba

North, Chris, anställd i Shac (för hjälp till ensamstående bostadslösa) i Westminster

Norwood, Graham, kommunfullmäktigemedlem i Lambeth, avsatt och dömd till skadestånd

Nunoo, Degraft, GLC-anställd, aktiv i NALGOs anti-rasistiska arbete

Ohsan, Christiane, ombudsman för NALGO vid GLC

Palmer, John, journalist, chef för GLEBs informationsavdelning

Parsons, Susy, aktiv för Westway Laundry

Pite, Bob, anställd vid London Innovation Network

Presho, Betty, anställd i PPU

Rafferty, Jim, företagsledare i GLEB-företag

Richardson, Trevor, anställd i PPU

Robinson, Bill, shop steward vid Johnson Mathey

Rowbotham, Sheila, författare, kvinnohistoriker, anställd i PPU

Seager, Richard, anställd i Ethnic Minorities Unit

Wainwright, Hilary, författare, anställd i PPU

Watts, Alan, arbetare vid London Transport

Ward, Michael, GLC-medlem, ordförande i Industrikommittén (Lab)

Williams, Jenny, anställd i WCSU

Wise, Valerie, GLC-medlem, ordförande i kvinnokommittén (Lab)

Wright, Doug, LT-anställd

Dessutom andra anställda vid London Transport, GLC och GLEB-företag, personal vid Market Nursery och kooperativ-medlemmar i (det rörliga daghemmet) Squeels on Wheels, Artemis Building Cooperative och Lambeth Toys, vårdpersonal och andra aktiva i lokala kampanjer mot neddragningar inom sjukvården, aktiva i *Fares Fight*, i Broadwater Farm Youth Association, Trade Union Pensioners, Brixton Community Arts Centre, Newham Monitoring Project, *Socialist Action*, *Socialist Outlook* med flera.

Förkortningar

ASTMS – Association of Scientific, Technical and Managerial Staff

AUEW – Amalgamated Union of Engineering Workers.

CAITS – Centre for Alternative Industrial Strategies.

CLP – Constituency Labour Parties.

CND – Campaign for Nuclear Disarmament.

EMU – Ethnic Minorities Unit.

GLC – Greater London Council.

GLCSA – GLC Staff Association.

GLEB – Greater London Enterprise Board.

IDU – Industrial Development Unit.

I&E – Industry & Employment Branch.

ILEA – Inner London Education Authority..

ILP – Independent Labour Party.

IRA – Irish Republican Army.

JDAG – Joint Docklands Action Group.

LCC – London County Council.

LDDC – London Docklands Development Corporation..

LIS – *London Industrial Strategy*.

LRB – London Residuary Body.

LRT – London Regional Transport.

LSPU – London Strategic Policy Unit.

LT – London Transport.

MP – Member of Parliament.

NALGO – National Association of Local Government Officers..

NCC – National Childcare Campaign.

NMP – Newham Monitoring Project.

NUM – National Union of Miners.

NUPE – National Union of Public Employees.

NUR – National Union of Railwaymen.

NUT&GW – National Union of Tailoring and Garment Workers' Union.

PDU – Project Development Unit.

POUM – Partido Obrero Unificado Marxista

PPU – Popular Planning Unit.

SDF – Social Democratic Federation.

SDP – Social Democratic Party.

SOGAT (1982) – Society of Graphical and Allied Trades.

SWP – Socialist Workers Party.

TINA – There is no alternative.

TUC – Trades Union Congress.

WCSU – Women's Committee Support Unit.

WEPT – Women's Employment Project Team.